

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ / NATIONAL CENTRE FOR
SOCIAL RESEARCH
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ / INSTITUTE FOR SOCIAL RESEARCH

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ:
*ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ, ΤΗΣ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ, ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ*

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ:
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΝΙΚΟΣ ΔΕΜΕΡΤΖΗΣ, ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΕΚΚΕ

2.2.

Αποτίμηση και
σχεδιασμός
δημοσίων πολιτικών
στον τομέα των
αστικών
αναπλάσεων.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Νικόλαος Γ. Γεωργαράκης, Ερευνητής ΕΚΚΕ

Τελική Έκθεση Υποέργου 2

Τίτλος Μελέτης:
**«Αποτίμηση και σχεδιασμός δημόσιων πολιτικών
στον τομέα των Αστικών Αναπλάσεων»**

Συνεργάτες Ερευνητές:
Τασοπούλου Αναστασία
Λαϊνάς Ιωάννης

Επιστημονικός Υπεύθυνος:
Γεωργαράκης Νίκος

Ερευνητής ΕΚΚΕ:
Στρατουδάκη Χαρά

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ	6
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	8
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.1 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ & ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ	11
2.1.1. Το πλαίσιο και οι παράγοντες που διαμόρφωσαν την πολιτική αστικών αναπλάσεων στον ελληνικό χώρο.....	11
2.1.1.1.Πλαίσιο και Εννοιολογική διερεύνηση της αστικής ανάπτυξης	11
2.1.1.2. Επιδράσεις στην πολιτική αστικών αναπλάσεων – Εθνικές Πολιτικές.....	14
2.1.1.3. Επιδράσεις στην πολιτική αστικών αναπλάσεων – Ευρωπαϊκές Πολιτικές	16
2.1.1.4. Επιδράσεις στην πολιτική αστικών αναπλάσεων – Διεθνής ρόλος των πόλεων & Παγκοσμιοποίηση.	17
2.1.2. Δομικές ιδιαιτερότητες του ελληνικού συστήματος	18
2.1.2.1. Ιδιομορφίες της ελληνικής πραγματικότητας.....	18
2.1.2.2. Οργανωτικές και θεσμικές αδυναμίες και περιορισμοί	19
2.1.2.3. Χρόνος μελέτης και υλοποίησης σχεδιασμού	20
2.1.3. Πρακτικές προς μια πολιτική Αστικής Ανάπτυξης στον ελληνικό χώρο	21
2.1.3.1. Η πρώιμη περίοδος (αρχές δεκαετίας '70 έως 1997)	21
2.1.3.2. Η σύγχρονη περίοδος αστικών αναπλάσεων (1997-σήμερα)	23
2.1.3.3. Περιεχόμενο και φύση των παρεμβάσεων – Εντοπισμός και κατηγοριοποίηση τύπων / κλιμάκων παρέμβασης.....	25
2.1.3.4. Εντοπισμός δευτερογενών επιπτώσεων από την εφαρμογή προγραμμάτων ανάπτυξης στον ελληνικό χώρο	27

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

2.1.4. Χρηματοδοτικά εργαλεία υποστήριξης και υλοποίησης προγραμμάτων ανάπλασης	28
2.1.4.1. Παραδοσιακές μορφές χρηματοδότησης ίδια κεφάλαια, Ξένα κεφάλαια, Επιχορηγήσεις Δημοσίου)	28
2.1.4.2. Σύγχρονες μορφές χρηματοδότησης (Συμπράξεις Δημοσίου Ιδιωτικού Κεφαλαίου- PPPs).....	29
2.1.4.3. Το χρηματοοικονομικό εργαλείο JESSICA και οι νέες τάσεις Ευρωπαϊκών Χρηματοδοτήσεων	29
2.1.4.4. Χρηματοδοτήσεις στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής και τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	34
2.2.1. Περιεχόμενο και πλαίσιο πολιτικής	34
2.2.1.1. Αναγκαιότητα / Σημασία της πολιτικής αστικής ανάπτυξης	34
2.2.1.1.α. Ανάγκη σχεδιασμού της πολιτικής.....	34
2.2.1.1.β. Περιεχόμενο που αποδίδεται στην έννοια της ανάπτυξης – σχέση με ευρωπαϊκό πλαίσιο	35
2.2.1.1.γ. Σχέση με την πολεοδομική πολιτική	36
2.2.1.1.δ. Η πολιτική του αρμόδιου Υπουργείου	38
2.2.1.1.ε. Ζητήματα που καλείται να απαντήσει η πολιτική αναπλάσεων.....	40
2.2.1.2. Η προσέγγιση της ‘ανάπτυξης’ στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο	42
2.2.1.2.α. Στόχευση και κατευθυντήριες γραμμές.....	42
2.2.1.2.β. Βασικοί ορισμοί, κατηγορίες προβλημάτων και μορφές αναπλάσεων	43
2.2.1.3. Ευρύτερο πλαίσιο της πολιτικής	44
2.2.1.3.α. Οι κατευθύνσεις της πολιτικής χωρικού σχεδιασμού	44
2.2.1.3.α1. Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης .	45
2.2.1.3.α2. Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης .	46
2.2.1.3.α3. Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης	48

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

2.2.1.3.α4. Νέα Ρυθμιστικά σχέδια Αθήνας και Θεσσαλονίκης	51
2.2.1.3.α5. Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων.....	53
2.2.2.1.3.β. Οι κατευθύνσεις της αναπτυξιακής πολιτικής.....	57
2.2.2.1.3.β1. Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020....	57
2.2.1.3.β2. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη»	58
2.2.1.3.β3. Ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη	59
2.2.1.3.β4. Το παράδειγμα του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΠΕΠ) Αττικής.....	62
2.2.2 Σχεδιασμός και εφαρμογή δημόσιας πολιτικής	64
2.2.2.1. Δομές και αρμόδιοι θεσμοί.....	64
2.2.2.1.α. Κεντρική διοίκηση	64
2.2.2.1.β. Αποκεντρωμένη διοίκηση	67
2.2.2.1.γ. Περιφέρειες	67
2.2.2.1.δ. Δήμοι	68
2.2.2.2. Διαδικασίες σχεδιασμού της πολιτικής	68
2.2.2.2.α Ατζέντα και στόχοι	70
2.2.2.2.β. Σύνδεση με άλλες πολιτικές.....	70
2.2.2.2.γ. Σύνδεση με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό – δυνατότητες χρηματοδότησης	70
2.2.2.2.δ. Σχεδιασμός εργαλείων	71
2.2.2.2.ε. Μέριμνα για παρακολούθηση – αξιολόγηση.....	71
2.2.2.3. Εφαρμογή της πολιτικής	71
2.2.2.3.α.Θεσμικά προβλεπόμενες διαδικασίες και εργαλεία	71
2.2.2.3.α1. Διαδικασία αναπλάσεων του Ν. 2508/1997.....	71
2.2.2.3.α2. Μέσα και εργαλεία πολεοδομικής επέμβασης	79
2.2.2.3.α3. Χρηματοδοτικά μέσα και ειδικά κίνητρα	84
2.2.2.3.α4. Διαδικασία κατάρτισης Σχεδίων Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων	85
2.2.2.3.β. Διαδικασίες αστικών αναπλάσεων στην πράξη	86
2.2.2.3.β1. Η (μη) εφαρμογή του Ν. 2508/1997	86
2.2.2.3.β2. Φορείς ανάπλασης: επιλεγμένα παραδείγματα	88

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

2.2.2.3.β3. Ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα – Συμπράξεις δημόσιου - ιδιωτικού	90
2.2.2.3.β4. Διαδικασίες συμμετοχής και διαβούλευσης	92
2.2.2.3.β5. Χρηματοδότηση αστικών αναπλάσεων	95
2.2.2.3.β6. Διαχείριση προγραμμάτων και έργων αστικών αναπλάσεων.....	110
2.2.2.3.β7. Εμπλεκόμενοι παίκτες - Πραγματικές ροές πολιτικής	112
2.2.2.3.β8. Κινητήριες δυνάμεις και παραγόμενα αποτελέσματα	114
2.2.2.4. Παρακολούθηση και αξιολόγηση	116
2.2.3. Ζητήματα / προβλήματα σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης της εφαρμογής της πολιτικής	117
2.2.3.1. Σχεδιασμός της πολιτικής.....	117
2.2.3.2 Εφαρμογή της πολιτικής	119
2.2.3.3 Παρακολούθηση και αξιολόγηση της πολιτικής.....	121
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.3. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΝ	123
2.3.1. Μεθοδολογικά Ζητήματα.....	123
2.3.2 Η ανάπλαση στο Ανατολικό Λονδίνο για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2012	125
2.3.2.1. Εισαγωγή	125
2.3.2.2. Σύντομο ιστορικό της περιοχής – δεδομένα πριν από την εφαρμογή του προγράμματος ανάπλασης	125
2.3.2.3. Ο χαρακτήρας της ανάπλασης	126
2.3.2.4. Η πρώτη φάση ανάπλασης (2005-2012).....	126
2.3.2.5. Η δεύτερη φάση της ανάπλασης (2012 έως σήμερα)	127
2.3.2.6. Αξιολόγηση της αστικής αναζωογόνησης – Συμπεράσματα	128
2.3.3 Η ανάπλαση στη γειτονιά Βάουμπαν στην πόλη Φράιμπουργκ της Γερμανίας.....	131
2.3.3.1. Εισαγωγή	131

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

2.3.3.2. Σύντομο ιστορικό της περιοχής – δεδομένα πριν από την εφαρμογή του προγράμματος ανάπτυξης	131
2.3.3.3. Η πρώτη φάση ανάπτυξης (έως 2007)	132
2.3.3.4. Η δεύτερη φάση ανάπτυξης (2007 έως σήμερα).....	132
2.3.3.5. Αξιολόγηση της αστικής αναζωογόνησης – Συμπεράσματα	132
2.3.4 Η ανάπτυξη στη περιοχή Λα Ντουσέρ στην πόλη Λυών της Γαλλίας	134
2.3.4.1. Εισαγωγή	134
2.3.4.2. Το Μεγάλο έργο για την Πόλη (Grand Project de Ville).....	135
2.3.4.3. Κρίσιμα Ζητήματα Σχεδιασμού	135
2.3.4.4. Συμπεράσματα	136
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.4 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	137
2.4.1 Σύλληψη - διαμόρφωση πολιτικής	137
2.4.2 Στόχευση πολιτικής – εστίαση των πρακτικών	138
2.4.3 Θεσμικό πλαίσιο.....	139
2.4.4 Εργαλεία και μέσα πολεοδομικής επέμβασης	140
2.4.5 Διαδικασίες συμμετοχής και διαβούλευσης	140
2.4.6 «Ολοκλήρωση» της πολιτικής.....	143
2.4.7 Χρηματοδότηση και ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα.....	145
2.4.8 Παρακολούθηση – Αξιολόγηση – Ανατροφοδότηση	150
2.4.9 Επίλογος	151
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	153
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ	171
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ.....	183
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ	247

ΕΠΙΤΕΛΙΚΗ ΣΥΝΟΨΗ

Αντικείμενο μελέτης του δεύτερου μέρους, αποτελεί η δημόσια πολιτική στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και ειδικότερα των αστικών αναπλάσεων, όπως σχεδιάζεται και υλοποιείται σήμερα στην Ελλάδα. Η ανάλυση, δομείται σε τέσσερις διακριτές ενότητες. Αρχικά, περιγράφονται η υφιστάμενη κατάσταση, μέσα από την καταγραφή των παραγόντων που διαμόρφωσαν την πολιτική αστικών αναπλάσεων στον ελληνικό χώρο, των δομικών ιδιοτεροτήτων του ελληνικού συστήματος και επιλεγμένων πρακτικών και παρεμβάσεων. Στη συνέχεια, γίνεται η ανάλυση της δημόσιας πολιτικής, εκκινώντας από το περιεχόμενο και το ευρύτερο πλαίσιο της πολιτικής και εστιάζοντας ακολούθως στη διαδικασία σχεδιασμού, εφαρμογής και παρακολούθησης / αξιολόγησης. Η ανάλυση αυτή περιλαμβάνει τις δομές και τους αρμόδιους θεσμούς, τις θεσμικά προβλεπόμενες διαδικασίες και εργαλεία, τις σχέσεις δημόσιου-ιδιωτικού τομέα, τις διαδικασίες συμμετοχής και διαβούλευσης, τους χρηματοδοτικούς πόρους κ.ά. Ως κατάληξη, εντοπίζονται και καταγράφονται τα βασικά προβλήματα της διαδικασίας δημόσιας πολιτικής. Το τρίτο μέρος εστιάζει στην αναζήτηση και την καταγραφή καλών πρακτικών από τη διεθνή εμπειρία, οι οποίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως παραδείγματα για τη βελτίωση των εθνικών διαδικασιών στον τομέα των αστικών αναπλάσεων. Τέλος, η μελέτη προχωράει στη διατύπωση μιας δέσμης πρακτικών προτάσεων και κατευθύνσεων πολιτικής, οι οποίες θα μπορούσαν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που επισημάνθηκαν και να βελτιώσουν τόσο την διαδικασία της πολιτικής όσο και τα αποτελέσματά της στο χώρο.

Από την έρευνα διαπιστώνεται ότι το πλαίσιο της πολιτικής αναπλάσεων στη χώρα είναι ελλειμματικό και προβληματικό. Εκκινώντας από το σχεδιασμό και το περιεχόμενο αυτό καθεαυτό της πολιτικής μέχρι και τα στάδια της εφαρμογής και της αξιολόγησης / παρακολούθησης, φαίνεται ότι η προσέγγιση υπολείπεται σημαντικά των αντίστοιχων ευρωπαϊκών και ευρύτερα διεθνών εξελίξεων. Η πρακτική είναι αποσπασματική και κατά περιπτώσεις «εμπειρική», και περιορίζεται σε αναμορφώσεις του αστικού περιβάλλοντος, σε αντιδιαστολή με τις σύγχρονες προσεγγίσεις που αναγνωρίζουν την πολυτομεακή φύση των αστικών προβλημάτων και επιδιώκουν την αναμόρφωση του αστικού χώρου με την ταυτόχρονη βελτίωση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών συνθηκών και με την εμπλοκή πλήθους παικτών και διακυβευματιών.

Το βασικό νομοθέτημα για τις αναπλάσεις, εκτός του ότι παραμένει σε μεγάλο βαθμό ανενεργό, θεωρείται παλιό και αναχρονιστικό και χρήζει ριζικής αναμόρφωσης και επαναπροσδιορισμού. Σε αυτό το πλαίσιο, κρίσιμο ζήτημα αποτελεί η καταλληλότητα πολλών προερχόμενων από τη νομοθεσία εργαλείων και μέσων πολεοδομικής επέμβασης, τα οποία έχουν τεθεί υπό αμφισβήτηση.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Στο επίπεδο της εφαρμογής της πολιτικής, πέραν της έλλειψης κατάλληλων πολεοδομικών εργαλείων, σημαντικές αδυναμίες αποτελούν η ελλειμματική κάθετη και οριζόντια ολοκλήρωση, οι αναποτελεσματικές διαδικασίες συμμετοχής και διαβούλευσης και η αδυναμία συνεργασίας του δημόσιου με τον ιδιωτικό τομέα. Το τελευταίο συμβάλλει με τη σειρά του στην αδυναμία προσέλκυσης επενδύσεων και πρόσβασης στην ιδιωτική χρηματοδότηση. Τέλος, απουσιάζουν ολοκληρωμένοι μηχανισμοί παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Αυτό που απαιτείται στην ελληνική περίπτωση είναι η διαμόρφωση ενός συνεκτικού και ολοκληρωμένου πλαισίου θεσμών, κανόνων και διαδικασιών για τις αστικές αναπλάσεις που να καλύπτει όλο το φάσμα της πολιτικής: σύλληψη-σχεδιασμός, εφαρμογή, παρακολούθηση-αξιολόγηση-ανατροφοδότηση. Στο επίπεδο του σχεδιασμού, προκύπτει σαφώς η ανάγκη στροφής της πολιτικής προς προσεγγίσεις αστικής αναγέννησης / αναζωογόνησης, δηλαδή προς ολοκληρωμένες λύσεις και εξυπηρέτηση πολλαπλών στόχων. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να αναμορφωθεί το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο, με απλοποίηση των προβλεπόμενων από αυτό διαδικασιών, αναθεώρηση των τρόπων διοίκησης, προσαρμογή των μέσων χρηματοδότησης κλπ. Ειδική μέριμνα θα πρέπει να υπάρξει για το σχεδιασμό ή/και ενεργοποίηση πολεοδομικών εργαλείων που να είναι άμεσα αξιοποιήσιμα και προσαρμοσμένα στις ελληνικές ιδιαιτερότητες (π.χ. πολυ-ιδιοκτησία, μικρο-ιδιοκτησία). Η δυνατότητα παρέμβασης στον ιδιωτικό χώρο αποτελεί βασικό ζητούμενο.

Η επαναξέταση δομών, θεσμών και αρμοδιοτήτων κρίνεται απαραίτητη. Η κεντρική διοίκηση φαίνεται ότι καλείται να διαδραματίσει ένα ρόλο καθοδηγητή και συντονιστή, θέτοντας το πλαίσιο των σχέσεων με τα κατώτερα επίπεδα διοίκησης και δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για την εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα. Η τοπική αυτοδιοίκηση από τη μεριά της θα πρέπει να είναι υπεύθυνη για την κινητοποίηση και ενσωμάτωση όλων των παικτών και διακυβευματιών που εμπλέκονται στις διαδικασίες των αστικών αναπλάσεων, αναλαμβάνοντας επομένως έναν ισχυρό και συντονιστικό ρόλο.

Τέλος, βασική κατεύθυνση πολιτικής αποτελεί η διαμόρφωση μηχανισμών παρακολούθησης και αξιολόγησης ολοκληρωμένων παρεμβάσεων και πολιτικής, που θα περιλαμβάνει συμφωνημένους στόχους και επιδιώξεις και βασικούς δείκτες απόδοσης που θα υποστηρίζονται από ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία. Αυτή η διαδικασία αξιολόγησης θα πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζει τις αναγκαίες διορθωτικές κινήσεις και να τροφοδοτεί βάσει αυτών το σχεδιασμό της πολιτικής (*feedback*).

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αντικείμενο μελέτης του υποέργου 2.2 αποτελεί η δημόσια πολιτική στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και ειδικότερα των αστικών αναπλάσεων, όπως σχεδιάζεται και υλοποιείται σήμερα στην Ελλάδα.

Η πολιτική των αστικών αναπλάσεων, αποτελεί μια εκ των βασικών συνιστωσών της πολεοδομικής πολιτικής, γνωρίζοντας ιδιαίτερη ανάπτυξη και διάδοση τα τελευταία τριάντα έτη, καθώς η εντεινόμενη αστικοποίηση επιτάσσει μία ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των σύνθετων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι πόλεις. Η παραγωγή της δημόσιας πολιτικής στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και των αναπλάσεων ειδικότερα, αποτελεί ένα πεδίο που επηρεάζει αδιαμφισβήτητα -σε σημαντικό βαθμό και άμεσα- το κοινωνικό σύνολο, την οικονομία, το περιβάλλον. Στην Ελλάδα ωστόσο, όπως επισημαίνεται από πολλούς αναλυτές και εξειδικευμένους επιστήμονες, υπάρχει ένα ζήτημα στον τρόπο με τον οποίο σχεδιάζεται και εν συνεχεία υλοποιείται η πολιτική του συγκεκριμένου τομέα.

Το γεγονός αυτό αποτέλεσε αφορμή, ώστε στο πλαίσιο του παρόντος υποέργου, να διερευνηθούν όλοι εκείνοι οι παράγοντες που επιδρούν και επηρεάζουν τη δημόσια πολιτική των αναπλάσεων, ώστε να προταθεί ένα -όσο το δυνατόν περισσότερο- ολοκληρωμένο σύνολο κατευθύνσεων, προς μια υπέρβαση ή/και εξάλειψη των παρατηρούμενων αδυναμιών.

Η ανάλυση δομείται σε τέσσερις διακριτές ενότητες που έχουν νοηματική και μεθοδολογική αλληλουχία μεταξύ τους.

Στην πρώτη ενότητα με τίτλο «Υφιστάμενες πολιτικές και στρατηγικές» περιγράφεται η υφιστάμενη κατάσταση στον τομέα των αστικών αναπλάσεων, μέσα από την καταγραφή των παραγόντων που διαμόρφωσαν την πολιτική αστικών αναπλάσεων στον ελληνικό χώρο, των δομικών ιδιοτεροτήτων του ελληνικού συστήματος και επιλεγμένων πρακτικών και παρεμβάσεων. Επιπλέον, γίνεται μία σύντομη επισκόπηση τόσο των εγχώριων όσο και των ευρωπαϊκών επιδράσεων ώστε να γίνει αντιληπτό το ευρύτερο πλαίσιο.

Ακολουθεί στη δεύτερη ενότητα η “Ανάλυση δημόσιας πολιτικής”. Εκκινώντας από το περιεχόμενο και το ευρύτερο πλαίσιο της πολιτικής, επισημαίνονται η ανάγκη σχεδιασμού της πολιτικής και τα ζητήματα τα οποία καλείται να απαντήσει, με δεδομένες ιδίως τις συνθήκες που διαμορφώνονται ως απόρροια της τρέχουσας οικονομικής κρίσης. Ιδιαίτερη ερευνητική εργασία αποτελεί η αποτύπωση του ευρύτερου πλαισίου που επηρεάζει την πολιτική των αναπλάσεων στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα ο εντοπισμός των κατευθύνσεων της πολιτικής για το χωρικό σχεδιασμό και της αναπτυξιακής πολιτικής, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου, που προδιαγράφουν το πλαίσιο για τις αναπλάσεις. Επικεντρώνοντας εν συνεχεία

στη διαδικασία σχεδιασμού, εφαρμογής και παρακολούθησης / αξιολόγησης της πολιτικής, η ανάλυση περιλαμβάνει τις δομές και τους αρμόδιους θεσμούς, τους ρόλους και τις αρμοδιότητες, τις θεσμικά προβλεπόμενες διαδικασίες και εργαλεία, τις διαδικασίες συμμετοχής και διαβούλευσης, τις πραγματικές σχέσεις που αναπτύσσονται (δημόσιος τομέας – ιδιωτικός τομέας – κοινωνία των πολιτών), τους χρηματοδοτικούς πόρους κλπ. Ως κατάληξη, εντοπίζονται και καταγράφονται τα βασικά προβλήματα της διαδικασίας δημόσιας πολιτικής. Η παρούσα ενότητα βασίζεται σε βιβλιογραφικές πηγές, αποδελτίωση και κριτική θεώρηση θεσμικού πλαισίου, έρευνα σε διαδικτυακές πηγές κλπ., αλλά και στις απόψεις ακαδημαϊκών, μελετητών και στελεχών της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης όπως διατυπώθηκαν στις συνεντεύξεις που παραχώρησαν στην ερευνητική ομάδα στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας.

Το τρίτο μέρος εστιάζει στην *«Καταγραφή και μελέτη καλών πρακτικών στον τομέα της πολιτικής αναπλάσεων»* από τη διεθνή εμπειρία, οι οποίες θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως μεθοδολογικά παραδείγματα για τη βελτίωση των εθνικών διαδικασιών στον τομέα των αστικών αναπλάσεων. Για το σκοπό επιλέγεται η μελέτη περιπτώσεων-χωρών με μακρά παράδοση και εμπειρία στο σχεδιασμό ανάλογων πολιτικών. Από την Αγγλία επιλέγεται το παράδειγμα του Ανατολικού Λονδίνου και η πολιτική που ακολουθήθηκε για την μεταολυμπιακή αξιοποίηση των ακινήτων, δεδομένου ότι και στην Ελλάδα, το ζήτημα αυτό είναι υπαρκτό και ανοικτό. Από τη Γερμανία επιλέγεται η γειτονιά Βάουμπαν, που δημιουργήθηκε στο χώρο ενός πρώην στρατοπέδου, δεδομένου ότι σήμερα σε αρκετές ελληνικές πόλεις υπάρχουν χώροι πρώην στρατοπέδων προς αξιοποίηση. Τέλος από την Γαλλία, επιλέγεται η περιοχή Λα Ντουσέρ, μία περιοχή με σημαντικά κοινωνικοοικονομικά προβλήματα και υποβάθμιση, ανάλογη με αυτή του κέντρου των μητροπολιτικών περιοχών της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Να επισημανθεί ότι μέσα από τη μελέτη των καλών πρακτικών, απώτερος σκοπός είναι να εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα – αξιόλογες πρακτικές που μπορούν να τροφοδοτήσουν το ελληνικό σύστημα σχεδιασμού.

Τέλος, στην τέταρτη ενότητα με τίτλο *«Προτάσεις και κατευθύνσεις πολιτικής»* επιχειρείται μέσα από τον εντοπισμό των βασικών διαστάσεων του υφιστάμενου πλαισίου που προηγήθηκε, να εντοπιστούν σημεία που χρήζουν παρέμβασης και αναθεώρησης και να διατυπωθούν προτάσεις και κατευθύνσεις πολιτικής οι οποίες θα μπορούσαν να βελτιώσουν τόσο την διαδικασία της πολιτικής όσο και τα αποτελέσματά της στο χώρο. Σημαντική εισροή στη διατύπωση αυτών των κατευθύνσεων αποτέλεσαν οι απόψεις «ειδικών», επιστημόνων, ακαδημαϊκών, στελεχών της δημόσιας διοίκησης και της αυτοδιοίκησης, οι οποίοι συμμετείχαν στο καινοτόμο εργαστήριο που διοργάνωσε το ΕΚΚΕ στις 13 Δεκεμβρίου 2016 και είχε ως σκοπό την ανταλλαγή απόψεων αναφορικά με τον τρόπο που σχεδιάζεται, υλοποιείται και γίνεται η αξιολόγηση και παρακολούθηση της πολιτικής αστικών αναπλάσεων στην Ελλάδα.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η ομάδα του έργου εκφράζει θερμές ευχαριστίες στους επιστήμονες, τους ακαδημαϊκούς, τους μελετητές και τα στελέχη της κεντρικής δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης που συνέβαλαν, με τρόπο ξεχωριστό, στο τελικό αποτέλεσμα του παρόντος, μέσω της συμμετοχής τους στις εργασίες του καινοτόμου εργαστηρίου και μέσω των προσωπικών συνεντεύξεων που παραχώρησαν στους ερευνητές. Η συσσωρευμένη εμπειρία και οι γνώσεις τους κρίνονται πολύτιμες, ιδιαιτέρως για τη συγκεκριμένη θεματική.

Επιπλέον, οι εξωτερικοί συνεργάτες ερευνητές του ΕΚΚΕ, θα ήθελαν να ευχαριστήσουν ξεχωριστά τον επιστημονικό υπεύθυνο του έργου κ. Γεωργαράκη Νίκο, πολιτικό επιστήμονα, για την πολύτιμη συμβολή του και την ουσιαστική καθοδήγηση που προσέφερε σε όλη τη διάρκεια του έργου. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλουν και στην κα Στρατουδάκη Χαρά, ερευνήτρια του ΕΚΚΕ, κοινωνιολόγο, για τις κρίσιμες παρατηρήσεις καθώς και για τις στοχευμένες υποδείξεις της. Ευχαριστίες οφείλονται και στην κα Τρευλάκη Ασπασία, υπεύθυνη συντονισμού του ερευνητικού προγράμματος, για τον επαγγελματισμό και τις ξεχωριστές ικανότητες συνεργασίας που επέδειξε. Τέλος, θα ήταν παράλειψη να μην εκφραστούν οι ευχαριστίες και η εκτίμηση προς τον διευθυντή και πρόεδρο του ΕΚΚΕ κ. Δεμερτζή Νικόλαο, ο οποίος συνέβαλε με τρόπο ουσιαστικό και αποτελεσματικό στις διάφορες διεργασίες και συνεργασίες που έλαβαν χώρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.1 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ & ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ

2.1.1. Το πλαίσιο και οι παράγοντες που διαμόρφωσαν την πολιτική αστικών αναπλάσεων στον ελληνικό χώρο

2.1.1.1. Πλαίσιο και Εννοιολογική διερεύνηση της αστικής ανάπλασης

Η πολυπλοκότητα του πολεοδομικού σχεδιασμού, πηγάζει από την ίδια τη φύση της πολεοδομικής πολιτικής,¹ η οποία διακρίνεται σε επιμέρους συνιστώσες μια εκ των οποίων είναι και η πολιτική αστικών αναπλάσεων². Η έννοια της «ανάπλασης», στο πλαίσιο των εφαρμοζόμενων πολεοδομικών πολιτικών, αποτελεί μία σχετική έννοια καθώς ανάλογα με το ειδικότερο πλαίσιο πολιτικής της κάθε χώρας, λαμβάνει και διαφορετικές εκφάνσεις. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Οικονόμου (2004) ο όρος «ανάπλαση» εκτός από τις διαφοροποιήσεις που υφίσταται λόγω των ειδικότερων πολιτικών των χωρών, λαμβάνει και διαφορετική υπόσταση ανάλογα με τη χρονική περίοδο στην οποία αναφερόμαστε (βλ. Διάγραμμα 2.2.1.1).

Διάγραμμα 2.1.1. Διαχρονική εξέλιξη των χαρακτηριστικών των Αναπλάσεων στον ευρωπαϊκό χώρο μεταπολεμικά

Χαρακτηριστικά αναπλάσεων		Περίοδος					
		1950	1960	1970	1980	1990	2000→
Χωρική διάσταση	Κέντρα πόλεων	■	■	■	■	■	■
	Βιομηχανικές ζώνες					■	■
	Γειτονιές-περικεντρικές ζώνες			■	■	■	■
Περιεχόμενο	(Κοινωνική) Κατοικία	■	■	■	■	■	■
	Κοινωνικός εξοπλισμός		■	■	■	■	■
	Επιχειρηματικές δραστηριότητες					■	■
Βασικοί φορείς	Κεντρικό κράτος	■	■	■	■	■	■
	Τοπική αυτοδιοίκηση			■	■	■	■
	Ιδιωτικός τομέας					■	■

■	Ισχυρή παρουσία
■	Μειωμένη παρουσία

Πηγή: Οικονόμου, 2004

Η έννοια της πολιτικής αναπλάσεων, προσεγγίζεται σήμερα ως το σύνολο των πολεοδομικών παρεμβάσεων που έχουν ως αποτέλεσμα τη χωρική αναδιάρθρωση ενός τμήματος οικισμού ή μιας πόλης, με βάση τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Η κλίμακα των παρεμβάσεων ποικίλει, ενώ μπορεί να αφορά και εκτός από το υφιστάμενο δομημένο περιβάλλον και την ανάπτυξη νέων αστικών τμημάτων

1 Η πολεοδομική πολιτική, σύμφωνα με τον Οικονόμου (2011) ασχολείται με τον πολεοδομικό σχεδιασμό, το νομοθετικό πλαίσιο, τους φορείς εφαρμογής και τις παρεμβάσεις που γίνονται στον χώρο της πόλης.

2 Οι υπόλοιπες συνιστώσες της πολεοδομικής πολιτικής είναι: η πολιτική οικιστικού δικτύου, η πολιτική αστικών υποδομών, η πολιτική οικιστικής ανάπτυξης, η πολιτική χρήσεων γης, η πολιτική γης, ο μητροπολιτικός σχεδιασμός, η ρυμοτομία, η πολιτική κατοικίας (Cullingworth and Nadin, 1994).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

(Οικονόμου, 2011). Συνεπώς υπό την ευρεία έννοια, στο πλαίσιο των αναπλάσεων μπορεί να εντάσσονται μεταξύ άλλων και οι πολιτικές οικιστικής επέκτασης, η οργανωμένη δόμηση που αφορά στη δημιουργία νέων περιοχών κατοικίας (Αραβαντινός 2007, σελ. 190), η δημιουργία νέων συγκροτημάτων ειδικών χρήσεων.

ΠΛΑΙΣΙΟ 2.1.1. ΟΡΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ

Μεταξύ των διάφορων ορισμών για την πολιτική Αστικών Αναπλάσεων, στους πλέον σύγχρονους ορισμούς εντοπίζονται:

-Ο ορισμός των Roberts και Sykes (2000, σελ. 17) στο βιβλίο τους με τίτλο *Urban Regeneration, A Handbook*, σύμφωνα με τον οποίο «η αστική ανάπλαση είναι ένα περιεκτικό και ολοκληρωμένο όραμα και δράση που οδηγεί στην επίλυση των αστικών προβλημάτων και επιδιώκει τη διαρκή βελτίωση της οικονομικής, φυσικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής κατάστασης μιας περιοχής που υφίσταται μετασχηματισμούς».

- Η προσέγγιση του Couch (2003, pref.) σύμφωνα με την οποία η πολιτική αστικών αναπλάσεων είναι η «πολιτική που επιχειρεί ταυτόχρονα την αποδοτική αξιοποίηση/επανάχρηση κενών και εγκαταλελειμμένων οικοπέδων και κτιρίων, την δημιουργία νέων μορφών απασχόλησης σε περιοχές που έχουν χαθεί θέσεις εργασίας, τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση ενός συνόλου αστικών κοινωνικών προβλημάτων».

Στο πλαίσιο αυτό, αξίζει να επισημανθεί και ο ορισμός που δόθηκε στο πλαίσιο ερευνητικού προγράμματος του ΕΜΠ, ο οποίος αν και τοποθετείται χρονικά στο 1990 φαίνεται να διακατέχεται από το πνεύμα των παραπάνω σύγχρονων προσεγγίσεων. Ειδικότερα «η αστική ανάπλαση αφορά το σύνολο των επεμβάσεων που εφαρμόζονται στο χτισμένο περιβάλλον και σε υποβαθμισμένες περιοχές με σκοπό την αντικατάσταση ή βελτίωση του οικιστικού αποθέματος, την αξιοποίηση του περιβάλλοντος χώρου, τη δημιουργία τεχνικής και κοινωνικής υποδομής, καθώς και την ενίσχυση άλλων λειτουργιών που συμβάλλουν στην αναβάθμιση των περιοχών αυτών» (Λουκόπουλος κ.ά., 1990, σελ. 17).

Σε μια προσπάθεια αποσαφήνισης του όρου, λαμβάνοντας υπόψη και τις σύγχρονες προσεγγίσεις, φαίνεται ότι είναι το σύνολο των πολιτικών, εφόσον εμπεριέχουν όλα

τα στοιχεία που μπορούν να συνιστούν μια πολιτική, και που έχουν σαν σκοπό την αναδιαμόρφωση του χώρου. Το ζήτημα που θα πρέπει να απασχολεί πλέον τα κράτη που ασκούν μια πολιτική αναπλάσεων είναι εκτός από τους στόχους (οι οποίοι στις περισσότερες περιπτώσεις είναι κοινά αποδεκτοί και παραδεκτοί) και το ποια μέσα θα επιλεγθούν, αλλά και το ποιες θα είναι οι εκτιμώμενες επιπτώσεις από την εφαρμογή της πολιτικής. Είναι ένα ιδιαίτερα σύνθετο εγχείρημα, αν αναλογιστούμε πως ο τομέας μόνο των επιπτώσεων είναι συχνά απρόβλεπτος και πολυδιάστατος (Healy, 1991). Οι διαφορετικές προσεγγίσεις των στόχων, των μέσων και των επιπτώσεων, έχει δημιουργήσει ένα αρκετά διευρυμένο σχήμα πολιτικών αναπλάσεων, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια.

Τόσο στη διεθνή όσο και στην ελληνική βιβλιογραφία ορθά υπάρχει ένα διευρυμένο πεδίο ορολογίας καθώς η πολιτική αναπλάσεων έχει λάβει διαχρονικά διαφοροποιημένες εκφάνσεις, οι οποίες μάλιστα μπορεί να χρησιμοποιούνται παράλληλα και επομένως θεωρείται σκόπιμο να υπάρχουν διακριτά χαρακτηριστικά γνωρίσματα και σε επίπεδο ονοματολογίας. Ωστόσο πολλές φορές, παρερμηνεύεται ο τύπος της παρέμβασης – ανάπλασης, γεγονός που απαιτεί ειδικότερη διερεύνηση, ειδικά στην περίπτωση της ελληνικής πραγματικότητας. Η όλη προβληματική, εν προκειμένω και στην Ελλάδα, φαίνεται να ανάγεται στο ζήτημα της τυπολογίας των παρεμβάσεων που γνώρισαν, αλλά και συνεχίζουν να γνωρίζουν, οι ελληνικές πόλεις, καθώς και του κατά πόσον οι παρεμβάσεις αυτές αποτελούν μια συντονισμένη κρατική πολιτική.

Στο διεθνή χώρο, σήμερα διακρίνονται πέντε βασικοί τύποι αναπλάσεων στο πλαίσιο πολεοδομικών πολιτικών: η αστική ανασυγκρότηση (reconstruction), η ανακαίνιση (renewal), η αποκατάσταση – διατήρηση (conservation, restoration, rehabilitation), η ολοκληρωμένη ανάπλαση (integrated urban projects) και οι παρεμβάσεις με έργα υπερτοπικής εμβέλειας (έργα ναυαρχίδες) - συγκροτήματα ειδικών χρήσεων (flagship projects) (Οικονόμου, 2011). Σε αυτό το σημείο πρέπει να τονιστεί ότι η παραπάνω ονοματολογία δεν είναι απόλυτη, και η αντιστοίχιση των πολιτικών ανάπλασης σε μια από τις παραπάνω κατηγορίες θα πρέπει να προκύπτει βάσει μιας ειδικότερης αξιολόγησης, λαμβάνοντας υπόψη παραμέτρους όπως: η χρονική περίοδος αναφοράς/εκτέλεσης των παρεμβάσεων, ο σκοπός και η λογική της παρέμβασης ταυτόχρονα με ειδικότερες αναλύσεις για τις εκάστοτε τάσεις της πολεοδομικής πολιτικής και του σχεδιασμού, ο χωρικός εντοπισμός των παρεμβάσεων (λ.χ. κέντρα των πόλεων, σε όλη την πόλη, σε συγκεκριμένους θύλακες) και μια σειρά από παραμέτρους αναφορικά με το περιεχόμενο της παρέμβασης (παρεμβάσεις σε χρήσεις γης, σε αστικές υποδομές, κοινωνικές υποδομές, επιχειρηματικές δραστηριότητες, περιβαλλοντικές υποδομές κ.ο.κ.) (Roberts and Sykes, 2000).

ΠΛΑΙΣΙΟ 2.1.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ

Το 2007 στο Γλωσσάριο Χωροταξίας της Συνόδου των Υπουργών Χωροταξίας του Συμβουλίου της Ευρώπης (CEMAT, 2007) ως αστική ανάπλαση ορίστηκε πλέον η ολοκληρωμένη ανάπλαση που αντιστοιχίζεται στον όρο της αστικής αναγέννησης και αναζωογόνησης (urban regeneration and revitalization), και νοείται ως η διαδικασία η «οποία στοχεύει στη μετατροπή της απαρχαιωμένης κοινωνικοοικονομικής βάσης συγκεκριμένων αστικών περιοχών, προς την κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης μέσω της προσέλκυσης νέων δραστηριοτήτων και επιχειρήσεων, του εκσυγχρονισμού του αστικού ιστού, της βελτίωσης του αστικού περιβάλλοντος και της διαφοροποίησης των κοινωνικών δομών».

Επιπλέον, στο πλαίσιο μιας κατάταξης-αναγνώρισης του είδους της πολιτικής αστικής ανάπλασης, θα πρέπει να διερευνηθούν και να αξιολογηθούν παράμετροι όπως ο φορέας που αναλαμβάνει την εκτέλεση των έργων ανάπλασης και το χρηματοδοτικό πλαίσιο που θα υποστηρίξει την εκτέλεση του σχεδιασμού (λ.χ. κεντρικό κράτος, ιδιωτικός τομέας, συμπράξεις ιδιωτικού – δημοσίου τομέα κ.ο.κ.).

2.1.1.2. Επιδράσεις στην πολιτική αστικών αναπλάσεων – Εθνικές Πολιτικές

Σήμερα, στο ελληνικό σύστημα σχεδιασμού, βρίσκεται σε ισχύ ένα σύνολο από θεσμικές ρυθμίσεις και προβλέψεις για την υποστήριξη των αστικών αναπλάσεων. Δεδομένης της εξαιρετικά περιορισμένης -έως ανύπαρκτης- παράδοσης στον τομέα αυτό, μέχρι το 1997 δεν υπήρχε ένα συγκεκριμένο νομικό πλαίσιο, και οι προβλέψεις περιορίζονταν σε αποσπασματικές διατάξεις, που διακατέχονταν από μια ορισμένη ασάφεια. Ειδικότερα, το νομικό πλαίσιο αυτής της πρώιμης περιόδου συνοψίζεται στα νομοθετήματα της οικιστικής νομοθεσίας Ν947/1979 «περί οικιστικών περιοχών», Ν1337/1983 «Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις» Ν 1577/85 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός- ΓΟΚ 85», καθώς και στη νομοθεσία για την τοπική αυτοδιοίκηση Ν.1416/1984.

Η ψήφιση του Ν 2508/1997 «Βιώσιμη Οικιστική Ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις», τοποθετεί το ελληνικό σύστημα σχεδιασμού, σε ένα σαφώς ολοκληρωμένο και πιο ώριμο πλαίσιο αναφορικά με την υποστήριξη των αστικών αναπλάσεων. Η επιλογή μιας περιοχής ως κατάλληλης για την εφαρμογή πολιτικών αστικής ανάπλασης, γίνεται με βάση την εκπλήρωση μιας σειράς πολεοδομικών κοινωνικών και άλλων κριτηρίων όπως η ποιότητα και η αισθητική του περιβάλλοντος (είτε φυσικού είτε οικιστικού).

Τα πρώτα δείγματα αναπλάσεων του ελληνικού χώρου επικεντρώνονταν σε πολεοδομικές παρεμβάσεις που αφορούσαν κατά κύριο λόγο τον υφιστάμενο δημόσιο χώρο, με μικρή επέμβαση στον ιδιωτικό. Ο ελληνικός χώρος, στα μέσα της δεκαετίας του '70 φαίνεται να γνωρίζει μια πρώτη περίοδο αστικών αναπλάσεων, που αντιστοιχούν περισσότερο στον τύπο της ανάπλασης-ανασυγκρότησης, καθώς η πολιτική αυτή επικεντρώθηκε στην αποκατάσταση οικισμών που είχαν πληγεί από σεισμούς (λχ. Σαντορίνη, Κεφαλονιά). Στη συνέχεια, άλλος ένας τύπος αναπλάσεων εμφανίζεται στον ελληνικό χώρο: οι αναπλάσεις για την αναπαλαίωση των κέντρων των πόλεων, παρεμβάσεις που περιορίστηκαν ωστόσο στο δημόσιο χώρο και εξαντλήθηκαν σε έργα πεζοδρομήσεων, ανακατασκευής πλατειών και υπαίθριων χώρων. Οι παρεμβάσεις αυτής της περιόδου, προήλθαν από το κεντρικό κράτος, ενδεχομένως και με τη συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης, και περιορίστηκαν στον πολεοδομικό σχεδιασμό, χωρίς να έχουν συμπεριλάβει και άλλα είδη σχεδιασμού (πχ αναπτυξιακού, περιβαλλοντικού κλπ.) (Οικονόμου, 2011).

Από τα μέσα της δεκαετίας του '90, εμφανίστηκαν στον ελληνικό χώρο μια σειρά από σχέδια ανάπλασης που στη φιλοσοφία τους τουλάχιστον διακατέχονταν από το πνεύμα της ολοκληρωμένης ανάπλασης (αναζωογόνησης ή αναγέννησης). Οι αναπλάσεις αυτής της περιόδου είναι σαφώς επηρεασμένες από τις εξελίξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Αγγελίδης 2004 · Οικονόμου και Πετράκος 1999), καθώς οι ευρωπαϊκές πολιτικές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη επηρεάζουν καθοριστικά το πνεύμα και το σχεδιασμό των αντίστοιχων πολιτικών αστικής ανάπλασης στα κράτη-μέλη.

Τα ευρωπαϊκά (κοινοτικά) προγράμματα χρηματοδότησης, αποτέλεσαν σημαντικό παράγοντα υλοποίησης μιας σειράς από αστικές παρεμβάσεις, οι οποίες ωστόσο δεν κατόρθωσαν να αποκτήσουν χαρακτηριστικά ολοκληρωμένων παρεμβάσεων, και αναλώθηκαν σε έργα εξωραϊσμού, αναβάθμισης αστικού εξοπλισμού, δημιουργίας πεζοδρομήσεων κ.ο.κ. (Οικονόμου, 2012). Συγκεκριμένα, οι αστικές παρεμβάσεις στο πλαίσιο της ΕΕ, εκφράστηκαν την περασμένη εικοσαετία κυρίως μέσα από τα αστικά προγράμματα που εφαρμόστηκαν κατ' ακολουθία της Πολιτικής Συνοχής. Χαρακτηριστικά παραδείγματα θεωρούνται αυτά των αστικών πιλοτικών σχεδίων που στόχευαν στην αναζωογόνηση κεντρικών περιοχών και υπάρχουν σε ολόκληρη τη χώρα (Θεσσαλονίκη, Βόλο, Λάρισα, Αθήνα) (Ανδρικοπούλου κ.α., 2014).

Διαπιστώνεται επομένως πως οι σύγχρονες εκφάνσεις της πολιτικής αστικής ανάπλασης του ελληνικού χώρου, πηγάζουν από τις εξελίξεις που έλαβαν χώρα σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς η φιλοσοφία τόσο του Ν. 2508/97 όσο και των υλοποιούμενων παρεμβάσεων, υποκινούνται από τη διαθεσιμότητα πόρων της ΕΕ (λ.χ. προγράμματα ΕΣΠΑ, Αστικά Πιλοτικά σχέδια, κοινοτικές πρωτοβουλίες Urban). Εξίσου σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι οι παρεμβάσεις αυτής της περιόδου διακατέχονται από τις αρχές της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης (που εκφράζονται μέσα από την Πολιτική Συνοχής, καθώς και τη βιώσιμη αστική

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ανάπτυξη στο πλαίσιο της Πολιτικής Περιβάλλοντος της ΕΕ) (Ανδρικοπούλου κ.α., 2014).

Ειδικότερα, η ολοκληρωμένη ανάπλαση που κυριαρχεί σήμερα στη φιλοσοφία του ελληνικού συστήματος σχεδιασμού, φαίνεται να συνδέεται με μια στροφή των πολεοδομικών πολιτικών προς την κατεύθυνση της συμπαγούς πόλης (κεντρική ιδέα της οποίας είναι η αποφυγή της επίλυσης των νέων αστικών αναγκών μέσω της επέκτασης της πόλης στον εξωαστικό χώρο, καθώς η κάλυψη των αναγκών επιδιώκεται μέσω του μετασχηματισμού των υφιστάμενων πόλεων) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001). Επιπλέον, το γεγονός ότι στις πόλεις σήμερα δεν εισρέουν πληθυσμοί με τους ρυθμούς που εισέρεαν κατά το παρελθόν, δημιουργεί μια άλλη ανάγκη για αναπλάσεις που σχετίζονται με την αναμόρφωση του υπάρχοντος δομημένου περιβάλλοντος. Με άλλα λόγια, στις πόλεις, πλέον, έχει συγκεντρωθεί ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού, που δημιουργεί ανάγκες για νέου τύπου παρεμβάσεις και πολιτικές αστικής ανάπτυξης.

Παράλληλα, η σύγχρονη πολιτική αστικών αναπλάσεων που διέπει και τον ελληνικό χώρο, φαίνεται να επηρεάζεται -σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο- από την προβληματική της βιώσιμης ανάπτυξης (περιβαλλοντική αρχή της συνετούς χρήσης των πόρων) (Καυκαλάς, 2004). Για το αστικό περιβάλλον, η προσέγγιση αυτή έχει στον πυρήνα της το γεγονός ότι από τη μία πλευρά ο περιαστικός χώρος είναι ένας πόρος που όταν τον μετατρέπουμε σε αστικό χάνει την αξία του, και από την άλλη ότι οι πόλεις είναι ένα τεράστιο επενδυμένο κεφάλαιο και οικονομικό και φυσικό, που πρέπει να διαφυλαχθεί και να αξιοποιηθεί. Η όλη προσέγγιση, ανάγεται στους πυλώνες της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς όλες οι σύγχρονες μορφές αναπλάσεων, ανάλογα με την περίπτωση, φαίνεται να ενσωματώνουν την περιβαλλοντική, κοινωνική και οικονομική διάσταση του χώρου.

2.1.1.3. Επιδράσεις στην πολιτική αστικών αναπλάσεων – Ευρωπαϊκές Πολιτικές

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεν ασκείται επίσημα αστική πολιτική, καθώς οι πολεοδομικές πολιτικές ανήκουν στην αρμοδιότητα των εθνικών πολιτικών, ωστόσο, όπως φαίνεται, υπάρχουν διάφορες ευρωπαϊκές πολιτικές με σαφείς χωρικές διαστάσεις, που συνδέονται και με την υποστήριξη πολιτικών αστικής ανάπτυξης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η διαχρονική προσπάθεια για τη διαμόρφωση μιας στρατηγικής για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, κυρίως μέσω της πολιτικής για το περιβάλλον και την πολιτική για την οικονομική και κοινωνική συνοχή της ΕΕ. Σημαντικότεροι σταθμοί σε αυτή την προσπάθεια αποτελούν (βλ. Παράρτημα Κειμένων):

- η Πράσινη Βίβλος για το Αστικό Περιβάλλον (1990)

- η Αστική Ατζέντα και το Πλαίσιο Δράσης για την Αειφόρο Αστική Ανάπτυξη (1997 και 1998)

- το Σύμφωνο του Μπρίστολ (Bristol Accord, 2005) για την ανάπτυξη των «βιώσιμων κοινοτήτων»

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

- η νέα θεματική Στρατηγική για το Αστικό Περιβάλλον (2006)
- ο χάρτης της Λειψίας για τις βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις (2007)
- η Δήλωση της Μασσαλίας (2008) για την ανάπτυξη ενός πλαισίου αναφοράς για την προώθηση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης και κοινωνικής αλληλεγγύης
- η Συνθήκη της Λισσαβόνας (2009) ως επιστέγασμα όλων των παραπάνω, όπου μεταξύ άλλων συμπληρώνεται ο στόχος της εδαφικής συνοχής, παράλληλα με την εισαγωγή του ευρωπαϊκού κεκτημένου σε θέματα χωρικού σχεδιασμού.
- η Διακήρυξη του Τολέδο (2010) στην οποία δίδεται μεταξύ άλλων ιδιαίτερη έμφαση στην ανάγκη προώθησης της ολοκληρωμένης αστικής ανάπλασης (αναζωογόνησης).

Στον πυρήνα αυτών των προσπάθειών βρίσκεται η επίτευξη της εδαφικής συνοχής, μέσω της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής αειφορίας, γεγονός που συνδέεται άρρηκτα με τις επιδιώξεις των πολιτικών ανάπλασης (αντιμετώπιση της φτώχειας και της ανεργίας, αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος, κοινωνική συνοχή κ.ο.κ.). Στον ελληνικό χώρο, η υλοποίηση αυτών των πολιτικών έρχεται να επιβεβαιωθεί μεταξύ άλλων και μέσα από (Ανδρικοπούλου κ.α., 2014):

- τα Αστικά Πιλοτικά Σχέδια (1989-1999)
- τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες Urban (1994-99, 2000-2006)
- τις ολοκληρωμένες δράσεις αστικής ανάπτυξης των κοινοτικών πλαισίων στήριξης (2000-2013)
- άλλες κοινοτικές πρωτοβουλίες (λχ. URBACT)

2.1.1.4. Επιδράσεις στην πολιτική αστικών αναπλάσεων – Διεθνής ρόλος των πόλεων & Παγκοσμιοποίηση.

Μια ακόμη σημαντική παράμετρος στη διαμόρφωση των σύγχρονων πολιτικών για την αστική ανάπλαση των πόλεων, φαίνεται να αποτελεί η αυξημένη σημασία του διεθνούς ρόλου-ανταγωνισμού των πόλεων, στο πλαίσιο της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης οικονομίας (Amin and Thrift 1995 · Jensen-Butler et al, 1997). Ειδικότερα, από την δεκαετία του '80 κι έπειτα, οι μητροπόλεις και οι μεγάλες πόλεις, στο πλαίσιο της λεγόμενης παγκοσμιοποίησης, απέκτησαν ρόλους και χαρακτήρα που δεν είχαν παλαιότερα ή δεν αναγνωρίζονταν ως βασικός για την ανταγωνιστικότητα μιας χώρας ή μιας περιφέρειας (συμμετοχή στο παγκόσμιο γίνεσθαι με έναν ενεργητικό τρόπο) (Sassen, 1991). Φαίνεται μάλιστα, ότι η προώθηση αυτού του ρόλου των μεγαλύτερων πόλεων επιτυγχάνεται και ενισχύεται και μέσω της εφαρμογής προγραμμάτων αστικής αναγέννησης (Bianchini and Parkinson, 1991). Βασικοί παράμετροι κατά το σχεδιασμό αυτών των προγραμμάτων ανάπλασης είναι η εξασφάλιση νέων πολιτιστικών χώρων με έμφαση στην ψυχαγωγία και τον καταναλωτισμό (Hannigan, 2003), την πολιτιστική βιομηχανία (Zukin, 1995), την ενίσχυση της ταυτότητας του χώρου καθώς η πόλη πλέον αποτελεί ένα προϊόν, μια διαδικασία που συνδέεται με το *marketing* και *branding* του τόπου (Evans, 2003· Δέφνερ και Καραχάλης 2012).

Μια ακόμη παράμετρος που επηρέασε τις σύγχρονες πολιτικές για την αστική ανάπτυξη, και που δεν υπήρχε ιστορικά στις άλλες εκφάνσεις των αναπλάσεων είναι η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα ο οποίος πλέον επενδύει (ενδεχομένως μαζί με το δημόσιο τομέα) κεφάλαια που θα αποδίδουν κέρδη (Colantonio and Dixon 2011). Κύριος τρόπος διασφάλισης κέρδους είναι η αξιοποίηση του χάσματος μεταξύ πραγματικών και δυνητικών τιμών γης (στο ξεκίνημα μιας ανάπλασης αυτό είναι μια υπόθεση, δεν είναι δεδομένη, επομένως υπάρχει και ένα επιχειρηματικό ρίσκο). Η ιδέα είναι ότι μέσω της ανάπλασης και των επενδύσεων που θα γίνουν θα αυξηθούν οι τιμές γης σε σχέση με τις υφιστάμενες και με αυτόν τον τρόπο θα επανέλθει το κεφάλαιο και στο δημόσιο αλλά και στον ιδιωτικό τομέα (τα κέρδη μπορεί να επανεπενδυθούν και σε άλλες περιοχές) (Adair et al 2000, 2005). Αυτή η πτυχή που συνδέεται με την αγορά γης έχει μεγάλη σημασία για τη βιωσιμότητα των παρεμβάσεων αστικής αναγέννησης (Couch et al 2003, σελ. 3-9 · Raco 2005).

2.1.2. Δομικές ιδιαιτερότητες του ελληνικού συστήματος

2.1.2.1. Ιδιομορφίες της ελληνικής πραγματικότητας

Στην Ελλάδα υπάρχουν πολύ σημαντικές διαφορές και μεγάλα κενά ως προς τις παραμέτρους που χαρακτηρίζουν την αστική ανάπτυξη, σε σχέση με όσα ισχύουν συμβαίνουν στον ευρωπαϊκό χώρο (Tallon, 2013 · Couch, 2011). Την τελευταία δεκαετία, έχουν γίνει σημαντικές προσπάθειες για την υλοποίηση μιας πολιτικής ολοκληρωμένων αναπλάσεων, που να προσομοιάζει στον όρο της αστικής αναγέννησης της διεθνούς βιβλιογραφίας. Δυστυχώς όμως, μέχρι και σήμερα δεν έχει ολοκληρωθεί κάποια παρέμβαση τέτοιου τύπου. Όπως έχει επισημανθεί, τα ευρωπαϊκά (κοινοτικά) προγράμματα χρηματοδότησης αποτέλεσαν σημαντικό παράγοντα υλοποίησης μιας σειράς από αστικές παρεμβάσεις, οι οποίες ωστόσο δεν κατόρθωσαν να αποκτήσουν χαρακτηριστικά ολοκληρωμένων παρεμβάσεων (Βιτοπούλου κ.α., 2015, σελ. 169).

Οι ιδιαιτερότητες της ελληνικής πραγματικότητας και του συστήματος σχεδιασμού φαίνεται να μην διευκολύνουν την επίτευξη των σχεδιαζόμενων στόχων και του οράματος των πολιτικών ανάπτυξης. Στην πράξη, η πολεοδομική πολιτική φαίνεται να μην βασίζεται στις αρχές της συμπαγούς πόλης. Σε επίπεδο κειμένων και διακηρύξεων υπάρχουν σημαντικές προβλέψεις, αλλά στην πραγματικότητα η εκτός σχεδίου δόμηση και η αλόγιστη τάση για επεκτάσεις αντιτίθενται σε κάθε έννοια της συμπαγούς πόλης (Αγγελίδης 2004 · ΕΕΑ 2015). Έτσι μειώνεται η σκοπιμότητα της επέμβασης στον υφιστάμενο αστικό χώρο και επομένως της αστικής ανάπτυξης στις ελληνικές πόλεις.

Επιπλέον, ένας ακόμη πολύ σημαντικός παράγοντας για την υποστήριξη των πολιτικών αστικής ανάπτυξης, είναι η εξασφάλιση των απαραίτητων χρηματοδοτικών πόρων, και ειδικότερα των ιδιωτικών πόρων (Carter, 2000). Στην Ελλάδα, ωστόσο, μέχρι σήμερα το ιδιωτικό κεφάλαιο δεν έχει συμμετάσχει στις

παρεμβάσεις ανάπλασης, ενώ ο δημόσιος τομέας που χρηματοδοτεί τις αναπλάσεις δεν φαίνεται να επιδιώκει την αποκομιδή κάποιου κέρδους (Μητράκος και Ακαντζιλιώτου, 2012 · Οικονόμου και Πετράκος, 1999). Παράλληλα, το δημόσιο ακόμη και όταν δημιουργούνται κέρδη (αυξήσεις στις τιμές γης ή επενδυτικές ευκαιρίες) φαίνεται απροετοίμαστο έως αδιάφορο για την αξιοποίησή τους, και τα όποια θετικά αποτελέσματα (που αποτιμώνται και σε χρηματική αξία) φαίνεται να αξιοποιούνται από τρίτους.

Παράλληλα, οι παρεμβάσεις στον ελληνικό χώρο περιορίζονται αποκλειστικά στο δημόσιο χώρο. Υπάρχει μια δυσκαμψία νομική αλλά και πρακτική για επέμβαση στον ιδιωτικό χώρο, η οποία μπορεί να παρακαμφθεί μόνο με νομοθετικές ρυθμίσεις. Συνεπώς παρατηρούμε ότι στην Ελλάδα, έχουμε μια πολύ περιορισμένη εκδοχή των όσων συνιστούν την αστική αναγέννηση του ευρωπαϊκού χώρου, καθώς στις ελληνικές πόλεις έχουν συσσωρευτεί τεράστιες ανάγκες οι οποίες συνδέονται και με την οικονομική κρίση αλλά και με τα άλυτα προβλήματα που διαιωνίζονται εδώ και δεκαετίες (Yiannakou and Vlahvei, 2014).

2.1.2.2. Οργανωτικές και θεσμικές αδυναμίες και περιορισμοί

Στον ελληνικό χώρο, ο έντονος κατακερματισμός των ιδιοκτησιών και ο μεγάλος αριθμός των ιδιοκτητών καθιστά πρακτικά αδύνατη τη συνεννόηση για έναν κοινό στόχο και σκοπό, επομένως η προώθηση ολοκληρωμένων αναπλάσεων θεωρείται εκ των προτέρων ένα ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα. Θα πρέπει επομένως να βρεθούν εκείνα τα εργαλεία που να αντιμετωπίζουν αυτό το σοβαρό ζήτημα, ενώ παράλληλα θα πρέπει να προβλεφθεί και η δυνατότητα παρέμβασης στον ιδιωτικό χώρο, καθώς εκεί είναι που παρατηρείται μια συστηματική και διαχρονική αδυναμία παρέμβασης (Delladetsima, 2006).

Μια ακόμη αδυναμία εξέχουσας σημασίας είναι ο αποσπασματικός και συχνά αναχρονιστικός χωρικός προγραμματισμός και σχεδιασμός του ελληνικού χώρου, γεγονός που συμβάλλει και στη δημιουργία ενός αφιλόξενου περιβάλλοντος για την υλοποίηση και προσέλκυση έργων αστικής αναζωογόνησης (Γιαννακούρου, 2004). Εξίσου σημαντικό είναι και το γεγονός ότι από διάφορες νομοθετικές ρυθμίσεις -στο πλαίσιο άλλων πολιτικών- συχνά δημιουργούνται αντικίνητρα επενδύσεων για τον ιδιωτικό τομέα, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός κλίματος αποπένδυσης, συμβάλλοντας έτσι στον αστικό μααρασμό (Delladetsima, 2012).

Επιπρόσθετα, στον ελλαδικό χώρο, υπάρχει μια περιορισμένη τεχνογνωσία γύρω από την φύση και την κλίμακα των παρεμβάσεων ολοκληρωμένης ανάπλασης, τόσο από πλευράς του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα (Delladetsima, 2003), με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σημαντικά κενά υποστήριξης τέτοιων έργων. Παράλληλα, άλλες ιδιαιτερότητες της ελληνικής πραγματικότητας σχετίζονται με το συγκεντρωτισμό της κεντρικής διοίκησης, την τυποποιημένη διαδικασία λήψης

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

αποφάσεων, την απειρία/υποστελέχωση της ελληνικής διοίκησης, τον ελλιπή συντονισμό/απουσία συνεργειών μεταξύ των φορέων διοίκησης, καταστάσεις που έχουν ως αποτέλεσμα οι πολιτικές ανάπλασης να μένουν ανεφάρμοστες λόγω αδυναμίας παρακολούθησης των εξελίξεων (λ.χ. αδυναμία απορρόφησης κοινοτικών χρηματοδοτήσεων, αδυναμία εφαρμογής του χρηματοδοτικού εργαλείου JESSICA κλπ.).

Σε όλα τα παραπάνω, θα πρέπει να προστεθεί και ο τρόπος με τον οποίο προωθούνται και υλοποιούνται σήμερα οι πολιτικές αστικής αναγέννησης στην Ελλάδα. Η όλη προβληματική υπό μία έννοια, μπορεί να αναχθεί στο ζήτημα κυβέρνησης-διακυβέρνησης των σύγχρονων κρατών. Συγκεκριμένα, ο μετασχηματισμός του παραδοσιακού κράτους που οδηγεί στην λήψη αποφάσεων μέσα από ένα συνεργατικό μοντέλο, με μη ιεραρχημένες σχέσεις, που ορίζει το λεγόμενο σύγχρονο μόρφωμα της διακυβέρνησης, φαίνεται να μην έχει βρει εφαρμογή στην ελληνική πραγματικότητα.

Σύμφωνα με τους Βασενχόβεν και Σαπουντζάκη (1998) σε ένα σύστημα διακυβέρνησης οι δρώντες έχουν ισότιμη συμμετοχή στη «παραγωγή πολιτικών και κανόνων ρύθμισης της οικονομίας και της κοινωνίας». Στην Ελλάδα, στο πλαίσιο των πολιτικών αστικής αναγέννησης, ο θεσμός της διακυβέρνησης -που συνάδει πλήρως με τη φιλοσοφία και το περιεχόμενό τους- επίσης δεν έχει μέχρι σήμερα εφαρμοστεί. Συνεπώς η εγκαθίδρυση μιας τέτοιου τύπου σχέσης θεωρείται απαραίτητη για την επιτυχημένη πορεία των υπό μελέτη πολιτικών (Getimis and Grigoriadou, 2004).

2.1.2.3. Χρόνος μελέτης και υλοποίησης σχεδιασμού

Η μελέτη και η ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης και των πολεοδομικών χαρακτηριστικών (όπως οι χρήσεις γης, η κατάσταση του κτηριακού αποθέματος, τα χαρακτηριστικά του δημόσιου χώρου, κυκλοφοριακά ζητήματα κ.ο.κ.) μιας αστικής περιοχής, προσφέρει μια σειρά από πλεονεκτήματα για τον προσδιορισμό και τη διαμόρφωση της κατάλληλης πρότασης-παρέμβασης, στο πλαίσιο μια πολιτικής αστικής ανάπλασης.

Ωστόσο, η συγκεκριμένη εικόνα μία στατική αποτύπωση της πραγματικότητας, που για να έχει ουσιαστική συμβολή στην επιλογή του κατάλληλου τύπου παρέμβασης, θα πρέπει να αξιοποιηθεί σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα (με την προϋπόθεση ότι στο χώρο δεν θα λάβουν χώρα σημαντικές χωρικές και κοινωνικοοικονομικές μεταβολές). Επιπλέον, όταν διαμορφωθεί η τελική πρόταση, θα πρέπει να υπάρξει μια άμεση ενεργοποίηση για την εφαρμογή του σχεδιασμού, ο οποίος καλείται να αντιμετωπίσει συγκεκριμένα προβλήματα στο αστικό περιβάλλον.

Συχνά όμως, παρατηρείται ιδιαίτερα στο ελληνικό σύστημα πολεοδομικού σχεδιασμού, ο χρόνος μεταξύ της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης και της

πρότασης (μελετητικός χρόνος) να είναι ιδιαίτερα αυξημένος (της τάξης τριών ετών για μελέτες μεσαίας παρέμβασης) ενώ εάν προσθέσουμε και το χρόνο υλοποίησης και εφαρμογής του σχεδιασμού (χρόνος που μεσολαβεί από το πέρας της μελέτης μέχρι την υλοποίηση του σχεδιασμού) αυτός μπορεί να φθάσει ακόμη και την δεκαετία. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την εφαρμογή συχνά παρωχημένων σχεδιασμών και λύσεων για σύνθετα αστικά προβλήματα, που είτε έχουν διογκωθεί, είτε έχουν εκλείψει και αντικατασταθεί από άλλα. Οι προτεινόμενες λύσεις και μορφές παρέμβασης ως εκ τούτου, τείνουν να είναι ασύμβατες με το σύγχρονο προφίλ και τα προβλήματα της περιοχής, και ο σχεδιασμός συχνά φαίνεται να καθίσταται με αυτόν τον τρόπο είτε ανεδαφικός είτε αναποτελεσματικός. Συνεπώς θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος, με επίστευση των διαδικασιών και του χρόνου μελέτης και εφαρμογής των σχεδίων ανάπλασης.

2.1.3. Πρακτικές προς μια πολιτική Αστικής Ανάπλασης στον ελληνικό χώρο

2.1.3.1. Η πρώτη περίοδος (αρχές δεκαετίας '70 έως 1997)

Η απουσία μέχρι το 1997 ενός ολοκληρωμένου πλαισίου θεσμικής κατοχύρωσης της πολιτικής αστικών αναπλάσεων, είχε ως αποτέλεσμα την περιορισμένη εφαρμογή και υλοποίηση σχετικών πολιτικών στον ελληνικό χώρο. Επιπλέον, ένα διαχρονικό φαινόμενο της ελληνικής πραγματικότητας είναι το γεγονός ότι τόσο στον δημόσιο λόγο, όσο και σε επίσημα δημόσια κείμενα, παρεμβάσεις οποιασδήποτε κλίμακας και σκοπού χαρακτηρίζονταν από τον όρο ανάπλαση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια έντονη εννοιολογική ασάφεια σχετικά με την «ανάπλαση».

Στην Ελλάδα, πριν τη ψήφιση του Ν. 2508/97, η τυπολογία των αναπλάσεων περιορίζεται σε παρεμβάσεις με σκοπό την ανασυγκρότηση οικισμών (λόγω της επίδρασης φυσικών καταστροφών-σεισμών) και την αναπαλαίωση τμημάτων του αστικού ιστού, καθώς και διατηρητέων κτιρίων (παρεμβάσεις μικρής κλίμακας). Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτού του τύπου των παρεμβάσεων, αποτελούν οι διαμορφώσεις ελεύθερων χώρων και χώρων αναψυχής (πεζοδρομήσεις), οι παρεμβάσεις σε προσόψεις κτιρίων και οι αποκαταστάσεις διατηρητέων κτηρίων, που προωθήθηκαν από το σημερινό Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Γκανασούλης, 2011). Στα προγράμματα αυτής της περιόδου ανήκει η ανάπλαση στην περιοχή της Πλάκας (ολοκληρώθηκε το 1987) και αυτή των Λαδάδικων της Θεσσαλονίκης (ολοκληρώθηκε το 1996) (Ζήβας 2006 · ΥΠΕΧΩΔΕ 1996, σελ. 32-33). Τα προγράμματα αυτά, αναλώθηκαν σε παρεμβάσεις μικρής κλίμακας για την αντιμετώπιση ορισμένων προβλημάτων περιοχών κατοικίας, και περιορίστηκαν σε πεζοδρομήσεις, διαμορφώσεις κοινόχρηστων χώρων, επισκευές διατηρητέων και ορισμένες κυκλοφοριακές ρυθμίσεις.

Παράλληλα με αυτές τις παρεμβάσεις, προωθήθηκαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '80 «προγράμματα αναπλάσεων» από τη ΔΕΠΟΣ σε προσφυγικές

περιοχές (Καισαριανή, Ν. Φιλαδέλφεια, Ταύρος) που περιορίστηκαν ωστόσο στην εφαρμογή στεγαστικών προγραμμάτων, και συνεπώς δεν έλαβαν χαρακτήρα ανάπλασης (Λουκόπουλος κ.ά., 1990, σελ. 17). Τόσο στην περίπτωση των προγραμμάτων για τους προσφυγικούς οικισμούς, όσο και στα παραδείγματα ανάπλασης περιοχών του κέντρου της πρωτεύουσας, τα προβλήματα δεν αντιμετωπίζονται με μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, καθώς δεν εντάσσονται στο πλαίσιο μια πολιτικής του ελληνικού κράτους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την ύπαρξη μη σχεδιασμένων επιπτώσεων στην αστική δομή (Οικονόμου, 2011), κυρίως μέσα από το μετασχηματισμό των παλαιών χρήσεων (κατοικίας ή/και βιοτεχνίας) σε χρήσεις αναψυχής και εμπορίου.

Μια άλλη κατηγορία προγραμμάτων «ανάπλασης» αυτής της πρώιμης περιόδου είναι οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας, κυρίως σε περιοχές μικτών χρήσεων ιστορικού χαρακτήρα (Ν.1515/85). Σημαντικότερο έργο αυτής της περιόδου αποτέλεσε η απαρχή του Προγράμματος Ενοποίησης των Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας (Βρεττάκου, 2004, σελ. 40-60). Η υλοποίηση αυτού του προγράμματος (1985-2004), αποτέλεσε μια πρωτόγνωρη διαδικασία για τα ελληνικά δεδομένα, τόσο από άποψη κλίμακας, όσο και από άποψη παρεμβάσεων, θεσμικών ρυθμίσεων αλλά και τεχνογνωσίας, παρά τις όποιες δυσκολίες στην υλοποίησή του.

Όπως προκύπτει από τη διερεύνηση της ελληνικής εμπειρίας, τα προγράμματα αυτής της περιόδου χαρακτηρίζονται από παρεμβάσεις περιορισμένης κλίμακας, που καλούνται να αντιμετωπίσουν με τρόπο σημειακό, μη ιεραρχημένο και αποσπασματικό, συγκεκριμένου τύπου προβλήματα σε επίπεδο γειτονιάς. Επιπλέον, τα προγράμματα αυτά δεν εντάσσονταν στον ευρύτερο πολεοδομικό σχεδιασμό, και δεν ενσωμάτωναν κοινωνικοοικονομικές παραμέτρους. Αυτή η απουσία του κοινωνικού και οικονομικού σχεδιασμού, η ελλιπής έως ανύπαρκτη παρακολούθηση των επιπτώσεων των παρεμβάσεων, καθώς επίσης και η μη εκτέλεση των προγραμμάτων στο σύνολό τους (Ανδρικοπούλου, 2008), είχε ως αποτέλεσμα οι παρεμβάσεις αυτού του τύπου να καταλήγουν στην «ανανέωση» ή τον «εξωραϊσμό» των περιοχών και όχι στην «αναγέννηση».

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

2.1.3.2. Η σύγχρονη περίοδος αστικών αναπλάσεων (1997-σήμερα)

Οι σύγχρονες προσπάθειες πολιτικών αστικής ανάπλασης, με την έννοια της αναγέννησης, έχουν ως βάση τους την ψήφιση του Ν. 2508/97, όπου με το ειδικό κεφάλαιο θεμελιώνεται η ολοκληρωμένη προσέγγιση για την αστική ανάπλαση και αναγέννηση των ελληνικών πόλεων.

Τα ευρωπαϊκά (κοινοτικά) προγράμματα χρηματοδότησης αποτέλεσαν σημαντικό παράγοντα υλοποίησης μιας σειράς από αστικές παρεμβάσεις, για τις ελληνικές πόλεις. Οι παρεμβάσεις αυτές, πλέον, διακατέχονται από το πνεύμα της ολοκληρωμένης παρέμβασης σε περιοχές με συγκεκριμένα αστικά κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα. Παραδείγματα αυτού του τύπου των παρεμβάσεων ανάπλασης, έχουμε στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας: Αστικά Πιλοτικά Σχέδια (ενδεικτικά σε: Πιλοτικά Σχέδια Θεσσαλονίκης, Αλεξανδρούπολης, Δυτικής Αθήνας κλπ), Προγράμματα Urban (ενδεικτικά σε: Θεσσαλονίκη, Βόλο-Νέα Ιωνία, Πάτρα, Περιστερί, Δυτική Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο, Κομοτηνή, Πέραμα κλπ.) (Ανδρικοπούλου, 2014).

Στις παρεμβάσεις αυτής της περιόδου συγκαταλέγονται και έργα μεγάλης κλίμακας – έργα ναυαρχίδες που προωθήθηκαν και συνδέθηκαν με γεγονότα όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 στην Αθήνα, οι μεγάλες πολιτιστικές υποδομές (Μουσείο Ακρόπολης, Μέγαρο Μουσικής Αθηνών και Θεσσαλονίκης) (Economidou et al., 2007), όπως επίσης η ανάπλαση της Νέας Παραλίας στη Θεσσαλονίκη, καθώς και η εν εξελίξει κατασκευή του Κέντρου Πολιτισμού του Ιδρύματος Σταύρου Νιάρχου στο φαληρικό Δέλτα.

Κοινός τόπος όλων αυτών των σχεδιασμών και προγραμμάτων είναι η ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των αστικών προβλημάτων. Ωστόσο, τόσο στα προγράμματα Urban όσο και στα έργα μεγάλης κλίμακας, παρατηρείται εκ των υστέρων μια σχετική αδυναμία στην υλοποίηση ειδικότερων στόχων, και ιδιαίτερα όσων σχετίζονται με κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους (δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, αδυναμία διάχυσης των θετικών αποτελεσμάτων στον ευρύτερο αστικό ιστό κλπ). Επιπλέον, οι παρεμβάσεις αυτές, όπως και της προηγούμενης περιόδου, φαίνεται να περιορίζονται στον δημόσιο χώρο και να εστιάζουν στο φυσικό σχεδιασμό. Η επέμβαση στον ιδιωτικό χώρο εξακολουθεί να είναι σε μεγάλο βαθμό περιορισμένη (καθώς εξαντλείται σε προγράμματα για την αποκατάσταση των όψεων κτιρίων). Στην πράξη αυτές οι αναπλάσεις φαίνεται να χάνουν τη διάσταση της κοινωνικο-οικονομικής παρέμβασης (Οικονόμου και Πετράκος, 1999).

Στην Ελλάδα αυτή τη στιγμή βρίσκονται σε εξέλιξη προτάσεις / σχέδια για την ανάπλαση του Φαληρικού Όρμου και της περιοχής του παλαιού αεροδρομίου του Ελληνικού. Οι παρεμβάσεις δεν έχουν ξεκινήσει να υλοποιούνται, ενώ τα σχέδια που έχουν παρουσιαστεί φαίνεται να συγκεντρώνουν όλα τα χαρακτηριστικά ολοκληρωμένων αναπλάσεων. Προς το παρόν, όλα τα σχέδια και οι μελέτες

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

βρίσκονται σε επίπεδο προέγκρισης, ενώ η οικονομική συγκυρία φαίνεται να έχει επηρεάσει καθοριστικά την μελλοντική τους πορεία.

Για την αντιμετώπιση των δυσχερειών που παρουσιάστηκαν στην πρώτη φάση των αστικών αναπλάσεων, καθώς και για την αποτελεσματικότερη εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος αστικής αναγέννησης σε περιοχές με ιδιαίτερα προβλήματα και χαρακτηριστικά, προβλέφθηκε στη χωροταξική νομοθεσία (Ν. 2742/1999 · ΦΕΚ 207/Α/7-10-1999) ένας καινοτόμος –για τα ελληνικά δεδομένα– μηχανισμός, τα λεγόμενα Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ). Ο θεσμός των ΣΟΑΠ παρέμεινε αδρανοποιημένος για περισσότερο από μια δεκαετία, και προδιαγραφές τους εγκρίθηκαν το 2012 (ΦΕΚ 1341/Β/24-4-2012). Τα ΣΟΑΠ φαίνεται να αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο, με πολυδιάστατο χαρακτήρα παρεμβάσεων πολεοδομικής, κοινωνικοοικονομικής, αλλά και περιβαλλοντικής φύσης. Επιπλέον, τα σχέδια αυτά δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην τοπική ανάπτυξη και καλούνται να υποστηρίξουν τις προς ανάπλαση περιοχές. Ο Δήμος Αθηναίων είναι ο πρώτος δήμος της Ελλάδας που προχώρησε στην μελέτη και τη θεσμοθέτηση το 2015 ενός Ολοκληρωμένου Σχεδίου Αστικής Παρέμβασης για το κέντρο της Αθήνας (ΦΕΚ 64/Β/16-1-2015).

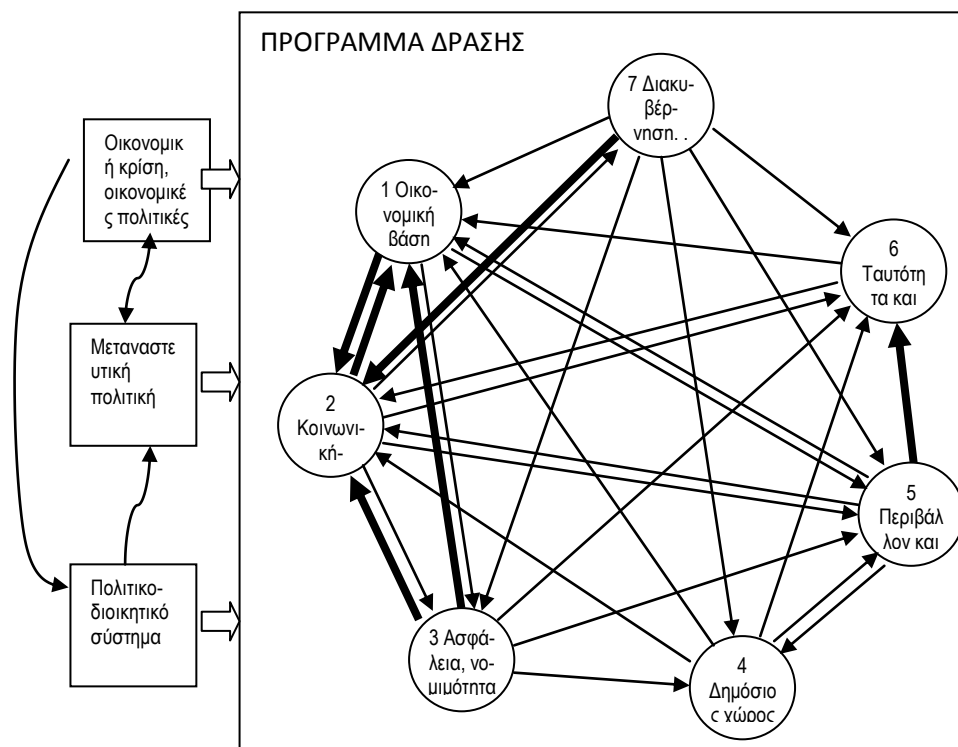
Αφετηρία για την χρησιμοποίηση αυτού του εργαλείου αποτέλεσε η κρίση που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στο κέντρο της Αθήνας, μια κρίση με πολύ ιδιαίτερα χαρακτηριστικά: μακροχρόνια, εντεινόμενη, πολυτομεακή, οξυμένη κλπ. Η μελέτη του ΣΟΑΠ φαίνεται να αντιμετωπίζει με έναν ιδιαίτερα καινοτόμο και ολοκληρωμένο τρόπο τα ζητήματα του κέντρου της Αθήνας, καθώς ο σχεδιασμός και η διαχείριση του χώρου δεν υλοποιείται μόνο με φυσικά εργαλεία, αλλά με ενέργειες που σχετίζονται με την κοινωνική και οικονομική ανασυγκρότηση του κέντρου.

Τα αποτελέσματα από την εφαρμογή αυτού του Σχεδίου όπως είναι λογικό δεν είναι ακόμη ορατά, ωστόσο, μια συνοπτική παρουσίαση των προβλεπόμενων δράσεων, δίνει μια ξεκάθαρη εικόνα για την λογική και το χαρακτήρα του. Στο διάγραμμα 2.2.1.2 συνοψίζεται το πρόγραμμα δράσης του ΣΟΑΠ της Αθήνας με τους βασικούς Στόχους και Άξονες. Εκτός Από τους γενικούς Άξονες στο ΣΟΑΠ προβλέπονται και ορισμένοι ειδικοί στόχοι (ΦΕΚ 64/Β/16-1-2015):

1. Στήριξη της οικονομικής βάσης
2. Ανάκτηση της κοινωνικής και πολιτισμικής συνοχής – επανακατοίκηση
3. Αποκατάσταση συνθηκών ασφάλειας και νομιμότητας
4. Ανάκτηση και αναβάθμιση του δημόσιου χώρου
5. Βελτίωση περιβαλλοντικών συνθηκών και πολεοδομικής λειτουργίας
6. Ενίσχυση της ταυτότητας και της εικόνας της πόλης
7. Βελτίωση μηχανισμών διακυβέρνησης, σχεδιασμού και συμμετοχής.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Διάγραμμα 2.1.2. Στόχοι και Άξονες του ΣΟΑΠ της Αθήνας

Πηγή: Δήμος Αθηναίων, ΟΡΣΑ 2013

Η στρατηγική του προγράμματος του ΣΟΑΠ εκφράζεται επιχειρησιακά μέσα από το Πρόγραμμα Δράσης, δηλαδή μέσα ένα σύνολο δράσεων, οι οποίες μπορεί να είναι μεμονωμένα έργα ή ενέργειες, καθώς και σύνολα ομοειδών έργων ή ενεργειών με μακροχρόνιο ορίζοντα, η υλοποίηση των οποίων αναμένεται να έχει πολλαπλασιαστικά οφέλη και στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή (ΦΕΚ 1341/Β/2012).

2.1.3.3. Περιεχόμενο και φύση των παρεμβάσεων – Εντοπισμός και κατηγοριοποίηση τύπων / κλιμάκων παρέμβασης

Οι εξελίξεις γύρω από το ζήτημα της πολιτικής αστικών αναπλάσεων βρίσκονται στο επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντος τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, με αποτέλεσμα την παραγωγή μεγάλου αριθμού μοντέλων ανάλυσης και διερεύνησης της εν λόγω πολιτικής. Τα μοντέλα αυτά φαίνεται να επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό, μεταξύ άλλων σημαντικών παραμέτρων, και από την χρονική περίοδο αναφοράς, την χώρα μελέτης, το πλαίσιο των άλλων πολιτικών που επηρεάζουν την ανάπτυξη των αναπλάσεων (οικονομική, κοινωνική πολιτική κ.ο.κ.), την ένταση της πολεοδομικής επέμβασης, τα προβλήματα της περιοχής (Couch et al. 2003· Roberts and Sykes 2000).

Για τον ελληνικό χώρο, έχουν αναπτυχθεί κατά καιρούς διάφορα μοντέλα και τυπολογίες για την ερμηνεία των παρεμβάσεων ανάπλασης. Σύμφωνα με τους Στεφάνου κ.α. (1995, σελ. 63-4), οι τύποι των αναπλάσεων μπορούν να ομαδοποιηθούν με βάση ορισμένα κριτήρια ως εξής:

- Με βάση τη χρησιμοποιούμενη ορολογία, εντοπίζονται οι εξής τύποι αναπλάσεων: αναπλάσεις με επίκεντρο ενδιαφέροντος το κέλυφος, την αναθεώρηση των χρήσεων και την επανάκτηση του τόπου από το χρήστη.
- Με κριτήριο το βασικό κίνητρο της ανάπλασης, μπορεί να υπάρχουν αναπλάσεις: με στόχο τη βελτίωση κελυφών, την κάλυψη στεγαστικών αναγκών, καθώς και αναπλάσεις για την πολεοδομική επανοργάνωση μίας περιοχής.
- Με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των υπό ανάπλαση περιοχών, διακρίνονται δύο βασικές κατηγορίες αναπλάσεων: οι αναπλάσεις περιοχών κατοικίας και οι αναπλάσεις περιοχών λοιπών χρήσεων.
- Ανάλογα με τον τύπο των περιοχών κατοικίας υπό ανάπλαση, μπορούν να διακριθούν: κεντρικές περιοχές υψηλών κτιρίων, περιοχές ειδικών χρήσεων με προεξέχουσες οικονομικές λειτουργίες, περιοχές κατοικίας μεγάλων Συντελεστών Δόμησης (ΣΔ), περιοχές κατοικίας μέσων ΣΔ., περιοχές εκτός σχεδίου, περιοχές παραθεριστικής κατοικίας, και τέλος περιοχές εκτός σχεδίου με αυθαίρετα.
- Με βάση τον φορέα που αναλαμβάνει την ανάπλαση, μπορεί να υπάρξουν αναπλάσεις: από συγκροτημένο φορέα γενικής φύσεως, από ειδικά συγκροτημένο φορέα, από συνεργαζόμενους φορείς (δημόσιους και ιδιωτικούς), υποχρεωτική ανάπλαση με αποφάσεις και δεσμεύσεις χωρίς φορέα (κανονιστικοί όροι δόμησης) και εθελούσια ανάπλαση βασισμένη στην ατομική ή ομαδική πρωτοβουλία.
- Ανάλογα με το βαθμό παρέμβασης, υπάρχει η ριζική και η περιορισμένη ανάπλαση.
- Ανάλογα με την κλίμακα παρέμβασης υπάρχουν οι αναπλάσεις: μικρής, μέτριας και μεγάλης παρέμβασης.
- Με βάση το κριτήριο της υιοθετούμενης συμπεριφοράς απέναντι στα κελύφη: υπάρχει η παρέμβαση πλήρους περιφρόνησης, η τακτική πλήρους μίμησης, η τακτική ανοχής και η προσπάθεια δημιουργικής ένταξης.
- Τέλος, διακρίνεται μια ακόμη κατηγοριοποίηση των αναπλάσεων ανάλογα με την προστασία που επιδιώκεται: μουσειακή προστασία, απλή επιβεβλημένη προστασία, ξενοδοχειοποίηση, τομείς υπό διάσωση, ενεργός προστασία, επανακατάκτηση – επαναχρησιμοποίηση (Στεφάνου κ.α., 1995, σελ. 63-4).

Στον Ν. 4277/2014 για το Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας υπάρχει μια διαφορετική προσέγγιση στην τυπολογία των αναπλάσεων, μια προσέγγιση που φαίνεται περισσότερο προσαρμοσμένη στην ελληνική πραγματικότητα, καθώς όπως θα αναλυθεί, φαίνεται να ενσωματώνει συγκεκριμένες ιδιαιτερότητες και μορφώματα, αναγνωρίζοντας συγκεκριμένα προβλήματα των ελληνικών πόλεων.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Ειδικότερα, στο παράρτημα ΙΙΙ του άρθρου 13 (παρ.4) περιγράφεται η εξής τυπολογία για τις περιοχές αναπλάσεων:

- Περιοχές κεντρικών λειτουργιών που θεωρούνται κορεσμένες (πάσχουν από συμφόρηση) και ανεπαρκείς σε υποδομές στάθμευσης, ενώ παράλληλα παρουσιάζουν και δυσκολίες στην προσπέλαση.
- Περικεντρικές περιοχές με παλαιό κτηριακό απόθεμα και χρήσεις του δευτερογενούς τομέα που φθίνουν.
- Περιοχές εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών εγκαταστάσεων στο εσωτερικό του αστικού ιστού που δεν μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν.
- Περιοχές υψηλής πυκνότητας με μεταπολεμικές πολυκατοικίες και έντονα προβλήματα κυκλοφορίας και στάθμευσης.
- Περιοχές δεύτερης κυρίως κατοικίας, με μη ικανοποιητικά ρυμοτομικά δίκτυα, και προοπτικές ενίσχυσης των φαινομένων συμφόρησης.
- Περιοχές κοντά σε μεγάλα έργα που θα υποστούν πιέσεις στις τιμές γης, τις χρήσεις γης, και τις πυκνότητες και θα γίνουν αποδέκτες υψηλών κυκλοφοριακών φόρτων.

Η συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση, φαίνεται να καλύπτει ένα μεγάλο μέρος των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες ελληνικές πόλεις (με έμφαση στην ανεργία, τα κυκλοφοριακά και περιβαλλοντικά προβλήματα), ενώ παράλληλα διακατέχεται από το πνεύμα της ολοκληρωμένης παρέμβασης, λαμβάνοντας υπόψη παραμέτρους όπως η κοινωνική, οικονομική και αναπτυξιακή συγκρότηση της περιοχής. Η κεντρική ιδέα σχεδιασμού βασίζεται στον εντοπισμό ζωνών/θυλάκων στον αστικό ιστό που παρουσιάζουν συγκεκριμένου τύπου προβλήματα, η επίλυση των οποίων απαιτεί αντιστοίχως και διαφορετικού τύπου εργαλεία.

2.1.3.4. Εντοπισμός δευτερογενών επιπτώσεων από την εφαρμογή προγραμμάτων ανάπλασης στον ελληνικό χώρο

Η εφαρμογή ενός σχεδίου ανάπλασης, επιφέρει αδιαμφισβήτητα έναν κοινωνικοοικονομικό μετασχηματισμό στην περιοχή παρέμβασης, στοχεύοντας, μεταξύ άλλων στη βελτίωση των όρων διαβίωσης, στη δημιουργία θέσεων εργασίας, στη περιβαλλοντική αναβάθμιση κ.ο.κ. Στο βαθμό που υπάρχουν έντονες κοινωνικοοικονομικές ανακατατάξεις από αυτή τη μετάβαση (με ιδιαίτερη έμφαση στην εκδίωξη μειονοτικών και οικονομικά ασθενέστερων πληθυσμών καθώς και στη βίαιη αλλαγή των παραδοσιακά ασκούμενων δραστηριοτήτων) γίνεται λόγος για το φαινόμενο του εξευγενισμού, γνωστό ως *gentrification* (Atkinson and Bridge, 2005).

Στην Ελλάδα, οι έως σήμερα παρεμβάσεις φαίνεται να μην έχουν επιφέρει έντονους κοινωνικούς μετασχηματισμούς και ανακατατάξεις. Οι περιοχές που κεντρίζουν το ενδιαφέρον της επιστημονικής και ακαδημαϊκής κοινότητας για τη μελέτη αυτού του φαινομένου (Γκάζι, Θησείο, και Μεταξουργείο στην Αθήνα, Λαδάδικα στη Θεσσαλονίκη) μπορεί να γνώρισαν μια αλλαγή στην οικονομική βάση και τις χρήσεις γης, ωστόσο αυτές οι αλλαγές δεν έγιναν στο πλαίσιο μιας βίαιης εκδίωξης όλων των μειονεκτικών ομάδων, και της έντονης ανάπτυξης της αγοράς ακινήτων

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

(real estate). Οι συγκεκριμένες περιοχές, γνώρισαν στην ουσία ένα πολύ περιορισμένο και μικρής κλίμακας δομικό μετασχηματισμό, ο οποίος δεν προήλθε από κάποιο πρόγραμμα ριζικής ανάπτυξης, αλλά από περιορισμένες παρεμβάσεις στο δημόσιο χώρο (πεζοδρομήσεις), και το κτιριακό απόθεμα. Οι παρατηρούμενοι μετασχηματισμοί, φαίνεται να πηγάζουν από την ιδιόμορφη κοινωνική διαίρεση του ελληνικού χώρου (Μαλούτας 2009, σελ. 260-270· Οικονόμου, 2010) με μικρή χωρική εμβέλεια και περιορισμένες πολλαπλασιαστικές κοινωνικές επιπτώσεις.

2.1.4. Χρηματοδοτικά εργαλεία υποστήριξης και υλοποίησης προγραμμάτων ανάπτυξης

Η προσέλκυση και η εξασφάλιση χρηματοδοτικών πόρων για την υλοποίηση προγραμμάτων αστικής ανάπτυξης στην Ευρώπη αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο, αποτελεί διαχρονικά τον κρισιμότερο ίσως παράγοντα για την επιτυχημένη υλοποίηση των σχετικών πολιτικών. Οι πόροι μπορεί να προέρχονται τόσο από το δημόσιο όσο και από το ιδιωτικό τομέα, με τις πλέον σύγχρονες προσεγγίσεις να δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη συμμετοχή του ιδιωτικού κεφαλαίου (Carter 2006· Guy et al 2001). Παράλληλα, οι πόροι από τα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποτελούν μια βασική παράμετρο τα τελευταία χρόνια, για την υλοποίηση των προγραμμάτων αστικών αναπλάσεων (European Commission, 2010).

2.1.4.1. Παραδοσιακές μορφές χρηματοδότησης ίδια κεφάλαια, Ξένα κεφάλαια, Επιχορηγήσεις Δημοσίου)

Στην Ελλάδα, σήμερα υπάρχει ένα έλλειμμα γύρω από την πρόβλεψη και θεσμική κατοχύρωση εργαλείων για τη χρηματοδότηση και την υποστήριξη προγραμμάτων αστικής ανάπτυξης. Όπως διαπιστώνεται, η αξιοποίηση και η νομική κατοχύρωση των χρηματοδοτικών εργαλείων συχνά παρουσιάζει σημαντικές υστερήσεις, με αποτέλεσμα η πλειονότητα των πόρων να προέρχεται είτε από ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις (Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία) είτε από δωρεές και χορηγίες μεγάλων ιδρυμάτων.

Χαρακτηριστικές είναι οι πρόσφατες περιπτώσεις δωρεάς του Ιδρύματος Ωνάση για την μελέτη ανάπτυξης του κέντρου της Αθήνας και της οδού Πανεπιστημίου, καθώς και της δωρεάς του Ιδρύματος Σ. Νιάρχου για την μελέτη της ολοκληρωμένης ανάπτυξης του Φαληρικού Όρμου, την χρηματοδότηση της μελέτης και των έργων ανάπτυξης για τη νέα Εθνική Βιβλιοθήκη και τη Λυρική Σκηνή στο Δέλτα του Φαλήρου, στον χώρο του παλαιού ιπποδρόμου.

Στις παραδοσιακές μορφές χρηματοδότησης έργων ανάπτυξης εντάσσονται οι επιχορηγήσεις του Δημοσίου, οι εξ ολοκλήρου δημόσιες χρηματοδοτήσεις που μπορεί να συνδυάζονται και με συγχρηματοδοτήσεις από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (όπως αναλύεται στη συνέχεια). Η χρηματοδότηση έργων αστικής αναζωογόνησης εξ ολοκλήρου με δημόσια κεφάλαια, κρίνεται ως μη βιώσιμη πρακτική στο σύνολο των ανεπτυγμένων και σύγχρονων κρατών.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

2.1.4.2. Σύγχρονες μορφές χρηματοδότησης (Συμπράξεις Δημοσίου Ιδιωτικού Κεφαλαίου- PPPs)

Η εταιρική σχέση ανάμεσα στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα, βρίσκεται στο επίκεντρο των πρακτικών για την χρηματοδότηση και υποστήριξη έργων ανάπτυξης. Η δημιουργία συμπράξεων μεταξύ του Δημοσίου και του Ιδιωτικού Τομέα, γνωστών στη διεθνή βιβλιογραφία και ως PPPs (Public Private Partnerships) φαίνεται να αποτελεί το καταλληλότερο εργαλείο για την επιτυχημένη εφαρμογή ολοκληρωμένων προγραμμάτων αστικής ανάπτυξης, που από τη φύση τους, απαιτούν πολύπλοκους χειρισμούς και εξειδικευμένη γνώση. Στην Ελλάδα, μέχρι σήμερα δεν εντοπίζονται παραδείγματα συμπράξεων μεταξύ του Ιδιωτικού και του Δημοσίου τομέα για την εφαρμογή ολοκληρωμένων προγραμμάτων αστικής ανάπτυξης.

2.1.4.3. Το χρηματοοικονομικό εργαλείο JESSICA και οι νέες τάσεις Ευρωπαϊκών Χρηματοδοτήσεων

Στη νέα προγραμματική περίοδο, στο πλαίσιο της πολιτικής Συνοχής, ως κύριας επενδυτικής στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014), κατέστη σαφές ότι προσανατολιζόμαστε σε μια περισσότερο στοχευμένη πολιτική, η οποία -δεδομένης της οικονομικής ύφεσης και της αυξημένης πίεσης στα δημόσια οικονομικά- έχει στο επίκεντρό της μικρότερο αριθμό επενδυτικών προτεραιοτήτων (σε σχέση με το παρελθόν) που διακρίνονται για την αποδοτικότητά τους και την προστιθέμενη αξία τους (θεματική επικέντρωση) (European Commission 2011). Η εταιρική προσέγγιση ανάμεσα στην Επιτροπή και κάθε κράτος-μέλος της ΕΕ, παρόλο που εισάγεται κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο στον πυρήνα του προγραμματισμού, δεν είναι μια εντελώς καινούργια διαδικασία (Saratsis et al., 2012).

Ειδικότερα, κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο (2007-2014), σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έγινε αντιληπτό ότι, στο πλαίσιο της αξιοποίησης των χρηματοδοτήσεων της ΕΕ, θα έπρεπε να λάβουν χώρα διαδικασίες εταιρικής σχέσης, στο επίκεντρο των οποίων θα βρίσκονταν οι συμπράξεις μεταξύ ιδιωτικού και δημοσίου τομέα (Kotios et al., 2010). Κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο φαίνεται ότι έχουμε μια απλούστευση των διαδικασιών και του τρόπου αξιοποίησης των χρηματοδοτήσεων -κατ' αναλογία γνώριμων χρηματοοικονομικών τεχνικών, όπως αναλύεται και στη συνέχεια- που εισήχθησαν στο πλαίσιο επιδίωξης προώθησης των βιώσιμων επενδύσεων και την προαγωγή της ανάπτυξης στις αστικές περιοχές (με διαφορετική αφετηρία, κλίμακα και ένταση βεβαίως).

Την περίοδο 2007-2014, έγινε μια έντονη συζήτηση γύρω από τα νέου τύπου οργανωτικά πλαίσια χρηματοδότησης, με έμφαση στις συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ), γεγονός που φαίνεται να εντείνεται στην τρέχουσα περίοδο (2014-2020). Βασικό μέλημα είναι η διασφάλιση της υλοποίησης των επενδυτικών

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

έργων, των υποδομών ή άλλων πράξεων, μέσα από τη στενή συνεργασία δημοσίων φορέων και του ιδιωτικού τομέα (μεταξύ άλλων για τη διασφάλιση υψηλής αποτελεσματικότητας, τον επιμερισμό κινδύνων και την ανάληψη επενδυτικών ρίσκων με τρόπο αναλογικό, τη συγκέντρωση εμπειρογνωμοσύνης κ.ό.κ.) (European Commission, 2014a).

Η πρωτοβουλία JESSICA, που εισάγεται κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο, αποτέλεσε ένα καινοτόμο χρηματοοικονομικό εργαλείο υποστήριξης και υλοποίησης βιώσιμων επενδύσεων στις αστικές περιοχές –έργα που πρέπει να προβλέπονται/εντάσσονται στο πλαίσιο ολοκληρωμένων σχεδίων αστικών αναπλάσεων. Η χρηματοοικονομική ικανότητα - βιωσιμότητα μιας παρέμβασης, καθοδηγεί πλέον τις επιλογές για αναμόρφωση του οικιστικού χώρου, ενώ η προσέλκυση του ιδιωτικού κεφαλαίου φαίνεται να βρίσκεται στο επίκεντρο των προωθούμενων πολιτικών (EIB, 2008).

Ειδικότερα, το χρηματοοικονομικό εργαλείο JESSICA, σχεδιάστηκε με βάση αυτή την αρχή, δίδοντας έμφαση στη δυνατότητα παροχής ενισχύσεων από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ, με τη μορφή επιστρεπτέων χρηματοδοτήσεων ή «ανακυκλούμενων πόρων» και όχι απλών ενισχύσεων. Το γεγονός αυτό προϋποθέτει στενή συνεργασία μεταξύ δημοσίου, ιδιωτικού και τραπεζικού τομέα, καθώς αυτοί αποτελούν τους βασικούς δρώντες που θα υλοποιήσουν το επενδυτικό πρόγραμμα. Οι επενδύσεις θα πρέπει να διακατέχονται από σχετική ασφάλεια και να κρίνονται ως ιδιαίτερα προσοδοφόρες για την ανάληψη των επιχειρηματικών ρίσκων, ενώ μπορούν να έχουν διάφορες μορφές (ίδια κεφάλαια, δανεισμός ή εγγυήσεις). Ο σχεδιασμός αυτός δεν είναι ένα εύκολο εγχείρημα, καθώς πρόκειται για πολύπλοκα χρηματοοικονομικά προϊόντα που θα πρέπει να παράγονται ταυτόχρονα με τις διαδικασίες πολεοδομικού σχεδιασμού (Τριανταφυλλόπουλος, 2009). Για την πραγματοποίηση των επενδύσεων θα πρέπει να συστήνονται κατά περίπτωση Ταμεία Αστικής Ανάπτυξης (Urban Development Funds) ή/και κεντρικά Ταμεία (Holding Funds) για την καλύτερη οργάνωση.

Η υλοποίηση προγραμμάτων με το χρηματοδοτικό εργαλείο JESSICA, φαίνεται να παρουσιάζει σημαντικές δυσκολίες τόσο στον ελλαδικό χώρο όσο και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ανάλογα, βεβαίως, με την υπό μελέτη περιοχή, οι λόγοι αποτυχίας ποικίλουν, ωστόσο ως μια γενική παρατήρηση τουλάχιστον για την ελληνική περίπτωση διαπιστώνεται η έλλειψη τεχνογνωσίας και δημιουργικότητας από την πλευρά των διαχειριστικών αρχών (εκτός ελάχιστων εξαιρέσεων όπως το ΕΠ Αττικής), καθώς και η αδυναμία προσέλκυσης ιδιωτικού κεφαλαίου (δεδομένης της οικονομικής ύφεσης που έπληξε τη χώρα).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

2.1.4.4. Χρηματοδοτήσεις στο πλαίσιο της Πολιτικής Συνοχής και τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία

Τα τελευταία χρόνια, μια σειρά από εξελίξεις³ αναδεικνύουν την ολοένα και αυξανόμενη σημασία της χωρικής διάστασης της πολιτικής συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η νέα πολιτική Συνοχής (2014-2020) παρουσιάζεται ως το εχέγγυο υλοποίησης των συμφωνημένων αναπτυξιακών στόχων στο κείμενο «Στρατηγική 2020» για βιώσιμη, έξυπνη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010). Η πολιτική Συνοχής φαίνεται να έχει πλέον ένα ισχυρό αντίκτυπο σε πολλούς τομείς και ιδιαίτερα στο αστικό περιβάλλον, μέσω της ενίσχυσης της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, και επομένως στην υλοποίηση των πολιτικών αστικής ανάπλασης.

Η έντονη εδαφική αλλά και αστική διάσταση των προτάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη Νέα Πολιτική Συνοχής, επιβεβαιώνεται και μέσα από τις προτεινόμενες επενδυτικές προτεραιότητες για τις αστικές περιοχές, καθώς και από τις επιλέξιμες παρεμβάσεις, οι οποίες θα πρέπει να στοχεύουν μεταξύ άλλων: στη μειωμένη χρήση άνθρακα στις αστικές περιοχές, στις βιώσιμες αστικές μεταφορές, στη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, καθώς και στη φυσική και οικονομική αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών (European Commission, 2014b).

Υπάρχει δε η υποχρέωση, μέσα από τα επιχειρησιακά προγράμματα, να προσδιοριστούν συγκεκριμένοι πόροι για την επίτευξη των παραπάνω, ενώ οι πόλεις φαίνεται ότι πρέπει να αρχίσουν να υιοθετούν ολοκληρωμένες προσεγγίσεις, για την διαχείριση των οικονομικών, περιβαλλοντικών, κλιματικών και κοινωνικών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν. Οι παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης θα πρέπει να γίνονται μέσω ολοκληρωμένων στρατηγικών, γεγονός που έρχεται σε άμεσο συσχετισμό με το πλαίσιο της πολιτικής ολοκληρωμένης αστικής ανάπλασης (ή αναζωογόνησης). Φαίνεται, συνεπώς, να διαμορφώνεται ένα «διττό» σύστημα που επηρεάζει τις παρεμβάσεις και τις διαδικασίες αναπλάσεων στην Ελλάδα: από τη μια μεριά η πολιτική για το χωρικό σχεδιασμό αυτή καθαυτή και από την άλλη η αναπτυξιακή πολιτική όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου.

Σήμερα, η πολιτική Συνοχής, ύστερα από μια διαδικασία αναθεώρησης και μεταρρύθμισης (τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάστηκαν τον Οκτώβριο του 2011) υλοποιείται μέσω των τριών ταμείων: του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), που έχει ως βασικό σκοπό την ενίσχυση της περιφερειακής οικονομικής και κοινωνικής συνοχής (προσανατολισμό στην ανάπτυξη μέσω της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας, νέων θέσεων εργασίας, έργων διασυνοριακής συνεργασίας), του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ΕΚΤ), το οποίο έχει στο επίκεντρο την παροχή ευκαιριών για εκπαίδευση και απασχόληση

³ Η Στρατηγική της Λισσαβόνας (European Council, 2000), η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2005), η Έκθεση Cities of Tomorrow (European Union 2011), η Στρατηγική Ευρώπη 2020 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2010).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

(με ιδιαίτερη αναφορά σε μη προνομιούχα άτομα που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού) και του Ταμείου Συνοχής που έχει στο επίκεντρό του τις επενδύσεις στην πράσινη και βιώσιμη ανάπτυξη (Κανονισμός ΕΕ 1303/2013). Η πολιτική Συνοχής σήμερα διαχειρίζεται περίπου το 1/3 του συνολικού προϋπολογισμού της ΕΕ.

Επιπλέον, η πολιτική Συνοχής θα πρέπει να διακρίνεται από συντονισμό και συνεκτικότητα με τις άλλες πολιτικές που συμβάλλουν στην περιφερειακή ανάπτυξη: την αγροτική ανάπτυξη και την αλιευτική και θαλάσσια πολιτική, οι οποίες υλοποιούνται μέσω του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ) αντίστοιχα. Όλα τα παραπάνω (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, Ταμείο Συνοχής, ΕΓΤΑΑ και ΕΤΘΑ) αποτελούν πλέον τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ). Στο πλαίσιο αυτό, λαμβάνοντας υπόψη και την Ενοποιημένη Απόδοση της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ, 2010), φαίνεται να δίδεται ιδιαίτερη έμφαση στη χωρική διάσταση καθώς τα κράτη μέλη υποχρεούνται να προετοιμάζουν και να υλοποιούν τα προγράμματα στο «κατάλληλο χωρικό επίπεδο», να θεσπίσουν ένα κοινό στρατηγικό πλαίσιο που να λαμβάνει υπόψη του και να «διευκολύνει τον τομεακό και χωρικό συντονισμό» των παρεμβάσεων της Ένωσης, να αντιμετωπίζουν τις «βασικές χωρικές προκλήσεις και ανάγκες» ανάλογα με τις προτεραιότητες που τίθενται μέσω των ΕΔΕΤ.

Έμφαση δίνεται και στην αρχή της εταιρικής σχέσης και σε μια «ολοκληρωμένη προσέγγιση στην χωρική ανάπτυξη» (άρθρ. 15 Καν. ΕΕ 1303/2013) κατά τη διαδικασία του αναπτυξιακού προγραμματισμού. Για την επίτευξη της Χωρικής Ανάπτυξης στο πλαίσιο των ΕΔΕΤ, προβλέπεται ένα σύνολο από εργαλεία, με έντονο χωρικό προσανατολισμό, ενώ μεταξύ άλλων σημαντική είναι η αναφορά στην αναγκαιότητα ύπαρξης συγκεκριμένων χωρικών δεικτών για τον προσδιορισμό των περιοχών παρέμβασης (λ.χ. εξειδίκευση κοινωνικοοικονομικών δεικτών στο κατάλληλο χωρικό επίπεδο).

Η πολιτική Συνοχής της νέας προγραμματικής περιόδου φαίνεται να είναι μια περισσότερο «επικεντρωμένη» σε σχέση με το παρελθόν πολιτική, καθώς αποτελεί το βασικό μέσο υλοποίησης της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» που παρουσιάστηκε το 2010, και που έχει ως βασικό σκοπό την προώθηση μιας «πιο ανταγωνιστικής, διατηρήσιμης και χωρίς περιορισμούς» ανάπτυξης. Παράλληλα, κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο, προτείνεται ένας ξεχωριστός κανονισμός για την ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία (διασυνοριακή, διακρατική και διαπεριφερειακή) και αλλαγές στον κανονισμό για τον ΕΟΕΣ (Ευρωπαϊκό Όμιλο Εδαφικής Συνεργασίας). Η νέα εδαφική Συνοχή έχει στο επίκεντρό της τη διατηρήσιμη εδαφική ανάπτυξη με αυξημένη βαρύτητα στο ρόλο των πόλεων όσον αφορά στην υλοποίηση στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης (με συμμετοχή τοπικών αρχών, ΜΚΟ, οικονομικών και κοινωνικών εταίρων κ.ό.κ.). Επιπλέον, φαίνεται να δίδεται ιδιαίτερη σημασία σε περιοχές με ειδικά φυσικά ή δημογραφικά χαρακτηριστικά

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

(με πρόσθετες χρηματοδοτήσεις για απομακρυσμένες περιφέρειες) καθώς και στη χρηματοδότηση καινοτόμων δράσεων σε αστικές περιοχές.

Παρατηρείται συνεπώς μια ολοένα αυξανόμενη σημαντικότητα και έμφαση στη χωροταξική διάσταση της πολιτικής συνοχής, που κατά την τελευταία προγραμματική περίοδο, στην Ελλάδα (τουλάχιστον) κατά τη διαδικασία εξειδίκευσης και προγραμματισμού, έρχεται σε άμεση συσχέτιση με την πολιτική αστικής ανάπτυξης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

2.2.1. Περιεχόμενο και πλαίσιο πολιτικής

2.2.1.1. Αναγκαιότητα / Σημασία της πολιτικής αστικής ανάπτυξης

2.2.1.1.α. Ανάγκη σχεδιασμού της πολιτικής

Η ανάγκη σχεδιασμού μιας πολιτικής αστικών αναπλάσεων είναι απολύτως προφανής με δεδομένη την κοινή διαπίστωση της επιστημονικής και επαγγελματικής κοινότητας αλλά και στελεχών της δημόσιας διοίκησης ότι επί της ουσίας στην Ελλάδα δεν υφίσταται συγκροτημένη πολιτική αστικών αναπλάσεων. Ο σχεδιασμός μιας πολιτικής είναι το αποτέλεσμα, μέσω διαδοχικών βημάτων, μιας μακρόχρονης διαδικασίας, με πολλούς παράγοντες και συμμετέχοντες. Προϋποθέτει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στην αντιμετώπιση των αστικών προβλημάτων, τόσο από πλευράς διαμόρφωσης στρατηγικών και επιδιώξεων, όσο και από πλευράς δομών και θεσμών. Εμπεριέχει το σχεδιασμό επαρκών και επίκαιρων εργαλείων εφαρμογής, διαδικασίες δημόσιου διαλόγου και διαβούλευσης, μηχανισμούς παρακολούθησης και αξιολόγησης, εμπλοκή πλήθους παικτών και διακυβευματιών συμπεριλαμβανομένης της κοινωνίας των πολιτών, συντονισμό πόρων και δραστηριοτήτων των αρμόδιων αρχών σε όλα τα επίπεδα της διακυβέρνησης, συνέργειες με άλλες πολιτικές κ.ά.

Από τα τέλη της δεκαετίας του '90 η χώρα διαθέτει το θεσμικό πλαίσιο που προδιαγράφει τις διαδικασίες αστικών αναπλάσεων (Κεφάλαιο Β' του Ν. 2508/1997), χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ένα νομοθέτημα μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά «πολιτική». Στο συγκεκριμένο νόμο αλλά και στη συνολικότερη προσέγγιση για τις αστικές αναπλάσεις έχει ασκηθεί έντονη κριτική, η οποία μπορεί να συνοψιστεί στην αποσπασματικότητα των παρεμβάσεων και στην απουσία οράματος και συνολικού προγραμματισμού για την ανάπτυξη και υλοποίηση των αναπλάσεων (Λαϊνάς, 2015), σε κρίσιμα ελλείμματα θεσμικού χαρακτήρα και σε σοβαρές αδυναμίες στο πεδίο της ενεργοποίησης τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα (Υιαννακού και Vlahnei, 2014), στην αδυναμία ενσωμάτωσης της οικονομικής και χρηματοοικονομικής διάστασης (Τριανταφυλλόπουλος, 2016α), στις αναποτελεσματικές προβλεπόμενες διαδικασίες (Οικονόμου, 2004· Τριανταφυλλόπουλος, 2016· Μήλιας, 2016), στην αδυναμία επικέντρωσης στην «πολιτική ουσία του θέματος» (ποιο πρόβλημα πάμε να επιλύσουμε και γιατί;) (Καραδημητρίου, 2014), στην αδυναμία ενεργοποίησης σχέσεων, δυναμικών και δικτυώσεων (Παγώνης, 2014), στην κωλυσιεργία της διοίκησης να προωθήσει τις πρόσθετες απαιτούμενες θεσμικές ρυθμίσεις κ.ά.

Οι ως άνω αδυναμίες αναδεικνύουν την ανάγκη επανεξέτασης της μέχρι σήμερα προσέγγισης αλλά και πρακτικής. Τόσο η κεντρική διοίκηση όσο και οι τοπικές αυτοδιοικήσεις θα πρέπει να κινηθούν προς την ενδυνάμωση και υλοποίηση της

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

σύγχρονης αντίληψης για την πολεοδομία και την αστική αναγέννηση που έχει υιοθετηθεί εδώ και δεκαετίες στα άλλα κράτη της Δυτικής Ευρώπης (ΣΕΜΠΧΠΑ, 2011) και να συνδράμουν τη διαμόρφωση ενός συνεκτικού και ολοκληρωμένου πλαισίου θεσμών, κανόνων, δομών και διαδικασιών διακυβέρνησης, που να καλύπτουν και να ολοκληρώνουν όλο το φάσμα της πολιτικής, από τη σύλληψη και το σχεδιασμό της, μέχρι την εφαρμογή και την αξιολόγηση – παρακολούθησή της. Στη συζήτηση αυτή, κεντρική θέση κατέχουν η διερεύνηση των κατάλληλων δομών και θεσμών (ρόλοι και αρμοδιότητες), οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων, η εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών, η σχέση με άλλες πολιτικές, τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά και άλλα θεσμικά εργαλεία, η παρακολούθηση, αξιολόγηση και ανατροφοδότηση της πολιτικής κλπ.. Σε αυτό το πλαίσιο, η άποψη της Ευαγγελίδου (2002, σελ. 2) ότι οι αναπλάσεις στρατηγικής σημασίας αποτελούν «πεδίο άσκησης νέων μορφών αστικής διακυβέρνησης, στο βαθμό που προϋποθέτουν μια υπέρβαση της κλασικής πολεοδομικής πολιτικής» έχει ιδιαίτερη αξία.

Τα ζητήματα αυτά θα απασχολήσουν εκτενώς την παρούσα έρευνα.

2.2.1.1.β. Περιεχόμενο που αποδίδεται στην έννοια της ανάπλασης – σχέση με ευρωπαϊκό πλαίσιο

Η έννοια της «αστικής ανάπλασης» στον πολεοδομικό σχεδιασμό δεν είναι μια νέα έννοια, είναι όμως μια έννοια δυναμική και μεταβαλλόμενη, η οποία λαμβάνει διάφορες εκφάνσεις, επηρεασμένη από το ευρύτερο πλαίσιο πολιτικής και τη χρονική περίοδο αναφοράς (βλ. αναλυτικά Π.Ε.2.2.1). Ο όρος παραπέμπει σε ένα σύνολο διαφορετικών μορφών πολεοδομικής παρέμβασης σε υφιστάμενο οικιστικό χώρο, που ως ελάχιστο κοινό παρονομαστή έχουν το λεπτομερή πολεοδομικό σχεδιασμό τμήματος μιας πόλης, μικρής έως μεσαίας κλίμακας. Ανάλογα με την ειδικότερη μορφή τους, στις παρεμβάσεις μπορούν να αρθρώνονται και άλλα είδη σχεδιασμού, όπως ο οικονομικός, ο κοινωνικός και ο περιβαλλοντικός (Οικονόμου, 2007).

Στην Ελλάδα οι αναπλάσεις εμφανίστηκαν μετά τα μέσα της δεκαετίας του '80, έχοντας –μέχρι και σήμερα– ως βασικό χαρακτηριστικό την σχεδόν αποκλειστική εστίαση στον υφιστάμενο δημόσιο χώρο και την έλλειψη παρέμβασης στον ιδιωτικό χώρο. Η έμφαση δίνεται στο «φυσικό» σχεδιασμό, χωρίς ουσιαστική μέριμνα για συνεκτίμηση και ενσωμάτωση κοινωνικών και οικονομικών παραμέτρων. Το περιεχόμενο των αναπλάσεων καταλήγει να συνίσταται σε πεζοδρομήσεις, κυκλοφοριακές διευθετήσεις και μορφολογικές παρεμβάσεις, όπως είναι ο ανασχεδιασμός πλατειών (Οικονόμου, 2007).

Στον αντίποδα, σε ευρωπαϊκό και ευρύτερα διεθνές επίπεδο, στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των αρχών διοίκησης των πόλεων βρίσκονται οι ολοκληρωμένες αστικές αναπλάσεις που συμβάλλουν στην οικονομική ανασυγκρότηση και την κοινωνική συνοχή. Τέτοιες πολιτικές περιγράφονται συνήθως ως πολιτικές 'αστικής

αναγέννησης' (ή 'αναζωογόνησης', βλ. αναλυτικότερα Κεφ. 2.1.1). Η πρόκληση εν προκειμένω είναι πολύ ευρύτερη της αποκατάστασης και αναδόμησης του 'φυσικού' αποθέματος των πόλεων, καθώς επεκτείνεται στην ανάγκη παροχής μιας νέας τοπικής οικονομικής βάσης, σε περιπτώσεις που αυτή έχει χαθεί, παρέχοντας ταυτόχρονα καλύτερους όρους διαβίωσης για τις κοινότητες. Εξ ορισμού, επιτάσσει τη συνεκτίμηση και τη συμβολή πλήθους επιστημονικών τομέων, όπως ο αστικός σχεδιασμός, ο πολεοδομικός σχεδιασμός, η κοινωνιολογία, η οικονομία και τα οικονομικά, και η διαχείριση⁴. Όμως πέραν της παράλληλης παρουσίας διαφορετικών τομεακών παρεμβάσεων (οικονομικών, κοινωνικών, φυσικών, περιβαλλοντικών κλπ.), η συνθετότητα της προσέγγισης έγκειται στην αναγνώριση των μεταξύ τους αλληλεπιδράσεων, συνεργειών και αντιφάσεων. Σημαντικό, επιπλέον, χαρακτηριστικό είναι ότι η διαχείριση εμπλέκει εκτός από τον δημόσιο τομέα και τον ιδιωτικό τομέα και την κοινωνία των πολιτών, ενεργοποιώντας επομένως διαφορετικές, σε σχέση με τις συμβατικές, διαδικασίες και μηχανισμούς διακυβέρνησης. Τέλος, ενσωματώνει μηχανισμούς χρηματοδότησης, εφαρμογής και παρακολούθησης (Οικονόμου, 2004).

Συνολικά, η συγκεκριμένη προσέγγιση περιλαμβάνει τη δέσμευση μεγάλου αριθμού διακυβευματιών σε διαφορετικά επίπεδα, οι οποίοι συμμερίζονται συλλογικούς στόχους που σχετίζονται με την επανεκκίνηση της πόλης και της οικονομίας της, την προσφορά νέων θέσεων εργασίας, νέες ικανότητες, επιχειρηματικές ευκαιρίες και τη δημιουργία συγκεκριμένων πλεονεκτημάτων για τους συμμετέχοντες.

2.2.1.1.γ. Σχέση με την πολεοδομική πολιτική

Η πολιτική των αστικών αναπλάσεων μπορεί να εκληφθεί ως μία από τις συνιστώσες της πολεοδομικής πολιτικής. Στη σύγχρονη πολεοδομική πολιτική, το πλαίσιο των αναπλάσεων συμπεριλήφθηκε και περιγράφηκε στον μέχρι πρόσφατα (2014) ισχύοντα «οικιστικό νόμο», δηλαδή στο Ν. 2508/1997 για τη «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας» (ΦΕΚ 124Α/1997). Ο νόμος αυτός αφιέρωσε ένα ολόκληρο κεφάλαιο (Κεφάλαιο Β') στις αστικές αναπλάσεις/αναμορφώσεις, επιχειρώντας σε κάποιο βαθμό να δώσει ένα ευρύτερο περιεχόμενο στην 'αστική ανάπτυξη', που να υπερβαίνει τον προσανατολισμό αποκλειστικά στη 'φυσική' διάσταση των παρεμβάσεων. Το 2014 ψηφίστηκε ο Ν. 4269/2014 «Χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση – Βιώσιμη ανάπτυξη» (ΦΕΚ 142Α/28-6-2014) που επέφερε σημαντικές αλλαγές στο σύστημα σχεδιασμού της χώρας, καταργώντας ουσιαστικά το μεγαλύτερο μέρος του Ν. 2508/1997. Εντούτοις, οι διατάξεις του Κεφαλαίου Β' που αναφέρονται στις αστικές αναπλάσεις εξακολουθούν να ισχύουν.

Στην Εισηγητική Έκθεση για το σχέδιο του Ν. 2508/1997, ήδη από το πρώτο εδάφιο εντοπίστηκαν ζητήματα που σχετίζονται με την κρίση του περιβάλλοντος των πόλεων και οικισμών, σε σχέση με σύγχρονες αντιλήψεις για τον πολεοδομικό σχεδιασμό και την αστική ανάπτυξη, τα οποία παραμένουν επίκαιρα και

⁴ <http://www.bartlett.ucl.ac.uk/planning/programmes/postgraduate/mscdiploma-urban-regeneration>

καταδεικνύουν την αναγκαιότητα μιας ολοκληρωμένης πολιτικής αναπλάσεων. Η αναφερόμενη στην Έκθεση κρίση, αποτυπώνεται σε ένα πλήθος αποτελεσμάτων/φαινομένων στο χώρο των πόλεων, όπως για παράδειγμα η συνεχής εξάπλωση του αστικού ιστού, η συρρίκνωση φυσικών οικολογικών και παραγωγικών πόρων, η υποβάθμιση της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, η απώλεια της αισθητικής σε πολλά σύγχρονα αστικά κέντρα, η κατάρρευση του κοινωνικού ιστού, ο πολλαπλασιασμός των μεταφορών και της χρήσης του ιδιωτικού αυτοκινήτου κλπ.. Οι προκύπτουσες ανεπάρκειες, σύμφωνα πάντα με την εισηγητική έκθεση, δεν θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στην έλλειψη πολιτικής βούλησης ή/και σε κοινωνικο-οικονομικά συμφέροντα που παρεμβαίνουν στις πολεοδομικές προσπάθειες, αλλά οι αιτίες τους θα πρέπει να αναζητούνται και «στην αποσπασματικότητα των θεωρήσεων και στη συχνή επικράτηση μονοδιάστατων ή “τομεακών” προσεγγίσεων και επιλογών και στην άμεση ή έμμεση υποτίμηση της ενεργού συμμετοχής του πολίτη στη διαμόρφωση του περιβάλλοντός του και στην υποτίμηση των περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιπτώσεων» της εκάστοτε παρέμβασης.

Το μακροπρόθεσμο όραμα που τέθηκε για τις πόλεις συνίσταται στα ακόλουθα: *Η μη ρυπαίνουσα πόλη. Μια πόλη με βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη. Μια ανθρώπινη πόλη. Με κοινωνική και με πολιτισμική παραγωγική συνοχή και περιβαλλοντική ταυτότητα.* Στο πλαίσιο αυτού του οράματος εντάχθηκε η κατεύθυνση και η προοπτική για πολεοδομικές παρεμβάσεις ανάπλασης σε προβληματικές αστικές περιοχές, σε συνδυασμό με την επιδίωξη της μέγιστης δυνατής οικονομίας σε νέες επεκτάσεις και την εξασφάλιση ικανοποιητικών πυκνοτήτων κατοίκησης⁵.

Σε άμεση συσχέτιση με τις προηγούμενες κατευθύνσεις και προτεραιότητες διαμορφώθηκε και ο στόχος για την ανάδειξη της “κοινωνικής συνοχής” της πόλης, που σηματοδοτεί την ανάγκη να δοθεί έμφαση και προτεραιότητα στα προβλήματα των φτωχότερων και περισσότερο μειονεκτουσών περιοχών. Υπό το πρίσμα της «ανάδειξης της κοινωνικής συνοχής», η Εισηγητική Έκθεση συσχετίζει την ενδυνάμωση του κοινωνικού ιστού και του κοινωνικο-πολιτιστικού εξοπλισμού της πόλης με την προσέλκυση επενδύσεων, χωρίς όμως εν τέλει να γίνεται κατανοητή - από τη μάλλον ασαφή διατύπωση- η μεταξύ τους σχέση ή το προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Ο Σκάγιαννης (2014) διαπιστώνει ότι στην Ελλάδα έχουν κατά καιρούς προταθεί διάφορες στρατηγικές που κυμαίνονται από καθαρά αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις, που εν δυνάμει μπορούν να κινητοποιήσουν κοινωνικές δυναμικές, μέχρι παρεμβάσεις αποκλειστικά στο κοινωνικό επίπεδο, οι οποίες θεωρείται ότι προηγούνται των όποιων καθαρά χωρικών παρεμβάσεων. Κατά την άποψή του, σημασία έχει η ύπαρξη μιας διαλεκτικής σχέσης μεταξύ κοινωνίας και χώρου και μιας προσέγγισης συνολικής παρέμβασης στην πόλη που αναφέρεται και στα δύο επίπεδα, ενώ ταυτόχρονα θα πρέπει να υπάρχει και μια οικονομική κινητικότητα. Τονίζει δε την ανάγκη συνδυασμού των επιμέρους πολιτικών προς την κατεύθυνση

⁵ Για τις συγκεκριμένες κατευθύνσεις, βλ. εγκύκλιο με αρ. πρωτ. 48859/13-11-2008 του ΥΠΕΧΩΔΕ με θέμα «Οδηγίες για την παρακολούθηση / έγκριση μελετών ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ του Ν. 2508/97»

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

επίτευξης κοινών στόχων, και όχι απλώς την παράλληλη διαμόρφωση και εφαρμογή τους.

2.2.1.1.δ. Η πολιτική του αρμόδιου Υπουργείου

Πέρα από το Ν. 2508/1997 και το σκεπτικό πίσω από τη θεσμοθέτηση του Κεφαλαίου Β', δεν υπάρχει κάποιο επίσημο κείμενο κυβερνητικής πολιτικής για τις αστικές αναπλάσεις. Πάντως, στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ) περιγράφεται η προσέγγιση για τις αστικές αναπλάσεις που έχει υιοθετήσει.

Όπως προκύπτει από την Εικόνα 2.2.2.1, το Υπουργείο διακρίνει δύο μορφές αστικής ανάπλασης: εκείνες που αφορούν διαμορφώσεις στον ελεύθερο δημόσιο (κοινόχρηστο) χώρο και εκείνες που αφορούν την ανασυγκρότηση και βελτίωση περιοχών της πόλης με παρεμβάσεις τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό δομημένο και αδόμητο χώρο, συσχετίζοντας τις δεύτερες με τις αναπλάσεις του Κεφαλαίου Β' του Ν. 2508/1997. Η πολιτική του Υπουργείου διαμορφώνεται στο πλαίσιο μιας σύγχρονης και διευρυμένης αντίληψης για τις διαδικασίες της ανάπλασης, συνεκτιμώντας και τις τρεις διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης. Οι στόχοι που επιδιώκεται να επιτευχθούν συνθέτουν στοχεύσεις στα πεδία του περιβάλλοντος, της κοινωνίας και της οικονομίας, όπως η βελτίωση της αισθητικής του αστικού χώρου, η περιβαλλοντική προστασία, η κοινωνική συνοχή και ευκαιρίες στέγασης για τις ευάλωτες ομάδες, η τήρηση συμμετοχικών διαδικασιών, η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και η οικονομία των κατασκευών.

Εικόνα 2.2.1. Η «επίσημη» πολιτική του ΥΠΕΝ για τις αστικές αναπλάσεις

ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ & ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ > ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ

ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ

« Το ΥΠΕΚΑ στο πλαίσιο της πολιτικής του για την αναβάθμιση του αστικού χώρου και την αποτροπή της διάχυσης της πόλης μέσω συνεχών επεκτάσεων, δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην αστική ανάπτυξη, η οποία σαν εργαλείο επέμβασης στον αστικό χώρο, αποκτά καινούρια δυναμική. »

Ο επιτελικός του ρόλος το υποχρεώνει να διαμορφώσει μια σύγχρονη πολιτική αστικών αναπλάσεων με συνολική θεώρηση των προβλημάτων του αστικού χώρου και συντονισμένες πολυεπίπεδες δράσεις.

Διακρίνονται δύο μορφές αστικής ανάπτυξης:

- Διαμορφώσεις στον ελεύθερο δημόσιο (κοινόχρηστο) χώρο και
- Ανασυγκρότηση και βελτίωση περιοχών της πόλης (κεφ. Β' του Ν. 2508/97) με παρεμβάσεις τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό δομημένο και αδόμητο χώρο

Υπό το πρίσμα μιας σύγχρονης θεώρησης της διαδικασίας αστικής ανάπτυξης, οι παράμετροι που υπεισέρχονται στον σχεδιασμό διευρύνονται έτσι ώστε να καλύπτονται όλες οι απαιτήσεις που συναρτούνται με την βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού χώρου. Επομένως κατά τον σχεδιασμό θα πρέπει να επιδιώκονται ιδιαίτερα οι παρακάτω στόχοι:

- Η προστασία του περιβάλλοντος, με ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, μέτρα για την εξοικονόμηση ενέργειας και εφαρμογή αρχών βιοκλιματικού σχεδιασμού.
- Η βελτίωση της λειτουργικότητας του αστικού χώρου, για την εξυπηρέτηση των σύγχρονων αναγκών των κατοίκων της πόλης.
- Η βελτίωση της αστικής κινητικότητας, με την προώθηση ήπιων και φιλικών προς το περιβάλλον μορφών μετακίνησης (πεζή και ποδήλατο) λαμβάνοντας ιδιαίτερη μέριμνα για τα Άτομα με Αναπηρία (ΑμεΑ).

- Η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και η μείωση των κοινωνικών εντάσεων με την εξασφάλιση στις αναπλάσεις των αναγκών προϋποθέσεων για την ανάπτυξη σχέσεων καλής γειτονίας και επαφής των κατοίκων.
- Η δημιουργία συνθηκών για την αύξηση της επιχειρηματικότητας και αποτροπή εγκατάλειμης περιοχών από τους μόνιμους κατοίκους.
- Η βελτίωση της αισθητικής του αστικού χώρου, επιβάλλοντας και πράγοντας τη συμμετοχή της Αρχιτεκτονικής στον σχεδιασμό.
- Η βελτίωση των στεγαστικών συνθηκών και η κάλυψη των στεγαστικών αναγκών ευπαθών ομάδων πληθυσμού.
- Η οικονομία των κατασκευών μέσω κατάλληλων επιλογών σχεδιασμού και κατασκευαστικών μεθόδων.
- Η τήρηση κατά τον σχεδιασμό ουσιαστικών συμμετοχικών διαδικασιών.
- Η ορθολογική διαχείριση του ελεύθερου δημόσιου χώρου με εξασφάλιση συνεχούς και επαρκούς συντήρησης, καθαριότητας, ασφάλειας και ελέγχου οποιωνδήποτε μελλοντικών επεμβάσεων στο χώρο αυτό από άλλους φορείς.

Προκειμένου το ΥΠΕΚΑ να διαμορφώσει στρατηγικές ανάπτυξης, τόσο για τον δημόσιο χώρο όσο και για την ανασυγκρότηση περιοχών, προωθεί πιλοτικά προγράμματα μελετών και έργων, από την αξιολόγηση της εφαρμογής των οποίων θα προκύψουν συμπεράσματα με στόχο την θέσπιση γενικών κανόνων ευρείας εφαρμογής.

Πηγή: www.ypeka.gr

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Εντούτοις, μοιάζει η συγκεκριμένη «ολοκληρωμένη» προσέγγιση να μην συνοδεύεται από αντίστοιχα «ολοκληρωμένες» πολιτικές (ή καλύτερα «εξειδικεύσεις») και πρότυπα, καθώς στην οικεία ιστοσελίδα (<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=380&language=el-GR>) τα πρότυπα που αναφέρονται αφορούν σε προγράμματα και προδιαγραφές στην κλίμακα του κτιρίου, ενώ περιλαμβάνονται και γενικές οδηγίες για τους ποδηλατοδρόμους, καθώς και οδηγίες σχεδιασμού για την Αυτόνομη Διακίνηση και Διαβίωση ΑμεΑ. Ιδιαίτερο αντικείμενο αποτελεί η διαμόρφωση μιας στρατηγικής για τη Βιώσιμη Αστική Κινητικότητα.

Η «αστική αναγέννηση» πάντως περιλαμβάνεται στις βασικές συνιστώσες της αποστολής του Υπουργείου (βλ. Πλαίσιο 2.2.1), ενώ η αστική ανάπτυξη αποτελεί έναν από τους 4 στρατηγικούς στόχους για την «Αναβάθμιση της ποιότητας ζωής με σεβασμό στο περιβάλλον» (βλ. Εικόνα 2.2.2).

ΠΛΑΙΣΙΟ 2.2.1.

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ (ΥΠΕΝ)

*«Αποστολή του Υπουργείου αποτελεί η διατήρηση και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος, των ανανεώσιμων φυσικών πόρων, της βιοποικιλότητας και των υδατικών πόρων, η ορθή διαχείριση των μη ανανεώσιμων ενεργειακών πόρων και η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η εξοικονόμηση ενέργειας, η αντιμετώπιση, μετριασμός και προσαρμογή στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, η **αστική αναγέννηση**, ο βιώσιμος χωροταξικός σχεδιασμός με σεβασμό στην αρχιτεκτονική κληρονομιά, και ο συντονισμός των περιβαλλοντικών πολιτικών της κυβέρνησης».*

Πηγή: <http://www.ypeka.gr/> (η έμφαση δική μας)

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Εικόνα 2.2.2. Οι βασικοί στρατηγικοί στόχοι του ΥΠΕΝ

Βασικοί στρατηγικοί στόχοι τριετίας:

Για την επίτευξη της αποστολής, το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής αναπτύσσει στρατηγικό σχεδιασμό που βασίζεται σε τέσσερις πυλώνες οι οποίοι εξειδικεύονται σε στρατηγικούς στόχους.

ΠΥΛΩΝΑΣ 1 Αντιμετώπιση της Κλιματικής Αλλαγής μεταβαίνοντας σε μια ανταγωνιστική οικονομία χαμηλής κατανάλωσης σε άνθρακα.	
Στρατηγικοί στόχοι	• Βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας • Αύξηση του ενεργειακού δυναμικού της χώρας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και φυσικό αέριο και διασφάλιση ενεργειακού εφοδιασμού • Διασφάλιση στους καταναλωτές, αθόπιστων και ισότιμων ενεργειακών προϊόντων και υπηρεσιών • Προώθηση πράσινων προϊόντων, προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης
ΠΥΛΩΝΑΣ 2 Προστασία και διαχείριση των φυσικών πόρων με γνώμονα την αειφορία	
	• Προστασία και ανάδειξη της Βιοποικιλότητας και του φυσικού τοπίου • Αποτελεσματική διαχείριση και προστασία των υδάτινων πόρων • Προστασία και αποτελεσματική διαχείριση των δασών • Έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπιση περιβαλλοντικών κρίσεων
ΠΥΛΩΝΑΣ 3 Αναβάθμιση της ποιότητας ζωής με σεβασμό στο περιβάλλον.	
	• Αστική Ανάπλαση • Βελτίωση ποιότητας ατμόσφαιρας και μείωση του θορύβου • Προώθηση της βιώσιμης κινητικότητας • Αποτελεσματική διαχείριση αποβλήτων και προώθηση της ανακύκλωσης
ΠΥΛΩΝΑΣ 4 Ενίσχυση των μηχανισμών και θεσμών περιβαλλοντικής διακυβέρνησης	
	• Ενδυνάμωση της χωροταξίας για τον σχεδιασμό ολοκληρωμένων πολιτικών • Απλοποίηση και κωδικοποίηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και ενίσχυση των μηχανισμών εφαρμογής της. • Προώθηση της περιβαλλοντικής έρευνας, καινοτόμων τεχνολογιών, και της πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφορία και γνώση. • Ενεργοποίηση της περιβαλλοντικής ευθύνης και του εθελοντισμού

Πηγή: www.ypeka.gr

2.2.1.1.ε. Ζητήματα που καλείται να απαντήσει η πολιτική αναπλάσεων

Τα ζητήματα που αναπτύχθηκαν στις προηγούμενες ενότητες είναι κρίσιμο να ενσωματωθούν σε μια σύγχρονη πολιτική αστικής αναγέννησης (βλ. Π.Ε.2.2.1), που δεν θα περιορίζεται στο «φυσικό» σχεδιασμό, αλλά αντίθετα θα περιλαμβάνει παρεμβάσεις πολλών ειδών, όπως συγκεκριμένα αναφέρει ο Οικονόμου (2004, σελ. 5): «οικονομικές και χρηματοδοτικές, αστική σύνθεση, περιβάλλον, κοινωνικές και “κοινοτικές” διαστάσεις, απασχόληση, εκπαίδευση και κατάρτιση, στέγαση. Περιλαμβάνει επίσης οριζόντιους άξονες: Νομικές και θεσμικές διαστάσεις της γης και της ανάπτυξης γης, παρακολούθηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων αναγέννησης, θέματα οργάνωσης και διαχείρισης-λειτουργίας». Ο ίδιος συγγραφέας τονίζει επίσης τις πολλαπλές αλληλεπιδράσεις μεταξύ μιας πολιτικής αστικής αναγέννησης και της συνολικής πολεοδομικής πολιτικής, αναδεικνύοντας την αναγκαιότητα ανάληψης συντονιστικού ρόλου από τον ευρύτερο χωρικό σχεδιασμό και παροχής των αναγκών θεσμικών και χρηματοδοτικών εργαλείων για την υλοποίηση των προγραμμάτων ανάπλασης από το ευρύτερο πλαίσιο πολιτικής.

Υπάρχει, επομένως, μια ανάγκη για στροφή στην προσέγγιση των «αναπλάσεων» από τις αποσπασματικές και καθαρά «αρχιτεκτονίζουσες» παρεμβάσεις σε περισσότερο σύνθετες και πολυτομεακές παρεμβάσεις υπό το πρίσμα μιας ολοκληρωμένης πολιτικής. Μια ολοκληρωμένη πολιτική για τις αστικές αναπλάσεις (εφεξής «πολιτική αστικής αναγέννησης») καλείται να διαχειριστεί και να δώσει απαντήσεις στα σύνθετα οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά και πολεοδομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πόλεις, λαμβανομένου μάλιστα υπόψη του γεγονότος ότι αυτές υφίστανται συνεχείς αλλαγές. Στη σημερινή εποχή της παρατεταμένης ύφεσης στην Ελλάδα, με όλα τα συνεπαγόμενα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα, όπως μεταξύ άλλων οι χωρικο-κοινωνικές ανισότητες, η ανεργία, η αποεπένδυση στις ασθενέστερες περιοχές, η διάρρηξη του δημόσιου χώρου, η κρίση των ακινήτων κλπ., είναι επιτακτική ανάγκη να αναζητηθούν νέες προοπτικές για την πολιτική αστικής αναγέννησης (Βιτοπούλου κ.ά., 2015). Χαρακτηριστικά οι Βιτοπούλου κ.ά. (2015, σελ. 178-179) αναφέρουν ότι οι προοπτικές αυτές «πρέπει να αναζητηθούν στην εναρμόνιση της [πολιτικής] με τις τοπικές ανάγκες, στην ενσωμάτωση της κοινωνικής και περιβαλλοντικής διάστασης, στην επαναθεώρηση της κλίμακας των επεμβάσεων και τη μεγαλύτερη εμπλοκή του τοπικού πληθυσμού, και στην ενεργητική διαχείριση του χώρου της πόλης λαμβάνοντας υπόψη την πολυεπίπεδη και πολυτομεακή διάσταση της οικονομικής ανάπτυξης».

Κατά την τρέχουσα συγκυρία, ο σχεδιασμός θα πρέπει να αναλάβει έναν σημαντικό ρόλο καθώς είναι ίσως περισσότερο από ποτέ έντονη η ανάγκη υλοποίησης παρεμβάσεων που αναβαθμίζουν το δομημένο περιβάλλον και καθιστούν τις πόλεις ελκυστικότερες για την προσέλκυση επενδύσεων ή στηρίζουν παρεμβάσεις που πλήττονται περισσότερο από την κρίση (ΣΕΜΠΧΠΑ, 2010). Το νέο πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί ως απόρροια της κρίσης επιτάσσει το μετασχηματισμό των μέχρι σήμερα αντιλήψεων και πρακτικών. Νέα πρότυπα οικιστικής και επιχειρηματικής ανάπτυξης αναδύονται εν γένει, με κεντρικό στοιχείο την αξιοποίηση μεγάλων δημόσιων εκτάσεων και τη θεσμοθέτηση ειδικών και ταχέων διαδικασιών χωροθέτησης και αδειοδότησης επενδυτικών σχεδίων (Γιαννακούρου και Καυκαλάς 2014), επιδιώκοντας «τη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών προσέλκυσης κεφαλαίων στην αστική ανάπτυξη» (Παγώνης 2013, σελ. 398). Αναμφισβήτητα, η τρέχουσα συγκυρία έχει επιφέρει μεταλλαγές στα χαρακτηριστικά του τρόπου με τον οποίο παράγεται ο χώρος στην Ελλάδα, και οι συμβατικές προσεγγίσεις του σχεδιασμού μοιάζει να μην επαρκούν για να αντιμετωπίσουν τις διαφοροποιημένες προκλήσεις που αναδύονται. Το πώς μπορεί όμως ο σχεδιασμός να λειτουργήσει αποδοτικά και αποτελεσματικά σε συνθήκες κρίσης αποτελεί μείζον ζήτημα και ζητούμενο. Η σχετική συζήτηση σχετικά πρόσφατα έχει ανοίξει (Βιτοπούλου κ.ά., 2015).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

2.2.1.2. Η προσέγγιση της 'ανάπλασης' στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο

2.2.1.2.α. Στόχευση και κατευθυντήριες γραμμές

Ο Ν. 2508/1997 για τη «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας» (ΦΕΚ 124Α/1997), όπως ήδη αναφέρθηκε, αφιέρωσε το Κεφάλαιο Β' στις αστικές αναπλάσεις/αναμορφώσεις. Στην Εισηγητική Έκθεση για το σχέδιο νόμου αναφέρεται ότι το Κεφάλαιο Β' αποτελεί «την αφετηρία για μια ολοκληρωμένη πολιτική αναπλάσεων. Είναι η πρώτη φορά που η κύρια έμφαση σε έναν οικιστικό νόμο αυτής της χώρας μετατοπίζεται από τις επεκτάσεις των σχεδίων πόλεως προς τη διαχείριση του σχεδιασμού στις περιοχές "εντός σχεδίου" με στόχο και κατεύθυνση την περιβαλλοντική τους αναβάθμιση και την ουσιαστική βελτίωση των συνθηκών κατοικίας».

Η «ανάπλαση, ανάδειξη και περιβαλλοντική αναβάθμιση των κέντρων των πόλεων» τέθηκε ως ένας από τους κεντρικούς στόχους του πολεοδομικού σχεδιασμού, σε μια εποχή με έντονα προβλήματα στις κεντρικές και παλιότερες περιοχές των πόλεων. Έμφαση δόθηκε στην κατεύθυνση για «λελογισμένη ανάπτυξη» του αστικού χώρου, και κατ' επέκταση προτεραιότητα «σε πολεοδομικές παρεμβάσεις για ανάπλαση, αναβάθμιση και βελτίωση των ποιοτικών μεγεθών υπαρχόντων προβληματικών ή υποβαθμισμένων περιοχών, παρά σε νέες οικιστικές αναπτύξεις και επεκτάσεις».

Από την Εισηγητική Έκθεση του σχεδίου νόμου (ορισμένες διατυπώσεις παρουσιάστηκαν παραπάνω) φαίνεται ότι η προσέγγιση του νομοθέτη επιχειρεί την απόδοση ενός ευρύτερου περιεχομένου στην αστική ανάπτυξη, με κοινωνικές και οικονομικές προεκτάσεις. Εντούτοις, από άλλα σημεία της Εισηγητικής Έκθεσης φαίνεται να μην υπάρχει επαρκής μέριμνα για την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των συγκεκριμένων παραμέτρων, ιδίως δε της κοινωνικής, αλλά μια έμφαση και προτεραιότητα στην εξασφάλιση των φυσικών στοιχείων μέσα στην πόλη και στην ανάδειξη των ιστορικών, πολιτιστικών και αρχιτεκτονικών της στοιχείων.

Στα «θετικά» της προσέγγισης, πάντως, θα πρέπει να συμπεριληφθεί η κατεύθυνση για «διατομεακές» προσεγγίσεις σε σημειακές ή συνολικές παρεμβάσεις στην πόλη, χαρακτηρίζοντας «ξεπερασμένες» τις αρχές που βλέπουν την πόλη ως ένα άθροισμα άκαμπτων «ζωνών» και απόλυτου διαχωρισμού χρήσεων και λειτουργιών. Αντιθέτως, επισημαίνεται η ανάγκη μετάβασης σε μια προσέγγιση και σε μια προσπάθεια ολοκληρωμένης και ενιαίας σχεδιασμένης ανάπτυξης της πόλης. Τέτοιου είδους παρεμβάσεις στον πολεοδομικό ιστό θα πρέπει να στηρίζονται στη συνεργασία και το συντονισμό της κεντρικής διοίκησης και της αυτοδιοίκησης με τον ιδιωτικό τομέα και με κοινωνικούς και επιστημονικούς φορείς, θέτοντας έτσι ζητήματα διακυβέρνησης και καλύτερης διαχείρισης του αστικού χώρου.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

2.2.1.2.β. Βασικοί ορισμοί, κατηγορίες προβλημάτων και μορφές αναπλάσεων

Σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 2508/1997, «ανάπλαση περιοχής είναι το σύνολο των κατευθύνσεων, μέτρων, παρεμβάσεων και διαδικασιών πολεοδομικού, κοινωνικού, οικονομικού, οικιστικού και ειδικού αρχιτεκτονικού χαρακτήρα που προκύπτουν από σχετική μελέτη και που αποσκοπούν κυρίως στη βελτίωση των όρων διαβίωσης των κατοίκων, τη βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος, την προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών, ιστορικών, μορφολογικών και αισθητικών στοιχείων και χαρακτηριστικών της περιοχής». Ο ορισμός καταδεικνύει την κατανόηση και την προσπάθεια απόδοσης ενός διευρυμένου περιεχομένου στην «αστική ανάπλαση» με ευρύτερο προσανατολισμό (κοινωνικό, οικονομικό, περιβαλλοντικό).

Ως «περιοχές ανάπλασης» ορίστηκαν «εκείνες οι περιοχές των εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων ή οριοθετημένων οικισμών στις οποίες διαπιστώνονται προβλήματα υποβάθμισης ή αλλοίωσης του οικιστικού περιβάλλοντος που δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο με τις συνήθεις πολεοδομικές διαδικασίες της αναθεώρησης του σχεδίου πόλεων και των όρων και περιορισμών δόμησης». Προσδιορίζονται δε οι κατηγορίες προβλημάτων που πρέπει να συντρέχουν ώστε να καθοριστεί μια περιοχή ως περιοχή ανάπλασης: μεγάλες κτιριακές πυκνότητες ή ελλείψεις σε κοινόχρηστους ή κοινωφελείς χώρους, συγκρούσεις ή ανάγκη ριζικής αναθεώρησης των χρήσεων γης, έλλειψη προστασίας και ανάδειξης των ιστορικών, αρχαιολογικών και πολιτιστικών στοιχείων της περιοχής, εντεινόμενη υποβάθμιση του δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος και, τέλος, σοβαρά προβλήματα στο απόθεμα των κατοικιών. Με μια πρώτη ανάγνωση, επομένως, και παρά τον ευρύτερο προσανατολισμό που καταρχήν φαίνεται να ενστερνίζεται ο νομοθέτης, απουσιάζουν περισσότερο σύνθετα ζητήματα αστικής προβληματικότητας, που σχετίζονται με τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες της εκάστοτε περιοχής παρέμβασης. Ανάλογες διαπιστώσεις προκύπτουν και από τη μορφή και το περιεχόμενο που δύναται να έχουν οι πολεοδομικές επεμβάσεις, οι οποίες μπορούν να αφορούν α) την αναδόμηση / ανασυγκρότηση μιας περιοχής ή τμήματός της που χαρακτηρίζεται από προβληματικές οικιστικές συνθήκες, β) τη βελτίωση οικοδομήσιμων και κοινόχρηστων χώρων με επεμβάσεις στην εσωτερική διαρρύθμιση, στις χρήσεις, στις όψεις των κτιρίων, ενοποίηση και αισθητική αναβάθμιση των κοινόχρηστων χώρων, κατασκευή αναγκαίων υποδομών κ.ά. ή γ) τη βελτίωση της λειτουργίας, του εξοπλισμού, της μορφής και αισθητικής κοινόχρηστων χώρων, κοινωφελών εγκαταστάσεων και ακάλυπτων χώρων οικοδομικών τετραγώνων.

Για την ανάπλαση μιας περιοχής απαιτείται: α) προκαταρκτική πρόταση ανάπλασης, β) πρόγραμμα ανάπλασης και γ) πολεοδομική μελέτη ανάπλασης (βλ. αναλυτικά Κεφάλαιο 2.2.3).

2.2.1.3. Ευρύτερο πλαίσιο της πολιτικής

Στις μέρες μας φαίνεται να διαμορφώνεται ένα «διττό» σύστημα που επηρεάζει τις παρεμβάσεις και τις διαδικασίες αναπλάσεων στην Ελλάδα: από τη μια μεριά η πολιτική για το χωρικό σχεδιασμό αυτή καθαυτή και από την άλλη η αναπτυξιακή πολιτική όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου. Στην παρούσα ενότητα συνοψίζονται οι κατευθύνσεις των δύο αυτών πολιτικών που προδιαγράφουν το πλαίσιο για τις αστικές αναπλάσεις.

2.2.1.3.α. Οι κατευθύνσεις της πολιτικής χωρικού σχεδιασμού

Πέρα από τη βασική νομοθεσία για τον πολεοδομικό σχεδιασμό (Ν. 2508/1997) στην οποία εντάχθηκε και η πρώτη ολοκληρωμένη απόπειρα συγκρότησης ενός πλαισίου σχεδιασμού και διαχείρισης των αστικών αναπλάσεων, η γενικότερη πολιτική του χωρικού σχεδιασμού παρέχει επίσης κατευθύνσεις και στρατηγικές για την οργάνωση του αστικού χώρου αλλά και τις παρεμβάσεις αστικής ανάπλασης ειδικότερα.

Τα ρυθμιστικά σχέδια των δύο μητροπολιτικών συγκροτημάτων της χώρας που εκπονήθηκαν πολύ πρόσφατα⁶ παρέχουν ένα πλαίσιο κατευθύνσεων για την οργάνωση και ανάδειξή τους, όπου το ζήτημα των αναπλάσεων κατέχει σημαντική θέση. Παράλληλα, ο Ν.2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 207Α/1999), παρότι επικεντρώνεται στο χωροταξικό σχεδιασμό, έχει αντίκτυπο και στον πολεοδομικό σχεδιασμό και στη ρύθμιση των χρήσεων γης στον ευρύτερο αστικό χώρο, κυρίως λόγω των μέσων και κατευθύνσεων σχεδιασμού που προβλέπει. Ο νόμος αυτός, εκτός του ότι αποτελεί τον πρώτο με θεματολογία τον χωροταξικό σχεδιασμό μετά το Ν.360/76, ο οποίος δεν εφαρμόστηκε άλλωστε ποτέ, αποτελεί και την πρώτη ουσιαστική προσπάθεια θεσμοθέτησης οργάνων χωροταξικού σχεδιασμού, δίνοντας για πρώτη φορά βαρύνουσα σημασία στη διαχείριση του σχεδιασμού (Κεφάλαια Β', Γ' και Δ', Ν. 2742/99). Ειδικότερα, το Κεφάλαιο Γ' του νόμου αφορά τα «Μέσα Χωροταξικού Σχεδιασμού» περιγράφοντας α) το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, β) τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης και γ) τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, ενώ το Κεφάλαιο Δ' τους «Μηχανισμούς Εφαρμογής, Ελέγχου και Υποστήριξης του Σχεδιασμού», στους οποίους περιλαμβάνονται και τα Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ).

⁶ Το Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας εγκρίθηκε το 2014 με το Ν. 4277. Η εκπόνηση της μελέτης για το νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης ξεκίνησε το 2008, ολοκληρώθηκε περίπου 3 χρόνια αργότερα, και το 2012 εγκρίθηκε το σχέδιο νόμου με απόφαση της Εκτελεστικής Επιτροπής του Οργανισμού Θεσσαλονίκης. Δεν θεσμοθετήθηκε ποτέ, καθώς ακολούθησε η κατάργηση του Οργανισμού.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Στη συνέχεια της ενότητας διερευνάται ο βαθμός και ο τρόπος ενσωμάτωσης των αστικών αναπλάσεων σε αυτό το ευρύτερο πλαίσιο του χωρικού σχεδιασμού, μέσα από τη μελέτη και αποδελτίωση α) των προβλεπόμενων από το Ν. 2742/1999 «Μέσων Χωροταξικού Σχεδιασμού», ήτοι του Γενικού, των Ειδικών και των Περιφερειακών Πλαισίων Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, β) των Ρυθμιστικών Σχεδίων Αττικής και Θεσσαλονίκης, καθώς και γ) των Σχεδίων Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ). Τα τελευταία αποτελούν ειδικό πεδίο μελέτης καθ' όλα τα στάδια της παρούσας έρευνας, καθώς συνιστούν ολοκληρωμένες και πολυτομεακές παρεμβάσεις στον αστικό χώρο που προσιδιάζουν σε προσεγγίσεις αστικής αναγέννησης. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στον εντοπισμό των χρησιμοποιούμενων όρων (‘ανάπλαση’, ‘αναγέννηση’, ‘αναζωογόνηση’) και του περιεχομένου που αποδίδεται σε αυτούς. Ζητήματα που αφορούν στις ακολουθούμενες διαδικασίες απασχολούν το Κεφάλαιο 2.2.2.

2.2.1.3.α1. Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΓΠΧΣΑΑ), θεσμοθετήθηκε το 2008 με την απόφαση με αρ. 6876/4871/2-7-2008 (ΦΕΚ 128Α/3-7-08). Σύμφωνα με το Ν. 2742/1999 (άρθρο 6) «αποτελεί σύνολο κειμένων ή και διαγραμμάτων με το οποίο: α) καταγράφονται και αξιολογούνται οι παράγοντες εκείνοι που επηρεάζουν την μακροπρόθεσμη χωρική ανάπτυξη και διάρθρωση του εθνικού χώρου, β) αποτιμώνται οι χωρικές επιπτώσεις των διεθνών, ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών και γ) προσδιορίζονται, με προοπτική δεκαπέντε (15) ετών, οι βασικές προτεραιότητες και οι στρατηγικές κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και την αειφόρο οργάνωση του εθνικού χώρου».

Ως προς το ζήτημα που εξετάζεται εδώ, το ΓΠΧΣΑΑ αποδίδει ιδιαίτερη σημασία (άρθρο 2) στην αναβάθμιση της ποιότητας σχεδιασμού του οικιστικού χώρου και την προώθηση της ανάπλασης υποβαθμισμένων περιοχών ιδιαίτερα σε αστικοποιημένες ζώνες και σε ζώνες έντονης τουριστικής ανάπτυξης. Προβλέπει δε, στις ειδικότερες προτάσεις-κατευθύνσεις του:

- α) υλοποίηση προγραμμάτων ανάπλασης παραλιακών μετώπων σε συνδυασμό με την ανάπτυξη λιμενικών υποδομών,
- β) προώθηση προγραμμάτων ανάπλασης για την περιβαλλοντική αναβάθμιση των περιοχών τουριστικού ενδιαφέροντος, κατά προτεραιότητα στις ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές,
- γ) ανάπλαση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών εν γένει, στο πλαίσιο της προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος,
- δ) ανάπλαση των παλαιών οικισμών που βρίσκονται πλησίον των ακτών στο πλαίσιο της επιδίωξης διαφύλαξης των τοπικών χαρακτηριστικών και του «τοπικού χρώματος» και
- ε) ανάπλαση των κατεστραμμένων κατοικιών – χωριών σε περιοχές που πλήττονται από φυσικές καταστροφές, με προδιαγραφές ενταγμένες στο ελληνικό τοπίο και την παράδοση της περιοχής.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Αυτό που έχει επίσης σημασία να σημειωθεί είναι ότι «η έλλειψη μηχανισμών υλοποίησης δομικών παρεμβάσεων και αναπλάσεων στρατηγικής σημασίας» συγκαταλέγεται από το Γενικό Πλαίσιο στα κύρια προβλήματα του συστήματος χωρικού σχεδιασμού.

Ο όρος “αναζωογόνηση” αναφέρεται σε μεγαλύτερη κλίμακα παρέμβασης (χωροταξική) και συγκεκριμένα στην εκτίμηση ότι «ο ορεινός χώρος διαθέτει προοπτικές αναζωογόνησης και χωροταξικής ενσωμάτωσης στο εθνικό σύστημα αξόνων και πόλων ανάπτυξης μέσα και από τις επιδράσεις που θα δεχτεί από την αξιοποίηση των μεγάλων έργων υποδομής στο δυτικό και το βόρειο τμήμα της χώρας». Ο όρος «αναγέννηση» χρησιμοποιείται με την έννοια της φυσικής αναγέννησης της βλάστησης.

2.2.1.3.α2. Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Σύμφωνα με το Ν. 2742/1999 (άρθρο 7), τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΠΧΣΑΑ) εξειδικεύουν ή/και συμπληρώνουν τα κατευθύνσεις του Γενικού Πλαισίου που αφορούν την ανάπτυξη και οργάνωση του εθνικού χώρου και ιδίως τη χωρική οργάνωση ορισμένων τομέων ή κλάδων παραγωγικών δραστηριοτήτων εθνικής σημασίας, τη χωρική διάρθρωση των δικτύων και υπηρεσιών τεχνικής, κοινωνικής και διοικητικής υποδομής ή ορισμένες ειδικές περιοχές του εθνικού χώρου (π.χ. παράκτιες και νησιωτικές, ορεινές περιοχές). Μέχρι σήμερα έχουν εγκριθεί πέντε ΕΠΧΣΑΑ: για τον τουρισμό, τη βιομηχανία, τις υδατοκαλλιέργειες, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και τα καταστήματα κράτησης. Η παρούσα ενότητα εστιάζει στα δύο πρώτα εξ αυτών, καθώς περιλαμβάνουν κατευθύνσεις και προτάσεις σχετικές με το αντικείμενο της έρευνας.

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό

Το ‘πρώτο’ Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό (ΕΠΧΣΑΑΤ) εγκρίθηκε το 2009 με την υπ’ αριθμ. 24208/4-6-2009 απόφαση της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης (ΦΕΚ 1138Β/11-6-2009). Στα τέλη του 2013 εγκρίθηκε η τροποποίηση του ΕΠΧΣΑΑΤ με την υπ’ αριθμ. 67659/9-12-2013 απόφαση (ΦΕΚ 3155Β/12-12-2013). Το 2015 η ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας με την υπ’ αριθμ. 3632/2015 απόφασή της ακύρωσε το Ειδικό Χωροταξικό Πλαίσιο του Τουρισμού του 2013, όχι για λόγους ουσίας αλλά επειδή δεν ακολουθήθηκαν οι προβλεπόμενες διαδικασίες.

Οι αναφορές στο ζήτημα που απασχολεί την παρούσα έρευνα στο ‘πρώτο’ ΕΠΧΣΑΑΤ (2009) αφορούν ως επί το πλείστον κατευθύνσεις για τις μητροπολιτικές περιοχές της χώρας, πάντα σε συνδυασμό με τις επιδιώξεις του τομέα του τουρισμού, και συγκεκριμένα α) τη δρομολόγηση αναπλάσεων σε περιοχές με βιομηχανικό

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ενδιαφέρον, που έχουν χωρική συνέχεια με άλλες περιοχές αστικού τουρισμού και β) την επιτάχυνση των ρυθμών ανάπτυξης του ιστορικού κέντρου και του θαλασσίου μετώπου της Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Αυτό που έχει ίσως μεγαλύτερη σημασία είναι η διατύπωση πρότασης προσαρμογής της πολεοδομικής νομοθεσίας κατά τρόπο που να υποστηρίζει: α) την εξυγίανση, οργάνωση και γενικότερα την ανάπτυξη τουριστικών περιοχών και ιδιαίτερα εκείνων που έχουν διαμορφωθεί άτυπα, με τις διατάξεις της εκτός σχεδίου δόμησης, και β) την αξιοποίηση εγκαταλελειμμένων οικισμών. Το δε Πρόγραμμα Δράσης του Ειδικού Πλαισίου, που έχει ορίζοντα δεκαπενταετίας (2008-2023), περιλαμβάνει την εκπόνηση πιλοτικών μελετών οργάνωσης και ανάπτυξης περιοχών, με αρμόδιο φορέα το (τότε) ΥΠΕΧΩΔΕ και χρηματοδότηση από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη» – ΕΣΠΑ 2007–2013.

Σε αντίθεση με τη χρήση του όρου «αναζωογόνηση» από το ΓΠΧΣΑΑ, στο 'πρώτο' ΕΠΧΣΑΑΤ ο όρος περιλαμβάνεται στις κατευθύνσεις οργάνωσης και ανάπτυξης αφενός για τους παραδοσιακούς οικισμούς και αφετέρου για τον πολιτιστικό τουρισμό, με έννοια «συμβατή» προς εκείνη που υιοθετεί η παρούσα έρευνα. Στην πρώτη περίπτωση προβλέπεται η προώθηση πρωτοβουλιών αναζωογόνησης για τους εγκαταλελειμμένους και φθίνοντες οικισμούς (κατεύθυνση που διατηρείται και στο τροποποιημένο Ειδικό Πλαίσιο). Στη δεύτερη περίπτωση τονίζεται η ανάγκη αναζωογόνησης (ανακαινίσεις κτιρίων, πεζοδρομήσεις και διαμορφώσεις χώρων) των ιστορικών κέντρων των πόλεων αλλά και μεμονωμένων κτιρίων, μέσω της λήψης κατάλληλων μέτρων, με σκοπό τη διατήρηση και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς⁷.

Το 'δεύτερο' ΕΠΧΣΑΑΤ (2013) χρησιμοποιεί τον όρο «ανάπλαση» σε κατευθύνσεις οργάνωσης και ανάπτυξης όπως και στην περίπτωση του 'πρώτου' Πλαισίου, και επιπλέον δίνει προτεραιότητα, στις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές, στην «ανάληψη δράσεων αναβάθμισης του δομημένου χώρου, με πολεοδομικές παρεμβάσεις, όπως αναπλάσεις κοινόχρηστων χώρων με αύξηση των ελεύθερων χώρων και των χώρων πρασίνου και παροχή κινήτρων για αναπλάσεις ιδιωτικών χώρων σε συνδυασμό με τη βελτίωση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων» (ανάλογη κατεύθυνση δίνεται και για τις αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές). Η σημαντικότερη όμως καινοτομία του επικαιροποιημένου σε σχέση με το αρχικό ΕΠΧΣΑΑΤ είναι η εισαγωγή της έννοιας των «Περιοχών Ενεργητικής Παρέμβασης και Ανάπλασης». Συγκεκριμένα, στις «Αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές», «Αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές» και στα νησιά της Ομάδας Ι («Τουριστικά αναπτυσσόμενα και αναπτυσσόμενα νησιά») προβλέπεται η *θέσπιση δυνατότητας χαρακτηρισμού, είτε μέσω των υφισταμένων είτε μέσω νέων ειδικών προς τούτο εργαλείων χωρικού σχεδιασμού, τμημάτων των περιοχών αυτών ως Περιοχών Ενεργητικής Παρέμβασης και Ανάπλασης με τον προσδιορισμό μέτρων για την αναβάθμιση ή και την ανάπτυξη του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος, σε συνδυασμό με την παρακολούθηση της εφαρμογής των μέτρων αυτών για τη διαπίστωση της αποτελεσματικότητάς τους*. Εντούτοις,

⁷ Ο όρος αναγέννηση δεν χρησιμοποιείται σε κανένα σημείο του ΕΠΧΣΑΑΤ.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

πουθενά εντός του Ειδικού Πλαισίου δεν ορίζεται και δεν επεξηγείται περαιτέρω ο χαρακτήρας ή το περιεχόμενο των Περιοχών Ενεργητικής Παρέμβασης και Ανάπλασης. Έτσι, δεν προδιαγράφεται με σαφήνεια το πλαίσιο αυτών των ρυθμίσεων, τα κριτήρια χαρακτηρισμού, και δεν γίνεται κατανοητή η θέση τους και η βαρύτητά τους στην αλληλουχία των επιπέδων και σχεδίων χωρικού σχεδιασμού (ΣΕΜΠΧΠΑ, 2013α· ΤΕΕ/ΤΚΜ, 2013). Αντίστοιχα, δεν υπάρχει κάποια εξειδίκευση και στη Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΥΠΕΚΑ και ΕΥΔ ΕΠΠΕΡΑΑ, 2013).

Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία

Το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη Βιομηχανία (ΓΠΧΣΑΑΒ), θεσμοθετήθηκε το 2009 με την απόφαση με αρ. 11508/18-2-2009 (ΦΕΚ 151ΑΑΠ/13-4-09). Μια ιδιαίτερα σημαντική αναφορά γίνεται στις αναπλάσεις. Συγκεκριμένα, στις κατευθύνσεις για το γενικότερο πλαίσιο του πολεοδομικού σχεδιασμού περιλαμβάνεται η «*συμπλήρωση του άρθρου 8 του Ν. 2508/1997 με την πρόβλεψη ειδικής κατηγορίας προβλημάτων που δικαιολογούν ανάπλαση, για τις περιπτώσεις εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών εγκαταστάσεων κάποιας κλίμακας εγκλωβισμένων στο εσωτερικό του αστικού ιστού, που με τους τρέχοντες πολεοδομικούς όρους δεν μπορούν να επαναχρησιμοποιηθούν*». Εισάγεται επιπλέον ο όρος «υποδοχέας εξυγίανσης» ως μία από τις κατηγορίες οργανωμένων υποδοχέων της βιομηχανίας και άλλων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Πρόκειται για υποδοχείς που πολεοδομούνται σε περιοχές που υφίστανται άτυπες συγκεντρώσεις βιομηχανικών μονάδων για την εξυγίανσή τους.

2.2.1.3.α3. Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης

Τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΠΠΧΣΑΑ) προβλέπονται από το άρθρο 8 του Ν. 2742/1999 και αποτελούν κείμενα που, μεταξύ άλλων, προσδιορίζουν με προοπτική δεκαπενταετίας τις βασικές προτεραιότητες και τις στρατηγικές επιλογές για την ολοκληρωμένη και αειφόρο ανάπτυξη του χώρου της εκάστοτε περιφέρειας. Τα 'πρώτα' ΠΠΧΣΑΑ εκπονήθηκαν και εγκρίθηκαν στα μέσα της δεκαετίας του 2000 για τις 12 από τις 13 Περιφέρειες της χώρας (εξαίρεθηκε η Αττική λόγω της ύπαρξης στην εδαφική περιφέρειά της Ρυθμιστικού Σχεδίου), ενώ επί του παρόντος βρίσκονται σε εξέλιξη οι Μελέτες Αξιολόγησης, Αναθεώρησης και Εξειδίκευσής τους με ευθύνη του ΥΠΕΚΑ (νυν ΥΠΕΝ).

Στη συνέχεια εξετάζονται δειγματοληπτικά ορισμένα από τα εγκεκριμένα Περιφερειακά Πλαίσια της χώρας, με σκοπό να εντοπίσουμε την κατεύθυνση στην οποία κινούνται οι αστικές αναπλάσεις.

Το ΠΠΧΣΑΑ της Κεντρικής Μακεδονίας (ΦΕΚ 218Β/6-2-2004) προσβλέπει στην ανάδειξη του νεότερου οικιστικού και μνημειακού αποθέματος της Περιφέρειας μέσα από την ανάπλαση και αναβάθμιση των ιστορικών κέντρων, διαπιστώνοντας

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ταυτόχρονα σε άλλο σημείο ότι οι μεμονωμένες προσπάθειες για τη διατήρηση - ανάπλαση κτιρίων ή συνόλων δεν επαρκούν και ότι απαιτείται ένας ολοκληρωμένος χωροταξικός - αναπτυξιακός σχεδιασμός. Ειδική αναφορά γίνεται στην επιδίωξη ανάπτυξης - αναβάθμισης των ζωνών τουρισμού - παραθερισμού - αναψυχής στο Νομό Χαλκιδικής.

Μεγαλύτερο ενδιαφέρον έχει το περιεχόμενο των διατάξεων που αφορούν στα ΣΟΑΠ. Στο γεωγραφικό χώρο της Κεντρικής Μακεδονίας, σύμφωνα με το ΠΠΧΣΑΑ, προκύπτουν οι εξής κατηγορίες αστικών αναπλάσεων:

- Μεγάλης κλίμακας και στρατηγικού χαρακτήρα σε περιοχές, που λόγω θέσης ή μεγέθους ασκούν μεγάλη επιρροή στην αστική ανάπτυξη.
- Σε χώρους ειδικών χρήσεων (βιομηχανικές-εμπορικές περιοχές, λιμάνια, σταθμοί) που απαξιώθηκαν επηρεάζοντας δυσμενώς την ευρύτερη περιοχή τους.
- Σε ιστορικά κέντρα και τμήματά τους που δέχονται πίεση λόγω της προσπάθειας οικονομικής εκμετάλλευσής τους (κατοικία, τουρισμός, αναψυχή κλπ).
- Αναπλάσεις σε περιοχές με ειδικά χαρακτηριστικά (προσφυγικές, υποβαθμισμένες κλπ).

Λόγω του περιορισμένου μεγέθους των διατιθέμενων πόρων, κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ είναι οι αστικές αναπλάσεις να χωροθετούνται κατά προτεραιότητα στην μητροπολιτική περιοχή Θεσσαλονίκης, σε μεγάλα αστικά κέντρα και σε περιοχές με ιδιαίτερα προβλήματα.

Χαρακτηριστική είναι η διαπίστωση:

«Επειδή οι πολιτικές που ασκήθηκαν μέχρι σήμερα ανέδειξαν μια σειρά από αδυναμίες όπως η έμφαση στο εξωραϊστικό στοιχείο, η αδυναμία επίτευξης των επιδιωκόμενων στόχων (εκδίωξη παλαιών κατοίκων, ανάπτυξη οχλουσών χρήσεων) και η δημιουργία αρνητικών επιπτώσεων στο φυσικό και αστικό περιβάλλον, απαιτείται διαφοροποίηση των μεθοδολογιών παρέμβασης.

Ειδικότερα απαιτείται η εφαρμογή πιο σύνθετων πολιτικών με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, η δημιουργία ευέλικτων φορέων υλοποίησης και διαχείρισης, η εφαρμογή πολιτικής ελέγχου χρήσεων γης και επιπτώσεων στο αστικό περιβάλλον κλπ.».

Η διαπίστωση αυτή αναδεικνύει κρίσιμα προβλήματα και αδυναμίες της υφιστάμενης πολιτικής αναπλάσεων και εισηγείται τρόπους αντιμετώπισης μέσω της διατύπωσης γενικών κατευθύνσεων που καταρχήν αναγνωρίζουν τον πολυσύνθετο χαρακτήρα της συγκεκριμένης πολιτικής και την ανάγκη διαμόρφωσης ενός νέου μοντέλου διακυβέρνησης, πέρα από την παραδοσιακή, γραμμική, από τα 'πάνω προς τα κάτω' προσέγγιση. Ταυτόχρονα, όμως, οι διαπιστώσεις σχετίζονται και με αδυναμίες και στρεβλώσεις όσον αφορά στον τρόπο που ασκείται ο σχεδιασμός στην Ελλάδα.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι οι αναφορές του ΠΠΧΣΑΑ σε «αστικές αναπλάσεις στρατηγικού χαρακτήρα». Πρόκειται για αναπλάσεις σε αστικές περιοχές μεγάλης κλίμακας όπου επιδιώκεται η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, η διαμόρφωση ενιαίων δικτύων πρασίνου - χώρων πολιτισμού και η αισθητική αναβάθμιση (είσοδος πόλεων, βασικό οδικό δίκτυο, κεντρικές - τουριστικές περιοχές). Προτείνονται μάλιστα συγκεκριμένες περιοχές χωροθέτησης τέτοιου είδους δράσεων, τόσο για την πόλη της Θεσσαλονίκης όσο και για τα περιφερειακά αστικά κέντρα. Στη δεύτερη περίπτωση πάντως, αν και γίνεται σαφής αναφορά σε προώθηση «ολοκληρωμένης παρέμβασης αστικής ανάπλασης με πολλαπλούς στόχους», η προσέγγιση εξακολουθεί να εστιάζει σε παρεμβάσεις αισθητικού / εξωραϊστικού - πολεοδομικού χαρακτήρα (ενοποίηση ελεύθερων - πολιτιστικών χώρων, απομάκρυνση οχλουσών χρήσεων, αναβάθμιση κεντρικών περιοχών κλπ.), με απουσία ευρύτερων κοινωνικο-οικονομικών στοχεύσεων. Στα θετικά της προσέγγισης συγκαταλέγεται η πρόβλεψη για ένταξη αυτών των “ολοκληρωμένων” παρεμβάσεων στον γενικότερο χωροταξικό, πολεοδομικό και αναπτυξιακό σχεδιασμό.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι «οι αναπλάσεις ιστορικών κέντρων στοχεύουν όχι μόνον στη διατήρηση της φυσιογνωμίας και του ιδιαίτερου χαρακτήρα τους, αλλά και στην ένταξή τους στη σύγχρονη ανάπτυξη με τρόπο συμβατό με τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους». Αν και το Πλαίσιο μοιάζει σε πολλά σημεία να παραπαίει μεταξύ μιας ευρύτερης -ολοκληρωμένης- και μιας στενότερης αντίληψης για τις αναπλάσεις, τονίζει σαφώς την κοινωνική και οικονομική διάσταση που οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη οι παρεμβάσεις σε περιοχές με ειδικά προβλήματα (προσφυγικές, προβληματικές, κοινωνικού αποκλεισμού), και θέτει ως στόχο την κοινωνική ενσωμάτωση περιθωριακών ομάδων, τη βελτίωση των συνθηκών στέγασης και την αντιμετώπιση προβλημάτων οικονομικού και κοινωνικού αποκλεισμού⁸.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί πάντως ότι το «νέο» ΠΠΧΣΑΑ για την Κεντρική Μακεδονία όπως διαμορφώνεται μέσα από την εκπονούμενη Μελέτη αξιολόγησης, αναθεώρησης και εξειδίκευσής του (βλ. Σχέδιο Υ.Α., Οκτώβριος 2014) αφιερώνει μικρό μερίδιο στις αστικές αναπλάσεις, με περιεχόμενο μάλιστα εστιασμένο στο φυσικό σχεδιασμό. ΣΟΑΠ προβλέπονται στην κεντρική και δυτική περιοχή της Θεσσαλονίκης, ενώ για τις υπόλοιπες η αναγκαιότητα ΣΟΑΠ «θα κρίνεται σε συνδυασμό και με τη δυνατότητα εφαρμογής αναπλάσεων του Ν. 2508/97». Ο όρος «αναγέννηση» αναφέρεται στην ανάγκη αναγέννησης του υφιστάμενου οικιστικού ιστού των αστικών κέντρων της Περιφέρειας, ενώ επισημαίνεται ότι ο υποκείμενος σχεδιασμός θα πρέπει να επιδιώκει μεταξύ άλλων «την ενίσχυση της πολεοδομικής συνοχής και τη βελτίωση της λειτουργικότητας των αστικών κέντρων, μέσω παρεμβάσεων αναζωογόνησης των κέντρων πόλεων». Οι παρεμβάσεις αναζωογόνησης ήδη πολεοδομημένων περιοχών θα πρέπει να προηγούνται των παρεμβάσεων νέων πολεοδομήσεων.

⁸ Σε κανένα σημείο του Πλαισίου δεν χρησιμοποιούνται οι όροι «αναγέννηση» και αναζωογόνηση».

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Στο ΠΠΧΣΑΑ Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης η μόνη σχετική αναφορά συνίσταται στην κατεύθυνση «ανάπλασης των οικισμών και δημιουργίας υποδομών στάθμευσης»⁹ για τη Θάσο και τη Σαμοθράκη. Προτείνεται η διαδικασία ΣΟΑΠ κατά προτεραιότητα σε τμήματα τριών πόλεων της Περιφέρειας.

Στο ΠΠΧΣΑΑ Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας προτείνεται η προώθηση «δράσεων ολοκληρωμένου αστικού σχεδιασμού και αναπλάσεων» για το περιφερειακό κέντρο Κοζάνης – Πτολεμαΐδας, χωρίς περαιτέρω εξειδίκευση. «Αναπλάσεις», χωρίς κάποιον άλλο προσδιορισμό, προβλέπονται και σε άλλο σημείο του Πλαισίου. Προβλέπονται, επίσης, ΣΟΑΠ σε τμήματα των πόλεων της Περιφέρειας.

Στο ΠΠΧΣΑΑ Περιφέρειας Θεσσαλίας δεν υπάρχει καμία αναφορά σε ζητήματα αστικής «ανάπλασης», «αναγέννησης» ή αναζωογόνησης». Προτείνονται ΣΟΑΠ για τις πόλεις της Περιφέρειας.

2.2.1.3.α4. Νέα Ρυθμιστικά σχέδια Αθήνας και Θεσσαλονίκης

Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας

Το νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας – Αττικής (ΡΣΑ) θεσμοθετήθηκε με το Ν. 4277/2014 (ΦΕΚ 156Α/2014) και αποτελεί «το σύνολο των στόχων, των κατευθύνσεων πολιτικής, των προτεραιοτήτων, των μέτρων και των προγραμμάτων που προβλέπονται από το νόμο αυτό ως αναγκαίων για τη χωροταξική, πολεοδομική και οικιστική οργάνωση της Αττικής και την προστασία του περιβάλλοντος, σύμφωνα με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης».

Σε σχέση με το υπό μελέτη θέμα, το ΡΣΑ φαίνεται να υιοθετεί μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση αστικής ανάπτυξης – «αναζωογόνησης». Η προώθηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων αστικής αναζωογόνησης προτείνεται ως ένας από τους τρόπους κάλυψης οικιστικών αναγκών με βάση την αρχή της συμπαγούς πόλης. Για την πλειονότητα των Χωρικών Ενοτήτων του ΡΣΑ, προβλέπεται η προώθηση όχι μόνο της αναβάθμισης του δομημένου περιβάλλοντος αλλά και της αναζωογόνησης των περιοχών που παρουσιάζουν προβλήματα κοινωνικών ανισοτήτων.

Δύο σημαντικά στοιχεία του Νόμου για το ΡΣΑ θα πρέπει να σημειωθούν:

Πρώτον, το ΡΣΑ αφιερώνει ένα άρθρο αποκλειστικά στην «Αστική αναζωογόνηση» (άρθρο 13). Όπως αναφέρεται, «οι ολοκληρωμένες αναπλάσεις, θα αποτελέσουν βασικό πυλώνα για την υλοποίηση των στόχων του νέου ΡΣΑ σχετικά με την αναγέννηση του υφιστάμενου αστικού ιστού.

Οι αναπλάσεις συμπεριλαμβάνουν ένα ευρύτερο φάσμα δράσεων, μεταξύ των οποίων ο αποτελεσματικός έλεγχος των χρήσεων γης, η διαχείριση της λειτουργίας

⁹ Η διατύπωση από μόνη της δημιουργεί προβληματισμούς αναφορικά με την αντίληψη του αντικειμένου της ανάπτυξης.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

του δημόσιου χώρου, η χρήση εργαλείων οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής και η χρήση λοιπών διαθέσιμων πολεοδομικών εργαλείων.

Για την προώθηση των αναπλάσεων ενεργοποιούνται οι δυνατότητες της ισχύουσας νομοθεσίας σε συντονισμό με δράσεις κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής».

Παρέχεται δε μια γενική τυπολογία των περιοχών ανάπλασης (Παράρτημα ΙΙΙ του Νόμου), η οποία παρουσιάστηκε στο Π.Ε.2.2.1.

Δεύτερον, προβλέπει (άρθρο 14) την προώθηση «προγραμμάτων ειδικών παρεμβάσεων μητροπολιτικού χαρακτήρα», που αφορούν «προγράμματα αναπλάσεων ή χωρικής αναδιάρθρωσης πολυτομεακού χαρακτήρα σε ζωτικές εκτάσεις του αστικού ιστού» που έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Μητροπολιτικές παρεμβάσεις προωθούνται σε περιοχές που συγκεντρώνουν τουλάχιστον δύο από τα παρακάτω χαρακτηριστικά (Παράρτημα ΙV Νόμου): α) φαινόμενα χωρικής αναδιάρθρωσης, όπως π.χ. παραγωγικές ζώνες απαξιωμένες ή υπό ανάπτυξη ή αναπτυξιακής υστέρησης, με επιπτώσεις στο επίπεδο της κοινωνικής συνοχής και απασχόλησης, β) γειτνίαση με σημαντικές μεταφορικές υποδομές, γ) δημόσιες ιδιοκτησίες ή εκτάσεις υπό αναμόρφωση ή αλλαγή ιδιοκτησιακού καθεστώτος ή ζωτικής σημασίας για την πόλη, δ) φυσικές ζώνες που χρήζουν ειδικής προστασίας αλλά ταυτόχρονα προσφέρονται για την ήπια ανάπτυξη υπερτοπικών λειτουργιών, ε) ειδικές περιοχές – πόλοι που προσφέρονται για την εφαρμογή προγραμμάτων υπερτοπικού χαρακτήρα με πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη της μητροπολιτικής περιοχής, στ) τμήματα που χρειάζονται ενιαία θεώρηση, η οποία ωστόσο είναι χρονοβόρα με τις συνήθεις διαδικασίες.

Τέλος, ο όρος «αστική ανάπτυξη» μοιάζει να χρησιμοποιείται με τη «στενή» έννοια του όρου, που δίνει έμφαση στην αισθητική διάσταση και στην πολεοδομική ρύθμιση, ενώ οι «Οριζόντιες Δράσεις» για την «αναγέννηση» της πόλης, τονίζουν την «εξισορρόπηση των χωρικών ανισοτήτων και την αντιμετώπιση των φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής».

Συνολικά, επομένως, το νέο ΡΣΑ αντιλαμβάνεται ορθότερα τους χρησιμοποιούμενους όρους και υιοθετεί μια προσέγγιση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων πολυτομεακού χαρακτήρα.

Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης (σχέδιο νόμου)

Το σχέδιο νόμου για το νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης (ΡΣΘ) δεν θεσμοθετήθηκε ποτέ, καθώς καταργήθηκε ο Οργανισμός Θεσσαλονίκης. Ο Ν. 4269/2014 για τη χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση προέβλεψε την ενσωμάτωση κατευθύνσεων του Ρυθμιστικού Σχεδίου στο νέο Χωροταξικό Πλαίσιο Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας. Ο τρόπος με τον οποίο ενσωματώθηκαν τα ζητήματα που μας απασχολούν αποτελεί ένδειξη της νέας προσέγγισης που

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

διαμορφώνεται σχετικά με τις αναπλάσεις. Γι αυτόν το λόγο θα προβούμε σε μια συνοπτική διερεύνησή του.

Το σχέδιο νόμου για το ΡΣΘ προτείνει για συγκεκριμένες ενότητες της περιοχής εφαρμογής του «ανάπλαση ελεύθερων χώρων», «πολεοδομική ανάπλαση και τοπιακή οργάνωση και υλοποίηση παρεμβάσεων περιβαλλοντικής εξυγίανσης / αναβάθμισης», «πρόγραμμα αστικής ανάπλασης, προστασίας και ανάδειξης αστικού συνόλου “βιομηχανικής αρχαιολογίας”», «πρόγραμμα ανάπλασης στους ιστορικούς – συγκοινωνιακούς άξονες – εισόδους της πόλης», «ανάπλαση τμημάτων χειμάρρων», «ανάπλαση πάρκων», «ανάπλαση δημόσιου χώρου», «αναπλάσεις κεντρικών πλατειών και οδών». Αναφέρεται σε «ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης» στο πλαίσιο των κατευθύνσεων ανασύνταξης των ελεύθερων χώρων μέσα στο Πολεοδομικό Συγκρότημα Θεσσαλονίκης (ΠΣΘ) για την περιοχή του λεγόμενου «δυτικού τόξου». Τα Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων και οι Αναπλάσεις αναφέρονται ως ορισμένα από τα θεσμικά εργαλεία που μπορούν να συμβάλλουν στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Για ορισμένες συνοικίες του ΠΣΘ «προωθείται πρόγραμμα αστικής αναζωογόνησης, που περιλαμβάνει την προστασία και ανάδειξη των ιδιαίτερων φυσικών, ιστορικών, αρχιτεκτονικών και πολεοδομικών χαρακτηριστικών τους, [το οποίο] συνοδεύεται με μέτρα και επεμβάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης», ενώ ο όρος «αναγέννηση» αναφέρεται στην «αναγέννηση περιοχών με ειδικά προβλήματα», χωρίς περαιτέρω εξειδικεύσεις.

2.2.1.3.α5. Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων

Ο θεσμός των Σχεδίων Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ) εισάγεται με το άρθρο 12 του Ν. 2742/1999. Σύμφωνα με αυτό, τα ΣΟΑΠ καταρτίζονται και εγκρίνονται «για την προώθηση ολοκληρωμένων στρατηγικών αστικού σχεδιασμού σε πόλεις ή τμήματά τους, καθώς και σε ευρύτερες αστικές περιοχές που παρουσιάζουν κρίσιμα και σύνθετα προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ποιότητας ζωής». Ο Νόμος ορίζει ότι τα ΣΟΑΠ ακολουθούν τις κατευθύνσεις του εθνικού και περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού και των εγκεκριμένων ρυθμιστικών σχεδίων, τονίζοντας με αυτόν τον τρόπο τη σύνδεση με την ευρύτερη πολιτική και το «συντονιστικό» ρόλο που οφείλει να διαδραματίζει ο χωρικός σχεδιασμός.

Οι επιδιώξεις των ΣΟΑΠ σχετίζονται με τη βελτίωση των υποδομών και των βασικών κοινωνικών εξυπηρετήσεων, την αντιμετώπιση της ανεργίας και τη δημιουργία επαρκών ευκαιριών απασχόλησης, την ενσωμάτωση των λειτουργιών και των κοινωνικών ομάδων στον αστικό ιστό και την καταπολέμηση του κοινωνικού διαχωρισμού, την αρμονική διάρθρωση των χρήσεων γης, τη συνετή διαχείριση του αστικού οικοσυστήματος, την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών, την ανάπτυξη μέσων πρόσβασης και διακίνησης ανθρώπων και αγαθών φιλικών προς το

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

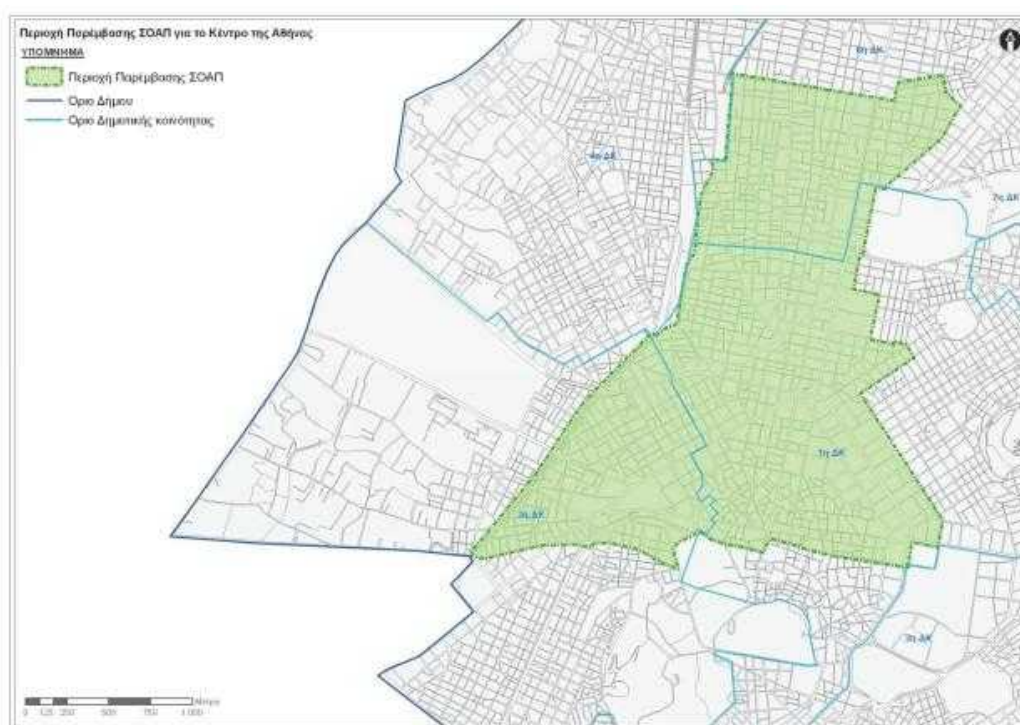
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

περιβάλλον, τη διατήρηση και ανάδειξη της αστικής πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και τη γενικότερη κοινωνική, οικονομική, περιβαλλοντική και πολιτιστική αναζωογόνηση των πόλεων και των υποβαθμισμένων ευρύτερων αστικών περιοχών. Επομένως, η προσέγγισή του είναι πολυτομεακή που αναγνωρίζει την αλληλεπίδραση πλήθους παραγόντων που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στις αστικές παρεμβάσεις, για μία ολοκληρωμένη πολιτική αναζωογόνησης / αναγέννησης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Οικονόμου (2015, σελ. 1) τα ΣΟΑΠ «δεν αποτελούν συμβατικά πολεοδομικά σχέδια, αλλά είναι σύνθετα προγράμματα που συμπεριλαμβάνουν κοινωνική διάσταση ..., αναπτυξιακή διάσταση ... και περιβαλλοντική – πολεοδομική διάσταση ..., και άλλες διαστάσεις κατά περίπτωση (π.χ. πολιτιστική)» (Οικονόμου, 2015, σελ. 1).

Τα σχέδια αυτά συνοδεύονται από πρόγραμμα δράσης, στο οποίο εξειδικεύονται οι απαιτούμενες για την εφαρμογή τους κανονιστικές, χρηματοδοτικές και διαχειριστικές ρυθμίσεις (βλ. αναλυτικότερα Κεφάλαιο 2.2.2.2).

Το ΣΟΑΠ της Αθήνας, το πρώτο ΣΟΑΠ που εγκρίθηκε στη χώρα, θεσμοθετήθηκε το 2015¹⁰ και έχει ως περιοχή παρέμβασης το κέντρο της Αθήνας (βλ. Εικόνα 2.2.3) και χρονική διάρκεια την περίοδο 2014-2020.

Εικόνα 2.2.3 Περιοχή παρέμβασης του ΣΟΑΠ Αθήνας

Πηγή: ΦΕΚ 64B/16-2-2015

¹⁰ Με την ΚΥΑ 1397/13-2-2015 (ΦΕΚ 64B/16-2-2015)

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Αφετηρία για την αξιοποίηση του εργαλείου αποτέλεσε η πολυδιάστατη κρίση που παρατηρείται στο κέντρο της Αθήνας και η ανάγκη διαμόρφωσης μιας συστηματικής και μακροχρόνιας στρατηγικής που θα είναι σε θέση να συντονίσει και να υλοποιήσει μια σειρά δράσεων με άξονες την ανταγωνιστικότητα, την κοινωνική συνοχή και την προστασία του αστικού περιβάλλοντος (βλ. Πλαίσια 2.2.2 και 2.2.3). Το πλαίσιο υλοποίησης της στρατηγικής παρέμβασης παρουσιάζεται σε επόμενη ενότητα. Αυτό που έχει σημασία, όμως, να τονιστεί εδώ είναι η επιδίωξη συνέργειας των προτεινόμενων δράσεων με ευρύτερες πολιτικές και παρεμβάσεις, καθώς και η πρόθεση εμπλοκής πολλών φορέων, τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα.

ΠΛΑΙΣΙΟ 2.2.2.

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΣΟΑΠ ΑΘΗΝΑΣ

- ανάκτηση μητροπολιτικού ρόλου του κέντρου της Αθήνας
- αποτελεσματική διαχείριση του δημόσιου και ιδιωτικού χώρου και των διατιθέμενων πόρων
- ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας
- ανάδειξη και ενίσχυση της Αθήνας ως διεθνούς τουριστικού προορισμού
- χωρική και κοινωνική συνοχή
- υιοθέτηση καινοτόμων και σύγχρονων μορφών διαχείρισης της πληροφορίας - έξυπνη πόλη
- αναβάθμιση της εικόνας και ταυτότητας του χώρου
- χωρική διαφοροποίηση στρατηγικής
- διαμόρφωση ειδικών ζωνών έντονης παρέμβασης με ρόλο καταλύτη

ΠΛΑΙΣΙΟ 2.2.3

ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΣΟΑΠ ΑΘΗΝΑΣ

1. Στήριξη της οικονομικής βάσης
2. Ανάκτηση της κοινωνικής και πολιτισμικής συνοχής – επανακατοίκηση
3. Αποκατάσταση συνθηκών ασφάλειας και νομιμότητας
4. Ανάκτηση και αναβάθμιση του δημόσιου χώρου
5. Βελτίωση περιβαλλοντικών συνθηκών και πολεοδομικής λειτουργίας
6. Ενίσχυση της ταυτότητας και της εικόνας της πόλης
7. Βελτίωση μηχανισμών διακυβέρνησης, σχεδιασμού και συμμετοχής

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

2.2.2.1.3.β. Οι κατευθύνσεις της αναπτυξιακής πολιτικής

Όπως ήδη αναφέρθηκε, στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται οι κατευθύνσεις – εισροές της αναπτυξιακής πολιτικής όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου 2014-2020.

2.2.2.1.3.β1. Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020

Το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης 2014-2020 (ΕΣΠΑ 2014-2020) αποτελεί το βασικό στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της χώρας με τη συνδρομή σημαντικών πόρων που προέρχονται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η «Προστασία του περιβάλλοντος – Μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον» αποτελεί μία από τις πέντε (5) χρηματοδοτικές προτεραιότητες της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου (ΧΠ3). Η ΧΠ3 συνδέεται με τους Θεματικούς Στόχους (ΘΣ) 4, 5 και 6:

- ΘΣ 4: Υποστήριξη της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς
- ΘΣ 5: Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης των κινδύνων

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

- ΘΣ 6: Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικής χρήσης των πόρων¹¹.

Μία από τις προτεραιότητες του ΘΣ4 είναι η «Βιώσιμη αστική κινητικότητα», όπου, μεταξύ άλλων κατηγοριών παρεμβάσεων, προωθούνται «ολοκληρωμένες πολεοδομικές/αστικές παρεμβάσεις για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη και την προώθηση ευρύτερης αστικής αναζωογόνησης». Και στο πλαίσιο του ΘΣ6 επισημαίνεται αντίστοιχα ότι θα επιδιωχθεί η ανάληψη δράσεων μητροπολιτικής κλίμακας για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής του πληθυσμού, την ανάπτυξη των πόλεων με βιοκλιματικά χαρακτηριστικά, την αναζωογόνηση και την απολύμανση των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά περιοχών (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών) κ.ά.

2.2.1.3.β2. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη»

Το ΕΣΠΑ 2014-2020 υλοποιείται μέσω 20 Προγραμμάτων, από τα οποία τα 7 είναι Τομεακά και τα 13 Περιφερειακά. Ένα εκ των 7 Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων είναι το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» (ΥΜΕΠΕΡΑΑ, Κωδικός Ε.Π.: 2). Οι προτεραιότητες που θέτει το πρόγραμμα για τον τομέα του περιβάλλοντος είναι αντίστοιχες με τα πλαίσιο των Θεματικών Στόχων 4, 5 και 6. Συγκεκριμένα, η «*σύνδεση της βιώσιμης και πολυτροπικής αστικής κινητικότητας και των πράσινων μεταφορών με ευρύτερες παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης, συμπεριλαμβανομένης της αντιμετώπισης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και του θορύβου στις αστικές περιοχές (συνδυαστικά με τον Θ.Σ. 6)*».

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ συμβάλλει άμεσα σε παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης, ενώ στο πλαίσιο των ΠΕΠ –και όσον αφορά στις δράσεις που συνδέονται με το αστικό περιβάλλον– προβλέπονται δράσεις βελτίωσης της ποιότητας της ατμόσφαιρας και μείωσης του θορύβου κ.λπ.. Στα αναμενόμενα αποτελέσματα του Ε.Π. ΥΜΕΠΕΡΑΑ για το Περιβάλλον περιλαμβάνεται η «*προαγωγή της βιώσιμης αστικής κινητικότητας και της αστικής αναζωογόνησης σε περιβαλλοντικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο σε υποβαθμισμένες περιοχές ή/και σε αστικές λειτουργικές περιοχές με δυναμικά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά*». Προσβλέπει δε στην «*ενσωμάτωση του χωροταξικού και πολεοδομικού σχεδιασμού στην αναπτυξιακή διαδικασία και τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη και αναζωογόνηση*».

Οι παρεμβάσεις στον τομέα του Περιβάλλοντος στο πλαίσιο του ΥΜΕΠΕΡΑΑ περιλαμβάνονται σε πέντε (5) Άξονες Προτεραιότητας (ΑΠ10 έως ΑΠ 14). Ο ΑΠ10 «Εφαρμογή στρατηγικών επίτευξης χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα με έμφαση στις αστικές περιοχές» αντιμετωπίζει τις ανάγκες και περιλαμβάνει παρεμβάσεις που εντάσσονται στον ΘΣ4 και χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ, ενώ η

¹¹ (Πηγές: <https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx> και https://www.espa.gr/elibrary/PA_ESPA_2014_2020.pdf).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ανάγκη «σύνδεσης της βιώσιμης και πολυτροπικής αστικής κινητικότητας και των πράσινων μεταφορών με ευρύτερες παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης» κλπ. συμπεριλαμβάνεται και στους ΑΠ12 «Στρατηγικές και Δράσεις προώθησης της ενσωμάτωσης του ΕΠΕΚ» και ΑΠ13 «Στρατηγικές και Δράσεις προώθησης της ενσωμάτωσης του ΕΠΕΚ στις Περιφέρειες Ν. Αιγαίου» (χρηματοδότηση ΕΤΠΑ).

Ειδικός στόχος του ΘΣ4, σύμφωνα με την «Εξειδίκευση Εφαρμογής του Επιχειρησιακού Προγράμματος», είναι η «προώθηση της Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας και της Επισκεψιμότητας σε Υποβαθμισμένες Περιοχές της Περιφέρειας Αττικής» (επενδυτική προτεραιότητα 4e¹², ειδ. στόχος 16). Σε αυτό το πλαίσιο, η Δράση 10.4e.16.3.2 αφορά στη «Βελτίωση της Κινητικότητας και της Επισκεψιμότητας στην Περιφέρεια Αττικής – Πράσινη Γειτονιά» και περιλαμβάνει παρεμβάσεις ανάπλασης περιοχών στο επίπεδο γειτονιάς, όπως για παράδειγμα ένα οικοδομικό τετράγωνο, με σκοπό την εξοικονόμηση ενέργειας, τη βελτίωση του τοπικού μικροκλίματος και τη βελτιστοποίηση υποβαθμισμένων υπαρχόντων αστικών κύτταρων. Οι επεμβάσεις θα στηρίζονται στη χρήση σύγχρονης τεχνολογίας υλικών, αύξηση του πρασίνου, διευκόλυνση της κίνησης του αέρα, μείωση της ανθρωπογενούς θερμότητας κ.λ.π. και θα έχουν ως στόχο τη βελτίωση του θερμικού ισοζυγίου της περιοχής.

Η Δράση 10.4e.16.3.3 «Βελτίωση της Κινητικότητας και τη επισκεψιμότητας στην Περιφέρεια Αττικής (Μητροπολιτικό Περιαστικό Πάρκο Τατοΐου)» περιλαμβάνει την προώθηση της αστικής και περιαστικής αναζωογόνησης σε διαδημοτικό επίπεδο και σε υποβαθμισμένες ή ειδικού δυναμικού χαρακτήρα περιοχές με πρακτικές εφαρμογές που οδηγούν –μεταξύ άλλων- σε χαμηλές εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Ταυτόχρονα, προωθείται η βιώσιμη αστική κινητικότητα και ο ενιαίος πολεοδομικός και κυκλοφοριακός σχεδιασμός με έμφαση σε «πράσινες» διαδρομές. Σε ανάλογο κλίμα κινείται και η Δράση 10.4e.16.3.4 «Βελτίωση της Κινητικότητας και της επισκεψιμότητας σε αστικές περιοχές της Αττικής», που, πέραν των ανωτέρω, προβλέπει παρεμβάσεις που μπορούν να συνδέονται με ολοκληρωμένες δράσεις αναβάθμισης του αστικού και του κοινωνικού εξοπλισμού και βελτίωσης της αστικής κινητικότητας, με στόχο τη βελτίωση των επιχειρηματικών, εμπορικών και τουριστικών δραστηριοτήτων, καθώς και την ενίσχυση των δραστηριοτήτων αναψυχής και πολιτισμού.

2.2.1.3.β3. Ολοκληρωμένες χωρικές επενδύσεις για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη

Το ΕΣΠΑ 2014-2020 υιοθετεί μια «ολοκληρωμένη προσέγγιση για τη χωρική ανάπτυξη» στην Ελλάδα του 2020. Στρατηγικός Στόχος του είναι *«η επίτευξη της απασχόλησης, της κοινωνικής συνοχής και της διατήρησης των πόρων, εστιάζοντας στη φέρουσα δυνατότητα και τις ιδιαίτερες ανάγκες των επιμέρους χωρικών*

¹² Επενδυτική προτεραιότητα 4e: Προώθηση στρατηγικών χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα για όλα τα είδη περιοχών, ιδιαίτερα για τις αστικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της αειφόρου πολυτροπικής αστικής κινητικότητας και των μέτρων προσαρμογής σχετικά με τον περιορισμό των επιπτώσεων

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ενοτήτων και χρησιμοποιώντας ως κινητήρες της, την ανταγωνιστικότητα και την τοπική επιχειρηματικότητα». Η Ολοκληρωμένη Χωρική Ανάπτυξη έχει τρία εργαλεία εφαρμογής: την “Τοπική Ανάπτυξη με Πρωτοβουλία Τοπικών Κοινοτήτων”, την “Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση” και την “Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη”. Στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ καλείται α) να αντιμετωπίσει συγκροτημένα (και όχι μερικώς κατά Προτεραιότητα Χρηματοδότησης και Θεματικό Στόχο) τις ιδιαίτερες προκλήσεις στο χωρικό επίπεδο όπου εμφανίζονται και (β) να μεγιστοποιήσει τα οφέλη από το ΕΣΠΑ σε χωρικό επίπεδο οργανώνοντας κατάλληλες συνέργειες Θεματικών Στόχων (Θ.Σ.), Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) και Προγραμμάτων, αλλά και παράλληλων πολιτικών και πηγών χρηματοδότησης.

Οι κύριες προκλήσεις για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη όπως καταγράφονται στο ΕΣΠΑ 2014-2020 παρουσιάζονται στο Πλαίσιο 2.2.2.4. Οι προκλήσεις αυτές καταδεικνύουν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στην αστική ανάπτυξη που εμπεριέχει περιβαλλοντικές, οικονομικές/αναπτυξιακές και κοινωνικές στοχεύσεις, καθώς και μια μέριμνα για παρεμβάσεις που θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των πολύπλευρων συνεπειών της οικονομικής κρίσης. Για την επιλογή των περιοχών εφαρμογής για “Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη” προκρίνονται οι παρακάτω κατηγορίες περιοχών:

- *Περιοχές εφαρμογής Ρυθμιστικού Σχεδίου ή περιοχές που έχουν προσδιοριστεί ως περιοχές παρεμβάσεων αστικής ανασυγκρότησης στα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, στα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια ή σε Σχέδια Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης, κατά την κείμενη ελληνική νομοθεσία.*
- *Περιοχές που αντιμετωπίζουν έντονες προκλήσεις: οικονομικές / περιβαλλοντικές / κλιματικής αλλαγής / δημογραφικές / λειτουργικής οργάνωσης της πόλης.*

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

- *Περιοχές που περιλαμβάνουν ζώνες αποβιομηχάνισης, περιοχές που περισσότερο δοκιμάζονται από την οικονομική κρίση με τα συνακόλουθα φαινόμενα αστικής φτώχειας και υψηλών ποσοστών ανεργίας και κοινωνικού αποκλεισμού, ή περιοχές αλλαγών χρήσεων γης και αυθαίρετης δόμησης.*

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του ΕΣΠΑ, κατά τον σχεδιασμό και έγκριση των

ΠΛΑΙΣΙΟ 2.2.4

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΕΣΠΑ 2014-2020

- Η ολοκληρωμένη και στοχευμένη αναπτυξιακή παρέμβαση στα αστικά κέντρα με στόχο την αποκατάσταση του οικονομικού τους ιστού και τη λειτουργία τους ως κινητήριες δυνάμεις στην ευρύτερη περιοχή επιρροής τους.
- Η αντιστροφή της κοινωνικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης των αστικών περιοχών, ιδίως των περιοχών συγκέντρωσης μειονεκτικών κοινωνικών ομάδων, των υποβαθμισμένων εμπορικών κέντρων των μεγάλων πόλεων (ιδίως στα μητροπολιτικά κέντρα Αθήνας και Θεσσαλονίκης) και των εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών/ βιοτεχνικών/ επαγγελματικών ζωνών
- Η άμεση αντιμετώπιση των κοινωνικών συνεπειών της κρίσης, με την αναζωογόνηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων που δημιουργούν θέσεις απασχόλησης και την ανασυγκρότηση των κοινωνικών υποδομών.
- Η προώθηση της σύνδεσης καινοτομίας και επιχειρηματικότητας στο αστικό περιβάλλον, με αιχμή την στρατηγική της έξυπνης εξειδίκευσης.
- Η αντιστροφή της αστικής διάχυσης μέσω της προώθησης της αρχής της «συμπαγούς πόλης» και παράλληλα η ένταξη του κεντρικού πυρήνα, της περιαστικής ζώνης, των περιμετρικών περιοχών και της άμεσα επηρεαζόμενης υπαίθρου σε ενιαίες τοπικές στρατηγικές ανάκαμψης, αναβάθμισης και ανάπτυξης.
- Η ανάκτηση του δημόσιου χώρου και η ανάπτυξη δομών κοινωνικής οικονομίας και στέγασης με την ενεργό συμμετοχή των πολιτών.

Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, ο προγραμματισμός εστιάστηκε σε αστικά κέντρα με λειτουργική περιοχή πληθυσμού άνω των 70.000 κατοίκων. Στις περιοχές αυτές, η προσέγγιση της "Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης" (BAA) θα εφαρμοστεί μέσω του εργαλείου της Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης (ΟΧΕ) και θα χρηματοδοτηθεί κατά βάση μέσω των ΠΕΠ. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι «*προτεραιότητα θα δοθεί σε στρατηγικές που προωθούν ολοκληρωμένο μεσοπρόθεσμο σχεδιασμό της πόλης και της ευρύτερης περιοχής, σύμφωνα με την αρχή της "συμπαγούς πόλης" και προωθούν την ολοκληρωμένη ένταξη της σε ενιαίο*

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

σχεδιασμό (μικτών) χρήσεων γης και μετακινήσεων, την ενεργοποίηση του οικιστικού δυναμικού για παραγωγικές δραστηριότητες ή κατοικία και την εξοικονόμηση ενέργειας, τη μείωση των εκπομπών ατμοσφαιρικής ρύπανσης και θορύβου, τη στοχευμένη καταπολέμηση των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής και τις κοινωνικές λειτουργίες και εξυπηρετήσεις», ενώ προβλέπονται και επιπλέον ενδεικτικές δράσεις.

Όπως αναφέρεται στην «Εγκύκλιο Σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων ως εργαλείων Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020» του Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού¹³, οι ΟΧΕ αποτελούν εργαλείο ολοκληρωμένης χωρικής ανάπτυξης για την εφαρμογή αναπτυξιακών στρατηγικών συγκεκριμένων χωρικών ενοτήτων. Οι περιοχές αυτές, είτε παρουσιάζουν συγκεκριμένα προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν με συνολικό τρόπο, είτε διακρίνονται από σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν και να μεγιστοποιηθούν με βάση ένα ολοκληρωμένο αναπτυξιακό σχέδιο. Ο ολοκληρωμένος χαρακτήρας της χωρικής στρατηγικής και του σχεδίου υλοποίησης θα πρέπει να εξασφαλίζεται με τη συμπληρωματικότητα και συνεκτικότητα των προτεινόμενων δράσεων, καθώς και με την αντιπροσωπευτικότητα του συστήματος διακυβέρνησης. Στους στόχους της χωρικής στρατηγικής κάθε περιοχής περιλαμβάνονται η βελτίωση της οικονομικής κατάστασης και απασχόλησης, η με κοινωνικούς όρους βελτίωση της καθημερινής ζωής των πολιτών και η διατήρηση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος με βάση την αειφόρο προσέγγιση της αναπτυξιακής διαδικασίας.¹⁴

2.2.1.3.β4. Το παράδειγμα του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΠΕΠ) Αττικής

Ολοκληρώνοντας την παρούσα ενότητα, θα επιχειρήσουμε να επικεντρωθούμε στο ΠΕΠ Αττικής και να αναδείξουμε τη σχέση του με τα ζητήματα που εξετάζουμε. Το ΠΕΠ Αττικής διαρθρώνεται γύρω από 4 βασικούς πυλώνες, ένας εκ των οποίων είναι οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις (ΟΧΕ)¹⁵. Αναφέρεται δε στην οικεία ιστοσελίδα (<http://www.repattikis.gr/>) ότι «μέσω των ΟΧΕ παρέχεται η δυνατότητα χρηματοδότησης παρεμβάσεων βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, μεγάλης εμβέλειας και ολοκληρωμένου χαρακτήρα, με απώτερο στόχο την κοινωνική, οικονομική και

¹³ αρ. πρωτ. 81168/ΕΥΣΣΑ 1796, 30-7-2015

¹⁴ Στην ίδια εγκύκλιο καθορίζεται και το περιεχόμενο μιας ολοκληρωμένης χωρικής/ΒΑΑ στρατηγικής, η οποία συνίσταται σε: παρουσίαση της περιοχής παρέμβασης, στόχους της στρατηγικής, σχέδιο δράσης, σχέδιο χρηματοδότησης, υλοποίηση και παρακολούθηση, ανάλυση κινδύνου, σύστημα διακυβέρνησης και διαδικασίες διαβούλευσης.

¹⁵ Οι άλλοι τρεις πυλώνες είναι: 1) η Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3), 2) Περιβάλλον και η Κλιματική Αλλαγή, 3) η Κοινωνική Συνοχή μέσω της Περιφερειακής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη (ΠΕΣΚΕ).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

περιβαλλοντική αναζωογόνηση και ανάπτυξη αστικών περιοχών με εντοπισμένα προβλήματα ή/και αναπτυξιακές δυνατότητες».

Η Ολοκληρωμένη Προσέγγιση στην Εδαφική Ανάπτυξη στην Περιφέρεια Αττικής εδράζεται σε δύο πυλώνες:

- «στην αναγκαιότητα σταδιακής επίλυσης των οξυμένων περιβαλλοντικών, οικονομικών, δημογραφικών και κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει το ιστορικό κέντρο της Αθήνας, ως αποτέλεσμα της υποβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος, της συγκέντρωσης ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων και της σταδιακής ανάπτυξης θυλάκων παραβατικότητας, αλλά και το νότιο δυτικό τμήμα του λεκανοπεδίου συμπεριλαμβανομένου του Πειραιά και των όμορων Δήμων που παρατηρούνται ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά ανεργίας ως αποτέλεσμα της εντεινόμενης αποβιομηχάνισης
- έχουν μια ειδική δυναμική λόγω της συγκέντρωσης υπερτοπικών δραστηριοτήτων και υλοποίησης μεγάλων επενδύσεων στους τομείς του τουρισμού και του πολιτισμού σε συνδυασμό με τις προωθητικές οικονομικές δραστηριότητες που αναδεικνύει η στρατηγική της περιφερειακής εξέλιξης» (ΠΕΠ Αττικής 2014-2014, σελ. 301).

Ως κύριο εργαλείο προώθησης της Ολοκληρωμένης Χωρικής Προσέγγισης επιλέγεται η Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση (Ο.Χ.Ε.) και οι Θεματικοί στόχοι 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10 ανάλογα με τον τύπο κάθε περιοχής.

Οι παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης μητροπολιτικής εμβέλειας χρηματοδοτούνται και από άλλα Επιχειρησιακά Προγράμματα (λ.χ. Ε.Π. ΥΜΕΠΕΡΑΑ, ΕΠΑΝΕΚ κ.λπ.), και περιλαμβάνουν δυνητικά στοχευμένες οδικές αναβαθμίσεις, αναπλάσεις, στήριξη της επιχειρηματικότητας, θεματικά clusters, αλλά και δράσεις ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, ικανοποιώντας τις βασικές αρχές της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ).

Η αρχιτεκτονική του ΠΕΠ Αττικής περιλαμβάνει 13 Άξονες Προτεραιότητας (ΑΠ). Ο ΑΠ 6 αναφέρεται στη «Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής στο Αστικό Περιβάλλον», εντός του οποίου εντάσσεται η επενδυτική προτεραιότητα 6ε¹⁶, με την οποία επιδιώκεται η αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών, μέσω της εφαρμογής θεματικών ΟΧΕ στο πλαίσιο της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης. Ειδικότερα, υπό την ομπρέλα της συγκεκριμένης προτεραιότητας τίθεται ως Ειδικός Στόχος η «Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις περιοχές εφαρμογής ΟΧΕ» (6.ε.1), που επιδιώκει την:

- Προώθηση δράσεων αστικής αναζωογόνησης σε περιβαλλοντικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο σε υποβαθμισμένες περιοχές ή/και σε περιοχές εμβληματικού χαρακτήρα / ειδικής δυναμικής, οι οποίες θα συμβάλλουν στη

¹⁶ Επενδυτική προτεραιότητα 6ε: Ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, την ανάπτυξη των πόλεων, την αναζωογόνηση και την απολύμανση των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και στην ανάδειξη της μητροπολιτικότητας της Αττικής

- Προώθηση συνδυασμένων δράσεων με τομεακές παρεμβάσεις για την επίτευξη καλύτερων αποτελεσμάτων και προσέλκυση ιδιωτικών κεφαλαίων
- Βελτίωση της επιχειρηματικότητας και προσέλκυση «δευτερογενών» ιδιωτικών επενδύσεων
- Αύξηση της απασχόλησης τόσο στις περιοχές παρέμβασης των δράσεων αστικής αναζωογόνησης, όσο και σε ολόκληρη την Περιφέρεια
- Εξομάλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και προώθηση ισόρροπης ανάπτυξης, με διάχυση των ωφελειών των παρεμβάσεων σε ολόκληρη την Περιφέρεια,

τα οποία περιγράφουν και συνθέτουν ένα πλαίσιο δράσεων και παρεμβάσεων ολοκληρωμένου χαρακτήρα στη μητροπολιτική περιοχή, με στόχο την αστική αναζωογόνηση. Η έμφαση στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, στην αξιοποίηση εμβληματικών επενδύσεων σε δημόσιες υποδομές από ιδιωτικά κεφάλαια και στη μόχλευση κεφαλαίων με χρηματοδοτικά εργαλεία, αποτελούν χαρακτηριστικά των παρεμβάσεων τα οποία αξίζουν ιδιαίτερης αναφοράς.

2.2.2 Σχεδιασμός και εφαρμογή δημόσιας πολιτικής

2.2.2.1. Δομές και αρμόδιοι θεσμοί

2.2.2.1.α. Κεντρική διοίκηση

Σύμφωνα με τον ισχύοντα κανονισμό του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (νυν ΥΠΕΝ)¹⁷, η Δ/ση Μελετών και Έργων Αστικών Αναπλάσεων αναλαμβάνει τις εφαρμογές των αστικών αναπλάσεων και υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Πολεοδομίας. Ένας εκ των τεσσάρων στρατηγικών στόχων της Γενικής Διεύθυνσης είναι «η θέσπιση κανόνων για παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης και ανάπτυξης».

Ο επιχειρησιακός στόχος της ΔΜΕΑΑ είναι «η χάραξη στρατηγικής για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων των αστικών περιοχών μέσω παρεμβάσεων στο δομημένο περιβάλλον». Η ΔΜΕΑΑ αποτελείται από το Τμήμα Μελετών Αστικής Αναζωογόνησης και Αναπλάσεων, το Τμήμα Μελετών Ανάπλασης και Αποκατάστασης Τεχνικών Έργων και Κτηρίων και το Τμήμα Εκτέλεσης, Εποπτείας και Διαχείρισης Έργων, που έχουν τις εξής αρμοδιότητες:

α) Τμήμα Μελετών Αστικής Αναζωογόνησης και Αναπλάσεων

- η μέριμνα για την προώθηση προγραμμάτων αστικής ανάπτυξης για το βιοκλιματικό σχεδιασμό των πόλεων
- η μέριμνα για την ανάπτυξη και προώθηση δράσεων και προγραμμάτων ήπιων μορφών μετακίνησης,

¹⁷ ΠΔ 100/2014 (ΦΕΚ 167Α/28-8-2014), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 40 του Ν. 4305/2014 (ΦΕΚ 237Α/31-10-2014)

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

- η σύνταξη και έγκριση προτύπων, προδιαγραφών, κανονισμών και ειδικών μελετών και προγραμμάτων αστικής αναζωογόνησης και ανάπλασης
- ο προγραμματισμός, η εκπόνηση, ανάθεση, επιλογή, έγκριση, εποπτεία, επίβλεψη, έλεγχος και παραλαβή των μελετών αστικών αναπλάσεων για παρεμβάσεις αρμοδιότητας του Υπουργείου και άλλων φορέων, ιδίως για τη διαμόρφωση και τυχόν ενοποίηση κοινόχρηστων χώρων, ακάλυπτων χώρων Ο.Τ., αισθητική αναβάθμιση των τεχνικών έργων και του περιβάλλοντος χώρου κλπ.
- η μέριμνα για τη σύνταξη, σε συνεργασία με τους οργανισμούς κοινής ωφέλειας ή άλλους κρατικούς φορείς, προτύπων, προδιαγραφών και κανονισμών, για το σχεδιασμό, την κατασκευή, τη συντήρηση και τη λειτουργία έργων αστικής και τεχνικής υποδομής
- η διοργάνωση Αρχιτεκτονικών Διαγωνισμών με αντικείμενα σχετικά με τα ανωτέρω

β) Τμήμα Μελετών Ανάπλασης και Αποκατάστασης Τεχνικών Έργων και Κτηρίων

- η μέριμνα για την προώθηση και τον έλεγχο προγραμμάτων ανάπλασης και αποκατάστασης τεχνικών έργων και κτηρίων, που αποβλέπουν αα) στην αρχιτεκτονική, μορφολογική και αισθητική θεώρηση των τεχνικών έργων και του χώρου που τα περιβάλλει (π.χ. λιμάνια, δεξαμενές, γέφυρες, κτίρια μαζικής εξυπηρέτησης κλπ.), ββ) στην ανάπλαση παραδοσιακών συνόλων και γγ) στην αποκατάσταση διατηρητέων κτηρίων ή κτηρίων που απομένουν μετά τη ρυμοτομία
- η σύνταξη προτύπων και προδιαγραφών για την πολεοδομική και αρχιτεκτονική ένταξη στο περιβάλλον μεγάλων έργων ή ρεμάτων και της ευρύτερης περιοχής τους
- ο προγραμματισμός, η εκπόνηση, ανάθεση, επιλογή, παρακολούθηση, εποπτεία, έλεγχος, επίβλεψη, παραλαβή και έγκριση των μελετών για την ανάπλαση και αποκατάσταση τεχνικών έργων και κτηρίων για παρεμβάσεις αρμοδιότητας του Υπουργείου
- η διοργάνωση Αρχιτεκτονικών Διαγωνισμών με αντικείμενα τα ανωτέρω και μετά από γνώμη της Διεύθυνσης Αρχιτεκτονικής, Οικοδομικών Κανονισμών και Αδειοδοτήσεων, εφόσον αφορούν προστατευόμενα κτίρια και περιοχές αρμοδιότητάς τους

γ) Τμήμα Εκτέλεσης, Εποπτείας και Διαχείρισης Έργων

- η σύνταξη και παρακολούθηση εκτέλεσης του οικονομικού και τεχνικού προγράμματος της Διεύθυνσης και η μέριμνα για τη χρηματοδότησή του
- η μέριμνα, σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες για τη χρηματοδότηση ή επιδότηση άλλων φορέων και κατανομή των σχετικών κονδυλίων
- η προκήρυξη εκδηλώσεων ενδιαφέροντος για τα προς ανάθεση έργα και η σύνταξη τευχών δημοπράτησης έργων προς εκτέλεση
- η εκτέλεση και επίβλεψη των έργων ή η ανάθεση σε τρίτους κ.ά.

Στα ανωτέρω θα πρέπει να προστεθούν και οι συναφείς αρμοδιότητες του Τμήματος Ιστορικών Κέντρων Πόλεων και Παραδοσιακών Οικισμών της Διεύθυνσης Αρχιτεκτονικής, Οικοδομικών Κανονισμών και Αδειοδοτήσεων (άρθρο 35

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Οργανισμού Υπουργείου), που αναφέρονται στην ανάπλαση των ιστορικών κέντρων, των παραδοσιακών οικισμών και των ζωνών προστασίας τους, των αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων κλπ.

Η ΔΜΕΑΑ αποτελεί επί της ουσίας μετεξέλιξη της Διεύθυνσης Ειδικών Έργων Αναβάθμισης Περιοχών (ΔΕΕΑΠ), η οποία τα προηγούμενα χρόνια προώθησε θεσμικές ρυθμίσεις και υλοποίησε πρόγραμμα μελετών και έργων αστικών αναπλάσεων πιλοτικού χαρακτήρα, που απέβλεπαν αφ' ενός μεν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις συγκεκριμένες περιοχές και αφ' ετέρου στην αξιοποίηση της εμπειρίας για τη θέσπιση γενικών κανόνων, που θα πρέπει να εφαρμόζονται από τους φορείς που εκπονούν μελέτες και εκτελούν έργα στον ελεύθερο δημόσιο χώρο. Πέρα από μελέτες και έργα που εκπονήθηκαν και υλοποιήθηκαν με ευθύνη της ΔΕΕΑΠ (π.χ. Μελέτες διαμόρφωσης πλατειών Αθήνας σε υποβαθμισμένες περιοχές, Προκαταρκτική μελέτη ανάπλασης Προσφυγικών Δήμου Καισαριανής, Μελέτη υπερτοπικού ποδηλατικού άξονα Κηφισιά – Φάληρο, Μελέτη διαμόρφωσης τμήματος Μητροπολιτικού Πάρκου Γουδή, Επίβλεψη «Έργων Υποδομής Πάρκου Α. Τρίτση»), η ίδια Διεύθυνση προχώρησε και σε θεσμικές – κανονιστικές δράσεις, οι οποίες «αποβλέπουν στον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση της ισχύουσας νομοθεσίας και γενικότερα των όρων παρέμβασης στον ελεύθερο δημόσιο χώρο». Πρόκειται, συνοπτικά, για: α) επεξεργασία σχεδίου Υπουργικής Απόφασης για τον εκσυγχρονισμό του νομοθετικού πλαισίου που αφορά τους όρους, τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία διενέργειας των αρχιτεκτονικών και λοιπών διαγωνισμών μελετών, β) ρυθμίσεις για άτομα με αναπηρία και γ) γνωμοδοτήσεις σε μελέτες και έργα διευθέτησης ρεμάτων (Πηγή: <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=395>).

Εκτός από τη ΔΜΕΑΑ (και παλαιότερα ΔΕΕΑΠ) που συνιστά τον κύριο φορέα ανάπτυξης και εφαρμογής των προγραμμάτων αστικών αναπλάσεων, υπάρχουν και άλλες θεματικές Δ/νσεις του Υπουργείου που συμμετέχουν και συμβάλλουν σε διάφορες χρονικές περιόδους στην προώθηση των σχετικών δράσεων (αναφέρθηκε ήδη η Διεύθυνση Αρχιτεκτονικής, Οικοδομικών Κανονισμών και Αδειοδοτήσεων) ή εποπτευόμενοι φορείς όπως ο Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας (ΟΡΣΑ), η Εταιρεία Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας (ΕΑΧΑ¹⁸) και η Δημόσια Επιχείρηση Πολεοδομίας, Οικισμού και Στέγασης (ΔΕΠΟΣ)¹⁹ (Γκανασούλης 2011). Επίσης σε κεντρικό επίπεδο, από το Ν. 3889/2010 (ΦΕΚ 182Α/14-10-2010), με τον οποίο ιδρύθηκε το «Πράσινο Ταμείο» (βλ. ενότητα 2.3.2.4.δ), προβλέπεται η σύσταση «Στρατηγικής Επιτροπής Περιβαλλοντικής Πολιτικής», η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 2 του νόμου, αποτελεί συμβουλευτικό όργανο του (τότε) ΥΠΕΚΑ και υπάγεται απευθείας στον Υπουργό. Είναι αρμόδια να εισηγείται σε αυτόν «μέτρα,

¹⁸ Η Ανώνυμη Εταιρεία Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων και Αναπλάσεις Α.Ε. (ΕΑΧΑ Α.Ε.) καταργήθηκε με το Ν. 4250/2014 (ΦΕΚ 74Α/26-03-2014, άρθρο 7). Από την ψήφιση του νόμου και μετά, οι σκοποί και οι αρμοδιότητες της εν λόγω εταιρίας επιδιώκονται και ασκούνται από το (τότε) ΥΠΕΚΑ και ειδικότερα από τη Διεύθυνση Ειδικών Έργων Αναβάθμισης Περιοχών της Γενικής Διεύθυνσης Προγραμματισμού και Έργων της Γενικής Γραμματείας Χωροταξίας και Αστικού Περιβάλλοντος (νυν ΔΜΕΑΑ της Γενικής Διεύθυνσης Πολεοδομίας).

¹⁹ Η ΔΕΠΟΣ Α.Ε. καταργήθηκε με το Ν. 3895/2010 (ΦΕΚ 206Α/8-12-2010).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

δράσεις και προγράμματα εθνικού ή τοπικού χαρακτήρα με σκοπό την προστασία, αναβάθμιση και αποκατάσταση του περιβάλλοντος και να αξιολογεί την αποτελεσματικότητα των μέτρων, δράσεων και προγραμμάτων, που διαχειρίζονται οι υπηρεσίες του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής ή οι υπηρεσίες άλλων Υπουργείων και οι εποπτευόμενοι φορείς, ως προς τη συμβολή τους στην επίτευξη των στόχων προστασίας, ανάδειξης και αποκατάστασης του περιβάλλοντος. Για το σκοπό αυτόν ... αποτυπώνει και συνθέτει τις διαφορετικές στρατηγικές επιλογές επί μέρους οργάνων ή φορέων της διοίκησης, αξιολογεί τις διαδικασίες και τους τρόπους διάθεσης και αξιοποίησης των πόρων από το Πράσινο Ταμείο ...». Από την επικοινωνία με το αρμόδιο Υπουργείο δεν έγινε σαφές αν η εν λόγω Επιτροπή έχει συσταθεί μέχρι σήμερα.

2.2.2.1.β. Αποκεντρωμένη διοίκηση

Οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις αποτελούν ενιαίες αποκεντρωμένες μονάδες διοίκησης του κράτους²⁰. Δεν εντοπίστηκε κάποια σχετική με το εξεταζόμενο θέμα αρμοδιότητα.

2.2.2.1.γ. Περιφέρειες

Οι περιφέρειες αποτελούν το δεύτερο βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης. «Σχεδιάζουν, προγραμματίζουν και υλοποιούν πολιτικές σε περιφερειακό επίπεδο στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, σύμφωνα με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής της χώρας, λαμβάνοντας υπόψη και τις εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές»²¹.

Στις αρμοδιότητες των περιφερειών²², και σε σχέση με το υπό μελέτη θέμα, περιλαμβάνεται μεταξύ άλλων, «η παροχή γνωμοδότησης, από το περιφερειακό συμβούλιο για Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (Σ.Ο.Α.Π.), όταν η διαδικασία κινείται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής». Δεν εντοπίστηκε κάποια άλλη αρμοδιότητα σε άμεση σχέση με τις αστικές αναπλάσεις. Μόνο η μητροπολιτική περιφέρεια Αττικής και η μητροπολιτική ενότητα Θεσσαλονίκης, οι οποίες ασκούν επιπλέον αρμοδιότητες μητροπολιτικού χαρακτήρα²³, δραστηριοποιούνται στον τομέα των αστικών αναπλάσεων. Πιο συγκεκριμένα, οι λειτουργίες μητροπολιτικού χαρακτήρα αφορούν τους τομείς περιβάλλοντος και ποιότητας ζωής, χωρικού σχεδιασμού και αστικών αναπλάσεων, μεταφορών και συγκοινωνιών, πολιτικής προστασίας και ασφάλειας, που υπερβαίνουν τα διοικητικά όρια Δήμου. Στον τομέα του χωρικού σχεδιασμού και

²⁰ Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης», ΦΕΚ 87Α/7-6-2010, άρθρο 6.

²¹ Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης», ΦΕΚ 87Α/7-6-2010, άρθρο 3.

²² Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης», ΦΕΚ 87Α/7-6-2010, άρθρο 186.

²³ Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης», ΦΕΚ 87Α/7-6-2010, άρθρο 210.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

των αστικών αναπλάσεων, η μητροπολιτική περιφέρεια είναι, μεταξύ άλλων, αρμόδια για την «προώθηση προγραμμάτων, έργων και αναπλάσεων μητροπολιτικής και υπερτοπικής σημασίας».

2.2.2.1.δ. Δήμοι

Οι αρμοδιότητες των Δήμων περιγράφονται, καταρχήν, στον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων (Ν. 3463/2006, ΦΕΚ 114Α/8-6-2006, άρθρο 75), όπου μεταξύ άλλων περιλαμβάνονται:

- Η μελέτη, διαχείριση και εκτέλεση προγραμμάτων οικιστικής και πολεοδομικής ανάπτυξης.
- Η λήψη μέτρων για την αποκατάσταση και ανάπλαση των περιοχών της περιφέρειάς τους, κυρίως σε περιοχές εκμετάλλευσης ορυκτού πλούτου και εγκατάστασης μονάδων επεξεργασίας αποβλήτων.
- Η συμμετοχή τους σε θέματα πολεοδομίας, χωροταξίας και χρήσεων γης, όπως αυτή προβλέπεται από την κείμενη νομοθεσία.

Με το Σχέδιο «Καλλικράτης» (Ν. 3852/2010, άρθρο 94) στις αρμοδιότητες των Δήμων προστέθηκε η «προκαταρκτική πρόταση ανάπλασης ορισμένης περιοχής, σύμφωνα με τις ρυθμίσεις των άρθρων 9 και 10 του ν. 2508/1997 (ΦΕΚ 124 Α΄)».

Το δημοτικό συμβούλιο αποφασίζει για όλα τα θέματα που αφορούν το Δήμο, εκτός από εκείνα που ανήκουν στην αρμοδιότητα του δημάρχου ή της δημαρχιακής επιτροπής και έχει αποφασιστικές ή γνωμοδοτικές αρμοδιότητες, μεταξύ άλλων, σε θέματα πολεοδομικών μελετών, ανάπλασης περιοχών, πολεοδομικών επεμβάσεων, χρηματοδότησης προγραμμάτων ανάπλασης, ανασυγκρότησης υποβαθμισμένων περιοχών, πολεοδομικής αναμόρφωσης προβληματικών περιοχών, αποζημίωσης ρυμοτομουμένων, πολεοδομικών ρυθμίσεων κλπ.²⁴.

Σε Δήμους άνω των δέκα χιλιάδων (10.000) κατοίκων συνιστάται επιτροπή ποιότητας ζωής. Πρόκειται για αποφασιστικό και εισηγητικό όργανο άσκησης των σχετικών με την ποιότητα ζωής, τη χωροταξία, την πολεοδομία και την προστασία του περιβάλλοντος αρμοδιοτήτων του Δήμου. Στις αρμοδιότητές της συγκαταλέγεται η εισήγηση στο δημοτικό συμβούλιο των αναφερόμενων στην προηγούμενη παράγραφο θεμάτων²⁵.

2.2.2.2. Διαδικασίες σχεδιασμού της πολιτικής

Δεδομένου ότι δεν υφίσταται στη χώρα συγκροτημένη και ολοκληρωμένη πολιτική αστικών αναπλάσεων, είναι δύσκολο να ανιχνεύσει κανείς και τις διαδικασίες μέσω

²⁴ Ν. 3463/2006 «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων», ΦΕΚ 114Α/8-6-2006, άρθρο 93.

²⁵ Ν. 3463/2006 «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων», ΦΕΚ 114Α/8-6-2006, άρθρο 73.

των οποίων διαμορφώθηκε το πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται οι διαδικασίες και οι στοχεύσεις των παρεμβάσεων αστικής ανάπτυξης. Αν θεωρήσουμε ως χρονικό σημείο έναρξης της απόπειρας συγκρότησης αυτού του πλαισίου την εποχή θεσμοθέτησης του Ν. 2508/1997, δηλαδή μετά τα μέσα της δεκαετίας του '90, η αίσθηση είναι ότι η προβληματική είχε ως αφετηρία τις κατευθύνσεις της ΕΕ και ενδεχομένως και την αντίστοιχη εμπειρία και πρακτική άλλων ευρωπαϊκών χωρών, που οδήγησε στη συνειδητοποίηση της ανάγκης για προσαρμογή ή συμπόρευση με το ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Αναφέρθηκε ήδη στο Π.Ε.2.2.1 ότι σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχει υπάρξει διαχρονικά μια προσπάθεια διαμόρφωσης στρατηγικών για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, οι οποίες κατά περίπτωση υποστηρίζουν τις πολιτικές αστικής ανάπτυξης. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 η «Πράσινη Βίβλος για το Αστικό Περιβάλλον» (ΕΕΚ, 1990) επιχείρησε να χαράξει πιθανές γραμμές μιας κοινοτικής ενέργειας για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές πόλεις. Η «λελογισμένη ανάπτυξη», που πρωτοεισήχθη ως σημαντική αρχή στην Έκθεση Brundtland το 1987, ενσωματώθηκε στην Πράσινη Βίβλο και υιοθετήθηκε λίγα χρόνια αργότερα από το ΥΠΕΧΩΔΕ κατά τη θεσμοθέτηση του Ν. 2508/1997. Ταυτόχρονα, οι αναπλάσεις αστικών εγκαταλελειμμένων εκτάσεων και η αναζωογόνηση υφιστάμενων αστικών περιοχών αποτέλεσαν δύο από τους βασικούς στόχους για μελλοντική δράση στον τομέα της «πολεοδομίας». Στους άξονες δράσεις που καθορίστηκαν για τον πολεοδομικό σχεδιασμό προβλέπονταν η συνεργασία της Επιτροπής με τα κράτη μέλη και τις τοπικές αρχές προς την κατεύθυνση ενσωμάτωσης των περιβαλλοντικών παραμέτρων στις πολεοδομικές στρατηγικές, τονίζοντας την πρόθεση περαιτέρω χρηματικής βοήθειας σε πρότυπα σχέδια που αποσκοπούν στην αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών. Οι συγκεκριμένες κατευθύνσεις επηρέασαν τον τρόπο που σχεδιάστηκε μετά τα μέσα της δεκαετίας του '90 η πολεοδομική πολιτική της χώρας, επιδρώντας με τον τρόπο αυτό και στη διαμόρφωση ενός πλαισίου για τις αστικές αναπλάσεις.

Μέχρι σήμερα δεν έχει ερευνηθεί και αποτυπωθεί σε κάποια βιβλιογραφική πηγή η διαδικασία μέσα από την οποία σχεδιάστηκε αυτό το νομοθετικό πλαίσιο για τις αστικές αναπλάσεις, ούτε κατέστη δυνατός ο εντοπισμός κάποιων διαστάσεων αυτής της διαδικασίας μέσα από τις συνεντεύξεις που διεξήχθησαν για τις ανάγκες της έρευνάς μας. Υπό αυτό το πρίσμα, δεν είναι δυνατόν να διαπιστωθεί εάν επρόκειτο για μια συνεργατική διαδικασία, που εκτός από την κεντρική διοίκηση ενέπλεξε και άλλες βαθμίδες διακυβέρνησης, εάν ήταν το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας δημόσιου διαλόγου και διαβούλευσης που απέκλινε από την χαρακτηριστική για την ελληνική δημόσια διοίκηση 'από τα πάνω προς τα κάτω' προσέγγιση ('top-down') ή εάν επιδίωξε τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών. Με αυτό το δεδομένο και με την επιφύλαξη της ύπαρξης κάποιων πιο «σύνθετων» διαδικασιών, επιχειρούνται εδώ ορισμένοι γενικοί σχολιασμοί:

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

2.2.2.2.α Ατζέντα και στόχοι

Η ατζέντα για τη συγκρότηση νομοθετικού πλαισίου για τις αστικές αναπλάσεις διαμορφώθηκε ως απόρροια της ευρωπαϊκής πολιτικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη και των ειδικότερων κατευθύνσεων για το αστικό περιβάλλον, σε συνδυασμό με τη συνειδητοποίηση της ανάγκης δημιουργίας των προϋποθέσεων για εξασφάλιση χρηματοδότησης (ευρωπαϊκών κονδυλίων) για τέτοιου είδους παρεμβάσεις. Όπως ήδη αναφέρθηκε, οι στόχοι και οι επιδιώξεις αυτού του πλαισίου ενσωματώθηκαν ρητά στο νομοθετικό πλαίσιο.

2.2.2.2.β. Σύνδεση με άλλες πολιτικές

Οι αστικές αναπλάσεις δεν αποτέλεσαν διακριτή πολιτική αλλά επιμέρους πεδίο / συνιστώσα της πολεοδομικής πολιτικής της χώρας, τουλάχιστον από τα μέσα της δεκαετίας του '90 και μετά. Η απουσία μέχρι τα τέλη της ίδιας δεκαετίας (συγκεκριμένα μέχρι το 1999, βλ. Ν. 2742/1999) συγκροτημένης χωροταξικής πολιτικής ακυρώνει οποιαδήποτε συζήτηση περί σύνδεσης των αστικών παρεμβάσεων με κατευθύνσεις σχεδιασμού που πηγάζουν από ευρύτερα χωρικά πλαίσια αναφοράς (εθνικό και περιφερειακό). Με άλλα λόγια, καθώς δεν είχε ακόμη συγκροτηθεί το ισχύον σήμερα ολοκληρωμένο και ιεραρχικό σύστημα σχεδιασμού της χώρας, το πλαίσιο των αστικών αναπλάσεων αντιμετωπίστηκε «εμπειρικά» και χωρίς σύνδεση με την όποια χωροταξική πολιτική.

2.2.2.2.γ. Σύνδεση με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό – δυνατότητες χρηματοδότησης

Στην Ελλάδα το πρόβλημα σύνδεσης του χωρικού σχεδιασμού με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό είναι διαχρονικό. Σε καμία διαδικασία νομοθέτησης για το σχεδιασμό, τουλάχιστον μέχρι σχετικά πρόσφατα, δεν έγινε εφικτό να αποσαφηνιστεί ο τρόπος σύνδεσης της πολιτικής για το χωρικό σχεδιασμό με την αναπτυξιακή πολιτική, καθώς και με τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας που την υλοποιούν. Στη συζήτηση αυτή εμπλέκεται και το ζήτημα του συντονιστικού ρόλου του χωρικού σχεδιασμού σε σχέση με τις άλλες εθνικές πολιτικές που έχουν χωρικές επιπτώσεις καθώς και η επιδίωξη επίτευξης αυτής της συνέργειας. Μια τέτοια προσπάθεια σύνδεσης του χωρικού σχεδιασμού με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό εκτιμάται ότι γίνεται με το καταρχήν ψηφισθέν θεσμικό πλαίσιο για τη χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση, δηλαδή το Ν. 4269/2010 (ΦΕΚ 142Α/28-6-2014) (ΣΕΜΠΧΠΑ, 2013β), που τροποποιήθηκε πολύ πρόσφατα με το Ν. 4447/2016 (ΦΕΚ241Α/23-12-2016). Την τρέχουσα περίοδο μοιάζει να εξελίσσεται μια μάλλον αντίστροφη λογική, όπου ο αναπτυξιακός προγραμματισμός καθοδηγεί τις επιλογές και το είδος των αστικών παρεμβάσεων, χωρίς όμως να υπάρχει οποιαδήποτε σύνδεση με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για τις αστικές αναπλάσεις, δηλαδή το Κεφάλαιο Β' του Ν. 2508/1997, το οποίο πρακτικά παραμένει ανενεργό.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

2.2.2.2.δ. Σχεδιασμός εργαλείων

Ο Ν. 2508/1997 προέβλεψε πλήθος εργαλείων και μέσων πολεοδομικής επέμβασης, καθώς και χρηματοδοτικών μέσων και ειδικών κινήτρων για τις αστικές αναπλάσεις. Εντούτοις, όπως αναλύεται σε επόμενες ενότητες, τα περισσότερα από αυτά είχαν από ελάχιστη ως μηδενική εφαρμογή στην πράξη, γεγονός που θα πρέπει να συσχετιστεί με τις ιδιαιτερότητες του καθεστώτος ιδιοκτησίας στη χώρα και τις ιδιομορφίες εν γένει του τρόπου παραγωγής του χώρου, που απαιτούν ιδιαίτερο χειρισμό.

2.2.2.2.ε. Μέριμνα για παρακολούθηση – αξιολόγηση

Το ζήτημα της παρακολούθησης και αξιολόγησης των προγραμμάτων αστικής ανάπλασης δεν φαίνεται να απασχόλησε επαρκώς και ουσιαστικά όσους ενεπλάκησαν στο σχεδιασμό της πολιτικής. Ο Ν. 2508/1997 αποδίδει την αρμοδιότητα αυτή στον φορέα της ανάπλασης, ο οποίος με ετήσιες εκθέσεις προβλέπεται να αξιολογεί την πορεία εφαρμογής του προγράμματος, χωρίς να προβαίνει όμως σε περαιτέρω ερμηνείες και εξειδικεύσεις αυτού του ρόλου και χωρίς να προτείνει κάποιο συγκεκριμένο σύστημα παρακολούθησης (π.χ. σύστημα δεικτών). Ανάλογες είναι και οι προβλέψεις για την παρακολούθηση των ΣΟΑΠ.

2.2.2.3. Εφαρμογή της πολιτικής

2.2.2.3.α. Θεσμικά προβλεπόμενες διαδικασίες και εργαλεία

2.2.2.3.α1. Διαδικασία αναπλάσεων του Ν. 2508/1997

Όπως ήδη αναφέρθηκε, για την ανάπλαση μιας περιοχής απαιτείται: α) προκαταρκτική πρόταση ανάπλασης, β) πρόγραμμα ανάπλασης και γ) πολεοδομική μελέτη ανάπλασης. Οι προδιαγραφές της προκαταρκτικής πρότασης και των μελετών (οι οποίες μπορεί να διαφοροποιούνται κατά κατηγορία περιοχών ή τρόπους ανάπλασης), καθορίζονται με απόφαση Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, που δημοσιεύεται στην εφημερίδα της κυβερνήσεως. Το 2000 εγκρίθηκαν οι «Τεχνικές προδιαγραφές εκπόνησης πολεοδομικών μελετών»²⁶, που καθορίζουν τους γενικούς τεχνικούς όρους εκπόνησης μελετών για την έγκριση ή τροποποίηση ή αναθεώρηση πολεοδομικού σχεδίου, συμπεριλαμβάνοντας και τις πολεοδομημένες περιοχές των πόλεων και οικισμών που χρήζουν ανάπλασης ή αναμόρφωσης.

Ο Ν. 4269/2014 «Χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση – Βιώσιμη ανάπτυξη» (ΦΕΚ 142Α/28-6-2014) που εν γένει αντικατέστησε τον Ν. 2508/1997, και η τροποποίηση αυτού (Ν. 4447/2016), δεν κατήργησε τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β του Ν. 2508/1997, προβλέπει όμως ότι εντός 6 μηνών από την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού θα εκδοθεί προεδρικό διάταγμα (ΠΔ) μετά από πρόταση του

²⁶ απόφ. Υπουργού με αρ. 5731/1146/23-2-2000, ΦΕΚ 329Β/15-3-2000.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

αρμόδιου Υπουργού που θα τροποποιήσει, θα συμπληρώσει και θα αναμορφώσει τις διατάξεις του Κεφαλαίου Β προκειμένου αυτές να προσαρμοστούν προς την ορολογία, τα επίπεδα, τα μέσα και τις διαδικασίες χωρικού σχεδιασμού που καθορίζονται με το νέο νόμο. Μέχρι σήμερα, δηλαδή περισσότερο από δύο χρόνια από την έκδοση του Ν. 4269/2014, δεν έχει εκδοθεί τέτοιο ΠΔ.

Προκαταρκτική πρόταση ανάπλασης

Η προκαταρκτική πρόταση ανάπλασης περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τον τρόπο ή περισσότερους εναλλακτικώς προτεινόμενους τρόπους ανάπλασης και πρόβλεψη για τις συνέπειες της ανάπλασης, προκαταρκτικό σχέδιο του προγράμματος ανάπλασης²⁷, καθώς και υπόδειξη του φορέα που θα έχει την ευθύνη παρακολούθησης της εκτέλεσης του προγράμματος ανάπλασης. Για περιπτώσεις περιοχών ανασυγκρότησης υποβαθμισμένων περιοχών (άρθρο 14 του νόμου) καθώς και για περιπτώσεις όπου διαπιστώνεται η ανάγκη συνδυασμού έργου ανάπλασης με την κάλυψη στεγαστικών αναγκών²⁸, στην προκαταρκτική πρόταση περιλαμβάνονται στοιχεία για τις απόψεις των οικιστών και για τα αποτελέσματα συμμετοχικών διαδικασιών (τεκμηρίωση αποτελεσμάτων με κατάλληλες απογραφές ή άλλους μηχανισμούς καταγραφής απόψεων και με έγγραφα αναγνωρισμένων αντιπροσωπευτικών συλλογικών φορέων των οικιστών).

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου, η διαδικασία ανάπλασης γίνεται με πρωτοβουλία

- α) του οικείου οργανισμού τοπικής αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) πρώτης βαθμίδας
- β) του οικείου συμβουλίου της περιοχής στις περιπτώσεις που η περιοχή εμπίπτει στα όρια δύο ή περισσότερων ΟΤΑ πρώτης βαθμίδας (*σημείωση*: δεν υφίστανται πλέον συμβούλια περιοχής)
- γ) της οικείας νομαρχιακής αυτοδιοίκησης (*σημείωση*: νυν περιφέρειας)
- δ) του ΥΠΕΧΩΔΕ (*σημείωση*: νυν ΥΠΕΝ)
- ε) της ΔΕΠΟΣ (*σημείωση*: καταργήθηκε με το Ν. 3895/2010, ΦΕΚ 206Α/8-12-2010)
- στ) του οικοδομικού συνεταιρισμού προκειμένου για την έκτασή του.

Η διαδικασία κινείται είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν αιτήσεως ενδιαφερομένων πολιτών ή φορέων της περιοχής.

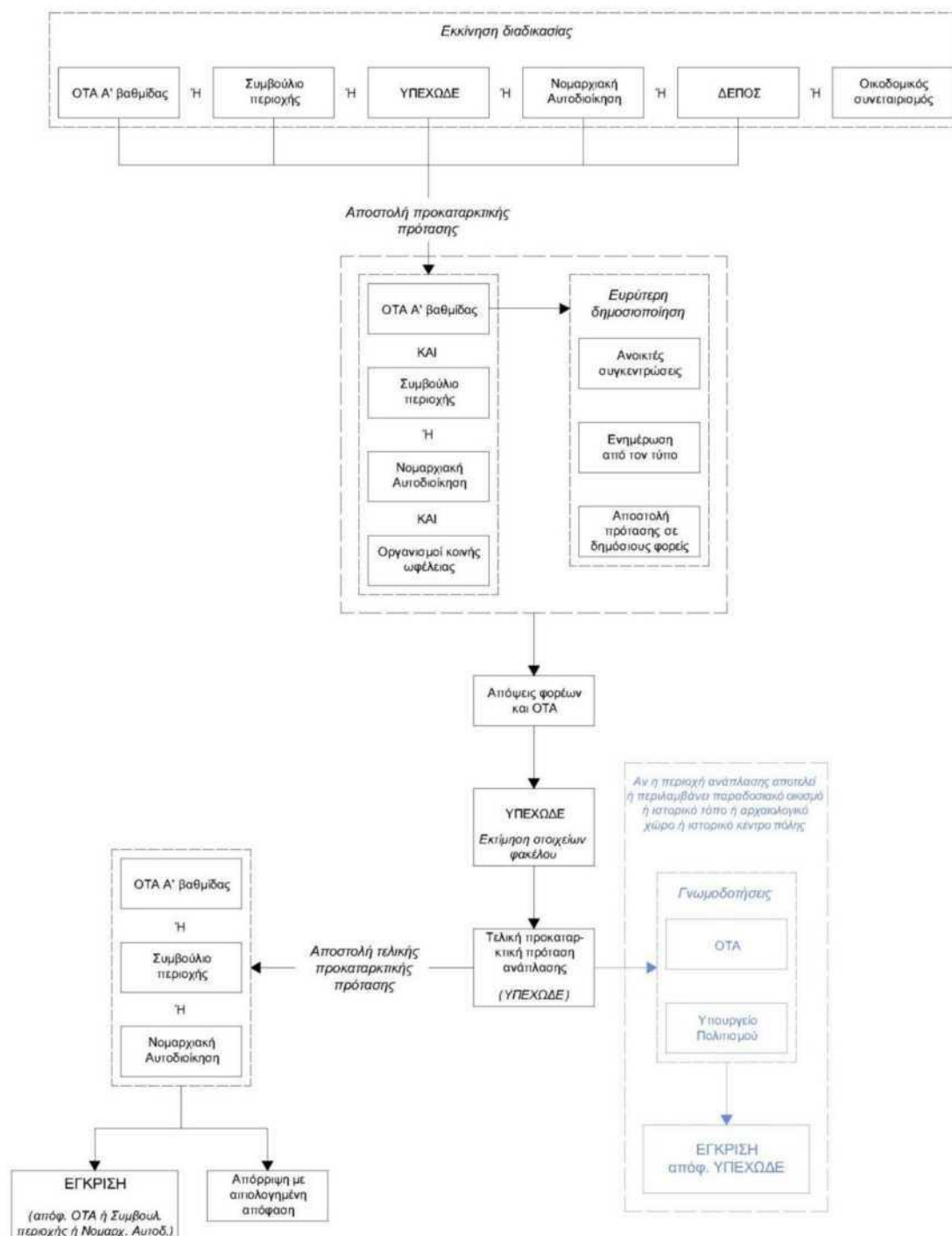
Στο Διάγραμμα 2.2.1 συνοψίζεται η διαδικασία της ανάπλασης σύμφωνα με το Ν. 2508/1997, όπως αυτή περιγράφεται στο άρθρο 9 του νόμου (*σημείωση*: διατηρούνται οι αρχικές ονομασίες και φορείς που εμπλέκονται).

²⁷ Το προκαταρκτικό σχέδιο του προγράμματος ανάπλασης, σύμφωνα με το άρθρο 9 του Ν. 2508/1997, περιλαμβάνει τουλάχιστον εκτίμηση του συνολικού κόστους της ανάπλασης, πρόταση για τον τρόπο χρηματοδότησης, τις υποχρεώσεις των ιδιοκτητών ακινήτων της περιοχής και τυχόν άλλων ενδιαφερόμενων ιδιωτών, δημοσίων υπηρεσιών και οργανισμών δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου και χρονοδιάγραμμα εκτέλεσης του προγράμματος ανάπλασης.

²⁸ Στην περίπτωση αυτή η ανάπλαση μπορεί να έχει το χαρακτήρα «κοινωνικού στεγαστικού έργου ανάπλασης» (Κ.Σ.Ε.Α.). Με την κατάργηση της ΔΕΠΟΣ η διαδικασία αυτή παραμένει μετέωρη, κάτι που επιβεβαιώθηκε και από επικοινωνία με το ΥΠΕΝ.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Διάγραμμα 2.2.1. Διαδικασία ανάπλασης σύμφωνα με το Ν. 2508/1997 - Προκαταρκτική πρόταση ανάπλασης (άρθρο 9)

Πηγή: ίδια επεξεργασία βάσει Ν. 2508/1997

Πρόγραμμα ανάπλασης

Το περιεχόμενο του προγράμματος ανάπλασης, όπως προδιαγράφεται στο Ν. 2508/1997, παρουσιάζεται στο Πλαίσιο 2.2.5. Πρόκειται για πρόγραμμα κυλιόμενο, ετήσιο και μεσοπρόθεσμο, τη διαχείριση του οποίου έχει ο οικείος ΟΤΑ ή, στην

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

περίπτωση λειτουργίας φορέα ανάπλασης πριν από την ολοκλήρωση της πολεοδομικής μελέτης, ο εν λόγω φορέας υπό την εποπτεία του ΟΤΑ.

ΠΛΑΙΣΙΟ 2.2.5

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ Ν. 2508/1997 (άρθρο 10)

Με το πρόγραμμα ανάπλασης συστηματοποιείται το συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα, το σύνολο των κατευθύνσεων, μέτρων, παρεμβάσεων, μελετών και διαδικασιών, οι προτεραιότητες, η κατανομή και εξεύρεση πόρων, ο προϋπολογισμός επιμέρους έργων και δαπανών ανά εμπλεκόμενο στο πρόγραμμα φορέα και κάθε άλλη σχετική με την υλοποίηση της ανάπλασης πρόβλεψη. Ειδικότερα, το πρόγραμμα ανάπλασης περιλαμβάνει κυρίως τη χρονική και οικονομική εκτίμηση, ιεραρχήσεις και προτεραιότητες για την κτηματογράφηση της περιοχής, τη σύνταξη και έγκριση της πολεοδομικής μελέτης ανάπλασης και των τυχόν ειδικότερων μελετών, τον τρόπο και τα μέσα πολεοδομικής επέμβασης, σχετικά έργα κοινωνικής και τεχνικής υποδομής, απόκτηση τυχόν απαιτούμενων ακινήτων, παροχές και ενισχύσεις που θα δοθούν, καθώς και τρόπο διαχείρισης και χρηματοδότησής τους και κανονισμό δικαιούχων, παροχών και υποχρεώσεων κλπ.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Φορέας ανάπλασης

Ως φορέας ανάπλασης ορίζεται ο οικείος Δήμος ή Κοινότητα, ενώ το ρόλο αυτό μπορεί να αναλάβει το νομικό πρόσωπο εφαρμογής του ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ στο οποίο περιλαμβάνεται η περιοχή ανάπλασης, εφόσον έχει συγκροτηθεί τέτοιο όργανο²⁹. Σε περίπτωση αδυναμίας παρακολούθησης της εκτέλεσης του προγράμματος ανάπλασης από τους παραπάνω φορείς ή αν η περιοχή ανάπλασης εμπίπτει στην περιφέρεια περισσότερων από έναν δήμο ή κοινότητα, μπορεί να αναλάβει το οικείο συμβούλιο περιοχής (δεν υφίσταται πλέον) ή η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση (νυν περιφέρεια). Ως φορέας ανάπλασης μπορεί ακόμη να οριστεί δημοτική ή κοινοτική επιχείρηση ή επιχείρηση νομαρχιακής αυτοδιοίκησης ή η ΔΕΠΟΣ³⁰ ή προβλεπόμενοι από τις αντίστοιχες διατάξεις φορείς προγραμμάτων ενεργού πολεοδομίας ή αστικού αναδασμού³¹, στις περιπτώσεις που επιλέγονται αυτοί οι τρόποι για τις αναπλάσεις (βλ. Πλαίσιο 2.2.6).

ΠΛΑΙΣΙΟ 2.2.6

ΔΥΝΗΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ Ν. 2508/1997 (άρθρο 10)

- οικείος Δήμος ή Κοινότητα
- οργανισμός εφαρμογής πολεοδομικού σχεδιασμού
- οικείο συμβούλιο περιοχής
- νομαρχιακή αυτοδιοίκηση
- δημοτική ή κοινοτική επιχείρηση
- επιχείρηση νομαρχιακής αυτοδιοίκησης
- ΔΕΠΟΣ
- φορείς προγραμμάτων ενεργού πολεοδομίας ή αστικού αναδασμού

²⁹ Πρόκειται για νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου που έχουν ως σκοπό την παρακολούθηση της εφαρμογής των Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων (ΓΠΣ), Σχεδίων Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ) και Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ). Ο θεσμός εισήχθη με το Ν. 2508/1997 (άρθρο 6) αλλά δεν έτυχε ευρείας εφαρμογής.

³⁰ Προβλεπόταν από το νόμο η συμμετοχή της ΔΕΠΟΣ, αλλά καταργήθηκε.

³¹ Σύμφωνα με το Ν. 947/1979 «Περί οικιστικών περιοχών» (ΦΕΚ 169Α/1979), η «ενεργός πολεοδομία» αναφέρεται στην αναμόρφωση υφιστάμενων ή δημιουργία νέων πολεοδομικών συγκροτημάτων, που εξυπηρετούν λειτουργικά τις ανάγκες της οργανωμένης κοινωνικής διαβίωσης ή απασχόλησης των κατοίκων και ανταποκρίνονται στα φυσικά, οικονομικά και αισθητικά δεδομένα της περιοχής. Η διαχείριση του προγράμματος μπορεί να αναλαμβάνεται από το Δήμο ή δημοτικές επιχειρήσεις ή τη ΔΕΠΟΣ μαζί ή χωριστά ή να ανατίθεται σε ανώνυμη εταιρεία ή εταιρεία περιορισμένης ευθύνης ή εταιρεία μικτής οικονομίας, που μπορεί να συστήνεται με σκοπό τη μελέτη και εκτέλεση των έργων ανάπτυξης ή ανάπλασης ζωνών ενεργού πολεοδομίας και την αγορά ή πώληση ή εκμετάλλευση ακινήτων εντός αυτών. Ο «αστικός αναδασμός» εντός οικιστικής περιοχής είναι το σύνολο των διαδικασιών οι οποίες αποσκοπούν στην πολεοδομική ενεργοποίηση της περιοχής μέσω της συνεισφοράς των ιδιοκτησιών για τη δημιουργία ή διαμόρφωση και εκ νέου παραχώρηση σε αυτούς οικοδομήσιμων χώρων. Ο αστικός αναδασμός συγκεκριμένης ζώνης μπορεί να αναληφθεί και να εκτελεστεί είτε από το Δημόσιο ή από δημόσιο οργανισμό είτε από αναγκαστικό οικοδομικό συνεταιρισμό είτε με τη συνεργασία δημοσίου οργανισμού και αναγκαστικού οικοδομικού συνεταιρισμού.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Ο φορέας της ανάπλασης έχει την ευθύνη, γενικά, για την ενεργοποίηση και συστηματική παρακολούθηση της εφαρμογής του προγράμματος ανάπλασης, όπως αυτή αναλυτικά προσδιορίζεται στο νόμο. Η δραστηριότητά του εποπτεύεται και ελέγχεται από τον οργανισμό πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης ή του συμβουλίου της περιοχής που ενέκρινε την προκαταρκτική πρόταση (εφόσον ως φορέας δεν έχει οριστεί ο ίδιος οργανισμός) ή από το ΥΠΕΧΩΔΕ, εάν η πρόταση ανάπλασης έχει εγκριθεί με Υπουργική Απόφαση. Ο φορέας ανάπλασης έχει την υποχρέωση να υποβάλλει τον Ιανουάριο κάθε έτους στο όργανο που ασκεί την εποπτεία Έκθεση σχετική με την πορεία εφαρμογής του προγράμματος ανάπλασης, την τήρηση του χρονοδιαγράμματος κλπ.

Στις περιπτώσεις αναπλάσεων όπου το έργο της ανάπλασης συνδυάζεται με την κάλυψη στεγαστικών αναγκών, ως φορέας ανάπλασης προβλεπόταν να αναλάβει η ΔΕΠΟΣ ή επιχείρηση της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης.

Τέλος, ο νόμος προέβλεπε τη δυνατότητα έκδοσης με πρόταση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ προεδρικών διαταγμάτων για την εξειδίκευση των αρμοδιοτήτων, δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του φορέα ανάπλασης, διαδικασίες και αρμόδια όργανα για την άσκηση της εποπτείας στο φορέα, οι συνέπειες από τη μη τήρηση των υποχρεώσεων του φορέα κλπ. Η έκδοση του εν λόγω ΠΔ δεν προωθήθηκε ποτέ, καθώς δεν κρίθηκε απαραίτητη η σύνταξή του, με το αιτιολογικό ότι «οι φορείς αυτοί μπορούν να λειτουργήσουν με τις οικείες διατάξεις συστάσεώς τους»³².

Μελέτη ανάπλασης

Η μελέτη ανάπλασης περιλαμβάνει την πολεοδομική μελέτη και τις σχετικές ειδικές μελέτες που απαιτούνται για την υλοποίηση του προγράμματος ανάπλασης, ιδίως οικονομοτεχνική μελέτη, ειδική αρχιτεκτονική μελέτη και κτιριακές μελέτες.

Οι μελέτες αναπλάσεων εγκρίνονται, «κατά μεν τις διατάξεις του νόμου με Απόφαση του οικείου Νομάρχη και μετά τον Καλλικράτη του οικείου Περιφερειάρχη (πλην περιπτώσεων παραδοσιακών οικισμών) αλλά όπως προέκυψε μετά από σχετική νομολογία του ΣτΕ, οι μελέτες αυτές εγκρίνονται με Προεδρικά Διατάγματα» (Κουδούνη, 2013α, σελ. 5).

Συνθετική παρουσίαση - σύνοψη ρόλων και αρμοδιοτήτων κατά τη διαδικασία της ανάπλασης

Η Αρβανιτάκη (2005) συνέθεσε το σύνολο της διαδικασίας της ανάπλασης όπως αυτή προδιαγράφεται στο Ν. 2508/1997 στο Διάγραμμα 2.2.2,2 που ακολουθεί, τονίζοντας ότι πρόκειται για μια σύνθετη μελέτη της οποίας το πρώτο σκέλος (δηλαδή η "Προκαταρκτική Πρόταση Ανάπλασης") εισάγεται για πρώτη φορά και συνιστά μελέτη στρατηγικού χαρακτήρα σε πολεοδομικό επίπεδο. Κατά την άποψή

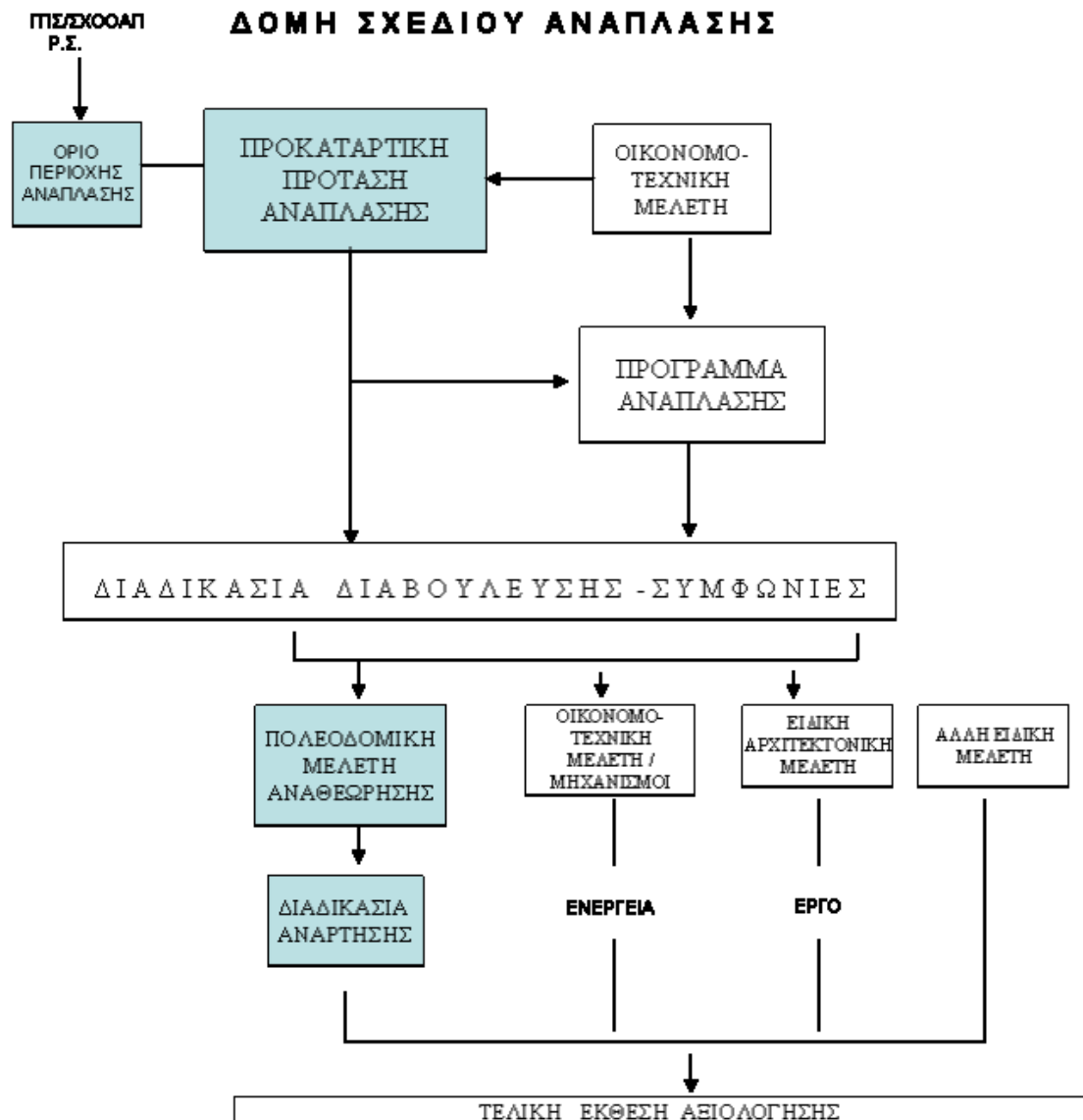
³² Έγγραφο ΥΠΕΧΩΔΕ με αρ. πρωτ. 566/24-5-1999 και θέμα «Σύνταξη των εκτελεστικών διαταγμάτων και αποφάσεων του ν. 2508/1997 και των ειδικών διευκρινιστικών των διατάξεων αυτού εγκυκλίων»).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

της, μάλιστα, στην πραγματικότητα η ανάπλαση είναι ένα Πρόγραμμα ή καλύτερα ένα Επιχειρησιακό Σχέδιο (Project).

Διάγραμμα 2.2.2. Δομή σχεδίου ανάπλασης

Πηγή: Αρβανιτάκη, 2005, σελ. 4

Στον Πίνακα 2.2.1 συγκεντρώνονται και συστηματοποιούνται οι δυνητικοί ρόλοι και αρμοδιότητες κατά τη διαδικασία ανάπλασης σύμφωνα με το Ν. 2508/1997.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Πίνακας 2.2.1. Δυνητικοί ρόλοι και αρμοδιότητες κατά τη διαδικασία ανάπλασης σύμφωνα με τον Ν. 2508/1997

	Καθορισμός προδιαγραφών μελετών	Εκκίνηση διαδικασίας ανάπλασης	Προκαταρκτική πρόταση ανάπλασης				Πρόγραμμα ανάπλασης				Μελέτη ανάπλασης	
			Δημοσιοποίηση	Γνωμοδότηση / έκφραση απόψεων	Διαμόρφωση τελικής πρότασης	Έγκριση ή απόρριψη πρότασης	Διαχείριση	Φορέας ανάπλασης	Εποπτεία φορέα ανάπλασης	Καθορισμός ειδικότερων αρμοδιοτήτων, υποχρεώσεων κλπ. φορέα ανάπλασης	Πρόταση	Έγκριση
ΥΠΕΧΩΔΕ	+				+	+			+	+	+	ΠΔ
ΟΤΑ Α' βαθμού		+	+	+		+	++	+	+			
Συμβούλιο περιοχής		+		+		+		+	+			
Ν.Α.		+		+		+		+	+			
ΔΕΠΟΣ		+		+				+				
οικοδομικός συνεταιρισμός		+		+				+				
Υπουργείο Πολιτισμού				+								
Όργανισμός εφαρμογής ΓΤΣ/ΣΧΟΟΑΠ								+				
Επιχείρηση Αβάθμιας ή Ββάθμιας Τ.Α.								+				
Λοιπές δημόσιες υπηρεσίες και οργανισμοί (π.χ. οργανισμοί κοινής ωφέλειας)				+								
Φορείς προγραμμάτων ενεργού πολεοδομίας ή αστικού αναδόμησ.								+				

* Στις περιπτώσεις που η περιοχή ανάπλασης αποτελεί ή περιλαμβάνει παραδοσιακό οικισμό ή ιστορικό τόπο ή αρχαιολογικό χώρο ή ιστορικό κέντρο πόλης

** Στην περίπτωση λειτουργίας φορέα ανάπλασης πριν την ολοκλήρωση της πολεοδομικής μελέτης, τη διαχείριση αναλαμβάνει ο φορέας υπό την εποπτεία του ΟΤΑ

*** Πρόταση ΥΠΕΧΩΔΕ και έγκριση με Π.Δ.

Πηγή: ίδια επεξεργασία με στοιχεία από Ν. 2508/1997

Ανασυγκρότηση υποβαθμισμένων περιοχών

Όπως προαναφέρθηκε, μία εκ των τεσσάρων γενικών περιπτώσεων ανάπτυξης που προβλέπει ο Ν. 2508/1997 είναι η «ανασυγκρότηση δομημένης περιοχής ή και μεμονωμένου οικοδομικού τετραγώνου», η οποία συνεπάγεται την αναδόμηση του μεγαλύτερου τουλάχιστον τμήματος της περιοχής. Η ανασυγκρότηση αναφέρεται σε περιοχές που χαρακτηρίζονται από προβληματικές οικιστικές συνθήκες. Για την εν λόγω διαδικασία ο Ν. 2508/1997 αφιερώνει το άρθρο 14, προβλέποντας ότι αυτή η ανασυγκρότηση «μπορεί να διενεργηθεί με αντιπαροχή ίσης αξίας ακινήτων ή τμημάτων ιδιοκτησίας κατά όροφο, αν ο οικείος ΟΤΑ ή άλλος φορέας που κινεί τη διαδικασία ανάπτυξης πιθανολογεί αιτιολογημένα τη συναίνεση των ιδιοκτησιών που καλύπτει τουλάχιστον το 65% του συνόλου του εμβαδού των οικοπέδων της περιοχής και τουλάχιστον το ήμισυ (50%) των ξεχωριστών μονάδων οριζόντιας ιδιοκτησίας που αποτελούν καταστήματα, γραφεία ή κατοικίες». Η ανάπτυξη / ανασυγκρότηση καθορίζεται με την προκαταρκτική πρόταση ανάπτυξης, όπως αναφέρθηκε παραπάνω.

Στο εν λόγω άρθρο του Νόμου (άρθρο 14) περιγράφονται αναλυτικά οι ακολουθούμενες διαδικασίες, που συνοπτικά περιλαμβάνουν: κτηματογράφηση περιοχής και σύνταξη κτηματογραφικού διαγράμματος και κτηματολογικού πίνακα, κλήση των ενδιαφερομένων ιδιοκτητών να λάβουν γνώση αυτού και κατάρτιση του ειδικού προγράμματος ανασυγκρότησης της περιοχής το οποίο εγκρίνεται με απόφαση νομάρχης. Στο πλαίσιο του ειδικού προγράμματος ο φορέας προβαίνει στον καθορισμό των νέων ακινήτων που θα δημιουργηθούν από την ανασυγκρότηση και προσδιορίζει ποια από αυτά θα δοθούν σε αντάλλαγμα για καθένα από τα παλιά ακίνητα. Η ανταλλαγή των ακινήτων πραγματοποιείται με απόφαση του οικείου ΟΤΑ Α' βαθμίδας.

2.2.2.3.α2. Μέσα και εργαλεία πολεοδομικής επέμβασης

Μέσα πολεοδομικής επέμβασης

Ο Ν. 2508/1997 (άρθρο 12) προβλέπει μια σειρά μέσων πολεοδομικής επέμβασης σε περιοχές αναπλάσεων, τα οποία συνοψίζονται στον Πίνακα 2.2.2, μαζί με τις πρόσθετες νομοθετικές και άλλες απαιτήσεις, προϋποθέσεις ή διαδικασίες.

Πίνακας 2.2.2. Μέσα πολεοδομικής επέμβασης σε περιοχές αναπλάσεων βάσει του Ν. 2508/1997 (άρθρο 12)

	Μέσο πολεοδομικής επέμβασης	Επεξηγηματικά σχόλια	Νομοθετικές και άλλες απαιτήσεις / Προϋποθέσεις / Διαδικασίες
1	Δικαίωμα προτίμησης υπέρ του φορέα ανάπτυξης	Σκοπός η αγορά ακινήτων, δομημένων ή αδόμητων, καθώς και τμημάτων κατ' όροφο ιδιοκτησίας ή ιδανικών μεριδίων	Καθορισμός των ορίων των ζωνών άσκησης του δικαιώματος προτίμησης με πράξη του αρμόδιου για την έγκριση της προκαταρκτικής πρότασης οργάνου

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

	Μέσο πολεοδομικής επέμβασης	Επεξηγηματικά σχόλια	Νομοθετικές και άλλες απαιτήσεις / Προϋποθέσεις / Διαδικασίες
2	Χορήγηση ειδικών κινήτρων και ενισχύσεων	Χορηγούνται σε ζώνες εντός της περιοχής ανάπτυξης που καθορίζονται ως ζώνες αποκατάστασης και ανανέωσης του κτιριακού πλούτου και αναβάθμισης, ανάδειξης και ενοποίησης των ελεύθερων χώρων Αναφέρεται στα κίνητρα και ενισχύσεις που ισχύουν στις Ζώνες Ειδικής Ενίσχυσης (ΖΕΕ) και Ζώνες ειδικών Κινήτρων (ΖΕΚ) (Ν. 1337/1983, ΦΕΚ 33Α): αναγκαστική απαλλοτρίωση ακινήτων, δικαίωμα προτίμησης του δημοσίου για την αγορά ακινήτων, παροχή οικονομικής ενίσχυσης του φορέα ανάπτυξης, φορολογικές απαλλαγές, ειδικά χρηματοδοτικά και πολεοδομικά κίνητρα για την κατασκευή ή διαμόρφωση κτιρίων, συγκεκριμένων δραστηριοτήτων (π.χ. στάθμευσης αυτοκινήτων)	Καθορισμός των ζωνών ΖΕΚ και ΖΕΕ με Προεδρικό Διάταγμα ή με την πολεοδομική μελέτη
3	Αυξημένος συντελεστής δόμησης	Μπορεί να προβλέπεται σε ζώνες εντός της περιοχής ανάπτυξης που καθορίζονται ως ζώνες αποκατάστασης και ανανέωσης του κτιριακού πλούτου και αναβάθμισης, ανάδειξης και ενοποίησης των ελεύθερων χώρων Σκοπός η κατασκευή κτιρίων ορισμένων χρήσεων που είναι αναγκαίες για την ανάπτυξη της περιοχής Μπορεί να ισχύσει τόσο στα ακίνητα εντός όσο και εκτός της περιοχής ανάπτυξης για την εξασφάλιση κοινόχρηστων χώρων και κοινωφελών εγκαταστάσεων	Αίτηση του ενδιαφερόμενου ιδιοκτήτη ακινήτου στον οικείο Δήμο Έγκριση με πράξη δημοτικού συμβουλίου Καταβολή από τον ιδιοκτήτη στον οικείο Δήμο χρηματικού ποσού Εφάπαξ κατάθεση του ποσού στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων υπέρ του οικείου Δήμου και διάθεσή του στον φορέα ανάπτυξης Με απόφαση Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ καθορίζονται κριτήρια, όροι και περιορισμοί χορήγησης του αυξημένου συντελεστή, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των ενδιαφερομένων κ.ά.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

	Μέσο πολεοδομικής επέμβασης	Επεξηγηματικά σχόλια	Νομοθετικές και άλλες απαιτήσεις / Προϋποθέσεις / Διαδικασίες
4	Δικαίωμα μεταφοράς συντελεστή δόμησης	Χορηγείται στους ιδιοκτήτες αδόμητων οικοπέδων στα οποία με την πολεοδομική μελέτη ανάπλασης καθορίζεται χρήση υπαίθριου κινηματογράφου ή υπαίθριων πολιτιστικών εκδηλώσεων ή υπαίθριος χώρος στάθμευσης Δεν επέρχεται μεταβολή στο καθεστώς κυριότητας	
5	Ανταλλαγή ακινήτων	Ο φορέας ανάπλασης μπορεί να γίνει κύριος ακινήτου μετά από ελεύθερες διαπραγματεύσεις Η ανταλλαγή αφορά ακίνητο μέσα στην ίδια περιοχή ή εκτός αυτής	Η ανταλλαγή υλοποιείται με την πράξη εφαρμογής ή με πράξη παραχώρησης νέων ιδιοκτησιών (άρθρο 14 Ν. 2508/1997)
6	Αναγκαστική απαλλοτρίωση	Καθώς η ανάπλαση μιας περιοχής αποτελεί δημόσια ωφέλεια, τα ακίνητα που βρίσκονται σε αυτήν μπορεί να απαλλοτριώνονται χάριν του σκοπού της ανάπλασης	

Μηχανισμοί και εργαλεία για τις αστικές αναπλάσεις

Η πολεοδομική νομοθεσία εν γένει παρέχει πλήθος μηχανισμών και εργαλείων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν κατά τις διαδικασίες των αστικών αναπλάσεων. Δύο εξ αυτών είναι «το ενεργό οικοδομικό τετράγωνο του άρθρου 13 του Ν. 1577/1985 (ΓΟΚ) και το δευτερεύον δίκτυο του άρθρου 12 του Ν. 1577/1985 (ΓΟΚ), τα οποία αναπτύσσει διεξοδικά η Κουδούνη (2013):

- Το ενεργό οικοδομικό τετράγωνο του άρθρου 13 του Ν. 1577/1985 (ΓΟΚ), δίνει τη δυνατότητα ανάπτυξης με ενιαία μελέτη της συνολικής επιφάνειας ενός Ο.Τ. του εγκεκριμένου ρυμοτομικού σχεδίου. Με την πράξη χαρακτηρισμού οικοδομικού τετραγώνου ως ενεργού επιτρέπεται να θεσπίζονται όροι δόμησης και περιορισμοί χρήσης κατά παρέκκλιση από κάθε γενική ή ειδική διάταξη χωρίς υπέρβαση όμως του συντελεστή δόμησης και του μέγιστου επιτρεπόμενου ύψους των κτιρίων, ενώ για τα οικόπεδα του ενεργού Ο.Τ. μπορεί να γίνει και μεταφορά του συντελεστή δόμησης.
- Το δευτερεύον δίκτυο του άρθρου 12 του Ν. 1577/1985 (ΓΟΚ), δίνει τη δυνατότητα να ενοποιηθούν και να τεθούν σε κοινή χρήση οι υποχρεωτικοί ακάλυπτοι χώροι των οικοπέδων ενός Ο.Τ., χωρίς να θίγονται δικαιώματα ιδιοκτησίας.

Σε μια άλλη προσέγγιση, η Ευαγγελίδου (χ.χ.) παρουσιάζει συνοπτικά τις δυνατότητες που υπάρχουν θεσμοθετημένες στην πολεοδομική νομοθεσία για να καλύψουν το πρόβλημα της διεύρυνσης του δημόσιου ελεύθερου χώρου στον αστικό ιστό, και μάλιστα στον πυκνοδομημένο, διακρίνοντας τες στις «κλασσικές»,

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

που συνιστούν τα συνήθως χρησιμοποιούμενα εργαλεία, και στις πιο σύνθετες και εξειδικευμένες, που συνήθως συνοδεύουν τα προγράμματα αναπλάσεων.

Στην *πρώτη κατηγορία*, η Ευαγγελίδου συμπεριλαμβάνει τα ακόλουθα, ορισμένα από τα οποία ήδη αναφέρθηκαν:

- Η *απαλλοτρίωση ιδιοκτησιών* που χαρακτηρίζονται από το ρυμοτομικό σχέδιο σαν Κοινόχρηστοι Χώροι (ΚΧ, δηλαδή δρόμοι και πλατείες).
- Η *αυταποζημίωση*, δηλαδή η υποχρέωση των ιδιοκτησιών που αποκτούν πρόσωπο σε δημόσιο χώρο (δρόμο ή πλατεία) να συμβάλλουν εν μέρει για την υλοποίησή του, δεδομένης της προκύπτουσας ωφέλειας.
- Η *αγορά εκτάσεων για κοινωφελείς χρήσεις*, είτε με χρήση του κώδικα περί απαλλοτριώσεων είτε μετά από ελεύθερη διαπραγμάτευση (ισχύει στην περίπτωση που η έκταση δεν έχει χαρακτηριστεί ως τέτοια, βλ. και Πίνακα 2.2.2.2).
- Η *επίσπευση της εφαρμογής του σχεδίου*.
- Η *στοά και η πρασιά*.
- Η *ενοποίηση ακαλύπτων χώρων και η παραχώρηση σε κοινή χρήση δικτύου πεζοδρόμων* στο εσωτερικό ενός Ο.Τ. (βλ. και προηγούμενα, Κουδούνη, 2013), που όπως επισημαίνει η Ευαγγελίδου έχει εφαρμοστεί πειραματικά σε ορισμένες περιπτώσεις.
- Η *προστασία των ιδιωτικών ακαλύπτων των δημοσίων κτιρίων*, με τον καθορισμό συγκεκριμένης οικοδομικής γραμμής και παράλληλη μείωση της συνολικής δυνατότητας δόμησης.
- Ο *έλεγχος της πυκνότητας με τη μείωση των ΣΔ ή του ύψους* (δυνατότητα θέσπισης Ειδικού Πολεοδομικού Κανονισμού).

Στη *δεύτερη κατηγορία*, των πιο σύνθετων και εξειδικευμένων εργαλείων, η Ευαγγελίδου συγκαταλέγει τα ακόλουθα:

- Το *Δικαίωμα Προτίμησης* (ΔΠ), δηλαδή το δικαίωμα του Δήμου να αγοράζει, κατά προτεραιότητα, κάποιο ακίνητο που πωλείται, αφού έχει προσδιορίσει σε ποια περιοχή και για ποιό τύπο ακινήτων ενδιαφέρεται (βλ. και Πίνακα 2.2.2.2).
- Η *εφαρμογή εισφορών γης σε περιοχές αναμόρφωσης του σχεδίου*. Η εισφορά σε γη εκτός από τις περιπτώσεις ένταξης στο σχέδιο μπορεί να έχει εφαρμογή και σε περιοχές που εντάσσονται σε πρόγραμμα αναμόρφωσης/ανάπλασης.
- Η *εφ' άπαξ ειδική εισφορά για την εξασφάλιση μεγάλων ΚΧ* (π.χ. πλατείες ή άλλες ζώνες πρασίνου όπως παραρρεμάτιες κλπ.). Με το εργαλείο αυτό κατανέμονται ορθότερα τα έξοδα της απαλλοτρίωσης και αντί να επιβαρύνουν μόνο τους παρόδιους και τον Δήμο, επιμερίζονται στις ιδιοκτησίες μιας μεγάλης ακτίνας που ωφελείται από τη νέα πλατεία ή άλλο μεγάλο ΚΧ.
- Ο *Κοινωνικός ΣΔ*. Πρόκειται για τη δυνατότητα παροχής αυξημένου ΣΔ με την προϋπόθεση ότι τμήμα της προκύπτουσας επιφάνειας παραχωρείται στον Δήμο ή σε κοινωφελή φορέα για κοινόχρηστο ή κοινωφελή χώρο. Η αύξηση είναι ελεγχόμενη και η παραχώρηση μπορεί να γίνει με διάφορους τρόπους ακόμα και με μορφή αντιπαροχής.
- Το *Ενεργό Οικοδομικό Τετράγωνο* (αναφέρθηκε παραπάνω).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

– *Η Μεταφορά Συντελεστή Δόμησης* (αναφέρθηκε παραπάνω).

Κριτική αποτίμηση μέσων και εργαλείων

Σημαντικό μέρος της κριτικής που έχει ασκηθεί για το πλαίσιο των αστικών αναπλάσεων στην Ελλάδα αφορά τα διαθέσιμα μέσα και εργαλεία πολεοδομικής επέμβασης (κατά περίπτωση η κριτική αναφέρεται στην περιορισμένη έως και μηδαμινή εφαρμογή τους). Στη συνέχεια, στηριγμένοι στις βιβλιογραφικές πηγές και στις συνεντεύξεις που διεξήχθησαν στο πλαίσιο της έρευνας θα επιχειρήσουμε μια κριτική αποτίμηση ορισμένων μόνο εκ των μέσων και εργαλείων που παρουσιάστηκαν στις προηγούμενες ενότητες.

Ενεργό οικοδομικό τετράγωνο του άρθρου 13 Ν. 1577/1985. Το συγκεκριμένο άρθρο ως προς το περιεχόμενό του δεν έχει ενσωματωθεί στο ΝΟΚ, όπου εντούτοις (άρθρο 10) προβλέπονται ανάλογες διαδικασίες και κίνητρα που θα εφαρμόζονται σε ορισμένες αστικές περιοχές με υψηλές πυκνότητες, σε μικρότερες επιφάνειες – τμήματα του Ο.Τ. Η Κουδούνη (2013α, σελ. 7) διαπιστώνει ότι με τις διατάξεις αυτές «επιδιώκεται η “ενεργοποίηση” της ιδιωτικής πρωτοβουλίας σε μια αποσπασματικού όμως χαρακτήρα «μεγέθυνση» της οικοδομικής δραστηριότητας», ενώ η Ευαγγελίδου (χ.χ., σελ. 5) σχολιάζει ότι, καθώς η εφαρμογή του εργαλείου απαιτεί τη συναίνεση της Γενικής Συνέλευσης των ιδιοκτητών του ΟΤ, προϋποθέτει «ένα πολιτικό πολιτισμό που δύσκολα θα προσεγγίσουμε».

Δευτερεύον δίκτυο του άρθρου 12 του Ν. 1577/1985. Στην περίπτωση δημιουργίας δευτερεύοντος δικτύου ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων αποκλειστικά για πεζούς, για τα οικοπέδα στα οποία περιλαμβάνονται οι παραπάνω χώροι, αυξάνεται η επιτρεπόμενη δομήσιμη επιφάνεια που αναλογεί στο εμβαδόν των χώρων του οικοπέδου που εντάσσονται στο δίκτυο κατά το 50%. Η Κουδούνη (2013α), ωστόσο, τονίζει ότι η τελευταία αυτή διάταξη δεν εφαρμόζεται στην πράξη, λόγω σχετικής νομολογίας του ΣτΕ περί δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον της πόλης.

Απαλλοτρίωση ιδιοκτησιών. Πρόκειται για ένα εργαλείο που απαιτεί τη διάθεση σημαντικών οικονομικών πόρων από την τοπική αυτοδιοίκηση, οι οποίοι στην πλειονότητα των περιπτώσεων δεν υπάρχουν. Σημαντικό μέρος των θεσμοθετημένων στα παλιά σχέδια πλατειών, που δεν έχουν απαλλοτριωθεί, κινδυνεύει να χαθεί, λόγω υπερβολικής δέσμευσης της ιδιοκτησίας (βλ. Σύνταγμα και νομολογία του ΣτΕ) (Ευαγγελίδου, χ.χ.).

Ζώνες Ειδικής Ενίσχυσης (ΖΕΕ) και Ζώνες Ειδικών Κινήτρων (ΖΕΚ) του Ν. 1337/1983. Περισσότερο από μία τριακονταετία από την εισαγωγή των όρων στην πολεοδομική νομοθεσία, δεν έχει υπάρξει το εφαρμοστικό πλαίσιο –δηλαδή η αναγκαία βάσει νόμου διοικητική πράξη- που θα οδηγούσε στην αξιοποίηση αυτών των εργαλείων. Τέτοιες ζώνες καθορίστηκαν κατά κόρον στα πρώτα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ) που εκπονήθηκαν κατ’ εφαρμογή του Ν. 1337/1983 και στο πλαίσιο της Επιχείρησης Πολεοδομικής Ανασυγκρότησης (ΕΠΑ), χωρίς να τύχουν κάποιας

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

εφαρμογής, ενώ αναπαράγονται και στα νεότερα ΓΠΣ του Ν. 2508/1997, ορισμένα εκ των οποίων εκπονούνται ακόμα σήμερα.

Αυξημένος Συντελεστής Δόμησης (ΣΔ). Ο Ν. 2508/1997 αναφέρει ότι ο αυξημένος ΣΔ δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει τον κατά κανόνα ισχύοντα στην περιοχή περισσότερο από 0,2 ούτε να προσαυξάνει το συνολικό συντελεστή του ακινήτου πέραν του 2,0 (σημειωτέον ότι, οι ελληνικές πόλεις έχουν ήδη αναπτυχθεί βασισμένες σε πολύ υψηλούς Συντελεστές Δόμησης), ενώ θέτει και επιπλέον προϋποθέσεις. Κρίνεται ότι αυτή η μικρή αύξηση του ΣΔ δεν αποτελεί πραγματικό κίνητρο, ιδίως αν ληφθεί υπόψη το χαρακτηριστικό για την ελληνική περίπτωση ζήτημα της πολυ-ιδιοκτησίας (Λέπησης Α., 2016).

Μεταφορά Συντελεστή Δόμησης. Πρόκειται για ένα εργαλείο που επίσης δεν έχει μεγάλη εφαρμογή στην πράξη, διότι δεν έχουν προσδιοριστεί οι ζώνες υποδοχής, και όπου αυτή έχει προσδιοριστεί προσβάλλεται από τη νομολογία (από το ΣτΕ) (Λέπησης Σ., 2016). Το θεσμό της ΜΣΔ αναλύουν διεξοδικά οι Τριανταφυλλόπουλος και Αλεξανδροπούλου, οι οποίοι μεταξύ άλλων αναφέρουν: «... μπορεί να έχει από τη φύση του δυσμενείς επιπτώσεις στο οικιστικό περιβάλλον της περιοχής μεταφοράς του συντελεστή, αφού συνεπάγεται απόκλιση από τους ισχύοντες όρους δόμησης σε ανάλογες περιοχές και πιθανόν την αύξηση της οικιστικής της πυκνότητας. Για το λόγο αυτό, το ΣτΕ έκρινε ότι το πεδίο εφαρμογής του θα πρέπει να οριοθετείται, αφενός, έτσι ώστε να περιορίζονται οι δυσμενείς επιπτώσεις του με τον καθορισμό γνωστών εκ των προτέρων ζωνών μεταφοράς και υποδοχής ΣΔ, και αφετέρου, με τον προσδιορισμό των κριτηρίων επιλογής των ζωνών αυτών» (Τριανταφυλλόπουλος και Αλεξανδροπούλου, 2010, σελ. 169). Σύμφωνα με τους ίδιους συγγραφείς, ενδέχεται να δημιουργήσει και «θέμα διακριτικής και άνισης μεταχείρισης μεταξύ των ιδιοκτητών ακινήτων στις ζώνες μεταφοράς και στις ζώνες υποδοχής» (Τριανταφυλλόπουλος και Αλεξανδροπούλου, 2010, σελ. 169, 171). Καταλήγουν ότι για να εκπληρωθούν οι σκοποί του θεσμού της ΜΣΔ θα πρέπει να ρυθμίζονται τόσο τα νομικά θέματα όσο και εκείνα που αφορούν την οικονομική αποτελεσματικότητά του.

2.2.2.3.α3. Χρηματοδοτικά μέσα και ειδικά κίνητρα

Τα χρηματοδοτικά μέσα και ειδικά κίνητρα που προβλέπει ο Ν. 2508/1997 (άρθρο 13) και διατίθενται στους φορείς ανάπλασης συνοψίζονται στα ακόλουθα:

Πόροι των φορέων ανάπλασης:

- Τα έσοδα των Οργανισμών Εφαρμογής Ρυθμιστικών Σχεδίων και Οργανισμών Εφαρμογής ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ. Τουλάχιστον τα 2/3 των εσόδων διατίθενται για προγράμματα αναπλάσεων των οικείων περιοχών (στα άρθρα 3 και 6 του Ν. 2508/1997 περιγράφονται οι πόροι των οικείων Οργανισμών).
- Μέρος των ετήσιων εσόδων (30% τουλάχιστον) του Ειδικού Ταμείου Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων (ΕΤΕΡΠΣ – αντικαταστάθηκε από το «Πράσινο Ταμείο»). Το μεγαλύτερο μέρος, σε σχέση

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

με αυτό που διατίθεται για καθεμία από τις άλλες μορφές ανάπλασης, αυτού του πόρου διατίθεται σε κοινωνικά στεγαστικά έργα ανάπλασης (ΚΣΕΑ).

- Πάσης φύσεως επιδοτήσεις
- Επιχορηγήσεις ή χορηγίες από ιδιωτικούς ή δημόσιους φορείς
- Πόροι από τη συμμετοχή σε κοινοτικά προγράμματα
- Χρηματοδοτήσεις από το δημοτικό προϋπολογισμό ή τον προϋπολογισμό της περιφέρειας ή από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων
- Δανειοδοτήσεις του φορέα
- Τα έσοδα από τον αυξημένο ΣΔ
- Έσοδα από πρόστιμα για πολεοδομικές και άλλες παραβάσεις
- Εισφορές που προβλέπονται από το Ν. 960/1979³³ κ.ά.

Ειδικά κίνητρα:

- Απαλλαγή ιδιοκτητών ή ενοικιαστών ακινήτων από δημοτικά τέλη
- Επιδότηση από το φορέα ανάπλασης του επιτοκίου ειδικών δανείων. Αφορά συγκεκριμένες περιπτώσεις παρεμβάσεων (π.χ. ανακαινίσεις όψεων ή εφαρμογή νέων τεχνολογιών εξοικονόμησης ενέργειας). Η εν λόγω δαπάνη διατίθεται από τον προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων ή τον προϋπολογισμό του ΟΤΑ ή του φορέα ανάπλασης.

2.2.2.3.α4. Διαδικασία κατάρτισης Σχεδίων Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων

Η διαδικασία κατάρτισης των Σχεδίων Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων (ΣΟΑΠ) κινείται είτε από το ΥΠΕΝ (τέως ΥΠΕΧΩΔΕ, βλ. άρθρο 12 Ν. 2742/1999) μετά από σχετική ενημέρωση της οικείας περιφέρειας, είτε με πρωτοβουλία της περιφέρειας μετά από ενημέρωση του Υπουργείου, είτε με πρωτοβουλία του ΟΤΑ Α' ή Β' βαθμίδας. Στην πρώτη περίπτωση η σχετική πρόταση αποστέλλεται για γνωμοδότηση στο οικείο περιφερειακό συμβούλιο, καθώς και στους οικείους ΟΤΑ Α' και Β' βαθμίδας. Μπορεί επίσης να αποστέλλεται σε οργανισμούς κοινής ωφέλειας και άλλους ενδιαφερόμενους οργανισμούς. Ειδικά για τη σύνταξη ΣΟΑΠ στις Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας απαιτείται και γνώμη της εκτελεστικής επιτροπής των αντίστοιχων Οργανισμών Αθήνας και Θεσσαλονίκης³⁴. Στη δεύτερη περίπτωση, η σχετική πρόταση αποστέλλεται στους ανωτέρω αναφερόμενους φορείς, καθώς και στις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΕΝ. Στην περίπτωση εκκίνησης της διαδικασίας από ΟΤΑ, ακολουθούνται οι ίδιες ως άνω διαδικασίες.

³³ Ο Ν. 960/1979 αφορά την επιβολή υποχρεώσεων προς δημιουργία χώρων σταθμεύσεως αυτοκινήτων για την εξυπηρέτηση των κτιρίων. Διατίθενται από τον ΟΤΑ της περιοχής στο φορέα ανάπλασης για την κατασκευή έργων στάθμευσης

³⁴ Οι Οργανισμοί Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Αθήνας και Θεσσαλονίκης καταργήθηκαν με το Ν. 4250/2014 (ΦΕΚ 74Α/26.03.2014). Το σύνολο των αρμοδιοτήτων των δύο Οργανισμών ανέλαβε η Δ/ση Σχεδιασμού Μητροπολιτικών Αστικών & Περιαστικών Περιοχών του (νυν) ΥΠΕΝ.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Αρμόδιος για τη δημοσιοποίηση της πρότασης προς τους πολίτες και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις της περιοχής είναι ο οικείος ΟΤΑ Α' βαθμίδας, ο οποίος μεριμνά επίσης για τη συστηματική καταγραφή των απόψεων με κατάλληλες απογραφικές μεθόδους.

Τα ΣΟΑΠ εγκρίνονται με αποφάσεις των Υπουργών Περιβάλλοντος και των κατά περίπτωση αρμόδιων Υπουργών³⁵. Οι προδιαγραφές σύνταξης των ΣΟΑΠ εγκρίθηκαν με την 18150/9-4-2012 απόφαση Υπουργού (ΦΕΚ 1341/24-4-2012). Η μελέτη του ΣΟΑΠ εκπονείται σε 7 στάδια:

Στάδιο 1: Προσδιορισμός περιοχής παρέμβασης

Στάδιο 2: Επεξεργασία και ανάλυση των στοιχείων και των χαρακτηριστικών της περιοχής παρέμβασης

Στάδιο 3: Έκθεση Πορισμάτων

Στάδιο 4: Πρόταση στρατηγικής παρεμβάσεων

Στάδιο 5: Πρόγραμμα δράσης³⁶

Στάδιο 6: Διαδικασία ανοιχτής διαβούλευσης

Στάδιο 7: Οριστικοποίηση του Προγράμματος Δράσης με τη σύνταξη Σχεδίου Κοινής Υπουργικής Απόφασης

2.2.2.3.β. Διαδικασίες αστικών αναπλάσεων στην πράξη

2.2.2.3.β1. Η (μη) εφαρμογή του Ν. 2508/1997

Οι αναπλάσεις, όπως προβλέπονταν στον Νόμο, δεν έτυχαν ιδιαίτερης εφαρμογής τόσο επειδή δεν προωθήθηκε το αναγκαίο εφαρμοστικό πλαίσιο όσο και διότι οι διαδικασίες που προέβλεπε ήταν χρονοβόρες και πολύπλοκες. Η έρευνά μας εντόπισε ότι η πόλη του Ηρακλείου είναι η μοναδική περίπτωση για την οποία εγκρίθηκε προκαταρκτική πρόταση ανάπλασης³⁷. Η πρόταση περιελάμβανε: α) το στρατηγικό σχέδιο ανάπλασης με τις κατευθύνσεις και τα κύρια μέτρα, β) την προκαταρκτική πρόταση πολεοδομικού κανονισμού, γ) τον κατάλογο των προτεινόμενων παρεμβάσεων ανά χωρική ενότητα της περιοχής ανάπλασης, δ) την εκτίμηση του κόστους, ε) το χρονοδιάγραμμα εκτέλεσης των έργων και στ) και το φορέα ανάπλασης. Βασικός σκοπός της ανάπλασης υπήρξε η εξυγίανση και ανάδειξη της παλιάς πόλης.

³⁵ Το ΣΟΑΠ της Αθήνας εγκρίθηκε με απόφαση του Υπουργού και του Αναπλ. Υπουργού ΠΕΚΑ και των Υπουργών Εξωτερικών, Οικονομικών, Εθνικής Άμυνας, Εσωτερικών, Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Υγείας, Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη και Τουρισμού.

³⁶ Όπως αναφέρεται στην απόφαση περί προδιαγραφών των ΣΟΑΠ, το Πρόγραμμα Δράσης «έχει τη μορφή καινοτόμου ολοκληρωμένου αναπτυξιακού προγράμματος πολυτομεακού χαρακτήρα της περιοχής παρέμβασης τόσο για το σύνολο της περιοχής όσο και για κάθε μικρότερη γεωγραφική ενότητα εφόσον υπάρχει».

³⁷ ΦΕΚ 89Δ/12-2-2002

Μια συνολική αποτίμηση της πορείας εφαρμογής του προγράμματος δεν κατέστη δυνατή να βρεθεί στο πλαίσιο της έρευνας, ενώ υπάρχει πληροφόρηση από το αρμόδιο Υπουργείο ότι έχει ξεκινήσει η αναθεώρηση του εγκεκριμένου πολεοδομικού σχεδίου της πόλης. Το 2003, ο Γ. Φουρναράκης, Υπεύθυνος Γραφείου Παλιάς Πόλης Ηρακλείου, σε εισήγησή του επεσήμανε τις αδυναμίες του προγράμματος ανάπτυξης. Το πρώτο πρόβλημα αφορούσε στην αδυναμία που είχε η προγραμματική σύμβαση ΥΠΕΧΩΔΕ-ΥΠΠΟ-Δήμου Ηρακλείου να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις που η ίδια έθετε και σε μία αδυναμία των δύο Υπουργείων να επιταχύνουν τις διαδικασίες, εξαιτίας ενός «ανταγωνισμού στα διάφορα επίπεδα εξουσίας, είτε αυτή λέγεται πολιτική εξουσία, είτε αυτή λέγεται διοικητική εξουσία» (Φουρναράκης, 2003, σελ. 190). Ως δεύτερο πρόβλημα επισημάνθηκε η αδυναμία της δημόσιας διοίκησης να αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις του προγράμματος, είτε λόγω θεσμικού πλαισίου είτε λόγω νοοτροπίας και έλλειψης κατάρτισης. Τέλος, ως πολύ σημαντικό πρόβλημα αναφέρθηκε το πολιτικό κόστος ή αλλιώς η πολιτική ατομία, κάνοντας αναφορά σε συγκεκριμένα παραδείγματα (έλεγχος χρήσεων γης και αστικού εξοπλισμού).

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί και μια άλλη αδυναμία της διοίκησης όσον αφορά στον καθορισμό περιοχών ανάπτυξης. Σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 2508/97, οι περιοχές ανάπτυξης ορίζονται από τα αντίστοιχα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια ή Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ) ή ρυθμιστικό σχέδιο, ειδάλλως μπορεί να ορίζονται με απόφαση Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ. Παρότι λοιπόν τα ΓΠΣ/ΣΧΟΟΑΠ είναι τα καθ' ύλην αρμόδια σχέδια που μπορούν να ορίζουν περιοχές ανάπτυξης, εντούτοις αυτό που διαπιστώθηκε από την εμπειρία εκπόνησης αυτών των μελετών είναι ότι η δημόσια διοίκηση (και ειδικότερα η περιφερειακή διοίκηση) φάνηκε σε πολλές περιπτώσεις διστακτική και επιφυλακτική στο να επιτρέψει τον ορισμό τέτοιων περιοχών λόγω αμφιβολιών για τη δυνατότητα λειτουργίας αυτού του εργαλείου (Τασοπούλου, 2011). Οι Ανδρικοπούλου κ.ά. (2014) αποδίδουν αυτήν την αδυναμία αφενός στις πρόσθετες νομοθετικές απαιτήσεις (έγκριση επιμέρους διαταγμάτων) και αφετέρου –και ουσιαστικά– στα εγγενή προβλήματα της πολεοδομικής πολιτικής και του σχεδιασμού την Ελλάδα.

Όσον αφορά στα ΣΟΑΠ, τα οποία εισήχθησαν με το Ν. 2742/1999, δεν έχουν ακόμα τεθεί σε ευρεία εφαρμογή. Το μοναδικό μέχρι στιγμής ΣΟΑΠ της χώρας που εγκρίθηκε είναι αυτό του Δήμου Αθηναίων, το 2015. Η στρατηγική και οι ειδικοί στόχοι του ΣΟΑΠ υλοποιούνται μέσω ενεργειών, οι οποίες ομαδοποιούνται σε δεκαεννέα (19) άξονες και αποτελούν τα επιχειρησιακά στοιχεία του. Κάθε άξονας ενσωματώνει μια ομάδα ενεργειών, ενώ οι ειδικοί στόχοι επιτυγχάνονται μέσω περισσότερων ενεργειών και αξόνων. Το Πρόγραμμα Δράσης διαρθρώνεται σε επιμέρους ενέργειες, στις οποίες εξειδικεύονται οι απαιτούμενες κανονιστικές, διαχειριστικές και χρηματοδοτικές ρυθμίσεις, τα απαραίτητα μέτρα και προγράμματα, οι φορείς εκτέλεσης και χρηματοδότησης καθώς και τυχόν συμπληρωματικές δράσεις. Για κάθε μία από τις συνολικά 70 ενέργειες του ΣΟΑΠ,

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

προσδιορίζονται: ο βαθμός προτεραιότητας, το κύριο πεδίο παρέμβασης, ο χαρακτήρας της ενέργειας, το πρόβλημα / ζήτημα προς αντιμετώπιση, οι ειδικοί στόχοι και άξονες που υποστηρίζονται από την ενέργεια, οι αναγκαίες υποενέργειες με ανάλυσή τους, τα βήματα υλοποίησης, οι εμπλεκόμενοι φορείς ανά υποενέργεια (αναφέρεται τόσο στο φορέα σχεδιασμού όσο και στο φορέα εφαρμογής), πηγές χρηματοδότησης και, τέλος, χρονοδιάγραμμα.

Μελέτες για ΣΟΑΠ εκπονούνται επί του παρόντος και για άλλες αστικές περιοχές της χώρας (ενδεικτικά: Πειραιάς, Λάρισα, Δυτική Αθήνα), ενώ και ο υπερκείμενος χωροταξικός σχεδιασμός προωθεί την εκπόνηση τέτοιων σχεδίων για τα σημαντικά αστικά κέντρα (βλ. αναλυτικότερα Π.Ε. 2.2).

2.2.2.3.β2. Φορείς ανάπλασης: επιλεγμένα παραδείγματα

Φορείς ανάπλασης του Ν. 2508/1997

Με δεδομένη την πολύ περιορισμένη εφαρμογή του Ν. 2508/1997 όσον αφορά στις αστικές αναπλάσεις, δεν υπάρχει σημαντική εμπειρία από τη σύσταση φορέων ανάπλασης κατ' εφαρμογή των οικείων διατάξεων του ως άνω νόμου. Η μόνη σχετική περίπτωση που εντοπίστηκε αναφέρεται στην προκαταρκτική πρόταση ανάπλασης της παλιάς πόλης του Δήμου Ηρακλείου (ΦΕΚ 89Δ/12-2-2002) με την οποία προβλέφθηκε ως φορέας ανάπλασης του προγράμματος ο Δήμος Ηρακλείου, ο οποίος είχε ήδη (πριν την έγκριση του προγράμματος ανάπλασης) συστήσει για το σκοπό αυτό το «Γραφείο Προγραμματικής Σύμβασης (ΥΠΕΧΩΔΕ – ΥΠΠΟ – Δήμου Ηρακλείου) Παλαιάς Πόλης του Ηρακλείου».

Λοιποί φορείς ανάπλασης

Εκτός διατάξεων του Ν. 2508/1997 έχουν συσταθεί φορείς που έχουν αναλάβει την υλοποίηση προγραμμάτων αστικών αναπλάσεων. Ορισμένα γνωστά παραδείγματα παρουσιάζονται στη συνέχεια.

ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΑΘΗΝΑΣ

Η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας υπήρξε ένα πολύ-τομεακό εγχείρημα, με τη συμμετοχή του (τέως) ΥΠΕΧΩΔΕ και του Υπουργείου Πολιτισμού, τα οποία καθόρισαν ένα κοινό πρόγραμμα, στο πλαίσιο του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας, με 80 περίπου έργα – παρεμβάσεις (Γαλάνη, 2004). Την ευθύνη υλοποίησης ανέλαβε η «Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας Ανώνυμη Εταιρεία» (ΕΑΧΑ Α.Ε.), η οποία ιδρύθηκε με την Υ.Α. 69183/21-6-1995 (ΦΕΚ 551Β/22-6-1995) και αποτελεί ΝΠΙΔ που εποπτεύεται από τον Υπουργό (τότε) ΠΕΧΩΔΕ και τον Υπουργό Πολιτισμού. Σκοπός της Εταιρείας ήταν:

«... η υλοποίηση του προγράμματος ενοποίησης των Αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας τόσο της περιοχής του Ιστορικού Κέντρου όσο και των ευρισκόμενων κατά μήκος της Ιεράς Οδού μέχρι τον αρχαιολογικό χώρο της Ελευσίνας, όπου αυτή καταλήγει».

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Στους σκοπούς της εταιρείας συμπεριλήφθηκαν:

- Η εκπόνηση μελετών για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων ή η ανάθεσή τους σε τρίτους
- Η παρακολούθηση και διαχείριση του προγράμματος των αρχαιολογικών χώρων
- Η εκτέλεση και επίβλεψη ή η ανάθεση σε τρίτους των απαιτούμενων για την υλοποίηση του προγράμματος έργων
- Ο συντονισμός σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες των Υπουργείων, των ΟΤΑ και των Οργανισμών Κοινής Ωφέλειας των ενεργειών για την υλοποίηση των έργων κ.ά.

Με το Ν. 3843/2010 (ΦΕΚ 28-4-2010, άρθρο 12), η ανώνυμη εταιρεία «Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας Α.Ε.» μετονομάστηκε σε «Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων και Αναπλάσεις Α.Ε.», διατηρώντας τον ίδιο διακριτικό τίτλο («ΕΑΧΑ Α.Ε.»). Στους σκοπούς της εταιρείας προστέθηκε η υλοποίηση της ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων σε όλη την Ελληνική Επικράτεια και η εκτέλεση προγραμμάτων και έργων ανάπλασης, είτε αυτοτελώς ή και σε συνεργασία με άλλους φορείς.

Η εταιρεία καταργήθηκε με το Ν. 4250/2014 (ΦΕΚ 74Α/26-3-2014) και τις αρμοδιότητές της ανέλαβε το (νυν) ΥΠΕΝ. Με τον τρόπο αυτό χάθηκε μέρος της τεχνογνωσίας, των στελεχών αλλά κυρίως της δομής της Εταιρείας (Γαλάνη, 2016α).

ΔΙΠΛΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ

Με το Νόμο 3481/2006 (ΦΕΚ 162Α/2-8-2006), στο Δήμο Αθηναίων προβλέφθηκε η δημιουργία δύο νέων Υπερτοπικών – Μητροπολιτικών Πόλων αναψυχής, αθλητισμού, πολιτιστικών και άλλων συμπληρωματικών λειτουργιών (περιοχή Ελαιώνα/Βοτανικού και περιοχή της λεωφόρου Αλεξάνδρας). Με το ΠΔ της 29-4-2013 (ΦΕΚ 161ΑΑΠ/14-5-2013) εγκρίθηκε η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (άρθρο 1) και το Πρόγραμμα (άρθρο 2) Διπλής Ανάπλασης των περιοχών του Ο.Τ. 22 της περιοχής 69 του Δήμου Αθηναίων επί της Λεωφόρου Αλεξάνδρας, του ενοποιημένου Ο.Τ. 45 – 46 – 50 και του Ο.Τ. 45α της πολεοδομικής ενότητας Ελαιώνα του Δήμου Αθηναίων, με συγκεκριμένους όρους, περιορισμούς και κατευθύνσεις για την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος, χρήσεις γης και όρους δόμησης, γενική διάταξη κτιρίων και ελεύθερων χώρων κλπ., ενώ προβλέφθηκαν τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που θα συμμετέχουν στην υλοποίηση του έργου.

Συγκεκριμένα ως προς το τελευταίο, το ΠΔ προβλέπει ότι το Πρόγραμμα της Διπλής Ανάπλασης θα υλοποιηθεί με τη σύμπραξη και συμμετοχή των φορέων υλοποίησης αυτού, οι οποίοι ορίστηκαν ως εξής:

«Φορείς υλοποίησης του προγράμματος είναι ο Δήμος Αθηναίων και οι κύριοι των ακινήτων στις Περιοχές Ανάπλασης I και II καθώς και όσοι έλκουν από αυτούς δικαιώματα.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Στους φορείς υλοποίησης μπορεί να περιλαμβάνονται και νομικά πρόσωπα τα οποία συνιστούν ή στα οποία συμμετέχουν οι προαναφερόμενοι φορείς.

Τη γενική ευθύνη και τον συντονισμό του προγράμματος έχει ο Δήμος Αθηναίων».

Σε συνέχεια της πολεοδομικής ρύθμισης του Ν. 3481/2006 ιδρύθηκε η εταιρεία ειδικού σκοπού ΔΙΠΛΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ Α.Ε., «η οποία έχει σαν αντικείμενο την ανάπτυξη δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών και την εν γένει παροχή υπηρεσιών που αποβλέπουν στην οικιστική και περιβαλλοντική ανάπλαση και αναβάθμιση της ποιότητας ζωής καθώς και στην προώθηση της οικονομικής, αθλητικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης των περιοχών αυτών». Όπως αναφέρεται στην ιστοσελίδα του Δήμου Αθηναίων, οι εμπλεκόμενοι φορείς του έργου είναι: ο Δήμος Αθηναίων, η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, η εταιρεία "ΔΙΠΛΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗ Α.Ε.", ο Παναθηναϊκός Αθλητικός Όμιλος, η ΠΑΕ Παναθηναϊκός, το Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών, το ΥΠΕΧΩΔΕ (Πηγή: <http://www.cityofathens.gr/>).

2.2.2.3.β3. Ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα – Συμπράξεις δημόσιου - ιδιωτικού

Το ζήτημα της εμπλοκής του ιδιωτικού τομέα στις διαδικασίες αστικών αναπλάσεων κατέχει κεντρική θέση στην ευρωπαϊκή επιστημονική συζήτηση και πρακτική. Πρόκειται για μια παράμετρο που επηρέασε τις σύγχρονες πολιτικές για την αστική ανάπτυξη, καθώς θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική για την εξασφάλιση των απαραίτητων χρηματοδοτικών πόρων. Από τα μέσα τις δεκαετίας του '80, η εταιρική σχέση ανάμεσα στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα έρχεται στο προσκήνιο ως το κατάλληλο εργαλείο για την επιτυχημένη εφαρμογή ολοκληρωμένων προγραμμάτων αστικής ανάπλασης (βλ. και Π.Ε.2.2.1).

Η σύσταση εταιρικών σχέσεων στοχεύει στην ανάληψη κοινών ευθυνών και δράσεων «μεταξύ της παραδοσιακής αστικής πολιτικής ελίτ και άλλων παικτών της αστικής κοινωνίας, όπως παίκτες από τον ιδιωτικό τομέα και την κοινότητα» (Getimis and Grigoriadou, 2004, σελ. 5). Η σύσταση συμπράξεων για την υλοποίηση προγραμμάτων αστικής αναγέννησης οφείλεται σε χρηματοδοτικές ανάγκες, στην πολυδιάστατη και σύνθετη φύση των αστικών προβλημάτων, στη δυνατότητα που προσφέρει για άρση εμποδίων και δυσκολιών που οφείλονται στον συγκεντρωτισμό εξουσιών και στον κατακερματισμό αρμοδιοτήτων και φορέων, στη δυνατότητα για συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών κλπ. (Carter 2000, στο Βιτοπούλου κ.ά. 2015).

Στην Ελλάδα μέχρι σήμερα η σύσταση εταιρικών σχέσεων, όχι μόνο στο πεδίο των αστικών αναπλάσεων αλλά και γενικότερα, δεν έχει αξιοποιηθεί, γεγονός που μπορεί να αποδοθεί σε διάφορους λόγους, όπως στη μη συνειδητοποίηση της ανάγκης συνδυασμού πόρων και συλλογικής επίλυσης προβλημάτων, στις αργές συνήθειες ακολουθούμενες διαδικασίες, στις πολιτικές συγκρούσεις, στις πιέσεις συμφερόντων, στην ίδια την απροθυμία του ιδιωτικού τομέα να συνεργαστεί και να επενδύσει κλπ. (Getimis and Grigoriadou, 2004).

Ένα από τα λίγα επιτυχημένα –για τους λόγους που θα εκτεθούν στη συνέχεια– παραδείγματα υπήρξε η εταιρική σχέση που δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της Πιλοτικής Μελέτης για το ιστορικό και εμπορικό κέντρο της Θεσσαλονίκης. Αποτέλεσε ένα από τα πιλοτικά προγράμματα για 32 αστικές περιοχές που χρηματοδοτήθηκαν από το ERDF, DG XVI στις αρχές της δεκαετίας του '90. Επρόκειτο ουσιαστικά για ένα έργο ανάπλασης του οποίου οι επιδιώξεις και η διαχείριση επηρεάστηκαν από τη νοοτροπία και τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Tasoroulou, 2003). Η σύσταση της εταιρικής σχέσης προέκυψε ως ανταπόκριση στην ανάγκη για βελτίωση του ιστορικού κέντρου της πόλης και ως απόρροια της αναγνώρισης ότι ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ανάπλασης δεν θα μπορούσε να εφαρμοστεί από έναν μόνο παίκτη. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι η εξασφάλιση χρηματοδότησης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα ήταν ευκολότερη, εφόσον συμμετείχαν συγκεκριμένοι παίκτες, όπως για παράδειγμα η Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας (Tasoroulou, 2003).

Η αρχή της προσπάθειας είχε λίγο ή πολύ τα χαρακτηριστικά μιας ατομικής πρωτοβουλίας, η οποία, μετά από σειρά συζητήσεων, οδήγησε στη σύσταση της εταιρικής σχέσης καταρχήν μεταξύ πέντε εταίρων: της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, του Οργανισμού Θεσσαλονίκης, του Δήμου Θεσσαλονίκης, της Νομαρχίας Θεσσαλονίκης και του Υπουργείου Πολιτισμού (μέσω των τριών τοπικών Εφορειών). Οι τέσσερις από αυτούς τους φορείς ήταν στην ουσία ενεργοί τόσο κατά τη φάση αρχικής δημιουργίας του σχήματος όσο και καθ' όλη τη διάρκεια του έργου. Αντίθετα, η Νομαρχία Θεσσαλονίκης είχε μάλλον ένα συμβολικό συμμετοχικό ρόλο. Η εταιρική σχέση συστάθηκε με τις τυπικές διαδικασίες που απαιτούνταν για την εξασφάλιση της ευρωπαϊκής χρηματοδότησης. Τα επόμενα χρόνια εντάχθηκαν στην εταιρική σχέση τέσσερις εταίροι με συγκεκριμένο ρόλο ο καθένας: το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και το Τεχνικό Επιμελητήριο με ρόλο συμβουλευτικής/τεχνικής υποστήριξης, η Τράπεζα Μακεδονίας-Θράκης ως δυναμικός εταίρος με συμφέροντα στην περιοχή και, αργότερα, το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο, ως εκπρόσωπος των συμφερόντων των 'χρηστών' (για παράδειγμα των καταστηματαρχών). Τέλος, εντάχθηκε στην εταιρική σχέση η Ένωση Εκδοτών Ημερήσιων Εφημερίδων Μακεδονίας-Θράκης, επειδή συμπεριλήφθηκε στο πρόγραμμα η ανασύλωση ιδιόκτητου κτιρίου της. Η μορφή της εταιρικής σχέσης ήταν ένα αμοιβαίο συμβόλαιο ανάμεσα στον Οργανισμό Θεσσαλονίκης και στους εταίρους που ανέλαβαν την εφαρμογή του προγράμματος (Tasoroulou, 2003).

Στη συνέχεια θα καταγράψουμε τα βασικά προβλήματα αλλά και τους παράγοντες επιτυχίας αυτής της προσπάθειας.

- Η έλλειψη εμπειρίας σε εταιρικά σχήματα ήταν το βασικό –ίσως και το μοναδικό– πρόβλημα κατά το στάδιο σύστασης της εταιρικής σχέσης και καθορισμού στόχων, το οποίο ξεπεράστηκε λόγω του καλού κλίματος συνεργασίας και της δέσμευσης συγκεκριμένων ατόμων. Η εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα από τα πρώτα στάδια της διαδικασίας υπήρξε ένα κρίσιμο θετικό στοιχείο.

- Στο στάδιο του σχεδιασμού, τα σοβαρότερα εμπόδια ήταν οι θεσμικές συνθετότητες όσον αφορά στη μελλοντική υλοποίηση των επιμέρους έργων (π.χ. ζητήματα ιδιοκτησίας, έλλειψη σχετικών σχεδίων χρήσεων γης κλπ.) και η αδυναμία αντιμετώπισης ευρύτερων ζητημάτων σχεδιασμού που θεωρήθηκαν ότι μπορεί να είχαν πολιτικό κόστος. Εμπόδιο επίσης θεωρήθηκε η διαφορετική φιλοσοφία των εμπλεκόμενων μερών, ωστόσο η σύσταση μιας κοινής ομάδας σχεδιασμού και η επιστράτευση των ειδικών τεχνοκρατών αποτέλεσε σημαντικό βήμα στην επίλυση αυτού του προβλήματος.
- Στο στάδιο της εφαρμογής, βασικό πρόβλημα αποτέλεσε η επί της ουσίας ανεξάρτητη λειτουργία του κάθε φορέα από τους υπόλοιπους, αφού καθένας ήταν αρμόδιος για την εφαρμογή συγκεκριμένων υπο-έργων. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να συσχετιστεί και με τις κυρίαρχες συμμετοχικές κουλτούρες αλλά και με πολιτικούς παράγοντες. Επίσης, οργανωτικές ανεπάρκειες (όπως η προετοιμασία των υπο-έργων) οδήγησαν σε καθυστερήσεις της εφαρμογής, αν και η ανάγκη απορρόφησης των ευρωπαϊκών πόρων συντέλεσε θετικά, όπως και η συνεχής αξιολόγηση της εφαρμογής. Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθεί ότι, σε αυτό το στάδιο καθοριστική ήταν και η κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα, ο οποίος συνέβαλε, μεταξύ άλλων, στην αποδοτική απορρόφηση των κονδυλίων.
- Τέλος, στον τομέα της διαχείρισης, η έλλειψη εμπειρίας σε αντίστοιχες προσπάθειες είχε ως αποτέλεσμα την αδυναμία, σε αρκετές περιπτώσεις, συντονισμού των διαφόρων έργων (Tasoroulou, 2003).

Η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και δη του ιδιωτικού κεφαλαίου στις διαδικασίες αστικών αναπλάσεων στη χώρα είναι ισχυρή. Μία από τις πιο γνωστές περιπτώσεις είναι η χρηματοδότηση από το Ίδρυμα «Σταύρος Νιάρχος» της αρχικής προμελέτης (Master Plan) για την ανάπλαση της παραλιακής ζώνης του Φαληρικού Όρμου (παραλία Καλλιθέας – Μοσχάτου – Παλαιού Φαλήρου), ύψους 3 εκατομμυρίων ευρώ, η οποία ωστόσο αποτελεί ένα είδος «χορηγίας» προς το ελληνικό δημόσιο, και δεν θα πρέπει να συσχετιστεί με τις ευρωπαϊκές πρακτικές αστικής αναγέννησης όπου ο ιδιωτικός τομέας επενδύει κεφάλαια με σκοπό το κέρδος. Το Ίδρυμα «Σταύρος Νιάρχος» χρηματοδοτεί και την κατασκευή στο χώρο του παλαιού υποδρόμου του Κέντρου Πολιτισμού Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ), που θα στεγάσει την Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος και την Εθνική Λυρική Σκηνή. Για το συντονισμό της μελέτης, κατασκευής και εξοπλισμού του ΚΠΙΣΝ συστάθηκε η ΚΠΙΝΣ Α.Ε., η οποία κατά τη φάση κατασκευής του έργου ελέγχεται από το Ίδρυμα. Με την ολοκλήρωσή του, το Κέντρο Πολιτισμού θα περιέλθει στο στο ελληνικό δημόσιο το οποίο θα αναλάβει τον έλεγχο και τη διαχείρισή του, όπως το ίδιο θα συμβεί και με την ΚΠΙΣΝ Α.Ε. (<http://www.snfcc.org/about/faqs/?lang=el>).

2.2.2.3.β4. Διαδικασίες συμμετοχής και διαβούλευσης

Η συμμετοχή στη δημόσια δράση γίνεται με πολλούς τρόπους, όπως επαφές με τους πολίτες, δημόσιες συναντήσεις, συμβουλευτικές επιτροπές, διαδικασίες

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

διαπραγμάτευσης και διαμεσολάβησης, εκπροσώπηση μέσω ομάδων συμφερόντων κλπ.. Στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής διαδικασίας, επιβάλλεται η συμμετοχή των πολιτών σε όλα τα στάδια διαμόρφωσης πολιτικής, από τη διατύπωση του προβλήματος μέχρι την επιλογή πολιτικής (Wagle, 2000). Η στροφή προς περισσότερο συνεργατικές προσεγγίσεις σχεδιασμού αποτελεί πλέον κεντρικό ζήτημα στις επιστημονικές συζητήσεις για τις διαδικασίες του σχεδιασμού, καθώς θεωρείται ότι μια ευρύτερη διασπορά της δικαιοδοσίας για δράση (όχι μόνο της τεχνικής ομάδας σχεδιασμού ή της δημόσιας αρχής του σχεδιασμού) θα έχει θετικότερα αποτελέσματα στις κοινωνικο-χωρικές σχέσεις. Για να είναι μια στρατηγική αποτελεσματική, θα πρέπει να διαμορφωθεί συνεκτιμώντας τις αντιλήψεις που έχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι (όσοι επενδύουν, όσοι ρυθμίζουν κλπ.) για τον συγκεκριμένο τόπο, τις σχέσεις μεταξύ των δικτύων, τις πιθανές συνέργειες και τους δεσμούς ενσωμάτωσης. Τέλος, μια στρατηγική για να χαρακτηρίζεται από νομιμότητα πρέπει να δείχνει ότι δεν αποτελεί απόφαση ρουτίνας των τεχνικών ειδημόνων ή των πολιτικών (Healey, 2001).

Δυνητικά, στις διαδικασίες του σχεδιασμού συμμετέχουν οι ακόλουθοι διακυβευματίες (APA, 2006):

Μέλη της κοινωνίας: άτομα που είναι παρακείμενα σε μια προτεινόμενη δραστηριότητα, κάτοικοι, ιδιοκτήτες γης, ενοικιαστές, μειονότητες, χρήστες (π.χ. πάρκων), ιδιοκτήτες επιχειρήσεων της περιοχής.

Ομάδες συμφερόντων: εμπορικό επιμελητήριο, περιβαλλοντικές ομάδες, φυλετικές ή εθνικές ομάδες, οργανισμοί της βιομηχανίας, θρησκευτικοί οργανισμοί, ομάδες πολιτών, κοινωνικές ομάδες, οργανώσεις γειτονιάς.

Φορείς: φορείς για ειδικά ζητήματα (ύδρευση, αποχέτευση, πάρκα, σχολεία κλπ.), μέλη επιτροπών σχεδιασμού, τοπική αυτοδιοίκηση, κρατικοί φορείς, ομοσπονδιακοί φορείς.

Εκλεγμένοι αξιωματούχοι: δημοτικοί σύμβουλοι, δήμαρχοι, μέλη σχολικών επιτροπών, κρατικοί εκπρόσωποι.

Στις θεσμικά προβλεπόμενες διαδικασίες αστικών αναπλάσεων στην Ελλάδα ισχύουν τα ακόλουθα:

Αναφορικά με τις προβλεπόμενες από το Ν. 2508/1997 διαδικασίες, η προκαταρκτική πρόταση ανάπλασης αποστέλλεται για γνωμοδότηση, ανάλογα με το φορέα που κινεί τη διαδικασία, σε φορείς και οργανισμούς του δημόσιου τομέα καθώς και σε οργανισμούς κοινής ωφέλειας. Ο οικείος ΟΤΑ μεριμνά για την ευρύτερη δημοσιοποίηση της πρότασης με κάθε πρόσφορο τρόπο, όπως με ανοικτές συγκεντρώσεις ή ανακοινώσεις από τον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο.

Στις περιπτώσεις των ΣΟΑΠ προβλέπονται διαδικασίες διαβούλευσης με οργανισμούς κοινής ωφέλειας και οργανισμούς του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα, που συνίσταται στην παροχή γνωμοδότησης επί της πρότασης του σχεδίου. Ταυτόχρονα, ο οικείος ΟΤΑ οφείλει, όπως και στην περίπτωση των προτάσεων ανάπλασης του Ν. 2508/1997, να μεριμνήσει για την ευρύτερη δυνατή

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

δημοσιοποίηση της πρότασης προς τους πολίτες και τις μη κυβερνητικές οργανώσεις της περιοχής, με κάθε πρόσφορο μέσο. Ο ίδιος μεριμνά και για τη συστηματική καταγραφή των απόψεων με απογραφικές μεθόδους. Η συστηματική καταγραφή, κωδικοποίηση και αξιολόγηση των απόψεων των πολιτών, των οργανώσεων και των φορέων που εμπλέκονται αποτελεί τμήμα των παραδοτέων της μελέτης του ΣΟΑΠ³⁸.

Για την πρώτη περίπτωση, των αναπλάσεων του Ν. 2508/1997, όπως ήδη αναφέρθηκε, η εφαρμογή του είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Στην περίπτωση ανάπλασης της παλιάς πόλης του Ηρακλείου, δεν υπήρξαν συμμετοχικές διαδικασίες λόγω της επιφυλακτικότητας της δημοτικής αρχής και ενός ελλείμματος επικοινωνιακής πολιτικής του Δήμου και του Γραφείου Παλιάς Πόλης (Φουρναράκης, 2003).

Στις μελέτες και τα έργα αστικών αναπλάσεων που λαμβάνουν χώρα εκτός του πλαισίου του Ν. 2508/1997, θα πρέπει να εξετάσει κανείς –εξειδικευμένα ως προς αυτήν την πτυχή– πλήθος παραδειγμάτων για να καταλήξει σε ένα ασφαλές συμπέρασμα. Μέσα από την εξέταση ενδεικτικών παραδειγμάτων μπορεί πάντως κανείς να διατυπώσει την άποψη ότι υπάρχουν ορισμένα «καλά» παραδείγματα συμμετοχικών διαδικασιών, όπως για παράδειγμα διαφόρων ειδών διαδικασίες, εκτός του επίσημου θεσμικού πλαισίου, που έλαβαν χώρα κατά τις διαδικασίες αναπλάσεων της ΕΑΧΑ (π.χ. λαϊκές συνελεύσεις, συλλογή υπογραφών κλπ.) (Γαλάνη, 2016β). Αντίστοιχα, στη συνέντευξή του στην ερευνητική ομάδα ο Αντιδήμαρχος Θεσσαλονίκης κ. Αθανάσιος Παππάς (2016), αναφέρθηκε στην περίπτωση του ιστορικού κτιριακού συγκροτήματος των «Στάβλων Παπάφη» στη Θεσσαλονίκη, όπου οι εναλλακτικές επιλογές αξιοποίησής του συζητήθηκαν με τους κατοίκους και τα πορίσματα των συμμετοχικών αυτών διαδικασιών θα αποτελέσουν το πλαίσιο διενέργειας διεθνούς αρχιτεκτονικού διαγωνισμού για την αναμόρφωση της περιοχής.

Στην περίπτωση του ΣΟΑΠ Αθήνας, του μοναδικού ΣΟΑΠ που έχει εγκριθεί μέχρι σήμερα στη χώρα, η παρούσα έρευνα δεν εντόπισε κάποιο παραδοτέο του με την καταγραφή, συστηματοποίηση και αξιολόγηση των απόψεων των πολιτών, των οργανώσεων και των φορέων, όπως προβλέπεται θεσμικά. Γεγονός είναι ότι ο Δήμος Αθηναίων κάλεσε τους πολίτες να συμμετάσχουν στη διαδικασία διαβούλευσης που αναρτήθηκε στην ιστοσελίδα του (https://www.cityofathens.gr/diavouleush_soap). Σύμφωνα με τον Οικονόμου (2016), πρόκειται για μια διαδικασία επιβεβλημένη από το νόμο, η οποία κατά τη γνώμη του ελάχιστα αποδίδει. Κατ' αυτήν την έννοια, η επίσημη θεσμικά προβλεπόμενη διαδικασία είναι αποτυχημένη. Από την άλλη πλευρά, όμως, η μέχρι σήμερα εμπειρία έχει δείξει ότι οι άτυπες –με την έννοια του εκτός επίσημου θεσμικού πλαισίου– διαδικασίες που αφορούν συζητήσεις με φορείς των πόλεων, συλλογικότητες, την κοινωνία των πολιτών, των επιχειρήσεων και εν γένει όσων θα υποστούν τις συνέπειες των παρεμβάσεων είναι ιδιαίτερα επιτυχημένη και

³⁸ Σύμφωνα με την 18150/9-4-2012 απόφαση Υπουργού (ΦΕΚ 1341Β/24-4-2012).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

αποδοτική, όπως συνέβη στην περίπτωση του ΣΟΑΠ Αθήνας. Ανάλογης έκβασης υπήρξαν και οι συνεργασίες με τα Υπουργεία τα οποία ήταν αρμόδια για την έγκριση του ΣΟΑΠ, οι οποίες οδήγησαν επί της ουσίας στη διαμόρφωση ενός δικτύου μέσα στη δημόσια διοίκηση με δυνητικά μεσοπρόθεσμα οφέλη.

Αν και δεν σχετίζεται άμεσα με τις αστικές αναπλάσεις αλλά με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στην πόλη, είναι σημαντική η πρωτοβουλία του Δήμου Αθηναίων τον Ιούλιο του 2013 με την επωνυμία «συνΑθηνά» (<http://www.synathina.gr/el/>), η οποία αποτελεί «κοινό τόπο συνεύρεσης, διευκόλυνσης και αξιοποίησης των ομάδων πολιτών που πραγματοποιούν δράσεις για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στην πόλη». Υπάγεται στην Αντιδημαρχία Κοινωνίας των Πολιτών και Δημοτικής Αποκέντρωσης και στοχεύει στην άντληση πληροφοριών για τις προτεραιότητες των πολιτών. Τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται είναι: δικτυακή πλατφόρμα, στέγη του συνΑθηνά, ανοιχτές Δευτέρες και θεματικές συναντήσεις. Από την έναρξη της λειτουργίας της έως και σήμερα η ιστοσελίδα και η στέγη του συνΑθηνά έχουν φιλοξενήσει συνολικά 2075 δράσεις τις οποίες πραγματοποίησαν 239 ομάδες πολιτών και φορείς.

Ολοκληρώνοντας αυτή την ενότητα, κρίνουμε σκόπιμο να γίνει ένα γενικότερο σχόλιο για τις συμμετοχικές διαδικασίες στο πεδίο του χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα, που ενδεχομένως αντανakλώνται και στις διαδικασίες αστικών αναπλάσεων. Συνολικά αναγνωρίζεται έλλειψη δημόσιας συμμετοχής, η οποία μπορεί να αποδοθεί στην έλλειψη ενημέρωσης, στη μη κατανόηση του αντικειμένου και του σκοπού αυτής της συμμετοχής και στην προσωπική αδιαφορία. Η συμμετοχή των πολιτών σε ελάχιστες περιπτώσεις υπερβαίνει το ατομικό συμφέρον και οι συζητήσεις που λαμβάνουν χώρα δεν επικεντρώνονται στο όραμα και στη συνολική στρατηγική για την κάθε περιοχή. Ακόμα και οι ίδιοι οι –εν δυνάμει– “ενορχηστρωτές” αυτών των διαδικασιών (δημόσια διοίκηση ή δημοτική αρχή, πολεοδόμοι κλπ.) παρουσιάζονται επιφυλακτικοί απέναντι στις διαδικασίες και δεν επενδύουν τους απαραίτητους πόρους για την ουσιαστική ενσωμάτωση και ενθάρρυνση της συμμετοχής ατόμων και ομάδων στη διαδικασία του σχεδιασμού. Σε πολλές περιπτώσεις δε, θεωρούν ότι αυτές οι διαδικασίες δεν είναι ουσιαστικές ή ότι –με τον τρόπο που διενεργούνται– δεν είναι σε θέση να επιτύχουν συναίνεση (Τασοπούλου, 2015). Για όλους τους παραπάνω λόγους, η μέριμνα για το ζήτημα των συμμετοχικών διαδικασιών είναι ένα θέμα που θα πρέπει να απασχολήσει σοβαρά όσους σχεδιάζουν πολιτική και λαμβάνουν αποφάσεις.

2.2.2.3.β5. Χρηματοδότηση αστικών αναπλάσεων

Η περίοδος μέχρι το 2013

Ο Γκανασούλης (2011) προβαίνει σε μια αποτίμηση των μελετών / έργων ανάπλασης για την περίοδο από το 1990 έως το 2005 και καταγράφει τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά εργαλεία και τις δράσεις που υλοποιήθηκαν. Σύμφωνα με αυτή τη σύνοψη, δράσεις αστικών αναπλάσεων χρηματοδοτήθηκαν από το Πρόγραμμα

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ), από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλοντος (ΕΠΠΕΡ – εθνικό σκέλος ή ΠΕΠ με πόρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης), από το Ταμείο Συνοχής, από άλλα ειδικά προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και από το ΕΤΕΡΠΣ. Σημαντικότερες εξ αυτών των χρηματοδοτικών πηγών θεωρεί το ΠΔΕ και το ΕΤΕΡΠΣ. Το μεν πρώτο περιέλαβε μελέτες και έργα αναπλάσεων στην ευρύτερη περιοχή του λεκανοπεδίου εν’ όψει της Ολυμπιακής προετοιμασίας, το δε δεύτερο χρηματοδότησε έργα αναπλάσεων ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων και έργα αποκατάστασης διατηρητέων κτιρίων. Ειδικότερα όσον αφορά στο ΕΤΕΡΠΣ, διακρίνει τις χρηματοδοτήσεις της περιόδου σε 3 ομάδες: Η 1^η ομάδα αφορούσε χρηματοδοτήσεις έργων στο πλαίσιο Προγραμματικών Συμβάσεων που είχαν συναφθεί μεταξύ του ΥΠΕΧΩΔΕ και των Α’ βαθμίων και Β’ βαθμίων ΟΤΑ. Η 2^η ομάδα αφορούσε έργα που υλοποιήθηκαν από τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, Ιερές Μονές και Ιερούς Ναούς και τη ΔΕΠΟΣ. Η 3^η ομάδα αναφέρεται σε μελέτες και έργα που εντάχθηκαν στο Τεχνικό πρόγραμμα του Υπουργείου και υλοποιήθηκαν από τη ΔΕΕΑΠ.

Αναλυτικότερα, την περίοδο 1990-2000, η ΔΕΕΑΠ δραστηριοποιήθηκε σε δύο επίπεδα: το πρώτο αφορούσε στην υλοποίηση έργων από την ίδια τη Δ/ση, ενώ το δεύτερο στις χρηματοδοτήσεις αντιστοίχων έργων που υλοποιήθηκαν από άλλους φορείς.

Στο πρώτο επίπεδο, ο Γκανασούλης (2011) ομαδοποιεί τις δραστηριότητες της ΔΕΕΑΠ και αναφέρει τους πόρους που διατέθηκαν:

- Α. Έργα αναπλάσεων ή νέων διαμορφώσεων κοινοχρήστων χώρων. Τα έργα αυτά χρηματοδοτήθηκαν τόσο από εθνικούς όσο και από Κοινοτικούς πόρους. Η δαπάνη για 11 παρεμβάσεις αναπλάσεων που υλοποιήθηκαν από τη ΔΕΕΑΠ ανήλθε σε 13.837.124 ευρώ περίπου.
- Β. Αποκαταστάσεις διατηρητέων κτιρίων. Ενδεικτικά, η δαπάνη για την αποκατάσταση 14 διατηρητέων μνημείων ανήλθε σε 1.379.751 ευρώ.
- Γ. Φωτισμοί ανάδειξης μνημείων και αρχιτεκτονικών συνόλων. Το Πρόγραμμα φωτισμού χρηματοδοτήθηκε με πόρους του ΕΤΕΡΠΣ και αφορούσε τη φωταγώγηση περισσότερων από 50 σημαντικών κτιρίων και ελεύθερων χώρων. Η δαπάνη για την αποκατάσταση – ανάδειξη διατηρητέων κτιρίων συνολικά (συμπεριλαμβανομένων των έργων φωτισμού) ανήλθε σε 35.183.947 ευρώ (πέραν των διατηρητέων κτιρίων του Θησείου).
- Δ. Λοιπές δράσεις αναβάθμισης του αστικού τοπίου³⁹.

Στο δεύτερο επίπεδο, όσον αφορά χρηματοδοτήσεις αντιστοίχων έργων⁴⁰ που υλοποιήθηκαν από άλλους φορείς την εποπτεία των οποίων είχε το Υπουργείο, ο Γκανασούλης (2011) παραθέτει τα ακόλουθα στοιχεία:

³⁹ Δεν παρέχονται αναλυτικά στοιχεία χρηματοδότησης.

⁴⁰ Πρόκειται για αστικές αναπλάσεις με ιδιαίτερη στόχευση στην ανάδειξη παραδοσιακών κτιρίων και συνόλων και τη λειτουργική αναβάθμιση επί μέρους πολεοδομικών ζωνών (έργα αναπλάσεων και διαμορφώσεων κοινοχρήστων χώρων, αποκαταστάσεις διατηρητέων κτιρίων) (Γκανασούλης 2011).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

- A. Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον» (ΕΠΠΕΡ) του 2^{ου} Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (ΚΠΣ) χρηματοδότησε την υλοποίηση έργων ανάπλασης. Συγκεκριμένα, το Μέτρο 4.3 του υπ' όψη ΕΠ αφορούσε στην προστασία και ανάδειξη ιστορικών κέντρων, παραδοσιακών οικισμών, περιοχών ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, αναβάθμιση αστικών περιοχών και περιορισμό της αισθητικής ρύπανσης σε περιοχές με υψηλή τουριστική κίνηση. Σε αυτό εντάχθηκαν συνολικά 85 έργα και η συνολική δαπάνη υλοποίησής τους ανήλθε σε 93.617.022 ευρώ. Τα έργα αυτά χρηματοδοτήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) κατά 75% και από το ΠΔΕ (ΥΠΕΧΩΔΕ) κατά 25%. Από αυτά τα έργα, 28 περιπτώσεις αφορούσαν την προστασία, ανάδειξη και προβολή της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, των οποίων η συνολική δαπάνη για την υλοποίηση ανήλθε σε 43.649.338 ευρώ.
- B. Το ΕΠΠΕΡ μέσω των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) χρηματοδότησε 8 έργα που εντάσσονται στην προσπάθεια προστασίας και ανάδειξης της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, με συνολική δαπάνη 8.481.291 ευρώ.
- Γ. Το Ταμείο Συνοχής της ΕΕ συνέδραμε την προσπάθεια ανάδειξης πολεοδομικών ενοτήτων με παραδοσιακό χαρακτήρα. Στο πλαίσιο του Προγράμματος για «Ειδικά έργα περιβάλλοντος» χρηματοδοτήθηκαν μέσω της ΔΕΕΑΠ πέντε (5) έργα συνολικού κόστους 4.108.584 ευρώ, με συμμετοχή του Ταμείου Συνοχής στη δαπάνη κατά 85%.
- Δ. Στο πλαίσιο του 3^{ου} ΚΠΣ και ιδιαίτερα του Προγράμματος Περιβάλλοντος υπήρξαν αντίστοιχες δράσεις για την προστασία και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Στο Μέτρο 7.2 που αφορά σε «παρεμβάσεις για την προστασία και ανάδειξη ιστορικών κέντρων, τόπων ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, παραδοσιακών και διατηρητέων οικισμών εθνικού ενδιαφέροντος καθώς και περιοχών με οικολογικό ενδιαφέρον και πολιτιστικό απόθεμα» εντάχθηκαν 85 έργα συνολικής δαπάνης 65.757.715 ευρώ (ορισμένα εξ αυτών ολοκληρώθηκαν έως και το 2004).
- Ε. Μέσω προγραμματικών συμβάσεων μεταξύ ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού και ΥΠΕΧΩΔΕ εκπονήθηκαν μελέτες και υλοποιήθηκαν έργα εφαρμογής ρυμοτομικών σχεδίων, δημιουργίας κοινοχρήστων χώρων, διαμόρφωσης και ανάπλασης πλατειών, πεζοδρόμων και χώρων πρασίνου, καθώς και έργα αποκατάστασης, προβολής και ανάδειξης παραδοσιακών και διατηρητέων κτιρίων. Η συντριπτική πλειονότητα των Προγραμματικών Συμβάσεων χρηματοδοτήθηκαν από το ΕΤΕΡΠΣ. Πρόκειται για εκατοντάδες έργα, με μεγάλη χωροταξική διασπορά, που αντιστοιχούν σε συνολικές δεσμεύσεις 26.224.505 ευρώ.
- ΣΤ. Μία πρόσθετη των Προγραμματικών Συμβάσεων δέσμη χρηματοδοτήσεων αφορά σε 75 περιπτώσεις έργων αποκατάστασης διατηρητέων κτιρίων σε Δήμους της χώρας. Το συνολικό ύψος των δεσμεύσεων ήταν 6.749.817 ευρώ.
- Ζ. Η εκτέλεση έργων συντήρησης, αποκατάστασης, προβολής και ανάδειξης Ιερών Μονών, Ιερών Ναών και Θρησκευτικών εν γένει μνημείων σε όλη τη χώρα χρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΕΡΠΣ. Αναφέρεται σε μία δέσμη παρεμβάσεων σε 97 Ιερές Μονές, με συνολικές δεσμεύσεις για έργα συντήρησης και αποκατάστασης ύψους 20.484.226 Ευρώ.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Οι Ανδρικοπούλου κ.ά. (2014) παρουσιάζουν την εμπλοκή της Ελλάδας στα αστικά πιλοτικά σχέδια και στα προγράμματα URBAN, καταρχήν για την περίοδο μέχρι το 2000. Μεταξύ 1989-1993/96 η Ελλάδα συμμετείχε στην Φάση Ι των αστικών πιλοτικών σχεδίων στο πλαίσιο της πολιτικής συνοχής της ΕΕ, με δύο σχέδια, της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης. Το πιλοτικό σχέδιο της Αθήνας αφορά την περιοχή του Πύργου Βασιλίσσης, η διαχείριση του οποίου έγινε από τον Οργανισμό Αθήνας. Το συνολικό κόστος ανήλθε σε 7,68 εκατ. ECU, με το 75% της χρηματοδότησης να προέρχεται από το ΕΤΠΑ.

Το πιλοτικό σχέδιο της Θεσσαλονίκης αφορά ένα μεγάλο τμήμα του ιστορικού και εμπορικού κέντρου της πόλης. Το σχέδιο υλοποιήθηκε από τον Οργανισμό Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης (ΟΡΘΕ) με τη συμμετοχή διαφόρων φορέων. Οι φορείς που υλοποίησαν έργα στο πλαίσιο του σχεδίου ήταν ο Δήμος Θεσσαλονίκης, η ΔΕΠΟΣ, η 16^η Εφορεία Αρχαίων Μνημείων, η 9^η Εφορεία Βυζαντινών Μνημείων και η Τράπεζα Μακεδονίας-Θράκης (βλ. αναλυτικότερα Κεφάλαιο 2.3.2.3). Το συνολικό κόστος ανήλθε σε 7,3 εκατ. ECU, με τα 5,5 εξ αυτών να προέρχονται από το ΕΤΠΑ (Ανδρικοπούλου κ.ά., 2014, σελ. 445-444).

Στη δεύτερη φάση των αστικών πιλοτικών σχεδίων (1997-1999) η Ελλάδα συμμετείχε στο πρόγραμμα με δύο πιλοτικά σχέδια: της Αλεξανδρούπολης και της Δυτικής Αθήνας. Το πιλοτικό σχέδιο της Αλεξανδρούπολης με τίτλο «Διεθνής Δικτυωμένη Πόλη» υλοποιήθηκε από το Δήμο Αλεξανδρούπολης και την Αναπτυξιακή Εταιρεία Αλεξανδρούπολης (ΑΝ.ΕΤ.Α. Α.Ε.). Το συνολικό κόστος ανήλθε σε 3,4 εκατ. ECU, με 2,5 εκατ. ECU από το ΕΤΠΑ. Το «Βιώσιμο Σχέδιο Καινοτομίας Δυτικής Αθήνας» αφορά εννέα Δήμους που συνιστούν τον Αναπτυξιακό Σύνδεσμο Δυτικής Αθήνας (υπεύθυνη αρχή) και έχει ως κεντρική ιδέα τη χρήση της πληροφορικής τεχνολογίας ως μια πλατφόρμα στήριξης της αστικής αναζωογόνησης. Το συνολικό κόστος ήταν 4,6 εκατ. ECU, με τα 3 εκατ. να προέρχονται από το ΕΤΠΑ (Ανδρικοπούλου κ.ά., 2014, σελ. 451-454).

Την περίοδο 1994-1999 η Ελλάδα συμμετείχε στο πρώτο πρόγραμμα URBAN με έξι αστικές συνοικίες στις πόλεις: Βόλος-Νέα Ιωνία, Δυτική Θεσσαλονίκη, Ερμούπολη, Κερατσίνι-Δραπετσώνα, Πάτρα, Περιστέρι. Το συνολικό κόστος ανήλθε σε 63.374.923 ευρώ, εκ των οποίων 45.242.000 ευρώ αποτέλεσε κοινοτική συμμετοχή και 15.080.666 ευρώ εθνική συμμετοχή. Όσον αφορά στην κοινοτική συμμετοχή, 34.117.000 ευρώ προήλθαν από το ΕΤΠΑ και 11.125.000 ευρώ από το ΕΚΤ. Ποσό 3.052.257 ευρώ που προσμετράται στην εθνική συμμετοχή αναφέρεται ως «ιδιωτική συμμετοχή» (Ανδρικοπούλου κ.ά., 2014, σελ. 454-462).

Αξιολογώντας την εφαρμογή του προγράμματος, οι Ανδρικοπούλου κ.ά. (2014, σελ.462) αναφέρουν:

«Η εφαρμογή του προγράμματος URBAN συνάντησε πολλά εμπόδια και δυσκολίες με αποτέλεσμα να καθυστερήσει η έναρξη της εφαρμογής του κατά τρία χρόνια. Τα σημαντικότερα ήταν: α) στο θεσμικό και οργανωτικό επίπεδο, το πρόβλημα

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

συντονισμού μεταξύ των τριών υπουργείων, β) η αδυναμία των εμπλεκόμενων φορέων υλοποίησης να συνεργαστούν μεταξύ τους πάνω σε μια κοινή πλατφόρμα διαπραγμάτευσης και συνεννόησης και γ) ο κατακερματισμός των επιμέρους δράσεων».

Την περίοδο 2000-2005, η οποία χαρακτηρίζεται από την εστίαση στον τομέα των αστικών αναπλάσεων στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, δεδομένης της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 (αν και ανάλογες δράσεις έλαβαν χώρα και σε άλλες «Ολυμπιακές πόλεις»), συγκροτήθηκε το γνωστό «Πρόγραμμα Ολυμπιακών Αναπλάσεων», ένα ευρύτατο πρόγραμμα αναβάθμισης του δημόσιου χώρου. Όπως αναλυτικά παρουσιάζει ο Γκανασούλης (2011), το Πρόγραμμα, υπό την γενική ονομασία «2004 / Η ΑΛΛΗ ΑΤΤΙΚΗ - Η ΑΛΛΗ ΑΘΗΝΑ», είχε συνολικό προϋπολογισμό 245,6 εκ. ευρώ. Πηγή χρηματοδότησης ήταν αμιγώς εθνικοί πόροι. Μετά από πολλές τροποποιήσεις των οικονομικών δεδομένων του προγράμματος κατά τη διάρκεια της τεχνικοοικονομικής του διαχείρισης, αυτά παγιώθηκαν το 2002, ως εξής:

- ΣΑΜ 012: προϋπολογισμός 13.010.048 ευρώ
- ΣΑΕ 012: προϋπολογισμός 146.201.351 ευρώ
- ΣΑΜ 0125: προϋπολογισμός 4.575.106 ευρώ
- ΣΑΕ 0125: προϋπολογισμός 73.326.675 ευρώ

ήτοι, συνολικός προϋπολογισμός του Προγράμματος: 237.113.180 ευρώ. Κατά τη χρονική εξέλιξη του Προγράμματος, 3 έργα εντάχθηκαν για χρηματοδοτικούς λόγους στο ΕΠΠΕΡ (3^ο ΚΠΣ), οπότε και οι αντίστοιχες πληρωμές ύψους 2.348.790 Ευρώ συγχρηματοδοτήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ως οριζόντια δράση – υποπρόγραμμα των Ολυμπιακών Αναπλάσεων προωθήθηκε αρχικά το 1998 το «Πρόγραμμα αισθητικής αποκατάστασης - συντήρησης όψεων κτιρίων σε οδικούς άξονες και περιοχές ολυμπιακού ενδιαφέροντος με επιχορήγηση ΥΠΕΧΩΔΕ», με στόχο τη βελτίωση της εικόνας της πόλης με κίνητρο την κρατική ενίσχυση και μοχλό την ιδιωτική πρωτοβουλία, το οποίο αργότερα, το 2002, έτυχε περαιτέρω επεξεργασίας και υποβλήθηκε ως «Πρόγραμμα αισθητικής αναβάθμισης όψεων κτιρίων / Πρόταση υλοποίησης με συγχρηματοδότηση (ΠΔΕ - ιδιώτες)». Μεταξύ του 2002 και του 2003 θεσμοθετήθηκαν οι σχετικές διαδικασίες και προϋποθέσεις για την υπαγωγή στο Πρόγραμμα, το οποίο άρχισε να εφαρμόζεται από την 30.6.2003. Από τις 1.368 εκδηλώσεις ενδιαφέροντος για υπαγωγή στο Πρόγραμμα, εν τέλει προχώρησαν και ολοκλήρωσαν τις σχετικές εργασίες οι ιδιοκτήτες 834 κτιρίων. Το Δημόσιο κατέβαλε για τη συγκεκριμένη δράση συνολικές πιστώσεις ύψους 5.065.449 Ευρώ, εκ των οποίων 63.030 Ευρώ αφορούσαν σε δαπάνη δημοσιοποίησης του προγράμματος. Το μέσο ύψος της επιχορήγησης ανά οικοδομή ανήλθε σε 5.998 Ευρώ (Γκανασούλης 2011).

Την περίοδο 2000-2006, τρεις ελληνικές πόλεις εφάρμοσαν προγράμματα URBAN (URBAN II⁴¹): Ηράκλειο, Κομοτηνή, Πέραμα. Για κάθε μία από τις τρεις αυτές πόλεις

⁴¹ Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της URBAN II αποτελεί η ανάπτυξη καινοτομικών υποδειγμάτων για την αστική ανάπτυξη. Άλλο χαρακτηριστικό αποτελεί η έντονη έμφαση στην εταιρική σχέση και τη

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

εγκρίθηκε και εφαρμόστηκε ανεξάρτητο πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας URBAN II που είχε τη μορφή Επιχειρησιακού Προγράμματος. Η συνολική χρηματοδότηση και των τριών υποπρογραμμάτων ανήλθε σε 37.377.000 ευρώ, με την συνεισφορά του ΕΤΠΑ να φθάνει τα 25.500.000 ευρώ (Ανδρικοπούλου κ.ά., 2014, σελ. 462-467).

Τις περιόδους 2000-2006 και 2007-2013 εκπονήθηκαν τα επονομαζόμενα «Ολοκληρωμένα Σχέδια Αστικής Ανάπτυξης» (ΟΣΑΑ) που εντάχθηκαν στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα. Τα σχέδια αυτά «συγκεντρώνουν παρεμβάσεις που αφορούν συγκεκριμένες αστικές περιοχές και ακολουθούν τη γενική λογική των προγραμμάτων URBAN, δηλαδή συνδυάζουν έργα υποδομής και αναπλάσεων με δράσεις προσανατολισμένες στην οικονομική δραστηριότητα και στο ανθρώπινο δυναμικό» (Ανδρικοπούλου κ.ά., 2014, σελ. 469). Τα ΠΕΠ 2000-2006 συμπεριέλαβαν μέτρα με τίτλο «Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης σε τοπικές ζώνες μικρής κλίμακας» που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ και αποσκοπούσαν στην ανασυγκρότηση υποβαθμισμένων αστικών ζωνών μικρής κλίμακας. Συνολικά, οι επιλέξιμες αστικές περιοχές στα 13 ΠΕΠ της χώρας έφτασαν τις 74. Και τα ΠΕΠ 2007-2013 προέβλεπαν ολοκληρωμένες παρεμβάσεις στις αστικές περιοχές, που είχαν σαν γενικό στόχο την ανασυγκρότηση και βιώσιμη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη των πόλεων⁴².

Η τρέχουσα προγραμματική περίοδος 2014-2020

Στο Κεφάλαιο 2.2.2.1.3 παρουσιάστηκαν οι κατευθύνσεις – εισροές της αναπτυξιακής πολιτικής όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τα συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου 2014-2020, που επηρεάζουν άμεσα την πολιτική των αστικών αναπλάσεων. Όπως επισημάνθηκε εκεί, το ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ συμβάλλει άμεσα σε παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης, ενώ στο πλαίσιο των ΠΕΠ –και όσον αφορά στις δράσεις που συνδέονται με το αστικό περιβάλλον– προβλέπονται δράσεις βελτίωσης της ποιότητας της ατμόσφαιρας και μείωσης του θορύβου κ.λπ..

Οι παρεμβάσεις στον τομέα του Περιβάλλοντος στο πλαίσιο του ΥΜΕΠΕΡΑΑ περιλαμβάνονται σε πέντε (5) Άξονες Προτεραιότητας (ΑΠ10 έως ΑΠ 14). Σύμφωνα με την κατανομή του σχεδίου χρηματοδότησης ανά άξονα προτεραιότητας, στο σύνολο των περίπου 4,25 δις παρεμβάσεων που θα χρηματοδοτηθούν από το ΥΜΕΠΕΡΑΑ, τα 1,98 δις περίπου (ποσοστό 46,5%) αφορούν στον τομέα του Περιβάλλοντος. Στις δράσεις αστικής αναζωογόνησης και βιώσιμης αστικής κινητικότητας αφιερώνεται το 8,32% των πόρων του ΤτΠ, δεδομένου ότι, όπως ρητά αναφέρεται, «συμβάλλουν σημαντικά αφενός στην μείωση των πιέσεων της κλιματικής αλλαγής στο αστικό περιβάλλον και αφετέρου στην προσέλκυση επενδύσεων και στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης. Ειδικά στην

συμμετοχή τοπικών παραγόντων. Επίσης αφορά ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τη διατηρητική αστική ανάπτυξη σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-02-131_el.htm?locale=en).

⁴² Δεν κατέστη δυνατή η εύρεση στοιχείων για τον προϋπολογισμό των Σχεδίων που υλοποιήθηκαν.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Περιφέρεια Αττικής συνδυάζονται με δράσεις αντιμετώπισης των συνεπειών της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης». Προκύπτει επομένως ότι υπάρχει μια σημαντική συγκέντρωση πόρων του ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ σε δράσεις αστικής αναζωογόνησης.

Στο ΘΣ 6 του ΠΕΠ Αττικής «επιδιώκεται η επίλυση μείζονος σημασίας προβλημάτων που σχετίζονται με την ολοκλήρωση των περιβαλλοντικών υποδομών, καθώς και βελτίωσης του αστικού περιβάλλοντος με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, την αστική αναζωογόνηση και την προώθηση της φιλικής στο περιβάλλον κινητικότητας». Οι παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης που χαρακτηρίζονται μητροπολιτικής εμβέλειας χρηματοδοτούνται και από πόρους λοιπών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (λ.χ. ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ, ΕΠΑΝΕΚ κ.λπ.), και περιλαμβάνουν δυνητικά στοχευμένες οδικές αναβαθμίσεις, αναπλάσεις, στήριξη της επιχειρηματικότητας, θεματικά clusters, αλλά και δράσεις ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, ικανοποιώντας τις βασικές αρχές της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ).

Στο ΘΣ 6 κατανέμεται το 13,64% των πόρων του ΠΕΠ (στήριξη της Ένωσης: 124.437.500,00 ευρώ) που, σε συνδυασμό με τους πόρους του Ταμείου Συνοχής, στοχεύουν στην εναρμόνιση της διαχείρισης των υγρών και στερεών αποβλήτων με το Ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό κεκτημένο (ΕΠ 6.α & 6.β). Με την υλοποίηση της ΕΠ 6.γ προωθείται η ανάδειξη υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας, ενώ με την αξιοποίηση της ΕΠ 6.ε που ενδιαφέρει ιδιαίτερα την έρευνά μας επιδιώκεται η αναζωογόνηση των υποβαθμισμένων αστικών περιοχών, μέσω της εφαρμογής θεματικών ΟΧΕ, στο πλαίσιο της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (βλ. Πλαίσιο 2.2.7).

ΠΛΑΙΣΙΟ 2.2.7

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ» (Πίνακας 2 ΠΕΠ Αττικής)

Θεματικός στόχος / Επενδυτική προτεραιότητα / Ειδικός στόχος

06 - Διαφύλαξη και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων

6α - Επενδύσεις στον τομέα των αποβλήτων, ώστε να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις του περιβαλλοντικού κεκτημένου της Ένωσης και να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις

6.α.1 - Εναρμόνιση της Περιφέρειας με τις απαιτήσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας για τα υγρά απόβλητα

ΠΛΑΙΣΙΟ 2.2.7 (Συνέχεια)

6b - Επενδύσεις στον τομέα των υδάτων, ώστε να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις του περιβαλλοντικού κεκτημένου της Ένωσης και να αντιμετωπιστούν οι ανάγκες που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις

6.b.1 - Επέκταση δικτύων ύδρευσης σε οικισμούς που δεν έχουν πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας πόσιμο νερό

6c - Διατήρηση, προστασία, προώθηση και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς

6.c.1 - Ανάδειξη υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας

6e - Ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, την ανάπλαση των πόλεων, την αναζωογόνηση και την απολύμανση των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου

6.e.1 - Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις περιοχές εφαρμογής ΟΧΕ

Ενδεικτικές Δράσεις εντός της Επενδυτικής Προτεραιότητας 6e αποτελούν:

- *Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής αναβάθμισης και αναζωογόνησης με επίκεντρο «υποβαθμισμένες» ή «ειδικές δυναμικού χαρακτήρα» περιοχές ή συνδυασμού αυτών*
- *Πιλοτικές ή επιδεικτικού χαρακτήρα παρεμβάσεις μείωσης της χρήσης του Ι.Χ.Ε. με κατάλληλες χωρικές παρεμβάσεις και ανασχεδιασμό – συμπλήρωση υφιστάμενων δικτύων ΜΜΜ για την εξυπηρέτηση των αναγκών των μετακινήσεων, με ιδιαίτερη μέριμνα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑμΕΑ) και σε πράσινες μετακινήσεις, σε συνδυασμό με την ΠΣΕΕ*
- *Βιώσιμη αστική κινητικότητα και ενιαίος πολεοδομικός και κυκλοφοριακός σχεδιασμός με έμφαση σε «πράσινες» διαδρομές, ιδίως σε υποβαθμισμένες περιοχές.*

Βασικός μηχανισμός υλοποίησης, όπως προκύπτει, είναι η Ολοκληρωμένη εδαφική επένδυση για αστικές περιοχές (βλ. Πίνακα 10 ΠΕΠ Αττικής).

Οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις, εν γένει, μπορούν να χρηματοδοτηθούν από τα Ταμεία ΕΚΤ, ΕΤΠΑ και Ταμείο Συνοχής, μέσω συνδυασμένων επενδύσεων, με αναφορά σε δύο τουλάχιστον Άξονες Προτεραιότητας και με συνδυασμό μίας ή περισσότερων συμπληρωματικών επενδυτικών προτεραιοτήτων από διαφορετικούς θεματικούς στόχους, ενός ή περισσότερων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων. Ο κανονισμός του ΕΤΠΑ προβλέπει στο άρθρο 7 (4) ότι τουλάχιστον το 5% των πόρων του ΕΤΠΑ που χορηγούνται σε εθνικό επίπεδο κατανέμονται σε ολοκληρωμένες

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

δράσεις Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ) (Εγκύκλιος με αρ. πρωτ. 81168/ΕΥΣΣΑ 1796, 30/07/2015).

Ο Δήμος Αθηναίων έχει προετοιμάσει ένα «Ολοκληρωμένο Σχέδιο Αστικής και Κοινωνικής Αναζωογόνησης» (ΟΣΑΚΑ) για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020, το οποίο σχεδιάζεται και εφαρμόζεται μέσω του χωρικού εργαλείου της «Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης» (ΟΧΕ) (Δήμος Αθηναίων, 2014). Μέσω της προτεινόμενης ΟΧΕ, ο Δήμος Αθηναίων στοχεύει να αξιοποιήσει πόρους εκτός από το ΠΕΠ Αττικής, από το ΕΠΑνΕΚ (ΕΤΠΑ), το ΕΠΥΜΕΠΕΡΑΑ (ΕΤΠΑ και Ταμείο Συνοχής), το ΕΠΑΝΑΔ και το ΥΕΙ (ΕΚΤ), το ΕΠ «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα» (ΕΚΤ), καθώς και από τα Ταμεία ΕΓΤΑΑ και ΕΤΘΑ. Με βάση τα διαθέσιμα –την περίοδο σύνταξης του ΟΣΑΚΑ– δεδομένα των ΕΠ και προετοιμασίας – ωρίμανσης των ΟΧΕ, απαιτούνται 548,8 εκ. ευρώ, εκ των οποίων 300,0 εκ. ευρώ αφορούν σε πόρους ΕΤΠΑ, 179,3 εκ. ευρώ αφορούν σε πόρους ΕΚΤ και 59,6 εκ. ευρώ αφορούν σε πόρους ΤΣ. Η «προώθηση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης και αναζωογόνηση του αστικού ιστού» αποτελεί έναν από τους Στρατηγικούς Στόχους (ΣΣ) της ΟΧΕ (ΣΣ-3). Ενδεικτικοί ειδικοί στόχοι της ΟΧΕ του Δήμου Αθηναίων παρουσιάζονται στον Πίνακα 2.2.2.3, ως ένδειξη της διαμορφούμενης στρατηγικής, με αντιστοίχιση με τα ΕΠ του ΕΣΠΑ.

Πίνακας 2.2.3. Ενδεικτικοί στόχοι της ΟΧΕ Δήμου Αθηναίων και αντιστοίχιση με τα ΕΠ του ΕΣΠΑ 2014-2020

Ειδικός στόχος		ΕΠ ΕΣΠΑ
ΕΣ-2	Κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα για επένδυση σε έρευνα τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία και εξωστρέφεια	ΠΕΠ Αττικής
ΕΣ-11	Βελτίωση της εξωστρέφειας της Περιφερειακής οικονομίας	ΠΕΠ Αττικής
ΕΣ-12	Ανάπτυξη επιχειρηματικών μοντέλων οριζόντιας και κάθετης συνεργασίας, κατά προτεραιότητα στους στρατηγικούς τομείς της χώρας (...)	ΕΠΑΝΕΚ
ΕΣ-21	Εξοικονόμηση ενέργειας στο Δημόσιο και ευρύτερο Δημόσιο Τομέα	ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ
ΕΣ-23	Προώθηση της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης και Αναζωογόνησης (εμβληματικού / επιδεικτικού χαρακτήρα) – Συνοδευτικά Έργα Ανάπλασης της Οδού Πανεπιστημίου και Στοχευμένες Αναπλάσεις στις λοιπές «Αστικές Λειτουργικές Περιοχές»	ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ
ΕΣ-27	Μείωση των κινδύνων από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον	ΠΕΠ Αττικής
ΕΣ-40	Ανάδειξη υποδομών πολιτισμού - τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας – υποδομές Διαχείρισης Επισκεπτών	ΠΕΠ Αττικής
ΕΣ-41	Υποστήριξη της βιώσιμης οικονομικής	ΕΠΑΝΕΚ

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Ειδικός στόχος		ΕΠ ΕΣΠΑ
	ανάπτυξης που βασίζεται στο φυσικό κεφάλαιο και στην πολιτιστική κληρονομιά της Ελλάδος με επίκεντρο τον τομέα του Τουρισμού	
ΕΣ-43	Βελτίωση της ποιότητας ζωής στο Αστικό Περιβάλλον	ΠΕΠ Αττικής
ΕΣ-44	Βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος μέσω αστικού / πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού, προστασίας της ποιότητας της ατμόσφαιρας και αντιμετώπισης του θορύβου	ΠΕΠ Αττικής
ΕΣ-45	Ολοκληρωμένες πολεοδομικές / αστικές παρεμβάσεις εμβληματικού χαρακτήρα για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη και την προώθηση της ευρύτερης αστικής αναζωογόνησης – Συνοδευτικά Έργα Διαχείρισης Κυκλοφορίας από εκτέλεση Εμβληματικών Έργων	ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ
ΕΣ-47	Ανάπτυξη υποδομών στήριξης της βιομηχανικής μετάβασης προς μια οικονομία πράσινης ανάπτυξης και οικολογικής καινοτομίας	ΕΠΑΝΕΚ
ΕΣ-67	Αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κοινωνικο-οικονομικής κρίσης στην υγεία των Ευπαθών Κοινωνικών Ομάδων	ΠΕΠ Αττικής
ΕΣ-78	Αναβάθμιση της ικανότητας της δημόσιας διοίκησης να υποστηρίζει την επιχειρηματικότητα στην ελληνική οικονομία	ΕΠΑΝΕΚ

Πηγή: ίδια επεξεργασία, Δήμος Αθηναίων (2014)

Το χρηματοοικονομικό εργαλείο JESSICA

Η συζήτηση που αναπτύχθηκε έντονα γύρω από τα νέου τύπου οργανωτικά πλαίσια χρηματοδότησης την περίοδο 2007-2014, με έμφαση στις συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ), φαίνεται να συνεχίζεται με έντονους ρυθμούς και στην τρέχουσα περίοδο (2014-2020) (βλ. και Π.Ε. 2.2.1, καθώς και Λαϊνάς και Τασοπούλου, 2016).

«Η JESSICA (Κοινή ευρωπαϊκή υποστήριξη για βιώσιμες επενδύσεις σε αστικές περιοχές) είναι μια πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία αναπτύχθηκε από κοινού με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και την Αναπτυξιακή Τράπεζα του Συμβουλίου της Ευρώπης (CEB). Στηρίζει τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη και ανάπλαση μέσω μηχανισμών χρηματοοικονομικής τεχνικής. Οι χώρες της ΕΕ μπορούν να επιλέξουν να επενδύσουν μέρος των χρηματοδοτήσεών τους από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ σε ταμεία ανανεούμενων πιστώσεων, για να συμβάλλουν στην ανακύκλωση των οικονομικών πόρων, ώστε να επιταχύνουν τις επενδύσεις στις αστικές περιοχές της Ευρώπης» (http://ec.europa.eu/regional_policy/el/funding/special-support-instruments/jessica/#1).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Αναφορικά με τον τρόπο που λειτουργεί το JESSICA, οι χρηματοδοτήσεις από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) χορηγούνται στα Ταμεία Αστικής Ανάπτυξης (ΤΑΑ), τα οποία τις επενδύουν σε συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα ή άλλα έργα που περιλαμβάνονται σε ολοκληρωμένα σχέδια βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Οι επενδύσεις αυτές μπορούν να λάβουν τη μορφή εισφοράς κεφαλαίων, δανείων και/ή εγγυήσεων. Εναλλακτικά, οι διαχειριστικές αρχές μπορούν να αποφασίσουν τη διοχέτευση των κεφαλαίων στα ΤΑΑ μέσω Ταμείων Συμμετοχών (ΤΣ), τα οποία συστήνονται για να επενδύσουν σε πολλά ΤΑΑ. Η λογική είναι οι αποδόσεις των επενδύσεων να επανεπενδύονται σε νέα έργα αστικής ανάπτυξης, ανακυκλώνοντας με τον τρόπο αυτόν τους δημόσιους πόρους και προωθώντας τη βιωσιμότητα και τον αντίκτυπο του ευρωπαϊκού και εθνικού δημόσιου χρήματος (Πηγή:http://ec.europa.eu/regional_policy/el/funding/special-support-instruments/jessica/#3).

Όπως αναφέρεται στο με αρ. πρωτ. 18506/11-5-2012 έγγραφο του Υπουργείου Εσωτερικών προς τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις, με θέμα «Jessica - Ταμείο Αστικής Ανάπτυξης: Προσκήσεις ενδιαφέροντος για χρηματοδότηση έργων», στην Ελλάδα η υλοποίηση της πρωτοβουλίας JESSICA ξεκίνησε ουσιαστικά με την υπογραφή της σύμβασης χρηματοδότησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (ΕΤΕπ) τον Ιούλιο του 2010 για τη σύσταση Ταμείου Χαρτοφυλακίου JESSICA Ελλάδας ως διακριτή χρηματοδοτική μονάδα εντός της ΕΤΕπ. Το Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας για την ίδρυση του Ταμείου Χαρτοφυλακίου JESSICA κατέβαλε προς την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων το συνολικό ποσό των 258 εκατομμυρίων ευρώ από τα πέντε Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) και το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη, τα οποία συγχρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ). Η επιλογή των χρηματοπιστωτικών οργανισμών που θα λειτουργήσουν ως Ταμεία Αστικής Ανάπτυξης (ΤΑΑ) στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε μέσω δημοσίευσης Πρόσκλησης Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος που διενεργήθηκε από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων. Για τις Περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης, Βορείου Αιγαίου, Δυτικής Μακεδονίας και Ηπείρου το αρμόδιο ΤΑΑ είναι η Επενδυτική Τράπεζα Ελλάδος (Όμιλος Laiki Bank Group). Για τις Περιφέρειες Αττικής, Δυτικής Ελλάδας, Ιονίων Νήσων και για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» το αρμόδιο ΤΑΑ είναι η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδας. Για τις Περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας και Πελοποννήσου το αρμόδιο ΤΑΑ είναι η EFG Eurobank. Για τις Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Θεσσαλίας το αρμόδιο ΤΑΑ είναι η Τράπεζα Πειραιώς. Για την Περιφέρεια Κρήτης το αρμόδιο ΤΑΑ είναι η Κοινοπραξία Παγκρήτιας Συνεταιριστικής Τράπεζας και Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου.

Τα Ταμεία Αστικής Ανάπτυξης καλούν με ανοικτές προσκήσεις τους δυνητικούς δικαιούχους να υποβάλλουν τις προτάσεις τους. «Αιτήσεις μπορούν να υποβάλλουν Δημόσιοι ή Ιδιωτικοί Φορείς ή σχήματα σύμπραξης Δημόσιου και Ιδιωτικού τομέα με σκοπό την υλοποίηση έργων που αποτελούν τμήμα ενός ολοκληρωμένου σχεδίου

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

αστικής ανάπτυξης. Τα έργα αυτά πρέπει να παράγουν κοινωνικά οφέλη για τις τοπικές κοινωνίες και θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να είναι ανταποδοτικά με τρόπο τέτοιο ώστε να μπορούν να επιστρέψουν τους επενδεδυμένους πόρους στο Ταμείο Αστικής Ανάπτυξης» (Πηγή: <http://www.jessicafund.gr/index.php/jessica-in-greece/who-can-apply/>).

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας δεν κατέστη δυνατή η εύρεση κάποιας έκθεσης αξιολόγησης της αξιοποίησης αυτού του χρηματοδοτικού εργαλείου μέχρι σήμερα, εντούτοις η γενική αίσθηση είναι ότι δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, όχι μόνο στον ελλαδικό χώρο αλλά και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες (Λαϊνάς και Τασοπούλου, 2016). Όπως σχολιάζει η Μαργιολάκη (2014), αξιοποιώντας τη μελέτη «Financial Engineering Instruments in Cohesion Policy» (2013) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, οι καθυστερήσεις στην εφαρμογή του JESSICA και άλλων παρόμοιων εργαλείων, αποδίδεται σε διαφορετικές αιτίες για κάθε χώρα. Για την Ελλάδα συγκεκριμένα, ως βασικές καθυστερήσεις καταγράφονται η χρονοβόρα δόμηση και διαπραγματεύσεις, διοικητικοί λόγοι και κυβερνητικές ρυθμίσεις, ενώ σε αυτά θα πρέπει να προστεθεί και το μη κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό. Εκτός από την έλλειψη τεχνογνωσίας, πλην ορισμένων εξαιρέσεων (όπως το ΕΠ Αττικής), σημαντικό «εμπόδιο» αποτέλεσε και η ίδια η οικονομική κρίση, που οδήγησε σε αδυναμία προσέλκυσης ιδιωτικού κεφαλαίου (Λαϊνάς και Τασοπούλου, 2016). Στα παραπάνω ο Τριανταφυλλόπουλος (2016α) προσθέτει τις πολύ αυστηρές πολεοδομικές ρυθμίσεις και το χωρίς ευελιξία θεσμικό πλαίσιο που δεν επιτρέπουν τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και των τραπεζών, σε συνδυασμό με την φαινομενικά μόνο απεμπλοκή του κράτους από τις διαδικασίες (το κράτος διατήρησε το σημαντικό κομμάτι των αδειοδοτήσεων και χωροθετήσεων).

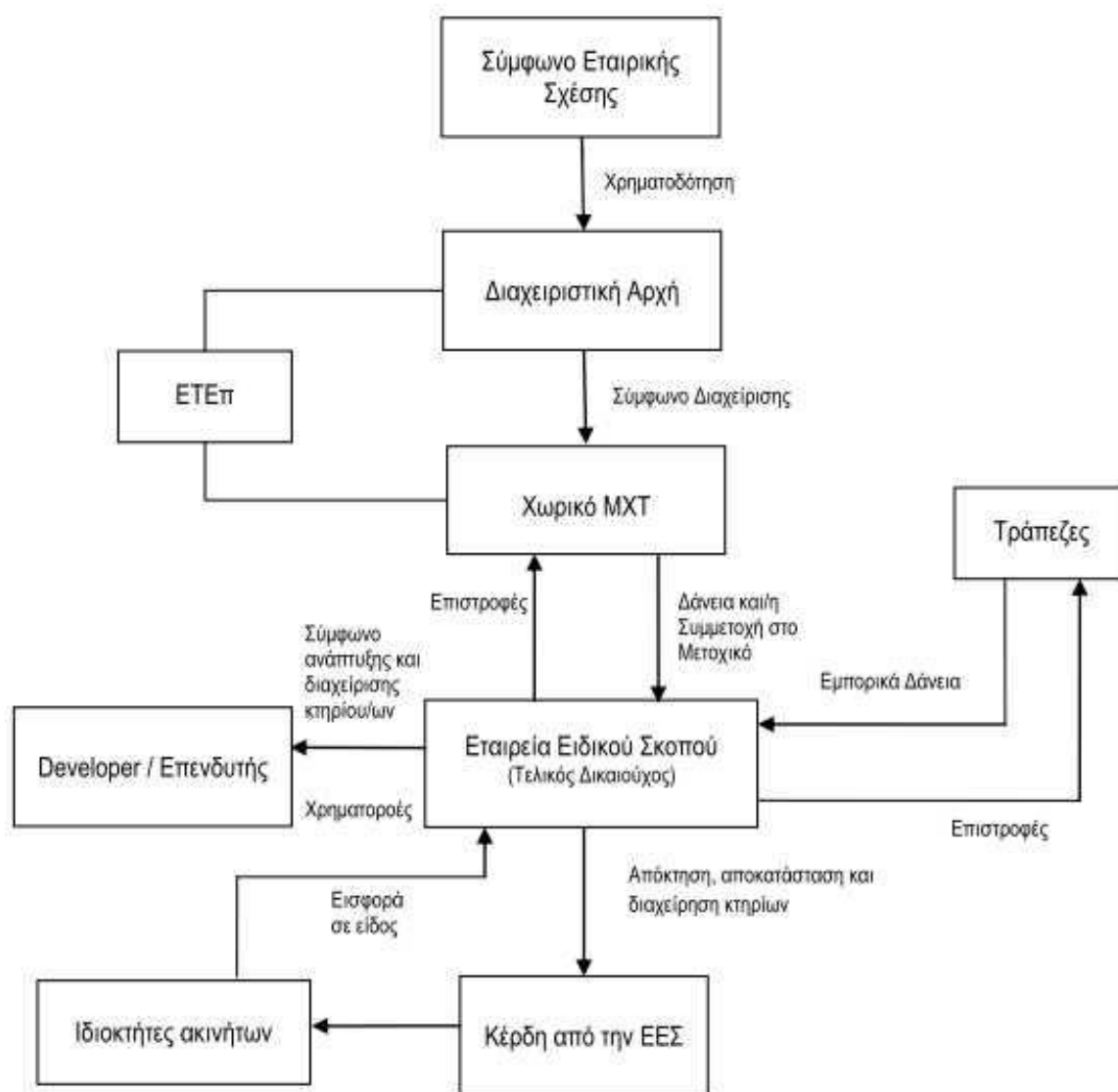
Η Ζουρνά (2011, σελ.122-123) σχολίαζε ήδη από τα αρχικά στάδια της ενσωμάτωσης του εργαλείου στην ελληνική πρακτική ότι υπήρχε μια «σχετική ασάφεια ως προς τη φύση, τις υποχρεώσεις και τις δεσμεύσεις των δυνητικών δικαιούχων», επισημαίνοντας μεταξύ άλλων και το ζήτημα των χρονοβόρων διαδικασιών «που καθορίζονται από το ισχύον εθνικό και κοινοτικό δίκαιο, προκειμένου να επιταχυνθεί ο ρυθμός ωρίμανσης, υλοποίησης και εκμετάλλευσης των επιλεγέντων έργων (καθένα από τα στάδια αυτά απαιτεί δημοπράτηση)». Συσχέτιζε δε τα προβλήματα αξιοποίησης του εργαλείου με άλλα ζητήματα που πρέπει να επιλυθούν στη χώρα, όπως είναι το ιδιοκτησιακό καθεστώς, το πολεοδομικό καθεστώς, η περιβαλλοντική προστασία, ο χωροταξικός σχεδιασμός, η κοινωνική συναίνεση, οι θεσμικές αρμοδιότητες και το πλήθος των απαιτούμενων αδειοδοτήσεων κλπ. Μπορεί κανείς να ανατρέξει σε μία ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα 'Ανάλυση SWOT' στην οποία καταλήγει η συγγραφέας (βλ. Ζουρνά, 2011, σελ. 187-188), όπου συνοψίζει τις βασικές της διαπιστώσεις.

Μία πρόσφατη πρωτοβουλία του Δήμου Αθηναίων είναι η διαμόρφωση πρότασης / μοντέλου για σύσταση Ταμείου Αστικής Ανάπτυξης (ΤΑΑ) στο πλαίσιο του Ελληνικού Ταμείου Συμμετοχών JESSICA. Η πρόταση προέκυψε από το ερευνητικό πρόγραμμα «Διερεύνηση ολοκληρωμένης παρέμβασης στο κέντρο της Αθήνας» (Δήμος

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Αθηναίων και ΟΡΣΑ, 2014) που εκπονήθηκε στο πλαίσιο προγραμματικής σύμβασης μεταξύ του Δήμου Αθηναίων, του Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας και του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (2014)⁴³ (βλ. Διάγραμμα 2.2.3).

Διάγραμμα 2.2.3. Το μοντέλο εφαρμογής του Μέσου Χρηματοοικονομικής Τεχνικής

Πηγή: Δήμος Αθηναίων και ΟΡΣΑ, 2014, σελ. 146

⁴³ Η πρόταση μοντέλου για τη σύσταση ΤΑΑ είναι το ένα από τα δύο σκέλη του προγράμματος. Το άλλο αναφέρεται στη «διερεύνηση κοινωνικών, αναπτυξιακών και περιβαλλοντικών παραμέτρων και διαμόρφωση στρατηγικής αστικής παρέμβασης στην περιοχή του Δήμου Αθηναίων και ειδικότερα στην ευρύτερη κεντρική ζώνη του».

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Το «Πράσινο Ταμείο»

Το Πράσινο Ταμείο είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου που ιδρύθηκε με το Ν. 3889/2010 (ΦΕΚ 182Α/14-10-2010). Αποτελεί συνέχεια του «Ειδικού Ταμείου Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών Σχεδίων» (ΕΤΕΡΠΣ), το οποίο είχε συσταθεί με το Ν.Δ. 1262/1972 (ΦΕΚ 194Α/1972), οι αρμοδιότητες του οποίου εξακολουθούν να ισχύουν.

Όπως προβλέπει το άρθρο 1,

«Σκοπός του παρόντος [νόμου] είναι η καθιέρωση ενός ολοκληρωμένου και ειδικού συστήματος χρηματοδότησης περιβαλλοντικών παρεμβάσεων, με στόχο την ενίσχυση της ανάπτυξης μέσω της προστασίας του περιβάλλοντος και την αποτελεσματική και διαφανή διαχείριση των πόρων για την αναβάθμιση και αποκατάσταση του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Το σύστημα χρηματοδότησης περιλαμβάνει τη θεσμοθέτηση της Στρατηγικής Επιτροπής Περιβαλλοντικής Πολιτικής, τη διασφάλιση, εξειδίκευση, ταξινόμηση και συστηματοποίηση των πόρων που διατίθενται για την προστασία, αναβάθμιση και αποκατάσταση του περιβάλλοντος και την αναδιάρθρωση και οργάνωση του φορέα διαχείρισης των πόρων αυτών, ο οποίος είναι το νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με των επωνυμία «Πράσινο Ταμείο».

ΠΛΑΙΣΙΟ 2.2.8.

ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ

Σκοπός του Πράσινου Ταμείου είναι η ενίσχυση της ανάπτυξης μέσω της προστασίας του περιβάλλοντος με τη διαχειριστική, οικονομική, τεχνική και χρηματοπιστωτική υποστήριξη προγραμμάτων, μέτρων, παρεμβάσεων και ενεργειών που αποβλέπουν στην ανάδειξη και αποκατάσταση του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, η στήριξη της περιβαλλοντικής πολιτικής της Χώρας και η εξυπηρέτηση του δημόσιου και κοινωνικού συμφέροντος μέσω της διοίκησης, διαχείρισης και αξιοποίησης των πόρων που προβλέπονται στα άρθρα 3 και 8.

Οι ως άνω αναφερόμενοι πόροι αφορούν αφενός τους επονομαζόμενους «Πράσινους Πόρους», δηλαδή πόρους υπέρ του ΕΤΕΡΠΣ, πόρους του «Ειδικού Φορέα Δασών», πόρους του ειδικού κωδικού «Ταμείο Περιβαλλοντικού Ισοζυγίου», πόρους από τις εισφορές των διανομένων ενέργειας κ.ά., και αφετέρου χρηματοδοτήσεις από προγράμματα και πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κέρδη, τόκους ή άλλα έσοδα που προέρχονται από τη συμμετοχή του Πράσινου Ταμείου σε άλλα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, χορηγίες και δωρεές, έσοδα

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

από τη διαχείριση, εκμετάλλευση και αξιοποίηση της κινητής και ακίνητης περιουσίας του, επιχορηγήσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό και χρηματοδοτήσεις από το πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων κλπ. Μια ευκρινής συστηματοποίηση των πόρων του Πράσινου Ταμείου περιλαμβάνεται στο με αρ. πρωτ. 4503/23-11-2012 έγγραφο του ΥΠΕΚΑ (http://www.prasinotameio.gr/images/documents/ya_4503_2012.pdf).

Το Πράσινο Ταμείο μπορεί να χρηματοδοτεί προγράμματα που καταρτίζονται από το ΥΠΕΚΑ (νυν ΥΠΕΝ) ή άλλα Υπουργεία και τους εποπτευόμενους οργανισμούς τους, αποκεντρωμένες γενικές διοικήσεις, οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, νομικά πρόσωπα του ευρύτερου δημοσίου τομέα, και σωματεία ή άλλης μορφής ενώσεις νομικών και φυσικών προσώπων, τα οποία στοχεύουν σύμφωνα με τους καταστατικούς τους σκοπούς στην προστασία, αναβάθμιση και αποκατάσταση του περιβάλλοντος. Στην ιστοσελίδα του Πράσινου Ταμείου (<http://www.prasinotameio.gr/index.php/el/programmata-kai-dikaiouchoi>) είναι διαθέσιμα τα εγκεκριμένα χρηματοδοτικά προγράμματα των ετών 2011 έως 2015.

ΠΛΑΙΣΙΟ 2.2.9.

ΕΡΓΑ ΠΟΥ ΔΥΝΑΝΤΑΙ ΝΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΘΟΥΝ ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΣΗ 2012-2015» ΤΟΥ ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΤΑΜΕΙΟΥ (<http://www.prasinotameio.gr/index.php/el/programmata-kai-dikaiouchoi/48-programmata-kai-dikaiouchoi/programmata1/astiki-anazoogonisi>)

Οι χρηματοδοτήσεις δύνανται να αφορούν σε έργα μητροπολιτικού χαρακτήρα μεγάλης κλίμακας, σε παρεμβάσεις για την αναδιοργάνωση πόλεων, μικρής ή μεσαίας κλίμακας, σε παρεμβάσεις για την αισθητική αναβάθμιση του αστικού τοπίου, τη βελτίωση της κινητικότητας των κατοίκων, τη διαμόρφωση κοινόχρηστων χώρων, την προστασία και ανάδειξη του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος των πόλεων, την αποκατάσταση υποβαθμισμένων περιοχών, καθώς επίσης και σε λοιπές δράσεις που αποσκοπούν στην προστασία, αναβάθμιση και περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων.

Ένα από τα χρηματοδοτικά προγράμματα του Πράσινου Ταμείου αναφέρεται ως χρηματοδοτικό πρόγραμμα «Αστική Αναζωογόνηση 2012-2015» και έχει ως σκοπό «τη χρηματοδότηση έργων και δράσεων εντός του αστικού χώρου τα οποία διέπονται από τις βασικές αρχές περιβαλλοντικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης και θα προάγουν τη λειτουργική και αισθητική αναβάθμιση των πόλεων,

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

την περιβαλλοντική βελτίωση και το βιοκλιματικό σχεδιασμό» (<http://www.prasinotameio.gr/index.php/el/programmata-kai-dikaiouchoi/48-programmata-kai-dikaiouchoi/programmata1/astiki-anazoogonisi>) (Βλ. και Πλαίσιο 2.2.9).

Το Πρόγραμμα δίνει «προτεραιότητα στην χρηματοδότηση ολοκληρωμένων και διατομεακών δράσεων, έναντι των αποσπασματικών παρεμβάσεων». Ειδικά στον Άξονα Προτεραιότητας 1 του Προγράμματος με τίτλο «Συμβολή στις αστικές παρεμβάσεις» γίνεται αναφορά σε πολυτομεακές δράσεις, οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές, και στην προώθηση / χρηματοδότηση «ολοκληρωμένων προγραμμάτων αστικής αναζωογόνησης» (Πράσινο Ταμείο, χ.χ.).

Ο προϋπολογισμός του προγράμματος για τα έτη 2012 έως 2015, σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα του Ταμείου, είχε ως εξής:

2012: 16 εκ. ευρώ

2013: 15,4 εκ. ευρώ

2014: 17,15 εκ. ευρώ

2015: 8,5 εκ. ευρώ

2.2.2.3.β6. Διαχείριση προγραμμάτων και έργων αστικών αναπλάσεων

Οι ρυθμίσεις του άρθρου 10 του Ν. 2508/1997 αναθέτουν τη διαχείριση των προγραμμάτων ανάπτυξης αποκλειστικά σε δημόσιους φορείς, «αποκλείοντας τη δυνατότητα αμιγώς ιδιωτικών φορέων να προχωρούν αυτοτελώς ή σε συνεργασία με δημόσιους φορείς στην ανάληψη αντίστοιχων προγραμμάτων» (ΙΤΑ, 2006, σελ. 10-11). Στη μέχρι σήμερα πρακτική, η διαχείριση προγραμμάτων και έργων αστικών αναπλάσεων ανήκει σε διάφορους φορείς του δημόσιου, ευρύτερου δημόσιου τομέα και της τοπικής αυτοδιοίκησης ή συνεργασίες αυτών.

Ορισμένες ενδεικτικές περιπτώσεις, μέσα από επιλεγμένα παραδείγματα, είναι οι εξής:

Στην περίπτωση του πιλοτικού σχεδίου της Θεσσαλονίκης για την ανάπτυξη του ιστορικού και εμπορικού κέντρου, ο Οργανισμός Θεσσαλονίκης (ΟΡΘΕ) είχε τη γενική διαχείριση του σχεδίου, την παρακολούθηση όλων των έργων και των θεμάτων χρηματοδότησης. Στην Επιτροπή Συντονισμού συμμετείχαν επίσης εκπρόσωποι της περιφέρειας και της νομαρχιακής και τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και διάφορων τοπικών φορέων και υπηρεσιών (Ανδρικοπούλου κ.ά., 2014).

Η διαχείριση της υλοποίησης του πιλοτικού σχεδίου της Αλεξανδρούπολης στη δεύτερη φάση των αστικών πιλοτικών σχεδίων έγινε από την Αναπτυξιακή Εταιρεία Αλεξανδρούπολης (ΑΝ.ΕΤ.Α. Α.Ε.), την οποία ίδρυσε ο Δήμος για αυτόν τον σκοπό (Ανδρικοπούλου κ.ά., 2014).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Η διαχείριση του πιλοτικού σχεδίου της Αθήνας (περιοχή Πύργου Βασιλίσσης) που υλοποιήθηκε στην Φάση Ι των αστικών πιλοτικών σχεδίων έγινε από τον Οργανισμό Αθήνας, ενώ στη συντονιστική επιτροπή συμμετείχαν πολλοί δημόσιοι φορείς και οργανισμοί, όπως τρεις Δήμοι, ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ, ΟΣΕ, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, Υπουργείο Γεωργίας. Το 2002 συστάθηκε ο Οργανισμός Διοίκησης και Διαχείρισης (‘‘Οργανισμός Διοίκησης και Διαχείρισης Πάρκου Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης Αντώνη Τρίτση’’, Π.Δ. 184/2002, ΦΕΚ 172Α/26-7-2002), ένα Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου με κοινωφελή μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα υπό την εποπτεία του ΥΠΕΧΩΔΕ. Στο Διοικητικό Συμβούλιο του Οργανισμού συμμετείχαν οι Δήμοι Ιλίου, Αγίων Αναργύρων και Καματερού, ο Αναπτυξιακός Σύνδεσμος Δυτικής Αθήνας (ΑΣΔΑ), εκπρόσωποι του ΥΠΕΧΩΔΕ, της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αθηνών-Πειραιώς, του Οργανισμού Αθήνας, του Γεωπονικού Πανεπιστημίου και περιβαλλοντικών οργανώσεων. Στον Οργανισμό αποδόθηκε η συνολική ευθύνη για τη λειτουργία, συντήρηση και ανάπτυξη του Πάρκου (Ανδρικοπούλου κ.ά., 2014, σελ. 443-444). Με το Ν. 4002/2011 (ΦΕΚ 180Α/22-8-2011) ο Οργανισμός Ανάπτυξης και Διαχείρισης του Πάρκου Τρίτση καταργήθηκε ως αυτοτελές νομικό πρόσωπο και συγχωνεύτηκε, μαζί με τους επίσης καταργηθέντες Οργανισμό Ανάπτυξης και Διαχείρισης Ελαιώνα Αττικής και Φορέα Διαχείρισης και Ανάπλασης του ποταμού Κηφισού Αττικής και των παραχειμάρρων του, σε ένα νέο ΝΠΙΔ που συστήθηκε με το συγκεκριμένο νόμο, με την επωνυμία «Μητροπολιτικός Φορέας Ανάπλασης και Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών Αττικής», που τελεί υπό την εποπτεία του Υπουργού. Πριν από περίπου 2 χρόνια, με το Ν. 4296/2014 (ΦΕΚ 214Α/2-10-2014), οι σκοποί και οι αρμοδιότητες του Ν.Π.Ι.Δ. «Μητροπολιτικός Φορέας Ανάπλασης και Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών Αττικής», κατά το μέρος που αναφέρονται στο καταργηθέν και συγχωνευθέν σε αυτόν «Οργανισμό Ανάπτυξης και Διαχείρισης Πάρκου Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης ‘‘Αντώνη Τρίτση’’», μεταβιβάζονται στον Αναπτυξιακό Σύνδεσμο Δυτικής Αθήνας (Α.Σ.Δ.Α.).

Στην περίπτωση του Πάρκου Σταύρος Νιάρχος, η ΚΠΙΣΝ Α.Ε. είναι υπεύθυνη για το συντονισμό της μελέτης, της κατασκευής και του εξοπλισμού του ΚΠΙΣΝ και όπως ήδη αναφέρθηκε με την ολοκλήρωση του έργου η μια και μοναδική μετοχή της θα μεταφερθεί στο ΕΔ, οπότε και θα αναλάβει το ρόλο της επίβλεψης, συντήρησης, φύλαξης, οργάνωσης και λειτουργίας του ΚΠΙΣΝ καθώς και της λειτουργίας και συντήρησης του Πάρκου Σταύρος Νιάρχος (<http://www.snfcc.org/about/faqs/?lang=el>).

Την αρμοδιότητα της παρακολούθησης και διαχείρισης του προγράμματος των αρχαιολογικών χώρων της Αθήνας είχε η ΕΑΧΑ Α.Ε.

Ένα σημαντικό ερώτημα που δεν έχει απαντηθεί, όπως προέκυψε από τις συνεντεύξεις που διεξήγαγε η ερευνητική ομάδα, είναι «τι γίνεται όταν ολοκληρώνεται ένα έργο ανάπλασης». Το κεντρικό αυτό ερώτημα εγείρει πλήθος άλλων ερωτημάτων που σχετίζονται με τη συνέχεια στη λειτουργία του, τη συντήρησή του και εν γένει τη μελλοντική του βιωσιμότητα (Γκανασούλης 2016α).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Αυτό που συμβαίνει στην πράξη είναι η πολυδιάσπαση των αρμοδιοτήτων που καθιστά ιδιαίτερα δυσχερή την αντιμετώπιση των όποιων προβλημάτων ανακύπτουν. Η εγκατάλειψη των ολυμπιακών εγκαταστάσεων μετά το πέρας των Αγώνων αποτελεί ίσως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα απουσίας σχεδιασμού και μέριμνας για τη συνέχιση της βιώσιμης λειτουργίας των έργων.

2.2.2.3.β7. Εμπλεκόμενοι παίκτες - Πραγματικές ροές πολιτικής

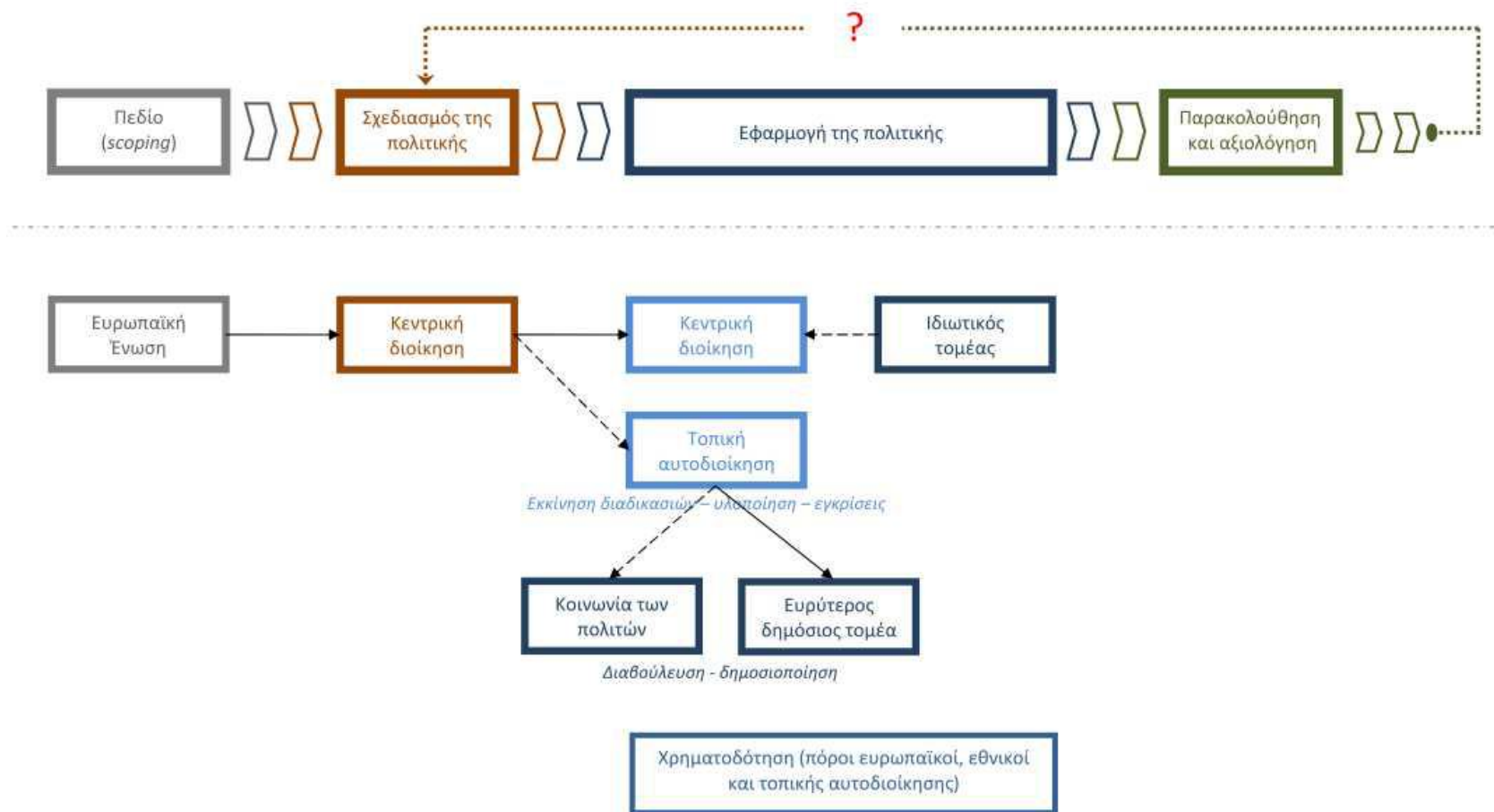
Συνοψίζοντας την ανάλυση που προηγήθηκε, στο διάγραμμα 2.2.4 απεικονίζονται οι πραγματικές ροές στη διαδικασία δημόσιας πολιτικής για τις αστικές αναπλάσεις.

Όπως προκύπτει από το παρακάτω σχήμα, το πεδίο / περιεχόμενο της πολιτικής επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από τις κατευθύνσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σχεδιάζεται από την κεντρική διοίκηση και το αρμόδιο Υπουργείο, χωρίς ουσιαστική εμπλοκή άλλων επιπέδων διοίκησης ή ενδιαφερόμενων παικτών. Η εφαρμογή της πολιτικής (εκκίνηση διαδικασιών, υλοποίηση, εγκρίσεις) αποτελεί αντικείμενο της κεντρικής διοίκησης ή της τοπικής αυτοδιοίκησης, αναλόγως της σημασίας και της εμβέλειας της εκάστοτε παρέμβασης, ενώ δεν λείπουν και οι μεταξύ τους συγκρούσεις και αντιπαραθέσεις (είτε μεταξύ Υπουργείων είτε μεταξύ Υπουργείου και Δήμων, βλ. π.χ. Γαλάνη 2016α). Ο ιδιωτικός τομέας έχει έναν πολύ ασθενή ρόλο, επιζητώντας συνεργασίες κυρίως με επαφές με την κεντρική κυβέρνηση. Κατά τις διαδικασίες διαβούλευσης και συμμετοχής περισσότερο ενεργές και επιτυχημένες θεωρούνται οι συζητήσεις και διαβουλεύσεις με φορείς του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα, ενώ ελλειμματικές καταγράφονται οι διαδικασίες συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών (με εξαιρέσεις, π.χ. περίπτωση ΕΑΧΑ, βλ. Γαλάνη 2016α). Η χρηματοδότηση των έργων αστικών αναπλάσεων γίνεται με πόρους ευρωπαϊκούς, εθνικούς και της τοπικής αυτοδιοίκησης, με τους πρώτους να έχουν συμβάλλει καθοριστικά τα τελευταία 25 χρόνια στη συντέλεση σημαντικών παρεμβάσεων στα αστικά κέντρα της χώρας. Εκείνο που εμφανίζεται πλήρως ελλειμματικό είναι το επίπεδο της παρακολούθησης και αξιολόγησης, καθώς απουσιάζουν ολοκληρωμένες και συστηματοποιημένες μεθοδολογίες και μηχανισμοί και ως επακόλουθο προκύπτει ένα μεγάλο ερωτηματικό για τη δυνατότητα εκμάθησης και ανατροφοδότησης του σχεδιασμού της πολιτικής.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Διάγραμμα 2.2.4 Πραγματικές ροές πολιτικής

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

2.2.2.3.β8. Κινητήριες δυνάμεις και παραγόμενα αποτελέσματα

Οι απόπειρες αναπλάσεων επικεντρώνονται σε πολεοδομικές παρεμβάσεις που αφορούν τον υφιστάμενο δημόσιο χώρο, με μικρή παρέμβαση στον ιδιωτικό, καταλήγοντας σε έργα πεζοδρομήσεων, αστικού εξοπλισμού, ανακατασκευής ή διανοίξεων πλατειών και υπαίθριων χώρων κλπ. Πολύ πρόσφατα διαφαίνεται μια στροφή τουλάχιστον στη «θεωρητική» του σχεδιασμού προς περισσότερο σύνθετες και πολυτομεακές παρεμβάσεις. Κατά τον Οικονόμου (2016) η αστική σύνθεση σε μια πλατεία ή έναν πεζόδρομο μπορεί να θεωρηθεί η μία άκρη το νήματος (που αναφέρεται σε καθαρά αρχιτεκτονική παρέμβαση) και το ΣΟΑΠ η άλλη άκρη, που παραπέμπει στην αστική αναγέννηση και σε παρεμβάσεις σε πολλαπλά επίπεδα (πολεοδομικό, οικονομικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό). Και ο Ν. 2508/1997 προβλέπει ένα εύρος επιπέδων, μορφών και βαθμών παρέμβασης, από την πιο μετριοπαθή εκδοχή της βελτίωσης της λειτουργίας, του εξοπλισμού και της αισθητικής των κοινόχρηστων χώρων, κοινωφελών εγκαταστάσεων και ακαλύπτων χώρων οικοδομικών τετραγώνων, στην βελτίωση οικοδομήσιμων και κοινόχρηστων χώρων με επεμβάσεις και στην εσωτερική διαρρύθμιση των τετραγώνων αλλά και στις χρήσεις γης, τις όψεις των κτιρίων κλπ., μέχρι την «ανασυγκρότηση» που συνεπάγεται την αναδόμηση του μεγαλύτερου τουλάχιστον τμήματος μιας περιοχής (Λέπησης Α., 2016).

Σήμερα πολλές από τις απόπειρες (ανα)σχεδιασμού των πόλεων εντάσσονται στο πλαίσιο μιας συζήτησης περί ανάγκης μετασχηματισμού των κεντρικών περιοχών τους, τον επαναπροσδιορισμό του χαρακτήρα τους, την ανάκτηση εγκαταλελειμμένων περιοχών και την αναβάθμιση του δημόσιου χώρου⁴⁴.

Στο πλαίσιο του παρόντος ερευνητικού προγράμματος, άλλη ομάδα εργασίας μελετάει συγκεκριμένα παραδείγματα αναπλάσεων στην πόλη της Αθήνας, επιδιώκοντας να καταλήξει σε συμπεράσματα αναφορικά με τις κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις των παρεμβάσεων στις περιοχές αυτές. Στον παρακάτω πίνακα (2.2.4) γίνεται μια συστηματοποίηση των δυνητικών επιπτώσεων των αναπλάσεων σε συσχέτιση με τις γενικότερες επιδιώξεις της αστικής αναγέννησης.

⁴⁴ Πηγή: http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esta/T1/028/10080.pdf (χωρίς συγγραφέα και χρονολόγητο)

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Πίνακας 2.2.4. Δυνητικές επιπτώσεις των αναπλάσεων

Γενικότερες επιδιώξεις αστικής αναγέννησης	Δυνητικές επιπτώσεις των αναπλάσεων
Άρση περιορισμών και μειονεκτημάτων	▶ «Ανάκτηση» εγκαταλειμμένων ή υποβαθμισμένων περιοχών. ▶ Ακαμψίες του ιδιοκτησιακού καθεστώτος. ▶ Δυσκολίες εσωτερικής κυκλοφορίας/στάθμευσης ή υπερτοπικής πρόσβασης.
Πυροδότηση ευρύτερων αλλαγών	▶ Πιλοτική ή εμβληματική λειτουργία, που υπογραμμίζει την εφικτότητα της αλλαγής και προκαλεί αρκετά σημαντικής κλίμακας πρωτογενείς αλλαγές, ώστε να προσελκύσει δευτερογενώς νέες πρωτοβουλίες και επενδύσεις ("flagship projects"). ▶ Κινητοποίηση αλυσίδων επιπτώσεων, μέσω του πρώτου βήματος (πχ. η βελτίωση των φυσικών συνθηκών και της όψης των κτηρίων κινητοποιεί τους κατοίκους ή ιδιοκτήτες για να προχωρήσουν σε επόμενα βήματα
Αξιοποίηση ευκαιριών και δυνατοτήτων	▶ Αξιοποίηση της ποιότητας του υπάρχοντος κτηριακού αποθέματος και επανάχρηση (μετά από βελτίωση-εκσυγχρονισμό). ▶ Αξιοποίηση άλλων πολεοδομικών στοιχείων (π.χ. παραλία, αρχαιολογικοί χώρο κ.λπ.).
Αύξηση της προσφοράς (supply side)	▶ Φάσμα από την κατασκευή βασικής πολεοδομικής-περιβαλλοντικής-μεταφορικής υποδομής μέχρι τη δημιουργία κτηριακών υποδομών (πχ. μουσείων, συνεδριακών κέντρων κ.λπ.).
Πρωώθηση ολοκληρωμένης κοινωνικο-οικονομικής και φυσικής αναμόρφωσης ⁵	▶ Κυρίως, διοχέτευση δημόσιων πόρων για την ταυτόχρονη αντιμετώπιση χωρικά εντοπισμένων φυσικών, οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων (URBAN ή Strategic Development Sites ή Περιοχές Ολοκληρωμένων Παρεμβάσεων του ΚΠΣ).

Πηγή: Οικονόμου, 2004, σελ. 6

Οι αναπλάσεις που συντελέστηκαν σε ιστορικά κέντρα τις προηγούμενες δεκαετίες είχαν συχνά αρνητικά αποτελέσματα. Ένα από αυτά ήταν η σταδιακή αντικατάσταση των υφιστάμενων χρήσεων και λειτουργιών από δραστηριότητες του τριτογενούς τομέα και η επικράτηση χρήσεων καθαρά κερδοσκοπικού χαρακτήρα (με ταυτόχρονη απομάκρυνση για παράδειγμα των παλαιών κατοίκων), γεγονός που οδήγησε σε σοβαρή μεταλλαγή της φυσιογνωμίας της περιοχής, τόσο από οικονομικής όσο και από κοινωνικής πλευράς, και σε αρκετές περιπτώσεις σε παρακμή και μααρασμό. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις, η επίλυση προβλημάτων σε μια περιοχή μέσω ανάπλασης (π.χ. η απομάκρυνση ασύμβατων προς την κατοικία χρήσεων) συνετέλεσε στη μετάθεση του προβλήματος σε άλλες περιοχές.

Οι χρήσεις γης οφείλουν να είναι συμβατές με τη γενική πολεοδομική λειτουργία της περιοχής και επιπλέον, σύμφωνα με τις διεθνείς τάσεις αλλά και την ελληνική νομοθεσία, να χαρακτηρίζονται από μείξη, διαφοροποίηση και εναλλαγή⁴⁵. Το πλαίσιο και το περιεχόμενο των χρήσεων γης στην Ελλάδα εδώ και σχεδόν μια τριακονταετία χαρακτηρίζεται από αυτή τη λογική, αφού οι προβλεπόμενες από τα

⁴⁵ Πηγή: http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esta/T1/028/10080.pdf (χωρίς συγγραφέα και χρονολόγητο)

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

πολεοδομικά σχέδια γενικές κατηγορίες χρήσεων εμπεριέχουν πλήθος ειδικότερων χρήσεων που συνυπάρχουν και αλληλοσυμπληρώνονται. Παρά τα εν γένει «βιώσιμα» χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης προσέγγισης, υπάρχει ο κίνδυνος να επικρατήσει μια ειδικότερη χρήση έναντι των υπολοίπων κατά παρέκκλιση από τον αρχικό στόχο. Τέτοια περίπτωση είναι η περιοχή του Ψυρρή, όπου με τις πραγματοποιούμενες παρεμβάσεις άλλαξε η οικονομική βάση όχι μόνο της ίδιας της περιοχής αλλά και της Αθήνας συνολικά, και κατέληξε να αποτελεί αποκλειστικά μια γειτονιά ψυχαγωγίας (Οικονόμου, 2016). Όπως ανέφερε ο Οικονόμου στη συνέντευξη προς την ερευνητική ομάδα, αυτό αποτέλεσε μια αποτυχία του προγράμματος.

Σε ένα άλλο επίπεδο, οι επενδύσεις έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση των τιμών και άρα τη μετάλλαξη του πληθυσμού ή αλλιώς του κοινωνικού ιστού. Οι αντιθέσεις που δημιουργούνται θέτουν σε δοκιμασία την κοινωνική συνοχή, η διατήρηση της οποίας αποτελεί βασική αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης. Χαρακτηριστική για την σημαντική αύξηση των τιμών των ακινήτων μετά τις επεμβάσεις της ανάπλασης αποτελεί η περίπτωση της Πλάκας⁴⁶. Στην περίπτωση του Θησείου, όπως υποστηρίζει ο Οικονόμου (2016), η μεταλλαγή στις χρήσεις γης και στο χαρακτήρα εν γένει της περιοχής, οδήγησε στην αποχώρηση των κατοίκων και στη μετακίνησή τους σε άλλες περιοχές. Αυτό κατά τον ίδιο αποτελεί ένα είδος «εξευγενισμού» (*gentrification*, βλ. Π.Ε. 2.1), με την έννοια ότι μια χρήση με χαμηλή γαιοπρόσοδο αντικαταστάθηκε από μια άλλη με υψηλή γαιοπρόσοδο. Πρόκειται, όμως για ένα «άγριο *gentrification*», καθώς η κατάληξη αυτή δεν ήταν στόχος του προγράμματος αλλά παρενέργειά του.

2.2.2.4. Παρακολούθηση και αξιολόγηση

Σε σχέση με τις προβλεπόμενες διαδικασίες ανάπλασης του Ν. 2508/1997, ο φορέας της ανάπλασης έχει την υποχρέωση να υποβάλλει τον Ιανουάριο κάθε έτους στο όργανο που ασκεί την εποπτεία, έκθεση στην οποία περιέχεται γενική εκτίμηση για την πορεία εφαρμογής του προγράμματος ανάπλασης και τήρησης του χρονοδιαγράμματος, με αναφορά στα αίτια τυχόν καθυστερήσεων, στις ενέργειες για την αντιμετώπισή τους, στα μέτρα για την έγκαιρη εξασφάλιση των απαιτούμενων πόρων κ.ά. Ισχύει και εδώ ότι η περιορισμένη έως μηδαμινή εφαρμογή του Ν. 2508/1997 δεν επιτρέπει τον εντοπισμό και την αξιολόγηση κάποιας ακολουθούμενης διαδικασίας παρακολούθησης.

Στην περίπτωση των ΣΟΑΠ, η παρακολούθηση και η αξιολόγηση της εφαρμογής τους γίνεται από τον οικείο ΟΤΑ Α' βαθμίδας, εκτός των περιπτώσεων όπου η περιοχή παρέμβασης εμπίπτει στα όρια δύο ή περισσότερων ΟΤΑ Α' Βαθμίδας, οπότε η παρακολούθηση και αξιολόγηση γίνεται από την οικεία νομαρχιακή αυτοδιοίκηση (νυν τοπική αυτοδιοίκηση β' βαθμού). Η διαδικασία που προβλέπεται (άρθρο 12 Ν. 2742/1999) είναι η εξής: Ο αρμόδιος οργανισμός συντάσσει ανά διετία

⁴⁶ Πηγή: http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esta/T1/028/10080.pdf (χωρίς συγγραφέα και χρονολόγητο)

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

έκθεση με την οποία αποτιμάται η πορεία εφαρμογής του σχετικού σχεδίου και του προγράμματος δράσης του και υποδεικνύονται τα κατάλληλα κατά περίπτωση μέτρα και ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση προβλημάτων και δυσλειτουργιών. Τα πορίσματα της Έκθεσης κοινοποιούνται στα Υπουργεία Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος, καθώς και σε άλλα Υπουργεία και αρμόδιους οργανισμούς του ευρύτερου δημόσιου τομέα, καθώς και στις αρμόδιες υπηρεσίες της οικείας περιφέρειας, προκειμένου να λαμβάνονται υπόψη κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους.

Τα προβλεπόμενα για την παρακολούθηση και εφαρμογή του ΣΟΑΠ της Αθήνας περιλαμβάνονται στο άρθρο 6 της εκδοθείσας κοινής Υπουργικής Απόφασης, που παραπέμπει στην παρ. 9 του άρθρου 12 του Ν. 2742/1999 (ΦΕΚ 207Α/1999). Σύμφωνα με τα παραπάνω, η παρακολούθηση και η αξιολόγηση της εφαρμογής του ΣΟΑΠ αποτελεί αρμοδιότητα του Δήμου Αθηναίων, ενώ ο συντονισμός της εφαρμογής του γίνεται από την Επιτροπή Συντονισμού, η οποία συνίσταται με απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Ενέργειας και συμμετοχή εκπροσώπων των συναρμοδίων Υπουργείων.

Αξίζει στο σημείο αυτό να γίνει αναφορά σε μια προσπάθεια αποτίμησης του έργου της ΕΑΧΑ που επιχειρήθηκε μέσω της εκπόνησης μιας μελέτης-πλαισίου που θα διερευνούσε σε βάθος τις κοινωνικοοικονομικές, κυκλοφοριακές και άλλες επιπτώσεις των έργων ανάπλασης. Η μελέτη αυτή εν τέλει δεν προχώρησε, αφήνοντας ανοικτό το ζήτημα της αξιολόγησης/αποτίμησης και περιορίζοντάς το σε εμπειρικές διαπιστώσεις των εμπλεκόμενων στις διαδικασίες στελεχών (Γαλάνη 2016α).

2.2.3. Ζητήματα / προβλήματα σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης της εφαρμογής της πολιτικής

2.2.3.1. Σχεδιασμός της πολιτικής

Από την ανάλυση που προηγήθηκε αλλά και από τις απόψεις που καταγράφηκαν στο πλαίσιο των συνεντεύξεων που διεξήγαγε η ερευνητική ομάδα, είναι προφανές ότι δεν έχει υπάρξει διαχρονικά μια συγκροτημένη πολιτική για τις αστικές αναπλάσεις. Αν και η διεθνής επιστημονική και επαγγελματική πρακτική έχει από καιρό αναγνωρίσει ότι τα αστικά προβλήματα στην πλειονότητά τους είναι πολυεπίπεδα χωρο-κοινωνικά ζητήματα, που απαιτούν ολοκληρωμένες λύσεις, η διαμόρφωση μιας σύγχρονης αντίληψης σχεδιασμού δεν έχει ενσωματωθεί επαρκώς στους ελληνικούς θεσμούς, όπως το ίδιο ισχύει βεβαίως και για την πρακτική του σχεδιασμού. Η πολιτική των αναπλάσεων απέχει σημαντικά από τις προσεγγίσεις «αστικής αναγέννησης» ή «αστικής αναζωογόνησης» που έχουν αναδυθεί στον ευρωπαϊκό χώρο και που επιδιώκουν την αναμόρφωση του αστικού χώρου με τη βελτίωση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών συνθηκών, μολονότι ως όροι έχουν ξεκινήσει τα τελευταία χρόνια να χρησιμοποιούνται στον πολιτικό λόγο και σε διάφορα κείμενα πολιτικής και

σχεδιασμού. Με άλλα λόγια, δεν έχει ακόμα διαμορφωθεί το πλαίσιο που θα αντιλαμβάνεται τις πολεοδομικές, αναπτυξιακές και κοινωνικοοικονομικές προεκτάσεις των χωρικών παρεμβάσεων και θα στοχεύει στην επίλυση των σύνθετων, χωρικά εστιασμένων, αστικών προβλημάτων (π.χ. κοινωνική υποβάθμιση, οικονομική ύφεση, στρεβλή πολεοδόμηση κ.ά.) (ΣΕΜΠΧΠΑ, 2011). Πέραν της στόχευσης των παρεμβάσεων, μια τέτοια προσέγγιση επιβάλλει τη διαμόρφωση ενός συνεκτικού και ολοκληρωμένου πλαισίου θεσμών, κανόνων, δομών και διαδικασιών διακυβέρνησης, που να καλύπτουν και να ολοκληρώνουν όλο το φάσμα της πολιτικής, από τη σύλληψη και το σχεδιασμό της, μέχρι την εφαρμογή και την αξιολόγηση – παρακολούθησή της.

Τα παραπάνω οδηγούν στον εντοπισμό μιας πρώτης, ειδικότερης, αδυναμίας στο σχεδιασμό της πολιτικής, η οποία σχετίζεται με τους χρησιμοποιούμενους όρους. Ο Ν. 2508/1997 έχει «δεσμεύσει» ουσιαστικά -τουλάχιστον- δύο έννοιες: την έννοια της ανάπλασης και την έννοια της ανασυγκρότησης, «με διαφορετικές δυνατότητες και προεκτάσεις πλαισίου» η καθεμιά (Λέπησης Α., 2016). Το αρμόδιο Υπουργείο στην πολιτική ρητορική του, χρησιμοποιεί τους όρους «αστική ανάπλαση» και «αστική αναγέννηση» χωρίς όμως να επεξηγείται η μεταξύ τους διαφοροποίηση ή σχέση. Ο υπερκείμενος χωροταξικός σχεδιασμός, από την άλλη, χρησιμοποιεί τουλάχιστον τους όρους «ανάπλαση», «αναζωογόνηση», «αναγέννηση», «εξυγίανση», χωρίς, και στην περίπτωση αυτή, να είναι προφανές το ειδικότερο περιεχόμενο που αποδίδεται σε αυτούς, με εξαίρεση ίσως το «νέο» Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας. Ο αναπτυξιακός προγραμματισμός της τρέχουσας περιόδου προβλέπει ολοκληρωμένες πολεοδομικές αστικές παρεμβάσεις για την προώθηση της αστικής αναζωογόνησης, εναρμονιζόμενος με τις κατευθύνσεις της ευρύτερης, ευρωπαϊκής, πολιτικής, και κατανοώντας όπως φαίνεται το ευρύτερο περιεχόμενο του όρου. Ένα πρόβλημα, λοιπόν, είναι η στοχοθεσία: δεν είναι σαφές η υφιστάμενη πολιτική και το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο τι θέλει να πετύχει.

Η ασυνέπεια στη χρησιμοποιούμενη ορολογία, που καταρχήν συνιστά πρόβλημα κατανόησης, εκ των πραγμάτων οδηγεί και σε συγκεκριμένες κατευθύνσεις σχεδιασμού. Αν θεωρηθεί ότι ο όρος «ανάπλαση» αφορά παρεμβάσεις που περιορίζονται στο «φυσικό» σχεδιασμό (πολεοδομικές-αρχιτεκτονικές, χρήσεις γης κλπ.), όπως ιστορικά διαμορφώθηκε (Οικονόμου, 2016), και ο όρος «αναζωογόνηση» ή «αναγέννηση» εμπεριέχει ευρύτερες στοχεύσεις, τότε μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι έχει ξεκινήσει η διαμόρφωση ενός «ολοκληρωμένου» πλαισίου / πολιτικής που απορρέει αφενός από ένα σκέλος της πολιτικής για το χωρικό σχεδιασμό (ΣΟΑΠ) και αφετέρου από ένα σκέλος της αναπτυξιακής πολιτικής (ΕΣΠΑ).

Σε συνέχεια των ανωτέρω, μπορεί να καταγραφεί και άλλη μια στρέβλωση του σχεδιασμού της πολιτικής. Πρόκειται για την ασυνέπεια και ασυνέχεια μεταξύ των επιμέρους πεδίων της πολιτικής χωρικού σχεδιασμού. Αν στο πεδίο αυτό, η πολιτική για τις αναπλάσεις συγκροτείται μέσα από «ένα κανάλι με τρεις κόμβους» (Ν. 2508/1997, νομοθεσία για ΣΟΑΠ και υπερκείμενος χωροταξικός σχεδιασμός) που

έχει ως αφετηρία του ΥΠΕΝ, δεν υπάρχει επί της ουσίας καμία σύνδεση μεταξύ τους. Οι προτεινόμενες από το ΣΟΑΠ της Αθήνας παρεμβάσεις σε κανένα σημείο τους δεν παραπέμπουν στο Ν. 2508/1997. Αντιθέτως, την τρέχουσα περίοδο διαφαίνεται μια σύνδεση του αναπτυξιακού προγραμματισμού με το χωρικό σχεδιασμό, καθώς η ένταξη μιας Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης για τη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη (ΟΧΕ-ΒΑΑ) σε ένα Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) προϋποθέτει μελέτες όπως το ΣΟΑΠ ή αντίστοιχες μελέτες της ελληνικής νομοθεσίας (Οικονόμου, 2016). Τέλος, ασυνέχεια καταγράφεται και στην προσέγγιση του σχεδιασμού λόγω αλλαγών στη φιλοσοφία και στην πρακτική με κάθε αλλαγή κυβέρνησης, στοιχείο που αποτελεί μια εγγενή αδυναμία του ελληνικού πολιτικού συστήματος (Γκανασούλης 2016α).

2.2.3.2 Εφαρμογή της πολιτικής

Το πρώτο βασικό συμπέρασμα όσον αφορά στην εφαρμογή της πολιτικής είναι ότι ο θεσμός της ανάπλασης, όπως προβλέπεται στο Κεφάλαιο Β' του Ν. 2508/1997, δεν έτυχε της απαραίτητης υποστήριξης και παραμένει ανενεργός. Στους κύριους λόγους για τη μη εφαρμογή του μπορούν να συμπεριληφθούν: η μη έκδοση όλων των απαραίτητων εφαρμοστικών πράξεων για την ενεργοποίησή του (Κουδούννη, 2013α· Λέπησης Α., 2016), η πολυπλοκότητα και η δυσκαμψία των διαδικασιών που προβλέπει, ιδίως ως προς τη συγκρότηση και λειτουργία του φορέα ανάπλασης, οι κατά περιόδους διαφορετικές προτεραιότητες του αρμόδιου Υπουργείου, η έμφαση της πολιτικής του χωρικού σχεδιασμού στις οικιστικές επεκτάσεις έναντι της εφαρμογής προγραμμάτων ανάπλασης (Κουδούννη, 2013α), η αδυναμία κάλυψης των νομικών θεμάτων παρέμβασης στην ιδιωτική ιδιοκτησία (Αρβανιτάκη, 2005) κ.ά..

Η καταλληλότητα πολλών εκ των παρεχόμενων από τη νομοθεσία εργαλείων και μέσων πολεοδομικής επέμβασης για τις αστικές αναπλάσεις έχουν τεθεί υπό αμφισβήτηση. Παρότι ο Ν. 2508/1997 περιλαμβάνει πλήθος εργαλείων (πολεοδομικών και χρηματοδοτικών) που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και δημιουργούν προσμονές, έχουν στην πράξη πολύ μικρό βαθμό εφαρμοσιμότητας:

- εργαλεία για τα οποία δεν εκδόθηκαν ποτέ οι κανονιστικές πράξεις που θα επέτρεπαν την εφαρμογή τους (χαρακτηριστική περίπτωση οι ΖΕΕ και ΖΕΚ)
- εργαλεία που έχουν κριθεί αντισυνταγματικά, καθώς από την ομολογουμένως υπερβολική χρήση τους θεωρήθηκε ότι αυξάνουν την ένταση της χρήσης στο χώρο απρογραμματίστα και επομένως επιφέρουν αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον (για παράδειγμα η Μεταφορά του Συντελεστή Δόμησης)
- εργαλεία που προϋποθέτουν τη συμφωνία συγκεκριμένου ποσοστού των ιδιοκτητών και ιδιοκτησιών της περιοχής παρέμβασης για να μπορέσουν να εφαρμοστούν (Λέπησης Ε., 2016), γεγονός εξαιρετικά δύσκολο με δεδομένα την απουσία μέχρι πρόσφατα Κτηματολογίου στη χώρα αλλά και τα χαρακτηριστικά της ιδιοκτησίας (μικροϊδιοκτησία και πολυϊδιοκτησία)

- και πλήθος άλλων εργαλείων που παρουσιάζουν δυσκολίες στην εφαρμογή τους, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει πρακτικά το μέσο δια του οποίου μπορεί ο σχεδιασμός να επιτύχει το αποτέλεσμα που –θεσμικά– επιδιώκει.

Στο πλαίσιο των ανωτέρω, και ιδίως της μη συμπλήρωσης μέχρι σήμερα του θεσμικού πλαισίου με αποτέλεσμα να παραμένουν ανενεργές οι διατάξεις του Κεφαλαίου Β' του Ν. 2508/1997, είναι χαρακτηριστική η απόφαση των μελετητών του υπό εκπόνηση Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης να μην προχωρήσουν σε καθορισμό περιοχών ανάπτυξης του εν λόγω νόμου κατά τη διαμόρφωση των προτάσεων. Υποστηρίζουν επίσης:

«... σε στρώματα της διοίκησης έχει επικρατήσει η άποψη ότι εάν μία περιοχή καθοριστεί από ΓΠΣ “περιοχή ανάπτυξης”, οι όποιες περαιτέρω επεμβάσεις στα πολεοδομικά δεδομένα της (ρυμοτομία, όροι δόμησης) επιτρέπονται μόνο στο βαθμό που προωθούνται στο πλαίσιο τυπικής διαδικασίας ανάπτυξης. Τούτο σημαίνει ότι μέχρι την ενεργοποίηση πλαισίου διαδικασιών κατά τις διατάξεις του Κεφ. Β του Ν. 2508/1997 μπορεί να υπάρξει “αδρανοποίηση” της δυνατότητας έστω και επιβεβλημένων τροποποιήσεων» (Δήμος Θεσσαλονίκης και ΥΠΕΚΑ Πράσινο Ταμείο, 2015, σελ. 152).

Το παραπάνω, σε συνδυασμό με την διστακτικότητα των ίδιων των αρμόδιων για τον πολεοδομικό σχεδιασμό υπηρεσιών να επιτρέψουν τον ορισμό περιοχών ανάπτυξης κατά την κατάρτιση των Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων, καταδεικνύουν ότι το «στρατηγικό» αυτό επίπεδο του πολεοδομικού σχεδιασμού δεν έχει επιτύχει να διαδραματίσει τον καθοδηγητικό ρόλο που του αποδίδεται από τη νομοθεσία και να επιτύχει «κάθετη ολοκλήρωση». Ελλειμματική είναι και η «οριζόντια ολοκλήρωση», αφού δεν επιτυγχάνεται συντονισμός ανάμεσα στο χωρικό σχεδιασμό και σε άλλες πολιτικές (π.χ. οικονομική πολιτική, φορολογική πολιτική, πολιτική ασφάλειας και αστυνόμευσης κλπ.).

Οι «ασύμπτωτοι» αυτοί σχεδιασμοί, όπως τους χαρακτηρίζει στη συνέντευξη που παραχώρησε στην ερευνητική ομάδα ο Αντιδήμαρχος Θεσσαλονίκης κ. Αθανάσιος Παππάς (2016) καταλήγουν σε αναπλάσεις με «εμπειρικό» και αποσπασματικό χαρακτήρα, που δεν έχουν ένα «ολοκληρωμένο συντακτικό». Επιπροσθέτως, η πολυπλοκότητα της πολεοδομικής νομοθεσίας, η πολυδιάσπαση των αρμοδιοτήτων και η πολλαπλότητα των ελέγχων και εγκρίσεων δυσχεραίνουν την επίλυση των προβλημάτων των αστικών περιοχών και ειδικότερα την υλοποίηση προγραμμάτων αστικής ανάπτυξης.

Στο επίπεδο της εμπλοκής των διαφόρων δρώντων στις διαδικασίες της ανάπτυξης, η προσέγγιση είναι καθαρά «δημοσιοκεντρική» (Οικονόμου, 2016α): από τους φορείς που εκκινούν τις διαδικασίες των αναπλάσεων μέχρι και τους προβλεπόμενους από τη νομοθεσία φορείς ανάπτυξης. Οι αστικές αναπλάσεις αντιμετωπίζονται αποκλειστικά ως μια δημόσια παρέμβαση και απουσιάζουν τρόποι και μηχανισμοί συμμετοχής του ιδιωτικού κεφαλαίου. Η εμπειρία από τη σύσταση εταιρικών σχέσεων είναι φτωχή, «έχει αντιμετωπιστεί φοβικά» (Παππάς,

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

2016), αν και τα περιορισμένα παραδείγματα δείχνουν σημάδια επιτυχούς συνεργασίας μεταξύ του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

Οι χρηματοδοτήσεις των έργων αστικής ανάπλασης βασίζονται σε σημαντικό βαθμό σε κονδύλια και προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία ενσωματώνονται στον αναπτυξιακό προγραμματισμό της χώρας, ενώ έργα ανάπλασης, μικρότερης συνήθως κλίμακας, υλοποιούνται με δημόσιους ή δημοτικούς πόρους. Χρηματοοικονομικά εργαλεία, όπως το JESSICA, που σχεδιάστηκαν για να μοχλεύσουν πόρους που θα συμπληρώσουν τις κρατικές επιδοτήσεις με ιδιωτικά κεφάλαια και μακροπρόθεσμα δάνεια, με σκοπό να υλοποιηθούν συνεκτικά και ολοκληρωμένα σχέδια αστικής αναζωογόνησης και ανάπτυξης, δεν έτυχαν ευρείας αξιοποίησης. Αυτό θα πρέπει να συσχετιστεί με την «ύπαρξη τοπικής δυνατότητας και τεχνογνωσίας κατά τη φάση προετοιμασίας και σχεδιασμού των χρηματοδοτικών εργαλείων και μηχανισμών για τα έργα αστικής ανάπλασης και ανανέωσης», που δεν είναι πάντα δεδομένη ή σε ίδιο βαθμό μεταξύ περιφερειών και Δήμων (Ζουρνά, 2011, σελ. 94).

Η απουσία ή η περιορισμένη διεξαγωγή συμμετοχικών διαδικασιών είναι μια γνωστή παθογένεια των διαδικασιών χωρικού σχεδιασμού εν γένει. Η ίδια η νομοθεσία για τις αστικές αναπλάσεις «δεν επιλύει το πρόβλημα της ενημέρωσης του κοινού και των ενδιαφερομένων / εμπλεκόμενων ομάδων και φορέων και δεν θέτει συγκεκριμένο πλαίσιο διαβούλευσης για την επίτευξη συναινέσεων» (Αρβανιτάκη, 2005, σελ. 7). Η κεντρική διοίκηση δεν φαίνεται να μεριμνά για την ουσιαστική ενσωμάτωση της συμμετοχής των πολιτών και ενδιαφερόμενων ομάδων στις διαδικασίες, ενώ οι σχετικές πρωτοβουλίες της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι επιλεκτικές, «εμπειρικές» και χωρίς σαφή μεθοδολογία αποτίμησης των πορισμάτων.

2.2.3.3 Παρακολούθηση και αξιολόγηση της πολιτικής

Όπως αναλύθηκε στις προηγούμενες ενότητες η νομοθεσία προβλέπει ορισμένες διαδικασίες εκτίμησης της πορείας εφαρμογής των προγραμμάτων ανάπλασης και τήρησης του χρονοδιαγράμματος. Τόσο στην περίπτωση των αναπλάσεων του Ν. 2508/1997, λόγω και της περιορισμένης εφαρμογής του, όσο και στην περίπτωση του ΣΟΑΠ της Αθήνας, που όπως προείπαμε είναι το μόνο ΣΟΑΠ που έχει θεσμοθετηθεί μέχρι στιγμής στη χώρα, δεν εντοπίστηκε η ανάπτυξη κάποιου ολοκληρωμένου μηχανισμού παρακολούθησης και αξιολόγησης.

Ένα πλαίσιο ενδεικτικών δεικτών αποτελεσμάτων έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του Προγράμματος «Αστική Αναζωογόνηση 2012-2015» του Πράσινου Ταμείου, που δύναται να αξιολογήσει τις παρεμβάσεις που χρηματοδοτεί το πρόγραμμα. Στον Πίνακα 2.2.5 φαίνεται απόσπασμα από τον σχετικό πίνακα του Προγράμματος, όπου καταγράφονται δείκτες αποτελέσματος για ενδεικτικές δράσεις του Άξονα Προτεραιότητας 1 «Ολοκληρωμένες Αστικές Παρεμβάσεις». Κάποια απόπειρα αξιολόγησης της πολιτικής συνολικά, δεν έχει εντοπιστεί.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Πίνακας 2.2.5. Ενδεικτικοί δείκτες αποτελέσματος ολοκληρωμένων παρεμβάσεων, όπως προβλέπονται στο Πρόγραμμα «Αστική Αναζωογόνηση 2012-2015» του Πράσινου Ταμείου

Μέτρο 1.1: Ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις		
Περιγραφή	Οι ολοκληρωμένες αστικές επεμβάσεις αφορούν το σύνολο μιας σειράς παρεμβάσεων σε εγκαταλελειμμένες και υποβαθμισμένες ενότητες του αστικού ιστού, που περιλαμβάνουν συνεκτικές και συμπληρωματικές δράσεις ολοκληρωμένης και βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, στη βάση υιοθέτησης οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών στοχευμένων δράσεων.	
Ενδεικτικές δράσεις	Δινητικοί δικαιούχοι	Ενδεικτικοί δείκτες αποτελέσματος
Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε πυκνοκατοικημένες ή και υποβαθμισμένες περιοχές κατοικίας μεγάλων και μεσαίων αστικών κέντρων	• ΟΤΑ Α' Βαθμού¹ • ΟΤΑ Β' Βαθμού² • ΥΠΕΚΑ³	• Τετραγωνικά μέτρα ανάπλασης ανά επιλεγθείσα περιοχή. • Σύνολο περιοχών παρεμβάσεων (αριθμός). • Ενίσχυση κοινωνικής δομής (ποιοτικός δείκτης). • Ενίσχυση απασχόλησης – νέες θέσεις εργασίας (αριθμός μεικτών θέσεων εργασίας). • Ενίσχυση ανταγωνιστικότητας (ποιοτικός δείκτης).
Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε εγκαταλελειμμένες ζώνες στον αστικό ιστό (brown field areas) μεγάλων και μεσαίων αστικών κέντρων	• ΟΤΑ Α' Βαθμού • ΟΤΑ Β' Βαθμού • ΥΠΕΚΑ	• Τετραγωνικά μέτρα επανάχρησης ανά επιλεγθείσα περιοχή. • Ενίσχυση απασχόλησης – νέες θέσεις εργασίας (αριθμός μεικτών θέσεων εργασίας). • Στήριξη και εκσυγχρονισμός υπάρχουσας επιχειρηματικής δραστηριότητας στη κάθε περιοχή (ποσοστό). • Ενίσχυση ανταγωνιστικότητας (ποιοτικός δείκτης).
Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις σε λειψές αστικές περιοχές με έντονα προβλήματα κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής υποβάθμισης	• ΟΤΑ Α' Βαθμού • ΟΤΑ Β' Βαθμού • ΥΠΕΚΑ	• Ενίσχυση απασχόλησης – νέες θέσεις εργασίας (αριθμός μεικτών θέσεων εργασίας). • Στήριξη και εκσυγχρονισμός υπάρχουσας επιχειρηματικής δραστηριότητας στη κάθε περιοχή (ποσοστό). • Ενίσχυση ανταγωνιστικότητας (ποιοτικός δείκτης). • Ενίσχυση φυσικού περιβάλλοντος (ποιοτικός δείκτης).
Οργανισμοί διαχείρισης περιοχών ολοκληρωμένων αστικών παρεμβάσεων	• ΟΤΑ Α' Βαθμού • ΟΤΑ Β' Βαθμού • ΥΠΕΚΑ	• Μείωση κόστους επανεπένδυσης λόγω απαξίωσης των επενδύσεων (φθορές κλπ) • Πολλαπλασιαστικά οφέλη • Οφέλη συμπληρωματικότητας • Οφέλη πλήρους εκμετάλλευσης της επένδυσης • Οφέλη από τη δημιουργία εξειδικευμένων φορέων με συγκεκριμένη χωρική αρμοδιότητα και αντικείμενο τον προγραμματισμό ολοκληρωμένων χωρικών ή / και τομιακών παρεμβάσεων.

Πηγή: Πράσινο Ταμείο και ΥΠΕΚΑ, χ.χ., σελ.15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.3. ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΩΝ

2.3.1. Μεθοδολογικά Ζητήματα

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση ενός προγράμματος ολοκληρωμένης αστικής ανάπλασης, είναι μια σύνθετη διαδικασία, που προϋποθέτει εκτός από την εξασφάλιση των χρηματοδοτικών μηχανισμών (πρωταρχικός παράγοντας) (Adair et al., 1999), και την εκπλήρωση μίας σειράς συγκεκριμένων κριτηρίων και στόχων που θα διασφαλίζουν και θα επιβεβαιώνουν έμπρακτα τον ολοκληρωμένο της χαρακτήρα. Επιπλέον, η λειτουργία μηχανισμών παρακολούθησης και αυστηρού ελέγχου των διαδικασιών (λχ τήρηση: χρονοδιαγράμματος, προϋπολογισμού, αρχικού σχεδιασμού), η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας, το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των παρεμβάσεων, οι κοινωνικές επιπτώσεις, η μετέπειτα αξιοποίηση και βιωσιμότητα (όχι μόνο οικονομική αλλά και λειτουργική) των υποδομών (Colantonio and Dixon, 2009), είναι μερικά από τα κρίσιμα ζητήματα που θα πρέπει να διερευνηθούν.

Γίνεται επομένως κατανοητό, ότι η αξιολόγηση και η κριτική αποτίμηση μιας παρέμβασης που έχει σαν στόχο να αναμορφώσει ένα μέρος μιας πόλης (ή ενός οικισμού), είναι μια σύνθετη διαδικασία που θα πρέπει να στηρίζεται μεταξύ άλλων, και σε μετρήσιμα στοιχεία (δείκτες αποτελέσματος), λαμβάνοντας υπόψη (ή αποτιμώντας) ταυτόχρονα και τον αρχικό σχεδιασμό. Στο πλαίσιο αυτό, θα αναζητηθούν παραδείγματα «καλών πρακτικών» από τον ευρωπαϊκό χώρο, και ειδικότερα παραδείγματα παρεμβάσεων ολοκληρωμένης ανάπλασης (αναζωογόνησης) που υλοποιήθηκαν ανταποκρινόμενα πλήρως στις προϋποθέσεις και τους στόχους του αρχικού του σχεδιασμού. Συνεπώς, αυτά τα παραδείγματα θα πρέπει να αναζητηθούν σε χώρες που έχουν μια μακρά παράδοση στην υλοποίηση πολιτικών ανάπλασης, ώστε να υπάρχουν διαθέσιμα και αξιόπιστα στοιχεία και δείκτες, για την αξιολόγηση και την εξαγωγή συμπερασμάτων στο πλαίσιο του παρόντος ερευνητικού.

Η χρησιμοποίηση των βέλτιστων ή καλών πρακτικών, από μεθοδολογική άποψη, αποτελεί ένα διαδεδομένο εργαλείο που γνωρίζει ευρεία αποδοχή από την επιστημονική κοινότητα για περισσότερο από εικοσιπέντε χρόνια. Ιδιαίτερα στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και της πολεοδομικής πολιτικής, και παρά τις ιδιαιτερότητες κάθε χώρας, συχνά μελετώνται εναλλακτικές προσεγγίσεις για την επίτευξη των ιδιαίτερων στόχων μιας παρέμβασης, για τη διευκόλυνση των διαδικασιών αστικής ανάπλασης. Φυσικά οι τοπικές συνθήκες και οι περιστάσεις είναι μοναδικές για κάθε περιοχή, ωστόσο μέσα από την μελέτη παραδειγμάτων αστικής αναγέννησης, με διαθέσιμα μετρήσιμα στοιχεία, επιστημονικά τεκμηριωμένα, που να αποδεικνύουν μια επιτυχημένη εφαρμογή ενός σχεδίου, δύναται να αντληθούν ένα σύνολο από «επιθυμητές» αρχές και προϋποθέσεις που διέπουν αυτές διαδικασίες.

Απώτερος σκοπός, μέσα από αυτή την ανάλυση, είναι να προκύψουν χρήσιμα συμπεράσματα προς το ελληνικό μοντέλο σχεδιασμού, με την έννοια των συστάσεων -βασικών αρχών που θεωρούνται απαραίτητες για μια ολοκληρωμένη εφαρμογή μιας πολιτικής αστικής ανάπτυξης. Στο πλαίσιο αυτό, επιλέχθηκαν χώρες που ανήκουν σε συγγενή συστήματα (οικογένειες) σχεδιασμού, ώστε να υπάρχει μια κοινή βάση αναφοράς.

Αναφορικά με το πρώτο κριτήριο, κρίνεται σκόπιμο να μελετηθεί η Αγγλία, μια χώρα που έχει γνωρίσει τα τελευταία σαράντα χρόνια μια μακρά περίοδο εφαρμογής προγραμμάτων και πολιτικών ανάπτυξης, ενώ παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και λόγω της τεχνογνωσίας που διαθέτει για την εξασφάλιση των χρηματοδοτικών μέσων και πόρων (πρωτίστως μέσω της δημιουργίας συμπράξεων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα).

Αναφορικά με το δεύτερο κριτήριο επιλογής των «καλών πρακτικών», επισημαίνεται ότι η Ελλάδα ανήκει στη Ναπολεόντεια οικογένεια σχεδιασμού (όπως και η Γαλλία) με επιρροές ωστόσο και από τη γερμανική οικογένεια (Λαγόπουλος, 2011). Συνεπώς κρίνεται σκόπιμο σε δεύτερη φάση η διερεύνηση παραδειγμάτων από τη Γαλλία και Γερμανία, χώρες που επίσης παρουσιάζουν παράδοση στην υλοποίηση πολιτικών αστικής αναγέννησης.

Μεταξύ των κρίσιμων παραμέτρων, για την αξιολόγηση και κριτική αποτίμηση των παραδειγμάτων, θα αναζητηθούν στοιχεία σχετικά με:

- τους παρατηρούμενους χωρικούς μετασχηματισμούς (έμφαση θα δοθεί στη μελέτη των χρήσεων γης, τον βαθμό αστικοποίησης, πυκνότητα κατοίκων κ.ο.κ.)
- τα περιβαλλοντικά δεδομένα (ποσοστό πρασίνου, δημιουργία νέων πάρκων και χώρων πρασίνου, διερεύνηση υγειονομικών παραμέτρων)
- τις μεταφορικές υποδομές και τη διασύνδεση της περιοχής (προσπελασιμότητα, συμπερίληψη βιώσιμης αστικής κινητικότητας κ.ο.κ.)
- κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις (με έμφαση στην εξασφάλιση κοινωνικής συνοχής, παροχές κοινωνικής πρόνοιας, εκπαίδευσης)
- τη χρηματοοικονομική βιωσιμότητα (εξασφάλιση χρηματοδοτικών πόρων, σύναψη συμπράξεων δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, λειτουργικά κόστη επενδύσεων, αξιοποίηση)
- τις διαδικασίες διαβούλευσης και συμμετοχικού σχεδιασμού (εμπλοκή των τοπικών κοινωνικών, δρώντων, φορέων, μη κυβερνητικών οργανώσεων κ.ο.κ.) (Tallon, 2013· Colantonio and Dixon, 2009).

2.3.2 Η ανάπλαση στο Ανατολικό Λονδίνο για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2012

2.3.2.1. Εισαγωγή

Η αστική αναγέννηση και αναζωογόνηση του Ανατολικού Λονδίνου, χαρακτηρίζεται ως μια συνεχώς εξελισσόμενη διαδικασία για την μητροπολιτική περιοχή του Λονδίνου από τη στιγμή ανάθεσης των Ολυμπιακών Αγώνων (2005), μέχρι σήμερα. Σε προγραμματικό επίπεδο, η εφαρμογή μιας πολιτικής αστικής αναζωογόνησης, αποτέλεσε τον κεντρικό πυρήνα του σχεδιασμού (Independent, 2013) καθώς η περιοχή παρουσίαζε αυξημένες συγκεντρώσεις εγκαταλειμμένων βιομηχανικών κτιρίων (brownfield), ενώ από πολύ νωρίς έγινε αντιληπτή η προστιθέμενη αξία και τα πολλαπλασιαστικά οφέλη, που θα είχαν οι ολοκληρωμένες παρεμβάσεις για τους κατοίκους και το περιβάλλον. Βασικός φορέας οργάνωσης, προώθησης, υποστήριξης, υλοποίησης, παρακολούθησης αλλά και εκμετάλλευσης -όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια- των έργων ανάπλασης, αποτελούν οι εταιρείες ειδικού σκοπού, που συστάθηκαν κατά τη φάση της κατασκευής των έργων (Olympic Park Legacy Company), όσο και στη φάση λειτουργίας και μετέπειτα αξιοποίησης (London Legacy Development Corporation).

2.3.2.2. Σύντομο ιστορικό της περιοχής – δεδομένα πριν από την εφαρμογή του προγράμματος ανάπλασης

Η περιοχή του Ανατολικού Λονδίνου, πριν την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων ήταν μια περιοχή με σύνθετα κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα. Ειδικότερα, κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα η περιοχή γνώρισε μια εκτεταμένη αποβιομηχάνιση με αποτέλεσμα να καταγράφονται ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά ανεργίας. Συγκεκριμένα, η εσωτερική περιφέρεια Νιούχαμ της μητροπολιτικής περιοχής του Μείζονος Λονδίνου, στην οποία εντοπίζεται ο πυρήνας των έργων ανάπλασης, είναι μια περιοχή που κατέγραφε τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη περιφέρεια (το 2008-2009 το ποσοστό απασχόλησης των κατοίκων της περιοχής ήταν 56,2%, με τις γυναίκες και τα άτομα εθνικών μειονοτήτων να βρίσκονται σε ιδιαίτερα δυσμενή θέση) (Newham Key Statistics, 2011). Η πληθυσμιακή σύνθεση ήταν ιδιαίτερη, καθώς οι Βρετανοί αντιστοιχούσαν στο 32% των κατοίκων, με τους υπόλοιπους κατοίκους να είναι από την Ινδία, την Καραϊβική και την Ιρλανδία. Επιπλέον, η περιφέρεια χαρακτηριζόταν από υψηλά ποσοστά γεννήσεων ενώ κατείχε και τον νεαρότερο σε δομή πληθυσμό, γεγονός που προσέδιδε μια ιδιαίτερη δημογραφική δυναμική.

Η ανάπτυξη του ιδιωτικού τομέα και των επιχειρήσεων στην περιοχή ήταν προβληματική, ενώ υπήρχε αδυναμία διείσδυσης επιστημονικών επαγγελματιών στην σύνθεση του εργατικού δυναμικού. Παράλληλα, ο μέσος όρος των μισθών των εργαζομένων στο Νιούχαμ, ήταν κατά πολύ χαμηλότερος από το μέσο όρο του Λονδίνου, ενώ και η ιδιοκτησία της γης ήταν χαμηλότερη και αυτή σε σχέση με τον

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

μέσο όρο (μόνο 32%). Τέλος, άλλου τύπου κοινωνικά προβλήματα της περιοχής ήταν τα υψηλά ποσοστά εγκληματικότητας, το προσδόκιμο ζωής των κατοίκων που ήταν χαμηλότερο του μέσου όρου, καθώς και προβλήματα υγιεινής και παιδικής παχυσαρκίας (πάνω από τον εθνικό μέσο όρο) (Newham Key Statistics, 2011).

2.3.2.3. Ο χαρακτήρας της ανάπλασης

Για την εφαρμογή του προγράμματος ανάπλασης συστάθηκε στο πλαίσιο του φορέα ανάπλασης (London Legacy Development Corporation) ειδική επιτροπή σχεδιασμού (Olympic Delivery Authority – Planning Decisions Team). Σύμφωνα με τις διακηρύξεις, με τη συγκεκριμένη προσέγγιση, διασφαλίζεται ο συμμετοχικός σχεδιασμός, η διαφάνεια, η αμεροληψία και η πολυφωνία κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Παράλληλα, στο μόρφωμα αυτό, λόγω των επαυξημένων αρμοδιοτήτων, αποτελείτο από εκπροσώπους τοπικών φορέων, ανεξάρτητα μέλη, διοικητικούς εκπροσώπους, κατοίκους της περιοχής και άλλους φορείς που μπορεί να εμπλέκονταν στην περιοχή.

Η συνολική επένδυση ξεπέρασε τα 9 δισεκατομμύρια δολάρια, με πολλά από αυτά τα χρήματα να δαπανούνται για την κατασκευή υποδομών και μεταφορικών δικτύων. Σήμερα η περιοχή του Στράτφορντ, είναι η δεύτερη καλύτερα διασυνδεδεμένη περιοχή του μητροπολιτικού Λονδίνου, χάρη στις σύγχρονες μεταφορικές υποδομές που κατασκευάστηκαν (CBRE, 2013).

Αυτό που χαρακτηρίζει τις παρεμβάσεις ανάπλασης στο Λονδίνο είναι ο έντονος εταιρικός χαρακτήρας που έχουν, η αυξημένη εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα, και το γεγονός ότι είναι μια συνεχώς εξελισσόμενη διαδικασία. Ο αρχικός σχεδιασμός περιελάμβανε την κατασκευή όλων των απαραίτητων υποδομών και εγκαταστάσεων για την διεξαγωγή των ολυμπιακών αγώνων, καθώς και το σχεδιασμό για την μεταολυμπιακή αξιοποίησή τους. Οι παρεμβάσεις που έγιναν, συνεπώς, ήταν μεγάλης κλίμακας που άλλαξαν και μετασχημάτισαν χωρικά την περιοχή. Αυτό που πρέπει να επισημανθεί, είναι ότι ο πυρήνας των παρεμβάσεων εντοπίζεται σε εγκαταλειμμένα βιομηχανικά κτίρια, περιοχή με σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα. Παράλληλα, όπως προκύπτει, αυτή η διαδικασία δημιούργησε πολλαπλασιαστικά οφέλη για την ευρύτερη περιοχή, συμπαρασύροντας την ανάπτυξη και άλλων υποβαθμισμένων περιοχών (accelerated development) (Weed et al., 2013· Newham London, 2011).

2.3.2.4. Η πρώτη φάση ανάπλασης (2005-2012)

Μετά την ανάθεση των ολυμπιακών αγώνων (2005), δημιουργούνται τρία βασικά εταιρικά σχήματα με σκοπό το σχεδιασμό και την υλοποίηση των παρεμβάσεων για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, με επαυξημένες αρμοδιότητες αναφορικά με την υλοποίηση του προγράμματος ολοκληρωμένης αστικής αναζωογόνησης στη μητροπολιτική περιοχή του Λονδίνου, καθώς και το σχεδιασμό της μελλοντικής αξιοποίησης. Συγκεκριμένα δημιουργείται το 2006 η Olympic Delivery Authority

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

(ODA) με βασικό σκοπό την κατασκευή των υποδομών και την οργάνωση των αγώνων (ο αρχικός προϋπολογισμός ανέρχονταν σε 9.3 δις λίρες). Στον σχηματισμό αυτό συμμετέχουν ως βασικοί εταίροι ο Οργανισμός Ανάπτυξης του Λονδίνου (London Development Agency -LDA) και ο Οργανισμός Μεταφορών (Transport for London- TfL) (London Olympic Games and Paralympic Games Act, 2006).

Τα βασικά έργα μεγάλης κλίμακας περιλαμβάνουν το Ολυμπιακό Στάδιο (Olympic Stadium) το οποίο εκτός από τους προφανείς σκοπούς για την φιλοξενία των ολυμπιακών αθλημάτων, φαίνεται να αναδεικνύεται με το πέρας των ετών ως σημαντικός πόλος μεγάλων αθλητικών γεγονότων (mega events) λόγω της πολυμορφικότητας των υποδομών (φιλοξενία αγώνων Κρίκετ, Παγκόσμιο κύπελο ράγκμπι το 2015, Παγκόσμιο πρωτάθλημα στίβου το 2017). Οι δυνατότητες και οι προοπτικές τέτοιου είδους υποδομών, φαίνεται να δημιουργούν τις κατάλληλες συνθήκες που εξασφαλίζουν τη βιωσιμότητα όχι μόνο της αθλητικής εγκατάστασης, αλλά και ενός συνόλου υποστηρικτικών και συμπληρωματικών λειτουργιών και χρήσεων, με σημαντική συνεισφορά στον τουρισμό και την προβολή της περιοχής.

Το κέντρο τύπου, όπου με δυνατότητα φιλοξενίας 20000 ατόμων (δημοσιογράφους και ανθρώπους που δουλεύουν στα μέσα μαζικής ενημέρωσης), το Ολυμπιακό Χωριό (Olympic Village) για τη φιλοξενία των αθλητών, το ποδηλατοδρόμιο (Lee Valley Velopark), η Αρένα Copper Box, το κέντρο υγρού στίβου (The aquatics Centre), το Ολυμπιακό Πάρκο της βασίλισσας (Queen Elizabeth Park) (www.london-2012.co.uk/Urban-regeneration/).

Εντύπωση προκαλεί -δεδομένης της κλίμακας των συγκεκριμένων παρεμβάσεων- η αυστηρή τήρηση του χρονοδιαγράμματος και του κόστους, και γενικότερα οι μηχανισμοί που έλαβαν χώρα για την πετυχημένη ολοκλήρωση των έργων. Σύμφωνα με αναλυτές, σημαντικό ρόλο στην επιτυχία του όλου σχεδιαστικού εγχειρήματος έπαιξε ο τρόπος με τον οποίο επιμερίστηκαν οι αρμοδιότητες, όπως και το εταιρικό σχήμα που δημιουργήθηκε, στο πλαίσιο του οποίου υπήρξε εκχώρηση σημαντικών (έως καθολικών) αρμοδιοτήτων και ευθυνών στον ιδιωτικό τομέα ([http:// queenelizabetholympicpark.co.uk](http://queenelizabetholympicpark.co.uk)).

2.3.2.5. Η δεύτερη φάση της ανάπλασης (2012 έως σήμερα)

Αυτή η φάση της ανάπλασης άρχισε να υλοποιείται με το πέρας των Ολυμπιακών αγώνων, ωστόσο σε επίπεδο σχεδιασμού φαίνεται να προϋπάρχει. Το 2012 ιδρύεται ένας ειδικός φορέας για την αξιοποίηση της «κληρονομιάς» των ολυμπιακών αγώνων (London Legacy Development Corporation). Σύμφωνα με τις προβλέψεις, έχει αρχίσει να εφαρμόζεται ειδικό πρόγραμμα αξιοποίησης των υποδομών, το οποίο περιλαμβάνει εκ νέου σχέδια ανάπλασης και επανάχρησης.

Χαρακτηριστικότερα παραδείγματα αυτού του σχεδιασμού, αποτελούν η εκ νέου ανάπτυξη του Ολυμπιακού Πάρκου της βασίλισσας (Queen Elizabeth Park) με τη

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

δημιουργία πέντε νέων γειτονιών (περιοχών κατοικίας) και την απόδοση χώρων πρασίνου στο κοινό (ελεύθερη πρόσβαση) για την κάλυψη των αυξημένων στεγαστικών αναγκών της περιοχής. Επιπλέον, το Κέντρο Τύπου μετατρέπεται σε κέντρο πανεπιστημιακής έρευνας (υπάρχουν συμβόλαια ενοικίασης των εγκαταστάσεων στο Πανεπιστήμιο του Loughborough και στο Hackney Community College), παράλληλα με την δημιουργία εγκαταστάσεων αποθήκευσης δεδομένων (που θα αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες της Ευρώπης) (Independent, 2013· Columbia, 2012).

2.3.2.6. Αξιολόγηση της αστικής αναζωογόνησης – Συμπεράσματα

Η περίπτωση του Ανατολικού Λονδίνου, είναι ένα παράδειγμα σύγχρονης ανάπτυξης, που συνέβαλλε ουσιαστικά προς μια «νέα» πορεία στον τρόπο υλοποίησης των πολιτικών αστικής αναγέννησης στην Αγγλία, και τη μητροπολιτική περιοχή του Λονδίνου ειδικότερα. Εκτός από την πρόκληση της κλίμακας των παρεμβάσεων, τους πολεοδομικούς μετασχηματισμούς, και τα δεδομένα τεχνικής φύσης, από τη πρώτη στιγμή, και πριν καν ολοκληρωθούν οι παρεμβάσεις, υπήρξε ουσιαστική κινητοποίηση και συστηματική παρακολούθηση των επιδράσεων και των αποτελεσμάτων των έργων στην κοινωνία, το περιβάλλον και την οικονομία.

Πανεπιστημιακά ιδρύματα (UEL University of East London, Canterbury Christ Church University) μαζί με εξειδικευμένους φορείς στην πραγματοποίηση αστικών αναπλάσεων (Thames Gateway Institute for Sustainability, Greater London Authority) διερευνούν τις επιπτώσεις των κατασκευών, κυρίως μέσω της καταγραφής και παρακολούθησης μιας σειράς δεικτών. Στον πίνακα που ακολουθεί, παρουσιάζονται οι βασικότεροι δείκτες που θεωρείται σκόπιμο να παρουσιαστούν στο πλαίσιο του παρόντος, δεδομένου ότι, εάν επιζητείται η εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης πολιτικής αναπλάσεων και στον ελληνικό χώρο, ο έλεγχος των αποτελεσμάτων και η παρακολούθηση των παρεμβάσεων μέσω δεικτών, θα είναι μια αναπόσπαστη διαδικασία.

Πίνακας 2.3.1. Βασικοί Δείκτες Παρακολούθησης των αποτελεσμάτων της Παρέμβασης στο Ανατολικό Λονδίνο (ελέγχεται η μεταβολή ποσοτική, ή/και ποιοτική για καθένα από τα παρακάτω)

Περιβαλλοντικοί Δείκτες:	Οικονομικοί Δείκτες
- Ποιότητα Νερού - Εκπομπές Αερίων του Θερμοκηπίου - Ποιότητα του Αέρα - Χρήσεις Γης - Προστατευόμενες Περιοχές - Δημόσιοι Χώροι Αναψυχής (ανοικτού τύπου) - Μεταφορικές Υποδομές - Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Στερεών Αποβλήτων	- Απασχόληση - Μέγεθος των εγκατεστημένων επιχειρήσεων - Δημόσια συγκοινωνία-προσβασιμότητα - Υποδομές Διανυκτέρευσης

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

- Απόβλητα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας Λυμάτων	- Πληρότητα Καταλυμάτων - Διανυκτερεύσεις τουριστών - Κίνηση αεροδρομίου - Δείκτες τιμών των ξενοδοχείων - Αγορά ακινήτων - Άμεσες Ξένες Επενδύσεις - Νέες θέσεις εργασίας - Συνολικές Λειτουργικές Δαπάνες - Σύνολο καταβαλλόμενων μισθών - Απασχόληση Ατόμων με Αναπηρίες
Κοινωνικό – πολιτισμικοί Δείκτες: - Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός - Τιμές εγκληματικότητας - Υγεία - Διατροφή - Αθλητισμός και Φυσικές Δραστηριότητες - Ενδοσχολικές Αθλητικές Δραστηριότητες - Συμμετοχή μειονοτήτων - Άστεγοι, Κοινωνική Στέγαση - Υποδομές κα δίκτυα υποστήριξης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες - Αντιλήψεις για άτομα με αναπηρία στην κοινωνία - Προσβασιμότητα στις δημόσιες υπηρεσίες	

Πηγή: ESCR, 2010

Για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων, αναφορικά με την παρέμβαση στο Ανατολικό Λονδίνο μελετήθηκαν διάφορες αναλύσεις και στατιστικές. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, από άποψη μεθοδολογίας και αιτιολόγησης των συμπερασμάτων έχει η έκθεση πορισμάτων που διενεργήθηκε για την Αρχή Μείζονος Λονδίνου (Weed et.al., 2013). Σύμφωνα με τα πορίσματα της έκθεσης, η οποία λαμβάνει υπόψη της σημαντικές πηγές τεκμηρίωσης και επίσημα στατιστικά στοιχεία, μεταξύ άλλων επισημαίνονται:

- Επιτάχυνση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης των Δήμων του Ανατολικού Λονδίνου από το 2008 και έπειτα, οπότε και τέθηκε σε ισχύ το νομικό πλαίσιο για την ανάπλαση της περιοχής (Single Regeneration Framework 2008/9). Μεταξύ άλλων, μελετήθηκαν δείκτες που σχετίζονται με την υγεία, την εκπαίδευση, και την εγκληματικότητα. Απώτερος σκοπός είναι να ελαχιστοποιηθούν οι παρατηρούμενες ανισότητες, σε σχέση με τους υπόλοιπους δήμους του ανατολικού Λονδίνου, με ορίζοντα το 2030. Μεταξύ άλλων δράσεων, ιδιαίτερη σημασία για την επίτευξη των επιθυμητών στόχων, έχει η ενίσχυση της απασχόλησης μέσω ειδικών προγραμμάτων και η δημιουργία νέων κατοικιών σε περιοχές πλησίον των ολυμπιακών εγκαταστάσεων.
- Βελτίωση του περιβάλλοντος (φυσικού και δομημένου) καθώς και η κατασκευή έργων υποδομής και κοινής ωφέλειας συνέβαλλε αποφασιστικά στην αναγέννηση της περιοχής. Δεδομένης της προγενέστερης κατάστασης της περιοχής, όπως επισημαίνεται, χωρίς τα έργα δεν θα υπήρχε απολύτως καμία βελτίωση. Σύμφωνα με τις πιο συντηρητικές εκτιμήσεις η ανάπτυξη της περιοχής επιταχύνθηκε για τουλάχιστον μία δεκαετία. Τα έργα που έγιναν στις υποδομές της μητροπολιτικής περιοχής του Λονδίνου συνολικά (πέρα από τις εγκαταστάσεις του Ολυμπιακού Πάρκου) ήταν εξίσου

σημαντικά και δεν θα είχαν πραγματοποιηθεί υπό άλλες συνθήκες (Weed et.al, 2013). Με άλλα λόγια, παρατηρούμε ότι η συγκεκριμένη παρέμβαση, «παρέσυρε» μία μεγάλη ομάδα παρεμβάσεων και βελτιώσεων στο συνολικό σύστημα υποδομών της μητροπολιτικής περιοχής.

- Σε μια περίοδο που ο κατασκευαστικός τομέας γνωρίζει σημαντική συρρίκνωση, τα έργα για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, πέρα από την αναμενόμενη κατακόρυφη αύξηση της δραστηριότητας του συγκεκριμένου τομέα στην προ-ολυμπιακή περίοδο, φαίνεται ότι συνέβαλαν σημαντικά στη θωράκιση του συγκεκριμένου τομέα σε μια εποχή παγκόσμιας κρίσης. Ειδικότερα, θετικά αποτιμάται τόσο η τεχνογνωσία που αποκτήθηκε κατά τη διάρκεια της κατασκευής των έργων, όσο και η «κληρονομιά» που προέκυψε από όλες αυτές τις διεργασίες. Ειδικότερα, η σημαντική αύξηση των συνεργατικών σχημάτων, η διασύνδεση μεγάλων και μικρών εταιρειών, η διάχυση της τεχνογνωσίας και των βιώσιμων κατασκευαστικών πρακτικών είναι μερικά από αυτά τα παραδείγματα. Επιπλέον, αρκετοί αναλυτές επισημαίνουν ότι όλα τα παραπάνω συμβάλλουν στην αύξηση της εμπιστοσύνης και της αισιοδοξίας, γεγονός που θα μπορούσε να αιτιολογήσει και τις μικρότερες επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης για τον συγκεκριμένο τομέα στη μητροπολιτική περιοχή του Λονδίνου (Weed et.al, 2013).

Η αξιολόγηση μιας πολιτικής αστικής ανάπλασης, όπως γίνεται κατανοητό, μπορεί να λάβει υπόψη μία σειρά από παραμέτρους, που φαινομενικά μπορεί να μην θεωρούνται σχετικές, ωστόσο στην πράξη και τα τη διερεύνηση όλων των δεδομένων προκύπτουν ενδιαφέρουσες αν όχι σπουδαίες αλληλεξαρτήσεις. Επιπλέον, προκαλεί εντύπωση το γεγονός της χωρικής εμβέλειας, καθώς λόγω της «συμπαρασυρόμενης» ανάπτυξης παρατηρούνται διευρυμένες ζώνες επιρροής των έργων. Τέλος, αξιοσημείωτο είναι και το αποτέλεσμα της «επιταχυνόμενης» ανάπτυξης χάρη στην πραγματοποίηση των έργων αστικής αναγέννησης. Η περίπτωση του Ανατολικού Λονδίνου είναι σίγουρα μία μοναδική περίπτωση, ωστόσο, ειδικά για την Ελλάδα μπορεί να αποτελέσει αφορμή, ώστε να επανεξετασθεί το ζήτημα της αξιοποίησης των ολυμπιακών ακινήτων.

Για να γίνει μια ορθολογική και μακροχρόνια αξιοποίηση, χρειάζεται ένας εξειδικευμένος σχεδιασμός που θα αναγνωρίσει και θα ερμηνεύσει τις σχετικές δυνάμεις και επιδράσεις στο χώρο (της αγοράς εργασίας, του φυσικού περιβάλλοντος, της κοινωνικής δομής κοκ). Το παράδειγμα του Ανατολικού Λονδίνου μπορεί να αποτελέσει οδηγό, όχι όμως με την έννοια της αντιγραφής και μεταφοράς λχ ενός αρχιτεκτονικού σχεδιασμού ή ενός σχεδίου χρήσεων γης, αλλά με την έννοια του μεθοδολογικού πλαισίου έργων και ενεργειών ή των βημάτων που ακολουθήθηκαν για την υλοποίηση και τη βιωσιμότητα του προγράμματος αστικής αναγέννησης.

2.3.3 Η ανάπλαση στη γειτονιά Βάουμπαν στην πόλη Φράιμπουργκ της Γερμανίας

2.3.3.1. Εισαγωγή

Η ανάπλαση στην περιοχή Βάουμπαν, ξεκίνησε από τα μέσα της δεκαετίας του '90 έχοντας περισσότερο το χαρακτήρα της ανάπλασης-αναπαλαίωσης (rehabilitation) με βάση τις αρχές της συμπαγούς πόλης, και μετεξελίχθηκε σε ένα ιδιαίτερα επιτυχημένο παράδειγμα ολοκληρωμένης ανάπλασης (integrated urban project) από τις αρχές του 2000 μέχρι το 2010, όπου ολοκληρώθηκε η πλειοψηφία των παρεμβάσεων. Η διαδικασία της ανάπλασης, όπως και στην περίπτωση της Αγγλίας, είναι μια συνεχώς εξελισσόμενη διαδικασία, γι' αυτό το λόγο, όπως αναλύεται και στη συνέχεια, θα μελετηθούν και οι πλέον σύγχρονοι σχεδιασμοί (από το 2010 κι έπειτα). Η γειτονιά Βάουμπαν, θεωρείται από πολεοδόμους, αρχιτέκτονες και μελετητές μια περιοχή πρότυπο για τη διερεύνηση της βιώσιμης αστικής αναγέννησης, γεγονός που συνέβαλλε στο να συμπεριληφθεί ως μελέτη «καλής πρακτικής». Επιπλέον, υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός καταγεγραμμένων δεικτών (ανάλυσης, παρακολούθησης, και αξιολόγησης) και ερευνών για την οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική, πολεοδομική αναζωογόνηση της περιοχής διαχρονικά (Tsenkova, 2009), γεγονός που διευκολύνει την εξαγωγή νέων συμπερασμάτων και την άσκηση κριτικής αξιολόγησης στο πλαίσιο του παρόντος.

2.3.3.2. Σύντομο ιστορικό της περιοχής – δεδομένα πριν από την εφαρμογή του προγράμματος ανάπλασης

Η γειτονιά Βάουμπαν αναπτύχθηκε το 1936 ως στρατιωτική βάση, και παρέμεινε με αυτή τη χρήση, μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90, οπότε και εγκαταλείφθηκε. Τα κενά κτίρια και οι εγκαταλειμμένες στρατιωτικές εγκαταστάσεις, σύντομα άρχισαν να παρακμάζουν, ενώ ταυτόχρονα ορισμένες εγκαταστάσεις καταλήφθηκαν παρανόμως από διάφορες ομάδες πληθυσμού. Η περιοχή, σύντομα άρχισε να αντιμετωπίζει σύνθετα κοινωνικά προβλήματα, γεγονός που ενέτεινε την ανάγκη μιας εκτεταμένης ανάπλασης. Γι' αυτό το λόγο, η δημοτική αρχή αγοράζει από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση της Γερμανίας την έκταση του πρώην στρατοπέδου, και τα έργα ανάπλασης ξεκινούν το 1998. Ένα σημαντικό στοιχείο για την κατανόηση των μετέπειτα εξελίξεων στη περίπτωση της γειτονιάς Βάουμπαν, είναι η συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας και ο επαυξημένος ρόλος των πολιτών κατά τη διαδικασία σχεδιασμού (www.vauban.de/en/topics/history).

Ειδικότερα, δημιουργήθηκαν διάφορες ομάδες κατοίκων, που στην αρχή τουλάχιστον είχαν το ρόλο της ομάδας πίεσης προς τη δημοτική αρχή για τον τρόπο αξιοποίησης της έκτασης, και στην πορεία μετεξελίχθηκαν σε συμμετοχικές ομάδες σχεδιασμού (Forum Vauban). Όπως επισημαίνεται, πολλές από τις παρεμβάσεις που καθόρισαν το χαρακτήρα και την σημερινή μορφή της γειτονιάς, είναι αποτέλεσμα αυτής της συμμετοχικής διαδικασίας και του διαλόγου που

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

αναπτύχθηκε σταδιακά στην πόλη Φράιμπουργκ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτών των διεργασιών αποτελεί η υλοποίηση ενός σχεδιασμού φιλικού προς το περιβάλλον, με έμφαση στις βιώσιμες μετακινήσεις και την περιορισμένη χρήση του αυτοκινήτου (www.vauban.de/en/topics/mobility).

2.3.3.3. Η πρώτη φάση ανάπτυξης (έως 2007)

Τα έργα ανάπτυξης στη περιοχή Βάουμπαν, ξεκίνησαν το 1998 και η εγκατάσταση των πρώτων κατοίκων πραγματοποιήθηκε το 2000. Ο πληθυσμός της συγκεκριμένης γειτονιάς έφτασε τους 5500 κατοίκους το 2009 σε μια έκταση 380 στρ. (38ha).

Η ανάπτυξη της συγκεκριμένης γειτονιάς, από την πρώτη στιγμή της ανάπτυξης, είχε στο επίκεντρό της την παροχή κινήτρων για την ανάπτυξη κοινωνικής κατοικίας, τις αρχές της βιώσιμης αστικής κινητικότητας με ειδικούς περιορισμούς χρήση και τη στάθμευση των οχημάτων, καθώς και την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Μάλιστα υπήρξαν ειδικότερες προβλέψεις για κάθε έναν από τους παραπάνω στόχους, τόσο στον αρχικό σχεδιασμό, όσο και στα μετέπειτα συμβόλαια πώλησης των ακινήτων, καθώς οι (νέοι) κάτοικοι θα πρέπει να συμμερίζονται και να αποδέχονται τον επιδιωκόμενο στόχο της «οικολογικής» γειτονιάς (Field, 2014).

2.3.3.4. Η δεύτερη φάση ανάπτυξης (2007 έως σήμερα)

Η δεύτερη φάση της ανάπτυξης στο Βάουμπαν, τοποθετείται χρονικά από το 2007 και φτάνει μέχρι σήμερα. Η έναρξη αυτής της φάσης σηματοδοτείται από την ολοκλήρωση των κατασκευαστικών έργων, των υποδομών, τη σταδιακή εισροή νέων κατοίκων και την αρχική λειτουργία των μεγάλων δομών (εκπαίδευσης, υγείας, κοινωνικές και κοινωφελείς δομές). Η ολοκλήρωση των έργων μεγάλης κλίμακας και των δικτύων υποδομών, δεν συνεπάγεται ολοκλήρωση του προγράμματος ανάπτυξης, καθώς σε αυτή τη φάση αρχίζει η υλοποίηση διαφορετικού τύπου σχεδιασμού (κοινωνικοοικονομικού κυρίως). Σε αυτόν συμπεριλαμβάνεται η δημιουργία θέσεων απασχόλησης, η παροχή κοινωνικών εξυπηρετήσεων, η εξασφάλιση λειτουργικής διασύνδεσης της περιοχής (πλήρης λειτουργία συγκοινωνιακών υποδομών), η βιωσιμότητα των υποδομών (συντήρηση και επέκταση χώρων πρασίνου) η κατά το μέγιστο δυνατή αξιοποίηση των δομών κ.ο.κ. Με άλλα λόγια, το όλο σχεδιαστικό εγχείρημα μπορεί να βρίσκεται σε φάση λειτουργίας, ωστόσο η περίοδος αυτή (αμέσως μετά την υλοποίηση του κατασκευαστικού τμήματος) θεωρείται από τους υπεύθυνους μια ιδιαίτερα κρίσιμη χρονικά στιγμή, κατά την οποία συνεχίζουν να υλοποιούνται σχεδιαστικές προβλέψεις (κυρίως άυλες αλλά και υλικές) (freiburg.de/pb/Lde/372840.html).

2.3.3.5. Αξιολόγηση της αστικής αναζωογόνησης – Συμπεράσματα

Η περίπτωση της γειτονιάς Βάουμπαν, δεν είναι μια παραδοσιακού τύπου ανάπτυξη – ανάπτυξη. Λόγω της ιδιομορφίας του χώρου (πρώην στρατόπεδο), στο αρχικό

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

στάδιο της επένδυσης βλέπουμε το δημόσιο να αναλαμβάνει ένα σημαντικό ρίσκο (καθώς εξαγοράζει την έκταση) και μέχρι να βρεθούν οι επενδυτές και να εμπλακούν ενεργά, ο δήμος ήταν βασικός μέτοχος και συντονιστής.

Στα αρχικά στάδια, υπήρξαν ευρείες διαβουλεύσεις με κατοίκους άλλων γειτονιών της πόλης Φράιμπουργκ, ώστε να αναζητηθούν οι επιθυμίες, οι ανάγκες, οι ελλείψεις κοκ, γεγονός που συνέβαλε σημαντικά στη διαμόρφωση του τελικού σχεδίου της παρέμβασης. Τα σχέδια της ανάπλασης προέκυψαν μέσα από αρχιτεκτονικό διαγωνισμό, ενώ στο συνολικό σχεδιασμό συμμετείχαν νομικοί, πολεοδόμοι αρχιτέκτονες, περιβαλλοντολόγοι, συγκοινωνιολόγοι, κοινωνιολόγοι, κοινωνικοί και οικονομικοί φορείς, ομάδες κατοίκων και η τοπική διοίκηση.

Ένα ακόμη καινοτόμο στοιχείο, της συγκεκριμένης ανάπλασης είναι η «μαθησιακή» διαδικασία που ακολουθήθηκε στις διάφορες φάσεις της ανάπτυξης της επένδυσης. Ειδικότερα, όπως αναλύθηκε και προηγουμένως, το γεγονός ότι τα έργα ανάπλασης πραγματοποιήθηκαν σε δύο μεγάλες φάσεις (με ενδιάμεσες μικρότερες) έδωσε την ευκαιρία, μέσα από την αξιολόγηση και την παρακολούθηση, στην ενσωμάτωση νέων αναγκών καθώς και στη λήψη κατάλληλων μέτρων για την επίτευξη του επιθυμητού σχεδιασμού.

Όλες αυτές οι διεργασίες που ακολουθήθηκαν κατά τη φάση κατασκευής, αποτέλεσαν το έναυσμα για την συγκρότηση ενός φόρουμ των κατοίκων του Βάουμπαν (Vauban Forum) το οποίο σήμερα έχει ισχυρή παρουσία και δραστηριότητα, με βασικό σκοπό την επίσημη εκπροσώπηση των κατοίκων στις διαβουλεύσεις και τα έργα που μπορεί να γίνουν στην γειτονιά. Πρόκειται για μια πολύ σημαντική κίνηση πολιτών, που εδράζεται στον συμμετοχικό σχεδιασμό -που εξ αρχής επιδιώχθηκε στο Βάουμπαν- και που στη συνέχεια ενδυναμώθηκε και μετεξελίχθηκε αποκτώντας επίσημο και ενεργό ρόλο, μέχρι σήμερα (www.vauban.de).

Οι διεργασίες που ακολουθήθηκαν κατά το σχεδιασμό, οδήγησαν στην υιοθέτηση ενός ιδιαίτερα καινοτόμου σχεδίου που βασίστηκε σε οικολογικές, κοινωνικές, οικονομικές, και πολιτισμικές αρχές. Αποτέλεσμα αυτών ήταν η δημιουργία ενός αστικού περιβάλλοντος με πολλούς ανοικτούς χώρους, υψηλό βαθμό πρασίνου και περιορισμένη χρήση αυτοκινήτου. Αυτό με τη σειρά του συμπαρέσυρε και άλλους δείκτες κοινωνικούς και οικονομικούς, με αποτέλεσμα σήμερα η γειτονιά Βάουμπαν να θεωρείται από πολλούς μελετητές γειτονιά -πρότυπο βιώσιμης ανάπτυξης (Hildebrand, 2010). Ο ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) συμπεριέλαβε το 2010 στην έκθεση για τις Πράσινες Πόλεις στην κατηγορία των οικολογικών περιοχών eco – districts (OECD, 2013), ορισμένα από τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν τη γειτονιά, φαίνονται στον πίνακα 2.2.3.2.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Πίνακας 2.3.2. Περιβαλλοντικοί δείκτες και αγορά ακινήτων στη γειτονιά Βάουμπαν μέχρι το 2010

Eco-district	Year	General information		Investments – public and private		Energy consumption / CO ₂ emissions		Special features	Land value	
		Area/density	Description	Total	Stakeholders/share	Goal	Performance		Price	City average
Vauban Freiburg Germany	1993 - 2010	41 ha redevelopment density: 122 residents/ha	2 000 dwellings 5 000 residents	EUR 500 million	EUR 42 million EU LIFE and Federal Environmental Foundation (DBU) EUR 30 million city utility	65 kWh/m ² maximum	100 passive houses with 15 kWh/m ²	• Co-housing projects	EUR 2 300/m ²	EUR 1 300/m ²

Πηγή: OECD, 2013, σελ. 59

Δεδομένου ότι στην Ελλάδα, σήμερα, υπάρχουν παραδείγματα αρκετών πόλεων στα κέντρα των οποίων χωροθετούνται στρατόπεδα που σταδιακά εγκαταλείπονται, το παράδειγμα του Βάουμπαν μπορεί να αποτελέσει μια χρήσιμη μελέτη περίπτωσης. Έχει να προσφέρει σημαντικά μεθοδολογικά εργαλεία συντονισμένου συμμετοχικού σχεδιασμού, συνδυάζοντας ταυτόχρονα και τον ρόλο της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς στην Ελλάδα (σε αντίθεση με τις σύγχρονες πρακτικές) ο έλεγχος και η συμμετοχή της δημόσιας διοίκησης (κεντρικής ή τοπικής) στο σχεδιασμό αναπλάσεων εξακολουθεί να είναι αυξημένη.

2.3.4 Η ανάπτυξη στη περιοχή Λα Ντουσέρ στην πόλη Λυών της Γαλλίας

2.3.4.1. Εισαγωγή

Η Ανάπλαση στην περιοχή Λα Ντουσέρ (La Duchère) της Λυών στη Γαλλία, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα εφαρμογής της σύγχρονης πολιτικής αστικής αναγέννησης, στο πλαίσιο του γαλλικού μοντέλου. Διαχρονικά η περιοχή έχει γνωρίσει διάφορους μετασχηματισμούς μέσω συντονισμένων πολιτικών αστικής ανάπτυξης (κυρίως για την κάλυψη στεγαστικών αναγκών κατά τη δεκαετία του '60), ωστόσο, για το σκοπό του παρόντος ερευνητικού θα μελετηθεί η σύγχρονη περίοδος αστικής αναγέννησης, ήτοι από τις αρχές του 2000 και έπειτα.

Η περιοχή αυτή, στα μέσα της δεκαετίας του '90, και ιδιαίτερα μεταξύ '97 και '99 γνώρισε μεγάλα κοινωνικά προβλήματα, πληθυσμιακή μείωση και αυξημένα ποσοστά γήρανσης του πληθυσμού, παράλληλα με αυξημένα ποσοστά ανεργίας σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο (Graven et al., 2006, ACT consultants, 2009, Halitim, 1995).

Μέσω συντονισμένων πολιτικών, στο επίκεντρο των οποίων βρίσκεται από το 1999 και έπειτα, η πολιτικής αστικής ανάπτυξης/ αναγέννησης, επιχειρείται εκτός από την ανανέωση του κτιριακού αποθέματος και των υποδομών της περιοχής, και η κοινωνική και πληθυσμιακή τόνωση. Η απόφαση για παρέμβαση στη συγκεκριμένη περιοχή, υλοποιείται ουσιαστικά από τις αρχές του 2000, οπότε και διαπιστώθηκε ότι ένα σύνολο από 5500 περίπου κατοικίες, είχαν υποβαθμιστεί σε πολύ μεγάλο βαθμό, με σημαντικές συνέπειες στην οικονομική και κοινωνική ζωή της περιοχής (απομόνωση, αστική ερήμωση, υποτίμηση ιδιοκτησιών κοκ.) (Grand Lyon, 2016).

2.3.4.2. Το Μεγάλο έργο για την Πόλη (Grand Project de Ville)

Το μεγάλο έργο για την Πόλη (Grand Project de Ville), όπως τιτλοφορείται από το 2001 και έπειτα, ο σχεδιασμός για την αστική αναγέννηση της περιοχής Λα Ντουσέρ, είναι μια συντονισμένη προσπάθεια διάφορων φορέων (τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα). Μέχρι σήμερα έχει καταγραφεί ότι εμπλέκονται στην χρηματοδότηση/ υλοποίηση των έργων ανάπλασης τουλάχιστον 16 δημόσιοι φορείς, μεταξύ των οποίων διακρίνονται: η πόλη της Λυών, ο εθνικός οργανισμός για την αστική ανάπτυξη (l'Agence nationale pour la rénovation urbaine), ο εθνικός οργανισμός για την κοινωνική συνοχή (l'Agence nationale pour la cohésion sociale), η Ευρωπαϊκή Ένωση κα. Ο ευρύτερος δημόσιος τομέας και οι επιχορηγήσεις καλύπτουν περίπου τα 2/3 της χρηματοδότησης των έργων, ενώ το υπόλοιπο 1/3 χρηματοδοτείται από ιδιώτες επενδυτές. Ο τελικός εκτιμώμενος προϋπολογισμός της παρέμβασης είναι περίπου 750 εκ. ευρώ (Grand Lyon, 2016).

Παρατηρείται συνεπώς, πως για την ολοκλήρωση των έργων εκτός από το εύλογο χρονικό διάστημα απαιτείται και ένα διευρυμένο χρηματοδοτικό σχήμα. Σχετικά με τον συντονισμό της υλοποίησης του έργου, τις αποκλειστικές αρμοδιότητες έχει μια ειδική ομάδα διαχείρισης του έργου, στην οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από τον δημόσιο τομέα. Η εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας, των κατοίκων και γενικότερα όλων των εμπλεκόμενων μερών, διασφαλίζεται μέσα από μια ειδική επιτροπή παρακολούθησης, που αποτελείται από εκλεγμένους αντιπροσώπους, τεχνικούς, εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών κλπ.

2.3.4.3. Κρίσιμα Ζητήματα Σχεδιασμού

Η περιοχή Λα Ντουσέρ στη Λυών, παρά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, αποτελεί αντικείμενο συστηματικής μελέτης από πολλούς αναλυτές για το πως κατόρθωσε να ξεπεράσει τα σύνθετα προβλήματα που την χαρακτήριζαν. Ο σχεδιασμός, εστιάζει σε ορισμένους βασικούς άξονες, που θεωρούνται κρίσιμης σημασίας για το κοινωνικο-οικονομικό της περιβάλλον, τις συνθήκες ζωής και το φυσικό περιβάλλον. Ειδικότερα, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στα εξής (Couturier, 2012 · URBACT II, 2015):

- συμμετοχικές διαδικασίες κατά το σχεδιασμό, εμπλοκή της κοινωνίας των πολιτών
- διατήρηση και αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, με όρους οικολογίας και αειφορίας. Μάλιστα υπάρχουν ειδικότερες διατάξεις για το πράσινο, τη δημιουργία πράσινων διαδρομών και τη διαχείρισή τους.
- δραστική μείωση της αέριας ρύπανσης, τόσο από τις κατοικίες όσο και από τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Μεταξύ άλλων έγιναν σημαντικά έργα για χρήση βιομάζας, εγκατάσταση πράσινων στεγών, εξυγchronισμό των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.
- κοινωνικές προκλήσεις, όπου βασικός σκοπός ήταν η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, η προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, μέσα από κατάλληλα διαμορφωμένα προγράμματα και δράσεις.

- τις οικονομικές προκλήσεις, όπου βασικός στόχος ήταν η μείωση της ανασφάλειας και η βελτίωση των συνθηκών πρόσβασης στην εργασία. Μεταξύ άλλων προωθήθηκαν οι υψηλής ποιότητας εμπορικές και ιατρικές υπηρεσίες, ταυτόχρονα με δράσεις άλλου τύπου όπως ο κατάλληλος φωτισμός των κτιρίων και η χρήση urban animation.
- Η βελτίωση των μεταφορικών υποδομών με νέες λεωφορειακές γραμμές καθώς και η βελτίωση της προσπελασιμότητας.

Το έργο στα αρχικά του στάδια χαρακτηρίζονταν ως αρκετά φιλόδοξο, ωστόσο σταδιακά αποδείχτηκε ότι είναι εφικτό και υλοποιήσιμο. Σε αυτό συνέβαλλε η αποφασιστική συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, ενώ η κινητοποίηση του κοινωνικού κεφαλαίου είχε και αυτή σημαντική συμβολή. Αξίζει να επισημανθεί ότι για αυτές τις διεργασίες έγινε σημαντική και συστηματική προσπάθεια, καθώς σε επίπεδο δημόσιου λόγου υπήρχε από το 2001, επισημοποιήθηκε το 2003 και συμφωνήθηκε το 2005 (Couturier, 2012).

Σε όλη αυτή τη πορεία, σημαντικό ρόλο έπαιξε Εθνικός Οργανισμός για την Αστική Ανάπλαση (Agence nationale pour la Rénovation Urbaine) όπου κατείχε συντονιστικό ρόλο, περισσότερο ρυθμιστικό και λιγότερο ενεργό στο κατασκευαστικό κομμάτι, το οποίο χρηματοδοτήθηκε τόσο από δημόσιους φορείς όσο και από τον ιδιωτικό τομέα (ANRU, 2005).

2.3.4.4. Συμπεράσματα

Το βασικό συμπέρασμα από την μελέτη της περιοχής Λα Ντουσέρ, είναι ότι για να αντιμετωπίσουμε τα πολύ σύνθετα προβλήματα των κεντρικών περιοχών των πόλεων, δεν θα πρέπει να βλέπουμε μονοδιάστατα και βραχυπρόθεσμα. Επιπλέον, η παρέμβαση σε μια σειρά από ζητήματα που σχετίζονται με την αστική ανάπλαση, φαίνεται ότι επιδρά θετικά στη διάνοιξη νέων ευκαιριών και στην ενίσχυση της δυναμικής της περιοχής, γεγονός που συμβάλλει στην δημιουργία μιας ελκυστικότητας – ενός κατάλληλου κλίματος, που με τη σειρά τους φτάνουν ως τον ιδιωτικό τομέα που είναι και το τελικό ζητούμενο.

Σήμερα, οι μητροπολιτικές περιοχές της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, παρουσιάζουν ανάλογα σύνθετα κοινωνικά, οικονομικά, πολεοδομικά, περιβαλλοντικά προβλήματα, και η προσέλκυση ιδιωτών και επενδυτών, θεωρείται ιδιαίτερος προβληματική. Παρατηρείται ωστόσο, ότι σε περιοχές όπως η Λα Ντουσερ, με την ανακοίνωση και μόνο ενός συγκεκριμένου οράματος- επενδυτικού σχεδίου, με στόχους και ολοκληρωμένο σχεδιασμό, δημιουργούνται αυτομάτως όλες οι κατάλληλες συνθήκες (κλίμα) και προϋποθέσεις για την προσέλκυση των επενδυτών και την υλοποίηση του σχεδιασμού. Στην περίπτωση της Γαλλίας, σημαντικό ρόλο στην επιτυχία του σχεδιαστικού εγχειρήματος έπαιξε ο Εθνικός Οργανισμός για την Αστική Ανάπλαση (Agence nationale pour la Rénovation Urbaine) επομένως θα ήταν σκόπιμη μια διερεύνηση για μία παρόμοια δομή με παρόμοιες αρμοδιότητες και στην ελληνική περίπτωση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.4 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Στην ελληνική πραγματικότητα, το πλαίσιο της πολιτικής αναπλάσεων θεωρείται ελλειμματικό και προβληματικό εν τη γενέσει του, πόσο μάλλον ύστερα από είκοσι χρόνια σημαντικών εξελίξεων στο αστικό περιβάλλον. Μέσα από τη διερεύνηση των αδυναμιών και των προβλημάτων που συμβάλλουν στο ελλειμματικό αυτό πλαίσιο πολιτικής, μπορούν να αναδειχθούν τρόποι και μέσα υποστήριξης για το σχεδιασμό αποτελεσματικότερων μοντέλων και διαδικασιών αστικής ανάπτυξης. Το παρόν κεφάλαιο επιχειρεί μέσα από τον εντοπισμό των βασικών διαστάσεων του υφιστάμενου πλαισίου που προηγήθηκε, να εντοπίσει σημεία που χρήζουν παρέμβασης και αναθεώρησης, με απώτερο σκοπό τον εμπλουτισμό και την αναθεώρησή του, με βάση τις σύγχρονες ανάγκες και πρακτικές.

Σημαντική εισροή στη διατύπωση προτάσεων και κατευθύνσεων πολιτικής αποτέλεσαν οι απόψεις «ειδικών», επιστημόνων, ακαδημαϊκών, στελεχών της δημόσιας διοίκησης και της αυτοδιοίκησης (βλ. Παράρτημα Εργαστηρίου), οι οποίοι συμμετείχαν στο καινοτόμο εργαστήριο που διοργάνωσε το ΕΚΚΕ στις 13 Δεκεμβρίου 2016 και είχε ως σκοπό την ανταλλαγή απόψεων αναφορικά με τον τρόπο που σχεδιάζεται, υλοποιείται και γίνεται η αξιολόγηση και παρακολούθηση της πολιτικής αστικών αναπλάσεων στην Ελλάδα.

Η διατύπωση κατευθύνσεων πολιτικής που ακολουθεί οργανώνεται γύρω από τα βασικά θέματα / προβλήματα που εντοπίστηκαν στην ανάλυση της διαδικασίας πολιτικής, τα οποία εν πολλοίς συμπίπτουν και με τα θέματα στα οποία επικεντρώθηκε η συζήτηση στο πλαίσιο του καινοτόμου εργαστηρίου.

2.4.1 Σύλληψη - διαμόρφωση πολιτικής

Διαχρονικά στην Ελλάδα **δεν έχει υπάρξει μέχρι σήμερα μια συγκροτημένη πολιτική για τις αστικές αναπλάσεις**. Οι βάσεις τέθηκαν το 1997 με την ψήφιση του Ν. 2508/1997, εντούτοις επί της ουσίας το προβλεπόμενο από το νόμο πλαίσιο παρέμεινε ανεφάρμοστο.

Η πρακτική των παρεμβάσεων είναι αποσπασματική και κατά περιπτώσεις «εμπειρική», και περιορίζεται σε αναμορφώσεις του αστικού περιβάλλοντος. Αν και σε περιορισμένες περιπτώσεις κάποια σύγχρονα παραδείγματα έχουν έναν πολυδιάστατο χαρακτήρα (βλ. το παράδειγμα της ΕΑΧΑ), αποτυγχάνουν να ενταχθούν σε ένα συνολικό και ολοκληρωμένο πλαίσιο, με συγκεκριμένους στόχους, κατευθύνσεις, μηχανισμούς εφαρμογής και ελέγχου, μηχανισμούς αποτίμησης, παρακολούθησης των αποτελεσμάτων κ.ό.κ.

Απαιτείται η διαμόρφωση ενός συνεκτικού και ολοκληρωμένου πλαισίου θεσμών, κανόνων και διαδικασιών για τις αστικές αναπλάσεις που να καλύπτει όλο το φάσμα της πολιτικής: σύλληψη-σχεδιασμός, εφαρμογή, παρακολούθηση-

αξιολόγηση-ανατροφοδότηση. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να υπάρχει επαρκής μέριμνα τόσο για τη διαμόρφωση της στρατηγικής αυτής καθ' εαυτής όσο και για τις διαδικασίες διακυβέρνησης που θα πρέπει να ακολουθούνται. Οι επιμέρους διαστάσεις του μοντέλου, σε σχέση με τις στρεβλώσεις και τα προβλήματα της ελληνικής περίπτωσης, αναπτύσσονται στη συνέχεια.

2.4.2 Στόχευση πολιτικής – εστίαση των πρακτικών

Στην Ελλάδα η **στόχευση της πολιτικής και των μέχρι σήμερα πρακτικών εμφανίζεται ελλειμματική**. Διαπιστώνεται συγκεκριμένα μια αδυναμία της δημόσιας πολιτικής να υποστηρίξει ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής αναγέννησης. Άλλωστε για πολλά χρόνια, μέχρι πολύ πρόσφατα και τουλάχιστον έως την έναρξη της τρέχουσας οικονομικής κρίσης, η πολεοδομική πολιτική ήταν επικεντρωμένη σε άλλες συνιστώσες (με χαρακτηριστικότερους εκφραστές την αστική διάχυση και τις εκτεταμένες επεκτάσεις των σχεδίων πόλεων, έναντι της εντατικοποίησης της ανάπτυξης στο εσωτερικό του αστικού ιστού).

Η υφιστάμενη –έστω υποτυπώδης– «πολιτική» δεν είναι σαφές τι θέλει να επιτύχει. Ο πολιτικός λόγος, η νομοθεσία για τις αναπλάσεις αλλά και τα νομοθετήματα που διέπουν το χωρικό σχεδιασμό εν γένει χρησιμοποιούν πλήθος όρων και εννοιών για να περιγράψουν το ζητούμενο και τη στοχοθεσία των αστικών αναπλάσεων, χωρίς όμως πλήρη κατανόηση του περιεχομένου τους, οδηγώντας σε συγχύσεις και επιτρέποντας προσωπικές ερμηνείες και παρεκκλίσεις.

Ταυτόχρονα, παρά τις απόπειρες υιοθέτησης περισσότερο σύνθετων και ολοκληρωμένων εννοιολογικά όρων, η συνήθης πρακτική αφορά παρεμβάσεις που περιορίζονται αποκλειστικά στο «φυσικό» σχεδιασμό (πολεοδομικές-αρχιτεκτονικές παρεμβάσεις, χρήσεις γης κλπ.) και μάλιστα στο δημόσιο υπαίθριο χώρο.

Τα παραπάνω οδηγούν στην ανάγκη **στροφής της πολιτικής προς προσεγγίσεις αστικής αναγέννησης / αναζωογόνησης**. Η αντιμετώπιση των πολύπλευρων αστικών προβλημάτων απαιτεί ολοκληρωμένες λύσεις και ένα πλαίσιο πολιτικής που να είναι πολυδιάστατο και πολυ-λειτουργικό, να εμπλέκει πολλούς και διαφορετικούς δημόσιους και ιδιωτικούς διακυβευματίες και να υπηρετεί πολλαπλούς στόχους:

- οικονομικούς: προσέλκυση επενδύσεων, δημιουργία θέσεων απασχόλησης, υποστήριξη της επιχειρηματικότητας, ανανέωση / ενίσχυση της αστικής οικονομίας
- κοινωνικούς: βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης, δημιουργία ασφαλέστερου περιβάλλοντος, ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής
- περιβαλλοντικούς / «φυσικούς»: βελτίωση της αστικής μορφής και δομής, δημιουργία βιώσιμων χώρων κατοικίας, εργασίας και αναψυχής, αντιμετώπιση της ρύπανσης (UNEP, 2004· DSD, 2013).

2.4.3 Θεσμικό πλαίσιο

Σε σχέση με το υφιστάμενο πλαίσιο για τις αστικές αναπλάσεις, ήτοι το Ν. 2508/1997, δύο είναι τα βασικά προβλήματα: α) προβλέπει πολύπλοκες και χρονοβόρες διαδικασίες, πλήθος μελετών, σύσταση φορέων κλπ., γεγονός που αποτελεί τροχοπέδη στην εκκίνηση σχετικών διαδικασιών και β) προϋποθέτει πλήθος εφαρμοστικών πράξεων για την ενεργοποίηση των οικείων διατάξεων, οι οποίες ουδέποτε προωθήθηκαν. Ως εκ τούτου, **το βασικό νομοθέτημα για τις αστικές αναπλάσεις παραμένει ανενεργό**, με ελάχιστες εξαιρέσεις (π.χ. Παλαιά Πόλη Ηρακλείου). Απουσία θεσμικού πλαισίου, οι αστικές αναπλάσεις που γίνονται στη χώρα έχουν έναν αποσπασματικό και εμπειρικό χαρακτήρα. Ταυτόχρονα, φορείς με αυξημένη εμπειρία και τεχνογνωσία που θα μπορούσαν να αναλάβουν το ρόλο φορέα ανάπτυξης, όπως για παράδειγμα η ΔΕΠΟΣ, έχουν καταργηθεί ως συνέπεια της οικονομικής κρίσης.

Αναμφισβήτητα το θεσμικό πλαίσιο είναι παλιό και για πολλούς υπάρχει μεγάλη ανάγκη ριζικής αναμόρφωσής του (π.χ. Δελλαδέτσιμας, 2016, Οικονόμου, 2016β), καθώς είναι δύσκαμπτο, δεν αντιστοιχεί στην ελληνική πραγματικότητα ιδίως σε ότι αφορά τη μικροϊδιοκτησία και είναι εστιασμένο στο φυσικό σχεδιασμό (Οικονόμου, 2016β). Εντούτοις η απάντηση μεταξύ της επιλογής της πλήρους κατάργησής του (αναφερόμαστε στο Κεφάλαιο Β' του Ν. 2508/1997) και της επιλογής της διατήρησής του με αναθεώρηση και επικαιροποίηση δεν είναι κοινή για όλους τους αρμόδιους φορείς και λοιπούς εμπλεκόμενους. Από τις εργασίες του καινοτόμου εργαστηρίου διαφάνηκε ότι η πλειονότητα των «ειδικών» τάσσεται υπέρ της δεύτερης επιλογής, δηλ. της **διατήρησης και αναμόρφωσης ή επαναπροσδιορισμού του υφιστάμενου πλαισίου**, με απλοποίηση των προβλεπόμενων διαδικασιών ανάπτυξης, με αναθεώρηση των τρόπων διοίκησης, με προσαρμογή των μέσων χρηματοδότησης, με πρόβλεψη μηχανισμών εκ των προτέρων διασφάλισης της μελλοντικής βιωσιμότητας των εκάστοτε παρεμβάσεων κλπ. (Γκανασούλης, 2016β).

Σε έναν περιβάλλον που μεταλλάσσεται με γρήγορους ρυθμούς, και ακόμη περισσότερο σε συνθήκες κρίσης, το θεσμικό πλαίσιο πρέπει να είναι ευέλικτο και επιχειρησιακό. Εργαλεία σαν το ΣΟΑΠ εντάσσονται σε αυτή τη φιλοσοφία σχεδιασμού, η επιτυχής εφαρμογή των οποίων ωστόσο προϋποθέτει την ύπαρξη επιμέρους εργαλείων που αυτή τη στιγμή δεν είναι διαθέσιμα (Τριανταφυλλόπουλος, 2016β).

Είναι ατυχές ότι στη χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση που θεσμοθετήθηκε με το Ν. 4269/2014 και επικαιροποιήθηκε πολύ πρόσφατα με το Ν. 4447/2016 δεν συμπεριλήφθηκε το κεφάλαιο των αναπλάσεων ούτε και δρομολογήθηκαν ακόλουθες ή παράλληλες ενέργειες για τη συζήτηση και προώθηση του θέματος. Στην πρόσφατη αυτή νομοθεσία προβλέφθηκε ένα νέο εργαλείο, το Ειδικό Χωρικό Σχέδιο (ΕΧΣ), που θα μπορούσε να αξιοποιηθεί για συγκεκριμένες παρεμβάσεις (π.χ. σημειακές τροποποιήσεις χρήσεων γης), εντούτοις

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

δεν έχει ακόμα τεθεί σε εφαρμογή (Οικονόμου, 2016β), όπως και το σύνολο σχεδόν της μεταρρύθμισης.

2.4.4 Εργαλεία και μέσα πολεοδομικής επέμβασης

Ο Ν. 2508/1997 περιλαμβάνει **πλήθος εργαλείων** (όχι μόνο πολεοδομικών αλλά και χρηματοδοτικών) **που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, στην πράξη όμως έχουν από μηδενικό ως πολύ μικρό βαθμό εφαρμοσιμότητας**. Πέραν από το γεγονός ότι για αρκετά από αυτά ουδέποτε προωθήθηκαν οι κανονιστικές πράξεις που θα επέτρεπαν την εφαρμογή τους, άλλα έχουν κατά καιρούς κριθεί αντισυνταγματικά, ενώ άλλα προϋποθέτουν τη συμφωνία συγκεκριμένου ποσοστού των ιδιοκτητών και ιδιοκτησιών της περιοχής παρέμβασης για να μπορέσουν να εφαρμοστούν.

Ακόμα και στην περίπτωση του ΣΟΑΠ που αποτελεί από μόνο του ένα εργαλείο που προσφέρει τη δυνατότητα ολοκληρωμένων αναπλάσεων (με την έννοια του ότι χαρακτηρίζεται από μια πολυτομεακή προσέγγιση), υπάρχει η σοβαρή αδυναμία της απουσίας θεσμικών εργαλείων για την υλοποίηση των προβλεπόμενων από αυτό παρεμβάσεων. Ως βασικό έλλειμμα του θεσμικού πλαισίου αναγνωρίζεται η αδυναμία παρέμβασης στο κενό κτιριακό απόθεμα, μέρος του οποίου παρουσιάζει σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες.

Απαιτείται ο σχεδιασμός ή/και ενεργοποίηση πολεοδομικών εργαλείων που να είναι άμεσα αξιοποιήσιμα και προσαρμοσμένα στις ελληνικές ιδιαιτερότητες (π.χ. πολυ-ιδιοκτησία, μικρο-ιδιοκτησία). Καθώς τα κέντρα των πόλεων έχουν κορεστεί, η μέριμνα θα πρέπει να είναι στο υφιστάμενο κτιριακό απόθεμα, με συμφωνία και συμμετοχή των ιδιοκτητών και ιδιοκτησιών.

Μια απόπειρα θεσμοθέτησης ενός τέτοιου εξειδικευμένου εργαλείου έγινε με έναυσμα το ΣΟΑΠ της Αθήνας, το οποίο κατέληξε σε σχέδιο νόμου. Η προσπάθεια επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη ενός εργαλείου για την παρέμβαση στον ιδιωτικό χώρο και συγκεκριμένα στα κτίρια που χρειάζονται αποκατάσταση, επιδιώκοντας την κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα και μοχλεύσεις με χρήματα ενός μέρους του ΕΣΠΑ (Τριανταφυλλόπουλος, 2016β). Η διαδικασία όμως δεν ολοκληρώθηκε καθώς κρίθηκε ότι η προσέγγιση δεν είχε φτάσει ακόμη στο αναγκαίο επίπεδο ωριμότητας (Γαλάνη, 2016β). Είναι πάντως μία απόπειρα που θα μπορούσε να συνεχιστεί και να ολοκληρωθεί μέσα από περαιτέρω επεξεργασίες.

2.4.5 Διαδικασίες συμμετοχής και διαβούλευσης

Οι **ελλειμματικές και αναποτελεσματικές διαδικασίες συμμετοχής και διαβούλευσης** είναι μια γνωστή παθογένεια των διαδικασιών του χωρικού σχεδιασμού εν γένει, η οποία χαρακτηρίζει και τις προβλεπόμενες για τις αστικές αναπλάσεις διαδικασίες. Η κεντρική διοίκηση δεν φαίνεται να μεριμνά για την

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ουσιαστική ενσωμάτωση της συμμετοχής των πολιτών και ενδιαφερόμενων ομάδων στις διαδικασίες, ενώ οι σχετικές πρωτοβουλίες της τοπικής αυτοδιοίκησης είναι επιλεκτικές, «εμπειρικές» και χωρίς σαφή μεθοδολογία αποτίμησης των πορισμάτων.

Οι διατάξεις που ορίζουν τη «συμμετοχικότητα» στο ελληνικό σύστημα σχεδιασμού αναπλάσεων εκτός από παρωχημένες και αναχρονιστικές είναι ιδιαίτερα γενικόλογες και αόριστες, περιορίζοντας το αντικείμενο παρέμβασης στο στάδιο της εκ των υστέρων –μετά τη διατύπωση της στρατηγικής, του οράματος και του σχεδιασμού/μελέτης της παρέμβασης– συνεισφοράς, χωρίς να στοιχειοθετούν ένα πλέγμα πιθανών δρώντων / φορέων και κοινωνικών εταίρων.

Η εμπειρία από την ελληνική πραγματικότητα έχει δείξει ότι αυτού του είδους οι παραλήψεις οδηγούν συχνά σε σημαντικές καθυστερήσεις αν όχι εγκατάλειψη και αποστροφή προς οποιαδήποτε προσπάθεια ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης / ανάπλασης, καθώς η ελλιπής κοινωνική συμμετοχή σε όλες τις φάσεις του σχεδιασμού, οδηγεί σε έντονα φαινόμενα κοινωνικής αντίδρασης, δυσπιστίας και καχυποψίας, σε συνδυασμό με τη δράση και άλλων παραγόντων όπως είναι η ελλιπής ενημέρωση / ανύπαρκτοι μηχανισμοί επικοινωνίας του σχεδίου, η αδυναμία της τοπικής αυτοδιοίκησης για συνέργεια με άλλους φορείς, η υποστελέχωση του δημοσίου τομέα με εξειδικευμένους επιστήμονες κλπ.

Στην περίπτωση των ΣΟΑΠ, όπως επισημαίνει ο Οικονόμου (2016β), ο νόμος επιβάλλει μια διαδικασία διαβούλευσης με ανάρτηση του τελικού σχεδίου στην ιστοσελίδα του Δήμου, η οποία ελάχιστα αποδίδει. Κατ' αυτήν την έννοια, η επίσημη θεσμικά προβλεπόμενη διαδικασία είναι αποτυχημένη. Από την άλλη πλευρά, όμως, η μέχρι σήμερα εμπειρία έχει δείξει ότι οι άτυπες –με την έννοια του εκτός επίσημου θεσμικού πλαισίου- διαδικασίες που αφορούν συζητήσεις με φορείς των πόλεων, συλλογικότητες, την κοινωνία των πολιτών, των επιχειρήσεων και εν γένει όσων θα υποστούν τις συνέπειες των παρεμβάσεων είναι ιδιαίτερα επιτυχημένη και αποδοτική. Ανάλογης έκβασης υπήρξαν και οι συνεργασίες με τα Υπουργεία τα οποία ήταν αρμόδια για την έγκριση του ΣΟΑΠ Αθήνας, οι οποίες οδήγησαν επί της ουσίας στη διαμόρφωση ενός δικτύου μέσα στη δημόσια διοίκηση με δυνητικά μεσοπρόθεσμα οφέλη. Εκτός του επίσημου θεσμικού πλαισίου διαδικασίες συμμετοχής που στέφθηκαν με επιτυχία σημειώθηκαν και από τη Γαλάνη (2016β) στο πλαίσιο της ΕΑΧΑ (π.χ. λαϊκές συνελεύσεις, συλλογή υπογραφών).

Τα τελευταία χρόνια έχει αναδειχθεί και εμπλουτιστεί η έννοια του συμμετοχικού σχεδιασμού, με τη σχετική βιβλιογραφία να περιλαμβάνει πληθώρα παραδειγμάτων από το εξωτερικό. Ο συμμετοχικός σχεδιασμός, ως πρακτική, εστιάζει στην ανάγκη συμμετοχής ολόκληρης της κοινωνίας, με τρόπο συντονισμένο και προδιαγεγραμμένο, σε όλες τις φάσεις του σχεδιαστικού εγχειρήματος: από τη σύλληψη μιας ιδέας (εν προκειμένω παρέμβασης αστικής ανάπλασης), στην κατασκευή/υλοποίηση, στην περάτωση/ολοκλήρωση και εν τέλει στην

παρακολούθηση/αξιολόγηση. Οι διαφορετικές ομάδες (κοινωνικοί εταίροι, κοινό, τοπικός πληθυσμός κ.ό.κ.) συνεισφέρουν επίσης στο σχεδιασμό της στρατηγικής, στις διαδικασίες διαχείρισης, ώστε να εξασφαλιστεί η μέγιστη δυνατή κοινωνική συμμετοχή και συναίνεση, για την κάμψη αντικρουόμενων συμφερόντων, την υπεράσπιση αδύναμων κοινωνικών ομάδων και την διαμόρφωση μιας βιώσιμης και κοινά αποδεκτής λύσης.

Οι συμμετοχικές διαδικασίες σχεδιασμού μπορούν να εκφραστούν και να υλοποιηθούν με διάφορους τρόπους / προσεγγίσεις, ανάλογα με το εάν υπάρχουν ευδιάκριτες και θεσμικά κατοχυρωμένες διαδικασίες, το εύρος των αρμοδιοτήτων, τη φάση που εμπλέκονται οι κοινωνικοί εταίροι, τη σύνθεση του κοινωνικού εταιρικού σχήματος κ.ό.κ.

Σε αντίθεση με την ελληνική εμπειρία, η εμπειρία από το εξωτερικό (Αγγλία, Γαλλία κλπ.) έχει δείξει ότι η εφαρμογή ενός μοντέλου συμμετοχικού σχεδιασμού, τουλάχιστον στον τομέα των αναπλάσεων, θεωρείται κρίσιμης σημασίας παράγοντας για την υλοποίηση μιας επιτυχημένης παρέμβασης (με την έννοια ότι ανταποκρίθηκε στο αρχικό όραμα / στρατηγική, ότι υλοποιήθηκε σύμφωνα με τον σχεδιασμό κ.ό.κ.). Η σημαντική υστέρηση που παρατηρείται στο ελληνικό σύστημα, θα πρέπει με κάποιον τρόπο να αντιμετωπιστεί, και προς την κατεύθυνση αυτή μπορούν να εντοπιστούν ορισμένοι παράγοντες για μια αποτελεσματική διαδικασία συμμετοχικού σχεδιασμού.

Σε πρώτο επίπεδο, η εν λόγω αδυναμία μπορεί να αντιμετωπιστεί μέσα από τη **συμπερίληψη, σε θεσμικό επίπεδο, της υποχρέωσης εγκαθίδρυσης συνεργατικών σχημάτων** κατά τη διαδικασία διερεύνησης του οράματος / της στρατηγικής και μετέπειτα κατά το σχεδιασμό της παρέμβασης. Η σύνθεση των συνεργατικών σχημάτων θα πρέπει να είναι σαφώς ορισμένη, ώστε να εξασφαλίζεται η διασύνδεση όλων των βασικών παραγόντων / δρώντων στην περιοχή παρέμβασης. Παραδείγματα τέτοιων σχημάτων από το εξωτερικό συχνά περιλαμβάνουν: ΜΚΟ με σχετικό αντικείμενο δραστηριότητας, τοπικές κοινωνικές οργανώσεις και φορείς, τοπικούς συλλόγους με σημαντική δραστηριότητα, εκπροσώπους από πολίτες και το ευρύ κοινό, φορείς παροχής υπηρεσιών, τοπικές αρχές, φορείς λήψης αποφάσεων, ερευνητικά κέντρα και Πανεπιστήμια, καθώς επίσης και εκπροσώπους από τον ιδιωτικό τομέα, επιχειρηματίες και εκπροσώπους μικρομεσαίων επιχειρήσεων, ειδικούς σε θέματα αστικής αναζωογόνησης.

Η λειτουργία ωστόσο, του παραπάνω μηχανισμού, εκτός από ζωτικής σημασίας για την αποτελεσματική κοινωνική συμμετοχή, προϋποθέτει την **ύπαρξη μιας επικοινωνιακής πολιτικής που θα εξασφαλίζει την ορθή και εύκολη πρόσβαση στα δεδομένα και τις διαθέσιμες πληροφορίες**, οι οποίες θα πρέπει να παρουσιάζονται με κατανοητό τρόπο ώστε να προσεγγίζουν το ενδιαφέρον όλων των παραπάνω, καθώς η στελέχωση και η λειτουργία των σχετικών δομών θεωρείται πρωταρχικής σημασίας. Επιπλέον, σε αυτή τη φάση, και παρά το δύσκολο οικονομικό περιβάλλον, θα πρέπει να διερευνηθεί και η δυνατότητα

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

εξεύρεσης πόρων για την δημιουργία συνεκτικών συνδέσμων μεταξύ των τοπικών κοινωνιών, και την υποστήριξη δράσεων ευαισθητοποίησης του κοινού για το αστικό περιβάλλον, ώστε να υπάρξει μια σταδιακή καλλιέργεια συλλογικότητας και δεσμευτικότητας σε σχέση με την πολιτική αστικών αναπλάσεων.

Σύμφωνα με τον Τσέκο (2016), στις σχετικές διαδικασίες θα πρέπει να μετέχουν όλοι όσοι με πράξεις και παραλείψεις τους επηρεάζουν το περιεχόμενο της πολιτικής και όσοι υφίστανται τις συνέπειες αυτού του περιεχομένου της πολιτικής. Εγείρονται όμως ζητήματα που σχετίζονται με το κατά πόσο οι δυνητικοί συμμετέχοντες έχουν τις γνωσιακές προϋποθέσεις και την ωριμότητα να μετάσχουν σε αυτή τη διαδικασία, επομένως κρίσιμη θεωρείται η **ανάπτυξη κατάλληλων πολιτικών για την ενίσχυση της ωρίμανσης και της πληροφόρησης.**

2.4.6 «Ολοκλήρωση» της πολιτικής

Τόσο η κάθετη όσο και η οριζόντια ολοκλήρωση εμφανίζονται ελλειμματικές. Στις συζητήσεις για τις ευρωπαϊκές αστικές πολιτικές, η ολοκληρωμένη προσέγγιση «προκαλεί» την τυπική τομεακή παροχή πολιτικών και προγραμμάτων κατά τμήματα και επιτάσσει συντονισμό τόσο κάθετα όσο και οριζόντια. Η κάθετη ολοκλήρωση αναφέρεται στο συντονισμό ανάμεσα σε πολιτικές διαφορετικών επιπέδων διοίκησης, από το εθνικό μέχρι το τοπικό και αντίστροφα. Η οριζόντια ολοκλήρωση λαμβάνει χώρα μεταξύ τομεακών πολιτικών που αναφέρονται στο ίδιο επίπεδο ή θεσμό.

Στην πολιτική των αστικών αναπλάσεων και σε ό,τι αφορά τον κάθετο συντονισμό, διαπιστώνεται ένα έλλειμμα συνεργασίας μεταξύ της κεντρικής κυβέρνησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Από την έρευνα μέσω συνεντεύξεων προέκυψαν δύο βασικές διαπιστώσεις: πρώτον, η έλλειψη σαφώς διατυπωμένης πολιτικής και στρατηγικών κατευθύνσεων από πλευράς κεντρικού υπουργείου οδηγεί σε αποσπασματικές πρακτικές αστικών αναπλάσεων στο τοπικό επίπεδο. Αυτό θα πρέπει να ιδωθεί και σε συνδυασμό με την ασυνέπεια και ασυνέχεια που εντοπίζεται μεταξύ των επιμέρους πεδίων της πολιτικής χωρικού σχεδιασμού εν γένει, όπως αυτή αρθρώνεται ιεραρχικά από το εθνικό στο τοπικό επίπεδο (δηλαδή από τον εθνικό χωροταξικό σχεδιασμό, στον περιφερειακό και εν συνεχεία στον τοπικό χωρικό σχεδιασμό). Δεύτερον και ταυτόχρονα, η δρομολόγηση ή/και ολοκλήρωση συγκεκριμένων αστικών παρεμβάσεων σε ένα Δήμο εμποδίζεται από θεσμικές και διοικητικές δυσλειτουργίες που χαρακτηρίζουν ανώτερα επίπεδα διοίκησης (π.χ. προβλήματα στον καταμερισμό αρμοδιοτήτων). Τρίτον, όπως προέκυψε από τις εργασίες του καινοτόμου εργαστηρίου (π.χ. Γκανασούλης, 2016β), μια σημαντική στρέβλωση του κεντρικού διοικητικού μηχανισμού είναι ότι αδυνατεί να επικεντρωθεί στις επιτελικές αρμοδιότητες που θα έπρεπε να ασκεί, αλλά αναγκάζεται να αναλώνεται σε θέματα που δεν έχουν καμία επιτελικότητα.

Ελλειμματική είναι και η «οριζόντια ολοκλήρωση», αφού δεν επιτυγχάνεται συντονισμός ανάμεσα στο χωρικό σχεδιασμό εν γένει και την πολιτική των αστικών αναπλάσεων ειδικότερα με άλλες πολιτικές (π.χ. οικονομική πολιτική, φορολογική πολιτική, πολιτική ασφάλειας και αστυνόμευσης κλπ.), με αποτέλεσμα την αδυναμία αναγνώρισης του «προβλήματος» στο σύνολο της συνθετότητάς του. Αυτή η ασθενής οριζόντια ολοκλήρωση επιβεβαιώνεται και από τη μέχρι τουλάχιστον πρόσφατα αδυναμία σύνδεσης της πολιτικής αστικών αναπλάσεων με την αναπτυξιακή πολιτική και τις δυνατότητες χρηματοδότησης ανάλογων παρεμβάσεων. Την τρέχουσα προγραμματική περίοδο μοιάζει ο αναπτυξιακός προγραμματισμός να καθοδηγεί τις επιλογές και το είδος των αστικών παρεμβάσεων, χωρίς όμως να υπάρχει οποιαδήποτε σύνδεση με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για τις αστικές αναπλάσεις, κάτι που θα πρέπει να απασχολήσει άμεσα όσους σχεδιάζουν και εφαρμόζουν πολιτική.

Απαιτείται η δημιουργία των προϋποθέσεων για καλύτερη οριζόντια και κάθετη συνεργασία. Η ολοκλήρωση της πολιτικής –οριζόντια και κάθετα– μπορεί να εκπληρωθεί εφόσον αυτή πλαισιώνεται στο στάδιο του σχεδιασμού της από διαδικασίες διακυβέρνησης που αποκλίνουν από τις συμβατικές προσεγγίσεις της ‘από τα πάνω προς τα κάτω’ προσέγγισης. Αυτό απαιτεί:

- την εξάλειψη της ασύνδετης φύσης της ‘χωρικής’ διάστασης της πολιτικής με την ‘κοινωνικο-οικονομική’ διάσταση
- τον κατάλληλο καταμερισμό αρμοδιοτήτων
- την ανάληψη συντονιστικού ρόλου από τον ευρύτερο χωρικό σχεδιασμό
- τη διαμόρφωση δομών συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών επιπέδων διοίκησης αλλά και μεταξύ διαφορετικών πεδίων πολιτικής (καταρχήν με θεσμικές προβλέψεις που εν συνεχεία μπορούν να εξελιχθούν και να εγκαθιδρύσουν μια κουλτούρα συνεργασίας).

Προϋπόθεση για την αποτελεσματική πολυ-επίπεδη ολοκλήρωση της πολιτικής είναι η ύπαρξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος σχεδιασμού (την τρέχουσα περίοδο το σύστημα αυτό βρίσκεται υπό αναθεώρηση), εντός του οποίου η πολιτική των αναπλάσεων κατέχει ξεκάθαρη θέση. Η επαναξέταση δομών, θεσμών, διαδικασιών και αρμοδιοτήτων κρίνεται απαραίτητη. Με μια πρώτη ανάγνωση μοιάζει ότι η κεντρική διοίκηση θα πρέπει να αναλάβει ένα ρόλο καθοδηγητή και συντονιστή, θέτοντας το πλαίσιο για τις αστικές αναπλάσεις, μέσα από διαδικασίες διαβούλευσης και συνεργασίας με τα κατώτερα επίπεδα διοίκησης, παρέχοντας τις αναγκαίες κατευθύνσεις για την αποδοτική και αποτελεσματική υλοποίηση της πολιτικής και διαμορφώνοντας το πλαίσιο κανόνων και κατάλληλων ελέγχων ώστε να εξασφαλίζεται η συνέπεια των αποφάσεων των τοπικών διοικήσεων με τις επιλογές της τοπικής πολιτικής. Η τοπική αυτοδιοίκηση από τη μεριά της θα πρέπει να είναι υπεύθυνη για την κινητοποίηση και ενσωμάτωση όλων των παικτών και διακυβευματιών που εμπλέκονται στις διαδικασίες των αστικών αναπλάσεων, αναλαμβάνοντας επομένως ρόλο παράγοντα διευκόλυνσης (*facilitator*), και επίσης να τροφοδοτεί την κεντρική πολιτική με βάση τα αποτελέσματα των παρεμβάσεων. Χαρακτηριστικό είναι ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων στο καινοτόμο

εργαστήριο εκφράζουν την άποψη ανάληψης ενός ισχυρού και συντονιστικού ρόλου από πλευράς εκάστοτε Δήμου, καθιστώντας τον βασικό παίκτη στις διαδικασίες ανάπτυξης, ένας ρόλος που ανατίθεται και επίσημα από το ΣΟΑΠ της Αθήνας. Αυτό από την άλλη δεν αναιρεί το γεγονός ότι υπάρχουν παρεμβάσεις που απαιτούν αποφάσεις κεντρικού πολιτικού επιπέδου (π.χ. το παράδειγμα της όπερας και της βιβλιοθήκης, που ανέφερε ο Γκανασούλης, 2016β) ή ότι για αυτή τη μετάβαση απαιτούνται συγκεκριμένοι πόροι (Ψυχογιός, 2016) που δεν είναι βέβαιο ότι είναι διαθέσιμοι.

Η οριζόντια συνεργασία προϋποθέτει τη σύνδεση της πολιτικής αστικών αναπλάσεων (και εν γένει του χωρικού σχεδιασμού) με πλήθος άλλων πολιτικών. Ιδιαίτερα οι παρεμβάσεις αστικής αναγέννησης είναι παρεμβάσεις σχετικά μεγάλης κλίμακας που προϋποθέτουν για την επιτυχημένη έκβασή τους, την άριστη συνεργασία με τον προγραμματισμό και τις επιδιώξεις μιας σειράς πολιτικών που επηρεάζουν το αστικό περιβάλλον (π.χ. οικονομίας, ανάπτυξης, τουρισμού). Χαρακτηριστικό παράδειγμα το γεγονός ότι τα ΣΟΑΠ του Ν. 2742/1999, εγκρίνονται με ΚΥΑ. Στο παράδειγμα του ΣΟΑΠ της Αθήνας (ΦΕΚ 64 Β'/16.01.2015) υπάρχουν υπογραφές από 17 υπουργούς της τότε κυβερνητικής σύνθεσης, γεγονός που καταδεικνύει τη σημαντικότητα και το εύρος των παρεμβάσεων. Μέχρι στιγμής δεν έχουν υπάρξει συγκεκριμένα αποτελέσματα και δείκτες που να επιτρέπουν την αξιολόγηση των συνεργατικών δράσεων μεταξύ αυτών των υπουργείων, παρά μόνο εμπειρικές παρατηρήσεις (π.χ. Οικονόμου, 2016β). Ωστόσο, η ελληνική εμπειρία έως σήμερα, αναφορικά με τη συνεργατικότητα μεταξύ των διαφόρων δομών (ακόμη και μεταξύ των υπηρεσιών της ίδιας δομής) δεν καταδεικνύει ισχυρούς δεσμούς ή θετικά αποτελέσματα. Όπως επισημαίνει η Σούμπερτ (2016), η αδυναμία επίτευξης συντονισμού, συνέργειας και συνεργασίας θα πρέπει να αποδοθεί σε μεγάλο βαθμό και στην «έλλειψη παιδείας». Συνολικά, Το εύρος της εμπλοκής και η συναρμοδιότητα των εμπλεκόμενων φορέων στο ελληνικό σύστημα σχεδιασμού ακόμη και για παραδοσιακές μορφές παρέμβασης (λ.χ. στο παραδοσιακό οικιστικό απόθεμα) δεν είναι πλήρως καθορισμένα και ευδιάκριτα και αυτό είναι ένα ζήτημα που θα πρέπει να επανεξεταστεί.

2.4.7 Χρηματοδότηση και ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα

Η χρηματοδότηση παρεμβάσεων αστικής αναγέννησης είναι μια ιδιαιτέρως δαπανηρή διαδικασία, ωστόσο οι σύγχρονες αστικές πολιτικές και η εμπειρία έχει δείξει ότι το οικονομικό όφελος από την επανάχρηση και τη διαχείριση του υφιστάμενου αστικού χώρου, είναι σαφώς μεγαλύτερο από τις διαδικασίες και το κόστος των πολιτικών οικιστικής επέκτασης. Στην Ελλάδα, για πολλά χρόνια, μέχρι σχετικά πρόσφατα, εφαρμόστηκαν κατά κύριο λόγο πολιτικές οικιστικής επέκτασης, έναντι πολιτικών παρέμβασης στον υφιστάμενο οικιστικό χώρο, γεγονός που λειτούργησε τόσο εις βάρος του κρατικού προϋπολογισμού (ανάγκες για κατασκευή νέων δικτύων, υποδομών κλπ) αλλά και του περιβάλλοντος. Επιπλέον, στην ελληνική περίπτωση υπάρχουν ενδογενείς παράγοντες που επιδεινώνουν τη θέση της χώρας, ως προς τη διεκδίκηση χρηματοδοτήσεων, καθώς πρόσφατα σχεδιαστικά

εγχειρήματα μεγάλων αστικών παρεμβάσεων, κρίθηκε ότι βρίσκονται σε ανακολουθία με τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις και απαιτήσεις. Οι παρεμβάσεις που δεν ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες του αστικού περιβάλλοντος, και που βρίσκονται σε ανακολουθία με τις ευρωπαϊκές οδηγίες και πολιτικές, και/ή που σχεδιάζονται με ελλιπή τεκμηρίωση από μη ειδικευμένο προσωπικό, δεν εξασφαλίζουν τις πολυπόθητες από όλα τα κράτη-μέλη χρηματοδοτήσεις της ΕΕ, και αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό ζήτημα, δεδομένης της οικονομικής συγκυρίας.

Την τρέχουσα προγραμματική περίοδο (2014-2020), σημαντικά κονδύλια στο ΕΣΠΑ έχουν προκαθοριστεί για τη χρηματοδότηση ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη (ΟΧΕ-ΒΑΑ), που αντιστοιχείται επί της ουσίας με ολοκληρωμένες παρεμβάσεις ανάπλασης. Η ανεπάρκεια της πολιτικής και των υπηρεσιών έχει οδηγήσει στην καθυστέρηση ενεργοποίησης του εργαλείου, ενώ μία ακόμη αδυναμία του είναι ότι οι επιλεξιμότητες των κονδυλίων είναι περιορισμένες, δηλαδή δεν καλύπτουν όλο το φάσμα των παρεμβάσεων που προκύπτουν για παράδειγμα μέσα από ένα ΣΟΑΠ (Οικονόμου, 2016β).

Αυτό που αποτελεί κοινό τόπο είναι η ανάγκη πρόσβασης στην ιδιωτική χρηματοδότηση, και η προσέλκυση επενδυτών. Ωστόσο, στην Ελλάδα μέχρι σήμερα δεν υπάρχει η παράδοση και το ανάλογο θεσμικό πλαίσιο που να ορίζει τον τρόπο συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα σε τέτοιου είδους πολύπλοκες διαδικασίες. Η μελέτη παραδειγμάτων από το εξωτερικό δείχνει ότι μπορεί να υπάρξει μια αρμονική συνύπαρξη του ιδιωτικού και του δημοσίου τομέα, όταν υπάρχουν πλήρως προδιαγεγραμμένες, σαφείς και δεσμευτικές διαδικασίες, με αυστηρά χρονοδιαγράμματα, μηχανισμούς εφαρμογής και ελέγχου που θα ελαχιστοποιούν το ρίσκο και την αβεβαιότητα των επενδυτών.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί η άποψη του Εμμανουήλ (2016) σύμφωνα με την οποία το ιδιόμορφο καθεστώς ιδιοκτησίας στον οικιστικό ιστό, που χαρακτηρίζεται από πολύ μικρή ιδιοκτησία γης, πολύ μεγάλο κατακερματισμό, ιδιοκατοίκηση με μεγάλη διασπορά συνιδιοκτησίας, σε συνδυασμό και επιπροσθέτως με το θεσμό της αντιπαροχής που δημιουργεί μια κατάσταση όπου οι ιδιοκτήτες βρίσκονται σε πλεονεκτική θέση παζαρέματος σε σχέση με ένα έργο, αποτελούν τροχοπέδη για την προσέλκυση επενδυτών, εν απουσία ισχυρών δομικών εργαλείων.

Ταυτόχρονα όμως θα πρέπει να καλλιεργηθεί ένα κλίμα που δεν θα αντιστρατεύεται τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, αλλά μέσα από μια διαφανή διαδικασία θα ορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις αυτής της συμμετοχής που θα οδηγούν σε ένα νόμιμο και ελέγξιμο κέρδος (Γκανασούλης, 2016β). Ο ιδιωτικός τομέα απαιτεί ταχύτητα, ευελιξία και δυνατότητες διαπραγμάτευσης. Αναλαμβάνει ρίσκο επενδύοντας σε περιοχές ανάπλασης και απαιτεί τη συνδρομή του δημόσιου τομέα για να ενεργοποιηθεί (Τριανταφυλλόπουλος, 2016β). Κατά μία άποψη (π.χ. Τριανταφυλλόπουλος, 2016β) χρειάζεται η ύπαρξη ενός δημόσιου φορέα με αυξημένες αρμοδιότητες στο πεδίο των μεγάλων αναπλάσεων, με πραγματική

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

εξουσία να λειτουργεί γρήγορα και αποτελεσματικά, να έχει την υποστήριξη της πολιτικής και να εξασφαλίζει διαφάνεια. Στον αντίποδα, στελέχη της δημόσιας διοίκησης, όπως προέκυψε από τις τοποθετήσεις των συμμετεχόντων στο καινοτόμο εργαστήριο, εμφανίζονται επιφυλακτικά απέναντι σε μία τέτοια προοπτική, δεδομένης της πρότερης εμπειρίας τους από τη σύσταση και λειτουργία ανάλογων φορέων. Σε κάθε περίπτωση πάντως ο συντονισμός μεταξύ φορέων του δημόσιου κυρίως τομέα που εμπλέκονται στις διαδικασίες της ανάπλασης, από το σχεδιασμό μέχρι και την εφαρμογή και αξιολόγηση, είναι μείζονος σημασίας ζήτημα (Γεωργαράκης, 2016).

Αυτό που απαιτείται είναι η **στροφή στη χρηματοδότηση δράσεων και έργων που θα αφορούν τον υφιστάμενο οικιστικό χώρο** / αστικό ιστό των πόλεων. Επιπλέον, θεωρείται σκόπιμη η εγκαθίδρυση κατάλληλων δομών που θα λειτουργούν σε συνάρτηση με τους ευρωπαϊκούς μηχανισμούς, ώστε να εξασφαλίζονται έγκαιρα και με συμβατό τρόπο χρηματοδοτήσεις έργων αστικής ανάπλασης από την ΕΕ.

Ο Δελλαδέτσιμας (2016) αναφέρθηκε σε ορισμένες κατευθύνσεις σε σχέση με το χρηματοδοτικό ζήτημα που κατά τη γνώμη του αξίζει να διερευνηθούν στο πλαίσιο της ελληνικής περίπτωσης. Αρχικά επισημαίνει ότι απαιτείται άμεσα ένας καλύτερος συγχρωτισμός του θεσμικού πλαισίου για την συμπερίληψη του ιδιωτικού κεφαλαίου, μια ρύθμιση που δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή, ενώ παράλληλα επισημαίνει ότι χάρη στην παράδοση πολλών χωρών στη θεματική των πολιτικών αστικής ανάπλασης, πολύ ενδιαφέρουσες κατευθύνσεις και θα μπορούσαν να αντληθούν από τα μεικτά σχήματα συμπράξεων ιδιωτικού και δημοσίου τομέα, όπως η περίπτωση των “sociétés d'économie mixte locales” της Γαλλίας, τα Business improvements districts της Γερμανίας, τα διαδεδομένα σε όλο τον ευρωπαϊκό χώρο community-land banks.

Με αφορμή αυτή την επισήμανση, η ερευνητική ομάδα προχώρησε σε περαιτέρω διερεύνηση των καινοτόμων προσεγγίσεων από το διεθνή χώρο, εντοπίζοντας ορισμένα σημαντικά σημεία:

Πρώτον, είναι κοινώς αποδεκτό και παραδεκτό ότι απαιτείται η εισαγωγή ενός κατάλληλου, σύγχρονου θεσμικού πλαισίου που θα κατοχυρώνει τρόπους και μηχανισμούς εξεύρεσής μεγάλου οικονομικού κεφαλαίου -από τον ιδιωτικό τομέα- για την πραγματοποίηση των αστικών αναπλάσεων. Δεύτερον, θεωρείται απαραίτητο για τη διασφάλιση του δημοσίου συμφέροντος, η λειτουργία μεικτών σχημάτων (δημοσίου – ιδιωτικού τομέα) που θα υποστηρίζουν σε όλα τα στάδια μια αστική ανάπλαση. Εργαλεία του τύπου “sociétés d'économie mixte locales” θα μπορούσαν πράγματι να συνεισφέρουν -κυρίως λόγω της εμπειρίας που έχει αποκτηθεί- σε έναν ανάλογο μελλοντικό σχεδιασμό για την πολιτική αστικών αναπλάσεων στον ελληνικό χώρο.

Συγκεκριμένα, βασικό χαρακτηριστικό αυτών των σχηματισμών είναι ότι αποτελούν ημιδημόσιες εταιρείες που διέπονται από τις διατάξεις του ιδιωτικού δικαίου, γεγονός που τους προσδίδει ιδιαίτερη ευελιξία (χρηματοδοτική, διαχειριστική)

ταυτόχρονα με τον απαραίτητο και απαιτούμενο έλεγχο του δημοσίου τομέα. Παράλληλα, η κλίμακα των αρμοδιοτήτων τους είναι τοπική (locales), με αντίστοιχη υποχρέωση συμμετοχής της τοπικής κοινότητας και των φορέων, οι οποίοι καλούνται να αντιμετωπίσουν μέσα από τις δραστηριότητες της εταιρείας ένα σύνολο από ζητήματα που εντάσσονται σε έναν ολοκληρωμένο σχεδιασμό για την περιοχή.

Οι παρεμβάσεις που γίνονται, μεταξύ άλλων, συχνά αφορούν το γενικότερο σχεδιασμό μιας αστικής περιοχής, τις μεταφορές, τα δίκτυα, την στέγαση, την οικονομική ανάπτυξη, την περιβαλλοντική αναβάθμιση κ.ο.κ. Η καινοτομία ωστόσο αυτών των σχηματισμών και η προστιθέμενη αξία τους (σε μια ενδεχόμενη αξιοποίηση / προσαρμογή στο ελληνικό σύστημα) έγκειται στο γεγονός ότι διασφαλίζουν μέσα από συγκεκριμένες διαδικασίες, στοχευμένες παρεμβάσεις που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τα προβλήματα του τοπικού επιπέδου, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την οικονομική βιωσιμότητα της παρέμβασης και προασπίζοντας το δημόσιο συμφέρον (προδιαγράφονται συγκεκριμένα όρια στη συμμετοχή και τις αρμοδιότητες του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα).

Τρίτον, μια ακόμη ενδιαφέρουσα προσέγγιση έρχεται μέσα από την γερμανική εμπειρία, και ειδικότερα μέσα από τη δημιουργία ειδικών επιχειρηματικών περιοχών, που στοχεύουν στην επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων, μέσω έργων ανάπτυξης, των λεγόμενων Business Improvement Districts (BID). Το συγκεκριμένο εργαλείο έχει εφαρμοστεί σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες αλλά και στις ΗΠΑ και βασικό του γνώρισμα αποτελεί η στοχευμένη παρέμβαση σε πολύ συγκεκριμένες ζώνες ή οικοδομικά τετράγωνα, εν γένει περιοχές που αντιμετωπίζουν αυξημένα προβλήματα που χρήζουν άμεσης επίλυσης. Ενδιαφέρον στοιχείο αυτού του μηχανισμού είναι ο τρόπος εξεύρεσης της χρηματοδότησης των παρεμβάσεων, όπου υπάρχει μια πληθώρα από επιλογές, κυρίως όμως προέρχονται μέσα από εκτατές εισφορές επικερδών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην υπό ανάπτυξη περιοχή, από συμπράξεις δημοσίου και ιδιωτικού τομέα, από υπερβάλλοντα φορολογικά έσοδα. Ανάλογα με το σκοπό για τον οποίο συστήνεται ένα BID, υπάρχει και το ανάλογο θεσμικό πλαίσιο που προδιαγράφει τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των παρεμβάσεων. Έτσι μπορεί να εμφανίζονται ως περιοχές επιχειρηματικής αναβάθμισης (Business Improvement Area-BIA, Business Revitalization Zone -BRZ), ως περιοχές για τη βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών (Community Improvement district- CID), ή ως περιοχές ειδικού σκοπού (Special Services Area- SSA, Special Improvement District-SID).

Τέταρτον, εξίσου σημαντική είναι και η εμπειρία που έχει αποκτηθεί μέσα από τα λεγόμενα community-land banks, ένας θεσμός αρκετά διαδεδομένος στην Ευρώπη, ο οποίος χρησιμοποιείται συχνά για την κάλυψη του κενού της χρηματοδότησης ορισμένων μορφών αστικής παρέμβασης. Οι κοινοτικές (με την έννοια του τοπικού δημοσίου συμφέροντος) τράπεζες γης, όπως εσφαλμένα μπορεί να αντιλαμβάνεται κάποιος, δεν αποτελούν χρηματοπιστωτικά ιδρύματα. Είναι δημόσια σχήματα που δημιουργούνται με σκοπό να αποκτήσουν και να διαχειριστούν εγκαταλελειμμένο

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

και σε πολύ κακή κατάσταση κτηριακό απόθεμα και ιδιοκτησίες (συμπεριλαμβανομένων κενών οικοπέδων). Στις αρμοδιότητες αυτού του σχήματος εμπίπτει όπως είναι λογικό και η συντήρηση, η αποκατάσταση, η ανάπτυξη, η επανάχρηση, ο σχεδιασμός και η εκμετάλλευση της ιδιοκτησίας, ενώ το κέρδος που προκύπτει, ανάλογα με την περίπτωση, διοχετεύεται στην τοπική κοινωνία και το αστικό περιβάλλον από το οποίο προήλθαν.

Κοινός τόπος όλων αυτών των εργαλείων και των μηχανισμών είναι η αποκόμιση ενός «κέρδους» από το σχεδιασμό. Το κέρδος αυτό αρχικά μεταφράζονταν μόνο ως οικονομικό, χάρη στην αύξηση της αξίας και κερδών που προέρχονταν από την χρήση της γης και των υποδομών. Σταδιακά όμως απόκτησε χαρακτήρα και περιβαλλοντικό αλλά και κοινωνικό, καθώς τα οφέλη από την αναβάθμιση μιας παρακμάζουσας αστικής περιοχής είναι πολλαπλά. Στη διεθνή βιβλιογραφία, το όφελος που προκύπτει, μέσα από την πολιτική αστικής ανάπτυξης είναι γνωστό ως «planning gain».

Εκτός όμως από το πολλαπλό όφελος, παρατηρείται ότι στο σύνολο τους, τα σύγχρονα εργαλεία και οι μηχανισμοί στοχεύουν στο να διανείμουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στις τοπικές κοινωνίες, τόσο το κόστος όσο και τα οφέλη. Για τον σκοπό αυτό υπάρχουν συμπληρωματικοί μηχανισμοί και εργαλεία, που στοχεύουν στη δίκαιη και διασφαλισμένη διανομή των ωφελειών, με τοπικές επανεπενδύσεις των κερδών και εξασφάλιση των οικονομικά ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων. Στη διεθνή βιβλιογραφία τέτοιου τύπου μηχανισμοί είναι γνωστοί ως «value capture mechanisms», και θεωρείται εξίσου σημαντικό να προβλεφθούν στο πλαίσιο μιας πολιτικής για την ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη.

Η εγκαθίδρυση και εν γένει η **δημιουργία συμπράξεων μεταξύ του ιδιωτικού και του δημοσίου τομέα** είναι μια διεργασία που προϋποθέτει εκτός από ένα σύνολο ευνοϊκών συνθηκών (συμπεριλαμβανομένου του οικονομικού περιβάλλοντος) για την προσέλκυση του ιδιωτικού τομέα, και την ύπαρξη ενός κατάλληλου θεσμικού πλαισίου. Στην Ελλάδα, μέχρι σήμερα σε ένα ευρύτερο πλέγμα πολιτικών –πόσο μάλλον στο πλαίσιο της πολεοδομικής πολιτικής- η σύναψη συμπράξεων θεωρείται ιδιαίτερος προβληματική, καθώς εκτός από την οικονομική συγκυρία, μια σειρά από παράγοντες έχουν αποτρέψει διαχρονικά τη δημιουργία μιας σχετικής κουλτούρας. Όπως χαρακτηριστικά διατύπωσε η Καλτσά (2016), «η σχέση δημόσιου-ιδιωτικού είναι συγκρουσιακή με βαθιές καταβολές».

Είναι αναγκαίο **να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις που θα συμβάλλουν στην προσέλκυση επενδυτών**, οι οποίοι θα πρέπει να γνωρίζουν εκ των προτέρων τουλάχιστον το θεσμικό πλαίσιο βάσει του οποίου θα διαπραγματευτούν. Το κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο θα πρέπει να είναι ανταγωνιστικό, στο πλαίσιο του διεθνούς ανταγωνισμού των πόλεων, να διασφαλίζει χαμηλό επιχειρηματικό ρίσκο και να προασπίζει με τρόπο βιώσιμο τα συμφέροντα της τοπικής οικονομίας, της κοινωνίας, του περιβάλλοντος. Επιπλέον, θα πρέπει να προασπίζει το δημόσιο

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

συμφέρον, το οποίο ωστόσο, όπως αναφέρει ο Τριανταφυλλόπουλος (2016β), δεν είναι πάντα εύκολο να καθοριστεί ή να γίνει κοινά αντιληπτό.

2.4.8 Παρακολούθηση – Αξιολόγηση – Ανατροφοδότηση

Στη διεθνή πρακτική, η παρακολούθηση και η αξιολόγηση αποτελούν ένα βασικό συστατικό στοιχείων κάθε έργου αστικής ανάπτυξης / αναγέννησης. Πρόκειται για δυο στοιχεία σε άμεση συσχέτιση που παρέχουν πληροφόρηση για τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Η παρακολούθηση αναφέρεται στην περιγραφή των βασικών συνθηκών που υπάρχουν σε μία αστική περιοχή (οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά, λειτουργίες και προβλήματα), ενώ η αξιολόγηση αναφέρεται στις αλλαγές που λαμβάνουν χώρα σε σχέση με τους στόχους και τις επιδιώξεις που έχουν τεθεί. Πρόκειται για ένα «πολλαπλό σύστημα που ασχολείται με την πορεία του προγραμματισμού, της επίτευξης στόχων και επιδιώξεων που έχουν τεθεί, εκτίμησης των επιπτώσεων στην κοινωνία, την οικονομία, το περιβάλλον και τη λειτουργία της πόλης εν γένει» (UNEP, 2004, σελ. 30).

Στην Ελλάδα, **απουσιάζουν ουσιαστικά ολοκληρωμένοι μηχανισμοί παρακολούθησης και αξιολόγησης**. Η ισχύουσα νομοθεσία προβλέπει ορισμένες διαδικασίες εκτίμησης της πορείας εφαρμογής των προγραμμάτων ανάπτυξης και τήρησης του χρονοδιαγράμματος, εντούτοις στην πράξη, λόγω και της περιορισμένης εφαρμογής του Ν. 2508/1997 αλλά και του θεσμού των ΣΟΑΠ, δεν έχει εντοπιστεί κάποια συγκεκριμένη πρακτική και μεθοδολογία.

Απαιτείται η διαμόρφωση μηχανισμών παρακολούθησης και αξιολόγησης ολοκληρωμένων παρεμβάσεων και πολιτικής. Ένας μηχανισμός – πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης πρέπει να περιλαμβάνει συμφωνημένους στόχους και επιδιώξεις και βασικούς δείκτες απόδοσης που θα υποστηρίζονται από ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία. Αποτελεί μια συνεχή διαδικασία μέσω της οποίας ελέγχεται η πρόοδος σε σχέση με τους στόχους και τα επιθυμητά αποτελέσματα. Η παρακολούθηση αναφέρεται σε όλα τα στάδια του προγράμματος μέχρι και την ολοκλήρωσή του. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης δυνητικά τροφοδοτούν τη διαδικασία πολιτικής και μελλοντικές πρακτικές (Randolph and Judd, 2000a, όπως αναφέρεται στο: Ruming, 2006).

Ενδεικτικά, ένας μηχανισμός παρακολούθησης και αξιολόγησης ενός προγράμματος μπορεί να αναφέρεται στα ακόλουθα:

- Σχέση με τους στόχους και τα ζητήματα που καλείται να απαντήσει η πολιτική
- Εσωτερική συνοχή (μεταξύ των επιμέρους τμημάτων του προγράμματος)
- Εξωτερική συνοχή (μεταξύ του συγκεκριμένου προγράμματος και άλλων προγραμμάτων ή/και του ευρύτερου θεσμικού και κοινωνικο-οικονομικού πλαισίου)
- Αποτελεσματικότητα (αποτέλεσμα στο χώρο και τους χρήστες)

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

- Οικονομική αποδοτικότητα
- Δυνατότητα αναπαραγωγής του υπό άλλες συνθήκες (Romose, 2003).

Σύμφωνα με μια άλλη προσέγγιση (UNEP, 2004), η αξιολόγηση των αστικών αναπλάσεων / αστικής αναγέννησης πρέπει να περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων: τα σχετικά ποιοτικά και ποσοτικά κριτήρια, τα εργαλεία και τους δείκτες κόστους/οφέλους (βραχυπρόθεσμα, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα) και τις θετικές ή αρνητικές εξωτερικές επιδράσεις των έργων.

Πέραν του μηχανισμού παρακολούθησης και αξιολόγησης, θα μπορούσε να εξεταστεί η δημιουργία ενός εθνικού συστήματος διάχυσης καλών πρακτικών και καινοτομιών σε όλους τους εμπλεκόμενους ως μια διαδικασία εκμάθησης.

Τέλος, κρίσιμο στοιχείο που ολοκληρώνει τον κύκλο της διαδικασίας δημόσιας πολιτικής αποτελεί η ανατροφοδότηση (*feedback*). Ένα ολοκληρωμένο σύστημα θα πρέπει να αξιολογεί τις επιτυχίες και τις αποτυχίες του σχεδιασμού, να αναγνωρίζει τις απαιτούμενες διορθωτικές κινήσεις και προσαρμογές και να τροφοδοτεί βάσει αυτών το σχεδιασμό της πολιτικής.

2.4.9 Επίλογος

Η συζήτηση για τη δημόσια πολιτική για τις αστικές αναπλάσεις και γενικότερα για την πολεοδομική πολιτική αφορά δομές, διαδικασίες, παίκτες και τις αλληλεξαρτήσεις τους, κανόνες, μηχανισμούς ελέγχου και λογοδοσίας, κίνητρα κλπ., στοιχεία που παραπέμπουν στην αναζήτηση μιας καλύτερης μορφής διακυβέρνησης. Κεντρικό ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί είναι «τι κράτος πρέπει να δομήσουμε ώστε να υπάρξει η δυνατότητα επιτυχίας όχι μόνο στη φάση του σχεδιασμού αλλά και στη φάση της εφαρμογής της πολιτικής» (Γεωργαράκης, 2016). Αυτό απαιτεί έναν ισχυρό μηχανισμό εφαρμογής που να ενεργοποιεί τους εμπλεκόμενους φορείς, δημόσιους και ιδιωτικούς, ώστε να λειτουργήσουν αποτελεσματικά και να οδηγήσουν στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Στη διαδικασία αυτή φαίνεται ότι το κράτος με τις υφιστάμενες δομές και τη λογική που το διέπει, δεν διευκολύνει πάντα την υλοποίηση των σχεδίων (Γεωργαράκης, 2016).

Οι απαντήσεις δεν είναι απλές. Σίγουρο όμως είναι ότι απαιτείται η διαμόρφωση ενός οργανωτικού και διοικητικού πλαισίου, εντός του οποίου η κεντρική κυβέρνηση θα δημιουργεί το ενθαρρυντικό περιβάλλον στο μακρο-επίπεδο ώστε να υποστηρίξει προσπάθειες και πρωτοβουλίες στο τοπικό επίπεδο, που να ενσωματώνουν όλους τους παίκτες και όχι επιμέρους συμφέροντα. Ο ρόλος της τοπικής διοίκησης είναι να προωθεί με κάθε πρόσφορο μέσο την εμπλοκή της κοινωνίας των πολιτών και των λοιπών διακυβευματιών. Παράλληλα θα πρέπει να ενισχύσει τη δημιουργία επίσημων –ή και λιγότερο επίσημων αλλά φανερών– δικτυώσεων, επιδιώκοντας τη συνοχή και την απεμπλοκή από προσωπικά συμφέροντα (Τασοπούλου, 2011).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Αυτό που είναι ξεκάθαρο είναι ότι για να ευδοκιμήσουν όλα τα παραπάνω απαιτούνται ολοκληρωμένες διοικητικές διευθετήσεις και δημιουργία συγκεκριμένων προϋποθέσεων σε ένα περιβάλλον που παραδοσιακά χαρακτηρίζεται από ιεραρχικές διαδικασίες. Η αμφισβήτηση του γραμμικού μοντέλου της διαδικασίας πολιτικής είναι ένα από τα βασικά στοιχεία που αναδείχθηκαν από τις εργασίες του καινοτόμου εργαστηρίου που διοργάνωσε το ΕΚΚΕ με τη συμμετοχή πλήθους «ειδικών», οδηγώντας στην διατύπωση της άποψης περί συγκερασμού, σύνθεσης και συμπληρωματικότητας της 'από τα κάτω προς τα πάνω' (*bottom-up*) και 'από τα πάνω προς τα κάτω' (*top-down*) προσέγγισης. Παράλληλα αναδείχθηκε το ζήτημα της 'κουλτούρας' που στην ελληνική περίπτωση και δη στην περίπτωση της πολεοδομικής πολιτικής συνιστά τροχοπέδη στην υιοθέτηση πολλών σύγχρονων προσεγγίσεων, διαδικασιών και μεθοδολογιών. Πρόκειται για μια έννοια που προσδιορίζεται από τα γνωστικά πλαίσια των παικτών, ιστορικές ιδιαιτερότητες, συμπεριφορές, πεποιθήσεις και αξίες, πολιτικές και νομικές παραδόσεις, ερμηνείες των καθηκόντων και των σκοπών του σχεδιασμού, και εν γένει εγκαθιδρυμένες επί μακρόν ακολουθούμενες διαδικασίες που συχνά είναι πολύ δύσκολο να αλλάξουν.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Ελληνόγλωσση

Αγγελίδης, Μ. (επίμ.) (2004). *Αειφόρος ανάπτυξη των πόλεων στην Ευρώπη και στην Ελλάδα*. Αθήνα: ΥΠΕΧΩΔΕ – ΕΜΠ.

Ανδρικοπούλου, Ε. (2008). Η επίδραση των ευρωπαϊκών πολιτικών στον μετασχηματισμό της Θεσσαλονίκης μετά το 1990. Στο Γ. Καυκαλάς, Λ. Λαμπριανίδης, και Ν. Παπαμίχος (επιμ.) *Η Θεσσαλονίκη στο Μεταίχμιο* (σελ. 525-565). Θεσσαλονίκη: Κριτική.

Ανδρικοπούλου, Ε., Γιαννακού, Α., Καυκαλάς, Γ. & Πιτσιάβα, Μ. (2014). *Πόλη και πολεοδομικές πρακτικές: για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη*. Αθήνα: Κριτική.

Αρβανιτάκη, Α. (2005). *Η Ανάπλαση στον Ν.2508/97 και λοιπές αστικές παρεμβάσεις: πρόκληση για νέες μορφές διακυβέρνησης σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο*. Ανάκτηση 20 Ιουνίου, 2016, από δικτυακό τόπο ΤΕΕ: [http://library.tee.gr/digital/ker/ker_m271/ker_m271_arvanitaki.pdf].

Αραβαντινός, Α. (2007). *Πολεοδομικός Σχεδιασμός για μια βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού χώρου*. Αθήνα: Συμμετρία.

Βασενχόβεν, Λ. και Σαπουντζάκη, Κ. (1998). Η Ανάπτυξη του Χώρου του Αεροδρομίου του Ελληνικού. *Πυρφόρος*, 1 (1), σελ. 57-61.

Βιτοπούλου, Α., Γεμεντζή, Γ., Γιαννακού, Α., Καυκαλάς, Γ., και Τασοπούλου, Α. (2015). *Βιώσιμες πόλεις. Προσαρμογή και ανθεκτικότητα σε περιόδους κρίσης*. Ανάκτηση 3 Ιανουαρίου, 2016, από δικτυακό τόπο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Ηλεκτρονικών Συγγραμμάτων και Βοηθημάτων: [<https://repository.kallipos.gr/handle/11419/2227>].

Βρεττάκου, Π. (2004). *Η διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς στην Αθήνα- η περίπτωση της Ακρόπολης*. Ανάκτηση 15 Μαρτίου, 2016, από δικτυακό τόπο Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης, Τμήμα Περιφερειακής Διοίκησης: [http://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/15/3/656.pdf].

Γαλάνη, Ν. (2004). *Πρόγραμμα Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας. Η Ανάπλαση του Ιστορικού Κέντρου της Πόλης*. Ανάκτηση 31 Ιουλίου, 2016, από δικτυακό τόπο ΤΕΕ: [http://library.tee.gr/digital/kma/kma_m1251/kma_m1251_galani.pdf].

Γαλάνη, Θ. (2016α). Συνέντευξη στην ερευνητική ομάδα στο πλαίσιο του έργου “Κοινωνικές Επιπτώσεις και Δημόσιες Πολιτικές στον τομέα του Αστικού Σχεδιασμού”. Αθήνα, 28-9-2016.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Γαλάνη, Θ. (2016β). Τοποθέτηση στο Εργαστήριο δημόσιας πολιτικής του ΕΚΚΕ “Σχεδιασμός και εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και των αναπλάσεων”. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 13/12/2016.

Γεωργαράκης, Ν. (2016). Τοποθέτηση στο Εργαστήριο δημόσιας πολιτικής του ΕΚΚΕ “Σχεδιασμός και εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και των αναπλάσεων”. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 13/12/2016.

Γιαννακούρου, Γ. (2004). Ο σχεδιασμός των μητροπολιτικών περιοχών στην Ελλάδα: Θεσμοί και πολιτικές. Στο Γ. Καυκαλάς (επιμ.), *Ζητήματα Χωρικής Ανάπτυξης: θεωρητικές προσεγγίσεις και πολιτικές* (σελ. 351-372). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική

Γιαννακούρου, Γ. και Καυκαλάς, Γ. (2014). Επανεξετάζοντας τη χωροταξία σε περίοδο κρίσης: αναγκαιότητα, περιεχόμενο και προϋποθέσεις της μεταρρύθμισης. Στο Μ. Μασουράκης και Χ. Γκόρτσος (επιμ.), *Ανταγωνιστικότητα για Ανάπτυξη: προτάσεις πολιτικής* (σελ. 511-522). Αθήνα: Ελληνική Ένωση Τραπεζών.

Γκανασούλης, Γ. (2011). *Μελέτη και υλοποίηση αναπλάσεων. Το έργο του Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. 1990-2005*. Ανάκτηση 31 Ιουλίου, 2016, από δικτυακό τόπο ΕΚΔΔΑ: [<http://resources.ekdd.gr/gnosis/index.php/2012-09-20-11-36-31/4-27/78-228>].

Γκανασούλης, Γ. (2016α). Συνέντευξη στην ερευνητική ομάδα στο πλαίσιο του έργου “Κοινωνικές Επιπτώσεις και Δημόσιες Πολιτικές στον τομέα του Αστικού Σχεδιασμού”. Αθήνα, 7-7-2016.

Γκανασούλης, Γ. (2016β). Τοποθέτηση στο Εργαστήριο δημόσιας πολιτικής του ΕΚΚΕ “Σχεδιασμός και εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και των αναπλάσεων”. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 13/12/2016.

Δελλαδέτσιμας, Π.Μ. (2016). Τοποθέτηση στο Εργαστήριο δημόσιας πολιτικής του ΕΚΚΕ “Σχεδιασμός και εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και των αναπλάσεων”. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 13/12/2016.

Δέφνερ, Α. και Καραχάλης, Ν. (επιμ.) (2012). *Marketing και Branding Τόπου. Η Διεθνής Εμπειρία και η Ελληνική Πραγματικότητα*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Δήμος Αθηναίων (2014). *Ολοκληρωμένο Σχέδιο Αστικής και Κοινωνικής Αναζωογόνησης και Ανάπτυξης του Δήμου Αθηναίων στο πλαίσιο της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020 με Αξιοποίηση του εργαλείου της «Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης» (Athens Integrated Territorial Investment)*. Συνοπτική Παρουσίαση ν.3. Ανάκτηση 31 Ιουλίου, 2016, από δικτυακό τόπο

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης Εταιρείας Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής Αθηνών (ΕΑΤΑ):

[http://athensib.gr/_athensib/images/EFD_FILES/2014/news/231/ATHENS_ITI_EXEC_SUM_v4_16-7-2014.pdf].

Δήμος Αθηναίων και ΟΡΣΑ (2013). *Διερεύνηση ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης στο κέντρο της Αθήνας, Α2 Πλήρης πρόταση και πρόγραμμα δράσης*. Ερευνητικό Πρόγραμμα, Εργαστήριο Πολεοδομικού και Χωροταξικού Σχεδιασμού Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, ΤΜΧΠΠΑ.

Δήμος Αθηναίων και ΟΡΣΑ (2014). *Διερεύνηση ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης στο κέντρο της Αθήνας. Σκέλος Β: Πρόταση μοντέλου για τη σύσταση Ταμείου Αστικής Ανάπτυξης του Δήμου Αθηναίων στα πλαίσια της πρωτοβουλίας Jessica*. Ερευνητικό Πρόγραμμα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΤΜΧΠΠΑ.

Δήμος Θεσσαλονίκης και ΥΠΕΚΑ Πράσινο Ταμείο (2015). *Μελέτη αναθεώρησης Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης* (ανάδ. Βαφειάδου Ο., Σέμψη-Ραΐδου Ε. κ.ά.), Κεφάλαιο Π3, Β1 Στάδιο-Πρόταση.

ΕΕΚ (Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων) (1990). *Πράσινη Βίβλος για το Αστικό Περιβάλλον*. Ανάκτηση 2 Φεβρουαρίου, 2016, από δικτυακό τόπο EU Bookshop:

[http://bookshop.europa.eu/el/--pbCDNA12902/downloads/CD-NA-12-902-GR-C/CDNA12902GRC_001.pdf;pgid=y8dlS7GUWMdSR0EAlMEUUsWb0000JSH0Taw;sid=JUwFCKLrGF8FCvI2-0Cbr8DOh495WAAoWRw=?FileName=CDNA12902GRC_001.pdf&SKU=CDNA12902GRC_PDF&CatalogueNumber=CD-NA-12-902-GR-C].

Ευαγγελίδου, Μ. (2002). *Νέες μορφές αστική διακυβέρνησης στην Ελλάδα. Συμπεράσματα από ορισμένες πειραματικές εφαρμογές στην Αθήνα*. Εισήγηση στο συνέδριο του περιοδικού Τόπος: Χώρος και περιβάλλον: παγκοσμιοποίηση, διακυβέρνηση, βιωσιμότητα, Αθήνα.

Ευαγγελίδου, Μ. (χ.χ.). *Θεσμικά εργαλεία 'πολιτικής γης' για την εξασφάλιση κοινόχρηστων χώρων πρασίνου στον αστικό ιστό, μέσα από προγράμματα αστικής ανάπλασης*. Ανάκτηση 31 Ιουλίου, 2016, από δικτυακό τόπο ΕΚΔΔΑ: [<http://resources.ekdd.gr/gnosis/index.php/2012-09-20-11-36-31/4-27/78-228>].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2001). *Περιβάλλον 2010: Το μέλλον μας, η επιλογή μας. Έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Κοινότητας*, COM(2001)31. Ανάκτηση 5 Απριλίου, 2016, από δικτυακό τόπο EUR-Lex Axxess to European Union law:

[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/el/com/2001/com2001_0031el01.pdf].

Ζήβας, Α.Δ. (2006). *Πλάκα 1973-2003: Το χρονικό της επέμβασης για την προστασία της παλαιάς πόλεως Αθηνών*. Αθήνα: Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Ζουρνά, Μ. (2011). *Η κοινοτική πρωτοβουλία Jessica. Μια νέα προσέγγιση στην επιλογή, χρηματοδότηση και παρακολούθηση της υλοποίησης έργων αστικών αναπλάσεων*. (Μεταπτυχιακή Διατριβή). Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη.

ΙΤΑ (Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης) (2006). *Πολεοδομικός Σχεδιασμός: Προβλήματα Εφαρμογής και Προτάσεις Μεταρρύθμισης*. Ανάκτηση 20 Φεβρουαρίου, 2016, από δικτυακό τόπο Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ: [http://courses.arch.ntua.gr/el/proseggiseis_toy_efarmosmenoy_astikoy_sxediasmoy_sthn_ellada/ekpaideytiko_yliko/ita-_institoyto_topikis_aytodioikhshs/poleodomikos_sxediasmos_problimata_efarmogis_kai_protaseis_metarryumishs.html]

Καλτσά, Μ. (2016). Τοποθέτηση στο Εργαστήριο δημόσιας πολιτικής του ΕΚΚΕ “Σχεδιασμός και εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και των αναπλάσεων”. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 13/12/2016.

Καραδημητρίου, Ν. (2014). *Μια συζήτηση με τον Νίκο Καραδημητρίου για τις πολιτικές αστικής αναζωογόνησης. Διάλογοι ομάδας πρωτοβουλίας «Πόλη+Κρίση»*, Συνέντευξη στην Α. Γιαννακού. Ανάκτηση 29 Αυγούστου, 2016, από δικτυακό τόπο G. Kafkala: [<http://gkafkala.webpages.auth.gr/site/wp-content/uploads/2014/08/Μια-συζήτηση-με-τον-Νίκο-Καραδημητρίου.pdf>].

Καυκαλάς, Γ. (2004). Βιώσιμη χωρική ανάπτυξη: βασικές έννοιες και επισημάνσεις. *Τεχνικά Χρονικά*, (6), σελ. 1-10.

Κουδούνη, Α. (2013α). *Θεσμοί και πολεοδομικοί μηχανισμοί αστικών Αναπλάσεων*. Ανάκτηση 31 Ιουλίου, 2016, από δικτυακό τόπο ΕΚΔΔΑ: [<http://resources.ekdd.gr/gnosis/index.php/2012-09-20-11-36-31/4-27/78-228>].

Κουδούνη, Α. (2013β). *Πολιτική γης και αναπλάσεις. Εργαλεία αναπλάσεων στην ελληνική νομοθεσία*. Ανάκτηση 31 Ιουλίου, 2016, από δικτυακό τόπο ΕΚΔΔΑ: [<http://resources.ekdd.gr/gnosis/index.php/2012-09-20-11-36-31/4-27/78-228>]

Λαγόπουλος, Α.Φ. (2011). *Ο χωρικός χαρακτήρας της μελέτης Ανάπλασης*. Ανάκτηση 16 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο Νόμος και Φύση: [<http://nomosphysis.org.gr/12279/o-xorikos-xaraktiras-tis-meletis-anaplastis-augoustos-2011/>].

Λαϊνάς, Ι. (2015). *Διερεύνηση πολιτικών αστικής αναγέννησης. Ευρωπαϊκή εμπειρία και προοπτικές στον Ελληνικό Χώρο*. (Μεταπτυχιακή Διατριβή), Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

Λαϊνάς, Ι., και Τασοπούλου, Α. (2016). *Η συμβολή των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων στην αστική αναζωογόνηση των ελληνικών πόλεων*. Εισήγηση στο 14ο

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Τακτικό Επιστημονικό Συνέδριο (ERSA-GR 2016) Παραγωγική Ανασυγκρότηση και Περιφερειακή Ανάπτυξη, Αθήνα.

Λέπησης, Α. (2016). Συνέντευξη στην ερευνητική ομάδα στο πλαίσιο του έργου “Κοινωνικές Επιπτώσεις και Δημόσιες Πολιτικές στον τομέα του Αστικού Σχεδιασμού”. Θεσσαλονίκη, 13-7-2016.

Λέπησης, Σ. (2016). Συνέντευξη στην ερευνητική ομάδα στο πλαίσιο του έργου “Κοινωνικές Επιπτώσεις και Δημόσιες Πολιτικές στον τομέα του Αστικού Σχεδιασμού”. Θεσσαλονίκη, 13-7-2016.

Λουκόπουλος, Δ., Πολύζος, Γ., Πυργιώτης, Γ., και Τούντα, Φ. (1990). *Δυνατότητες και προοπτικές των Προγραμμάτων Ανάπλασης: Προτάσεις για ένα νέο οργανωτικό σχήμα*. Ανάκτηση 4 Απριλίου, 2016, από δικτυακό τόπο Σχολής Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΕΜΠ:

[https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKewiCsezUvt3MAhVJJMAKHrx4CEwQFggbMAA&url=http%3A%2F%2Fcourses.arch.ntua.gr%2Ffsr%2F144970%2FBLE_VIVLIO_diorthomeno%255B1%255D.pdf&usg=AFQjCNEFc4fzCFvH9K_FYQIP07LC3ywthA&sig2=TrA4esvUUK5PwWcdWyXOeg].

Μαλούτας, Θ. και Αλεξανδρή, Γ. (2009). Αστικές Αναπλάσεις και Μεταβολές των Κοινωνικών Δομών στο κέντρο της Αθήνας στη στροφή του αιώνα, στο Συλλογικός Τόμος *‘25 Κείμενα για το Σχεδιασμό και την Ανάπτυξη του Χώρου* (2009). Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.

Μαργιολάκη, Ν. (2014). *Νέα χρηματοδοτικά εργαλεία και (τοπική/ περιφερειακή) ανάπτυξη*. (Τελική Εργασία). Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης, Τμήμα Διοίκησης και Οικονομικής Διαχείρισης, Αθήνα.

Μήλιας, Α. (2016). Τοποθέτηση στο Εργαστήριο δημόσιας πολιτικής του ΕΚΚΕ “Σχεδιασμός και εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και των αναπλάσεων”. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 13/12/2016.

Μητράκος, Θ. και Ακαντζιλιώτου, Κ. (2012). *Πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές της ελληνικής αγοράς ακινήτων και πρωτοβουλίες της Τράπεζας της Ελλάδος. Η αγορά ακινήτων στην πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση*. Ανάκτηση 5 Απριλίου, 2016, από δικτυακό τόπο της Τράπεζας της Ελλάδος:

[http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/2012_AGORA_AKINHTON_II.pdf].

Οικονόμου, Δ. (2004). Αστική Αναγέννηση και Πολεοδομικές Αναπλάσεις. *Τεχνικά Χρονικά*. (3), σελ. 1-10.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Οικονόμου, Δ. (2010). *Εισαγωγή στην ελληνική και διεθνή εμπειρία από την εφαρμογή προγραμμάτων αστικής αναγέννησης: προτάσεις για το μέλλον*. Εισήγηση στην ημερίδα Προγράμματα Αστικής Αναγέννησης και Βιώσιμη Ανάπτυξη: Ελληνικές και Βρετανικές εμπειρίες, ΤΕΕ/ΤΚΜ/ΣΕΜΠΧΑ, Θεσσαλονίκη.

Οικονόμου, Δ. (2011), *Πολεοδομική Πολιτική*. (Μη εκδοθείσες σημειώσεις του Μαθήματος Πολεοδομική Πολιτική). Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Οικονόμου, Δ. (2012), *Ολοκληρωμένες αναπλάσεις στις σημερινές ελληνικές πόλεις: ανάγκες, παρανοήσεις, προτάσεις*. Εισήγηση στο Συμπόσιο Βιώσιμες Πόλεις, ΣΕΒ, Θεσσαλονίκη.

Οικονόμου, Δ. (2015). *ΣΟΑΠ – Σχέδια Ολοκληρωμένης Αστικής Ανάπτυξης. Ενημερωτικό Σημείωμα*. Ανάκτηση 20 Ιουνίου, 2016, από δικτυακό τόπο Διάζωμα: [http://www.diazoma.gr/300-Diadromes-Parka/10._Sxedia-Olokliromenis-Astikis-Anaptixis.pdf].

Οικονόμου, Δ. (2016α). Συνέντευξη στην ερευνητική ομάδα στο πλαίσιο του έργου “Κοινωνικές Επιπτώσεις και Δημόσιες Πολιτικές στον τομέα του Αστικού Σχεδιασμού”. Αθήνα, 9-2-2016.

Οικονόμου, Δ. (2016β). Τοποθέτηση στο Εργαστήριο δημόσιας πολιτικής του ΕΚΚΕ “Σχεδιασμός και εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και των αναπλάσεων”. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 13/12/2016.

Οικονόμου, Δ. και Πετράκος, Γ. (1999). Πολιτικές αστικής ανάπτυξης και πολεοδομικής οργάνωσης στην Ελλάδα. Στο Δ. Οικονόμου και Γ. Πετράκος (επιμ.), *Η Ανάπτυξη των Ελληνικών Πόλεων* (σελ. 413-446). Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας-Guttenberg.

Παγώνης, Θ. (2013). *Επανεξετάζοντας το πρότυπο οικιστικής παραγωγής στην Ελλάδα μέσα από την οπτική της σημερινής συγκυρίας*. Πρακτικά Συνεδρίου Μεταβολές και Ανασημασιοδοτήσεις του Χώρου στην Ελλάδα της Κρίσης. (σελ. 391-399). Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Βόλος.

Παγώνης, Α. (2014). *Μια συζήτηση με τον Αθανάσιο Παγώνη για τις παραδόσεις σχεδιασμού και τον ρόλο των ειδικών. Διάλογοι Ομάδας Πρωτοβουλίας «Πόλη+Κρίση»*, Συνέντευξη στην Α. Τασοπούλου. Ανάκτηση 20 Ιουνίου, 2016, από δικτυακό τόπο G. Kafkala: [<http://gkafkala.webpages.auth.gr/site/wp-content/uploads/2014/08/Μια-συζήτηση-με-τον-Αθανάσιο-Παγώνη.pdf>].

Παππάς, Α. (2016). Συνέντευξη στην ερευνητική ομάδα στο πλαίσιο του έργου “Κοινωνικές Επιπτώσεις και Δημόσιες Πολιτικές στον τομέα του Αστικού Σχεδιασμού”. Θεσσαλονίκη, 15-6-2016.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Πράσινο Ταμείο (χ.χ.). *Χρηματοδοτικό Πρόγραμμα «Αστική Αναζωογόνηση 2012-2015»*. Ανάκτηση 31 Ιουλίου, 2016, από δικτυακό τόπο πράσινου Ταμείου: [http://www.prasinotameio.gr/images/documents/astiki_anazoogonisi_2012_15c_teliko.pdf].

ΣΕΜΠΧΠΑ (Σύλλογος Ελλήνων Μηχανικών Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης) (2010). *Ενημερωτικό Δελτίο «π»*. (7: 3-6). Εκδήλωση ΣΕΜΠΧΠΑ και ΤΕΕ/ΤΚΜ για τα προγράμματα αστικής αναγέννησης. Ανάκτηση 20 Ιουνίου, 2016, από δικτυακό τόπο ΣΕΜΠΧΠΑ: [http://www.chorotaxia.gr/ftp/2012/P_Teuxos07.pdf].

ΣΕΜΠΧΠΑ (Σύλλογος Ελλήνων Μηχανικών Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης) (2011). *Για μια σύγχρονη αντίληψη αστικής αναγέννησης*. (Δελτίο τύπου δημοσιευμένο στο ΤΕΧΝΟΓΡΑΦΗΜΑ). (425) σελ.16-17. Ανάκτηση 20 Ιουνίου, 2016, από δικτυακό τόπο ΤΕΕ: [http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/GRAFEIO_TYPOY/TEXNOGRAFHMA_2011/TEXNOGRAFHMA_425/TEXNO%20425%206%2016_17.pdf].

ΣΕΜΠΧΠΑ (Σύλλογος Ελλήνων Μηχανικών Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης) (2013α). *Άποψη του ΣΕΜΠΧΠΑ για το υπό διαβούλευση Σχέδιο Κοινής Υπουργικής Απόφασης «Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και της στρατηγικής μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού»*. Ανάκτηση 20 Ιουνίου, 2016, από δικτυακό τόπο ΣΕΜΠΧΠΑ: [http://www.chorotaxia.gr/ftp/2013/2013_07_19_Chorotaxiko_tourismou_diavoulousi.pdf].

ΣΕΜΠΧΠΑ (Σύλλογος Ελλήνων Μηχανικών Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης) (2013β). *Γνώμη του ΣΕΜΠΧΠΑ για το υπό διαβούλευση Σχέδιο Νόμου «Χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός»*. Ανάκτηση 20 Ιουνίου, 2016, από δικτυακό τόπο ΣΕΜΠΧΠΑ: [http://www.chorotaxia.gr/ftp/2014/Gnomodotisi%20SEMPXPA%20v20140521_FINAL.pdf].

Σκάγιαννης, Π. (2014). *Μια συζήτηση με τον Παντελή Σκάγιαννη για τις πολιτικές αστικής αναζωογόνησης. Διάλογοι Ομάδας Πρωτοβουλίας «Πόλη+Κρίση»*. Συνέντευξη στην Α. Γιαννακού. Ανάκτηση 20 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο G. Kafkala: [http://gkafkala.webpages.auth.gr/site/wp-content/uploads/2014/08/ΣΥΖΗΤΗΣΗ-ΜΕ-ΤΟΝ-ΠΑΝΤΕΛΗ-ΣΚΑΓΙΑΝΝΗ-ΓΙΑ-ΤΗΝ-ΑΣΤΙΚΗ-ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΣΗ1.pdf].

Σούμπερτ, Σ. (2016). Τοποθέτηση στο Εργαστήριο δημόσιας πολιτικής του ΕΚΚΕ “Σχεδιασμός και εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και των αναπλάσεων”. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 13/12/2016.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Στεφάνου, Ι., Χατζοπούλου-Τζίκια, Α. και Νικολαΐδου, Σ. (1995). *Αστική Ανάπλαση, Πολεοδομία – Δίκαιο – Κοινωνιολογία*. Αθήνα: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας.

Τασοπούλου, Α. (2011). *Αστική διακυβέρνηση: Πολεοδομική πολιτική και διαχείριση του χώρου με εφαρμογή στα ΓΠΣ-ΣΧΟΟΑΠ στην Ελλάδα (Διδακτορική Διατριβή)*. Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη.

Τασοπούλου, Α. (2015). Κουλτούρα σχεδιασμού στην Ελλάδα: Ερευνώντας το ρόλο των πολεοδόμων στις διαδικασίες του σχεδιασμού. *ΓΕΩΓΡΑΦΙΕΣ*. (25) σελ. 92-108.

ΤΕΕ/ΤΚΜ (Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας/Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας).(2013). *Θέσεις και προτάσεις επί του σχεδίου ΚΥΑ του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.) του Τουρισμού*. Ανάκτηση 20 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο ΤΕΕ:

[http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/THESEIS_TEETKM_2014_16/THESEIS_TEE_TKM_2010_13/%C8%DD%F3%E5%E9%F2%20%E5%F0%DF%20%F4%EF%F5%20%F3%F7%E5%E4%DF%EF%F5%20%CA%D5%C1%20%F4%EF%F5%20%C5%E9%E4%E9%EA%EF%FD%20%D0%EB%E1%E9%F3%DF%EF%F5%20%D7%F9%F1%EF%F4%E1%E%E9.pdf].

Τριανταφυλλόπουλος, Ν. (2016). Συνέντευξη στην ερευνητική ομάδα στο πλαίσιο του έργου “Κοινωνικές Επιπτώσεις και Δημόσιες Πολιτικές στον τομέα του Αστικού Σχεδιασμού”. Αθήνα, 20-9-2016.

Τριανταφυλλόπουλος, Ν. (2016β). Τοποθέτηση στο Εργαστήριο δημόσιας πολιτικής του ΕΚΚΕ “Σχεδιασμός και εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και των αναπλάσεων”. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 13/12/2016.

Τριανταφυλλόπουλος, Ν., Αλεξανδροπούλου, Ι. (2010). *Μεταφορά Συντελεστή Δόμησης: Το Πολεοδομικό Εργαλείο και η Αγορά Ακινήτων*. (Σειρά Ερευνητικών Εργασιών) 16(7), σελ.157-182. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος.

Τσέκος, Θ. (2016). Τοποθέτηση στο Εργαστήριο δημόσιας πολιτικής του ΕΚΚΕ “Σχεδιασμός και εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και των αναπλάσεων”. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 13/12/2016.

ΥΠΕΧΩΔΕ Διεύθυνση Περιβάλλοντος Χωροταξίας Κεντρικής Μακεδονίας. (1996). *Λαδάδικα: Από την εγκατάλειψη στη διάσωση. Το εγχείρημα μιας άλλης πολιτικής της διατήρησης*, Θεσσαλονίκη: Σχήμα & Χρώμα.

ΥΠΕΚΑ και ΕΥΔ ΕΠΠΕΡΑΑ (2013). *Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Σ.Μ.Π.Ε.) για την Αναθεώρηση του «Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό» (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.Τ.)*. Ανάκτηση 20 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο ΤΟ ΒΗΜΑ:

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

[[http://www.tovima.gr/files/1/2013/06/06/STRATIGIKI%20MELETI%20EP%20TOURISMOU%20\(1\).pdf](http://www.tovima.gr/files/1/2013/06/06/STRATIGIKI%20MELETI%20EP%20TOURISMOU%20(1).pdf)].

Φουρναράκης, Γ. (2003). *Προστασία και ανάδειξη της παλιάς πόλης Ηρακλείου. Το πρόγραμμα ανάπτυξης. Προβλήματα εφαρμογής*. Εισήγηση στην ημερίδα με θέμα «Ανάπλαση αστικών κέντρων, αστική διακυβέρνηση». ΤΕΕ – Τμ. Ανατολικής Κρήτης, Ηράκλειο.

Ψυχογιός, Θ. (2016). Τοποθέτηση στο Εργαστήριο δημόσιας πολιτικής του ΕΚΚΕ “Σχεδιασμός και εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και των αναπλάσεων”. ΕΚΚΕ, Αθήνα, 13/12/2016.

Β. Ξενόγλωσση

ACT Consultants. (2009). *DIVERSIFICATION DE L’HABITAT ET MIXITE SOCIALE DANS LES QUARTIERS EN RENOVATION URBAINE. Le projet de La Duchère à Lyon*. Ανάκτηση 19 Ιουλίου, 2016, από δικτυακό τόπο ANRU:

[<http://www.anru.fr/index.php/ces/content/download/12374/209290/file/Lyon.pdf>]

Adair, A., Berry, J., McGreal S., Deddis, B. and Hirst, S. (2000). The Financing of Urban Regeneration. *Land Use Policy*, 17 (2), pp. 147 -156.

Adair, A., Berry, J., McGreal, S., Poon, J., Hutchison, N., Watkins, C., and Gibb, K. (2005). Investment performance within urban regeneration locations. *Journal of Property Investment & Finance*, 23(1), pp. 7-21.

American Planning Association (APA) (2006). *Planning and Urban Design Standards*. New Jersey: Wiley.

Amin, A. and Thrift, N. (1995). *Globalization, Institutions, and Regional Development*. Oxford: Oxford University Press.

ANRU (Agence Nationale pour la Rénovation Urbaine) (2005). *Convention Lyon La Duchère*. Ανάκτηση 10 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο ANRU: [http://www.anru.fr/index.php/fre/content/download/381/4212/file/069_Lyon_La-Duchere_037_13-05-2005_nc.pdf].

Atkinson, R. and Bridge, G. (2005). *Gentrification in Global Context: the new Urban Colonialism*. Oxon: Routledge.

Bianchini, F. and Parkinson, M. (eds) (1993). *Cultural policy and Urban Regeneration: the West European Experience*. Manchester: Manchester University Press.

Carter, A. (2000). Strategy and partnership in urban regeneration. In P. Roberts & H. Sykes (eds), *Urban Regeneration: A Handbook* (pp.37-59). London: Sage Publications.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

CBRE (2013). *Regeneration For The Long Run: London's Olympic Opportunity*, CB Richard Ellis. Ανάκτηση 19 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο CBRE:

[http://www.cbre.fi/researchreportviewer/servlet/ReportViewerServlet?p_activity=s how_document&p_document_id=505112]

CEMAT (2007). *Spatial Development Glossary European Conference of Ministers responsible for Spatial/Regional Planning (CEMAT). Territory and Landscape, 2. Council of Europe Publishing*. Ανάκτηση 15 Μαρτίου, 2016, από δικτυακό τόπο ΥΠΕΚΑ:

[<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=c5MCXpdpLNE%3D&ta-bid=322&language=el-GR>].

Colantonio, A. and Dixon, T. (2009). *Measuring Socially Sustainable Urban Regeneration in Europe*. Ανάκτηση 5 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο European Urban Knowledge Network: [<http://www.eukn.org/dsresource?objectid=230911>].

Colantonio, A. and Dixon, T. (2011). *Urban Regeneration and Social Sustainability: Best Practice from European Cities*. Oxford: Willey-Blackwell/RICS.

Columbia (2012). *London Olympics: How the Games Help Urban Development*. Ανάκτηση 16 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο Columbia Edu:

[<http://blogs.ei.columbia.edu/2012/08/21/london-olympics-how-the-games-help-urban-development/>].

Couch, C., Fraser, C. and Percy, S. (2003). *Urban Regeneration in Europe*, Real Estate issues. Oxford: Blackwell Publishing.

Couch, C., Sykes, O. & Börstinghaus, W. (2011). Thirty years of urban regeneration in Britain, Germany, France: The importance of context and path dependency. *Progress in Planning*, (75), pp. 1-52.

Couturier, B. (2012). *Lyon la Duchere: From a District of the 60s to the Sustainable District of 2016*. Ανάκτηση 10 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο Renaissance – Universidad de Zaragoza:

[http://renaissance.unizar.es/attachments/152_La%20Duchere%20District.%20Bruno%20Couturier.pdf].

Cullingworth, J.B. and Nadin, V. (1994). *Town and Country Planning in Britain 11th edition*. London: Routledge.

Delladetsima, P.M. (2003). The Olympic Village: A Redevelopment Marathon in Greater Athens. In F. Moulaert, A. Rodriguez and E. Swyngedouw (eds), *The Globalized City Economic Restructuring and Social Polarization in European Cities* (pp. 65-90). New York: Oxford University Press.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Delladetsima, P.M. (2006). The Emerging Property Development Pattern in Greece and its Impact on Spatial Development. *European Urban and Regional Studies*, 13 (3), pp. 245-278.

Delladetsima, P.M. (2012). Sustainable Development and Spatial Planning: Some Considerations arising from the Greek Case. *European Journal of Spatial Development*, 46 (12), pp. 11-17.

DSD (Department for Social Development) (2013). *Urban Regeneration and Community Development Policy Framework*. Ανάκτηση 15 Σεπτεμβρίου 2016, από δικτυακό τόπο Department for Communities: [<https://www.communities-ni.gov.uk/sites/default/files/publications/dsd/urcd-policy-framework.pdf>].

Economou, D., Petrakos, G. and Psycharis, Y. (2007). National urban policy in Greece. In L. Van den Berg, E. Braun and J. Van Der Meer (eds), *National Policy Responses to Urban Challenges in Europe* (pp.193-216). Hampshire: Ashgate.

EEA (European Environment Agency). (2015). *The European environment - state and outlook 2015*. Ανάκτηση 13 Μαρτίου, 2016, από δικτυακό τόπο European Environment Agency: [<http://www.eea.europa.eu/soer-2015/synthesis/report/action-download-pdf>].

ESCR (Economic and Social Research Council). (2010). *Olympic Games Impact Study - London 2012 Pre-Games Report*. Ανάκτηση 5 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο ESCR: [<http://www.esrc.ac.uk/files/news-events-and-publications/news/2014/olympic-games-impact-study-london-2012-pre-games-report/>].

Evans, G. 2003. Hard-Branding the Cultural City from Prado to Prada. *International Journal of Urban and Regional Research*, 27 (2), pp. 417-440.

Field, S. (2014). *Vauban, Freiburg, Germany*. (Case Study). Ανάκτηση 20 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο ITDP: [https://www.itdp.org/wp-content/uploads/2014/07/26.-092211_ITDP_NED_Vauban.pdf].

Getimis, P. and Grigoriadou, D. (2004). The Europeanization of urban governance in Greece: A dynamic and contradictory process. *International Planning Studies*, 9 (1), pp. 5-25.

Grand Lyon (2016). *Lyon La Duchère, La troisième colline de Lyon*. Ανάκτηση 5 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο Grandlyon: [<http://www.grandlyon.com/projets/lyon-la-duchere.html>].

Graven, J., Ignace, O. and Le Genissel G. (2006). *NOM DU RAPPORT: GPV de La Duchère*. Ανάκτηση 17 Ιουλίου, 2016, από δικτυακό τόπο Plate-forme d'observation:

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

[<http://www.popsu.archi.fr/sites/default/files/nodes/document/777/files/lyon-gpv-de-la-duchere.pdf>].

Halitim, N. (1995). *De la notion de quartier à ses représentations: Exemple de la Duchère*. Ανάκτηση 17 Ιουλίου, 2016, από δικτυακό τόπο Bulletin du Centre Pierre-Léon d'histoire économique et sociale: [http://bcpl.ish-lyon.cnrs.fr/1995/VARIA/1995_1_63.pdf].

Hannigan, J. (2003). Symposium on Branding, the entertainment economy and urban place branding: Introduction. *International Journal of Urban and Regional Research*, 27 (2), pp. 352-360.

Healey, P. (1991). Urban regeneration and the development industry, *Regional Studies*, 25 (2), pp. 97-110.

Healey, P. (2001). New Approaches to the Content and Process of Spatial Development Frameworks. In OECD (2001) *Towards a New Role for Spatial Planning* (pp. 143-163). Paris: OECD Publications Service.

Hildebrand, F. (2010). *Urbanising Suburbia The Handbook*. (Research Project). Ανάκτηση 9 Μάϊου, 2016, από δικτυακό τόπο City Form: [http://www.city-form.org/uk/pdfs/CityForm_US_Handbook.pdf].

Independent (2013). *Olympics legacy: Did the Games succeed in rejuvenating East London?* Ανάκτηση 18 Μάϊου, 2016, από δικτυακό τόπο Independent: [<http://www.independent.co.uk/sport/olympics/olympics-legacy-did-the-games-succeed-in-rejuvenating-east-london-8711691.html>].

Jensen-Butler, C., Shachar, A. and van Weepsep, J. (eds) (1997). *European Cities in Competition*, Aldershot: Ashgate.

London Olympic Games and Paralympic Games Act (2006). Ανάκτηση 16 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο Legislation GOV UK: [<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/12/contents>].

Newham Key Statistics (2011). Ανάκτηση 16 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο Greenfieldgeography: [<http://greenfieldgeography.wikispaces.com/file/view/2.%20Newham%20Factsheet%20-%20Newham%20Voluntary%20Sector%20Consortium.pdf/220010708/2.%20Newham%20Factsheet%20-%20Newham%20Voluntary%20Sector%20Consortium.pdf>].

Newham London (2011). *Stratford Metropolitan Master Plan Development Framework*. Ανάκτηση 16 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο Newham GOV UK:

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

[[https://www.newham.gov.uk/Documents/Environment%20and%20planning/Stratford%20Metropolitan%20Masterplan%20\(SMM\)%20Development%20Framework.pdf](https://www.newham.gov.uk/Documents/Environment%20and%20planning/Stratford%20Metropolitan%20Masterplan%20(SMM)%20Development%20Framework.pdf)].

OECD (2013). *Green Growth in Cities*. Ανάκτηση 16 Σεπτεμβρίου, 2016, από δικτυακό τόπο OECD: [http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/urban-rural-and-regional-development/green-growth-in-cities_9789264195325-en#page5].

Raco, M. (2005). Sustainable Development, rolled-out Neoliberalism and Sustainable Communities. *Antipode*, 37 (2), pp. 324-346.

Roberts, P. and Sykes, H. (eds) (2000). *Urban Regeneration, A Handbook*, London: Sage Publication.

Romose, T.S. (2003). Testing a Comprehensive Evaluation Tool for Housing Programs: on an Urban Committee Program in Denmark. *Housing, Theory and Society*, 20 (1), pp. 43-54.

Ruming, K. (2006). *MOSAIC urban renewal evaluation project: urban renewal policy, program and evaluation review*. (Research Paper No.4). City Futures Research Centre.

Sassen, S. (1991). *The Global City-New York*, London, Tokyo. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Tallon, A. (2013). *Urban Regeneration in the UK. 2nd edition*. Oxon: Routledge.

Tasopoulou, A. (2003). *Pilot Project for the Renewal of the Historical and Commercial Centre of Thessaloniki: A case study from Greece*, EU SUT – Governance Project Conference. Sustainable Urban Tourism: Involving Local Agents and Partners for New Forms of Governance Heidelberg, Germany.

Tsenkova, S. (2009). *Planning Sustainable Communities. Diversity of Approaches and Implementation Challenges*, Ανάκτηση 20 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο University of Calgary:

[https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjUrfuCazNAhXsK8AKHUGwA5wQFgghMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.ucalgary.ca%2Fcities%2Ffiles%2Fcities%2FSUSTAINABLE_COMMUNITIES.pdf&usq=AFQjCNF0onOLj_cl692ifie1op20WvJIDQ&sig2=9SRLugyQ8y5V8x5NjW4iwQ].

UNEP (United Nations Environment Programme) (2004). *Guidelines for urban regeneration in the Mediterranean Region*. Ανάκτηση 15 Σεπτεμβρίου 2016, από δικτυακό τόπο The Coastal Management Centre: [<http://www.pap-thecoastcentre.org/pdfs/Urban%20Regeneration.pdf>].

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

URBACT II (2015). *Integrated regeneration of deprived areas and the new cohesion policy approach*. Ανάκτηση 9 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο URBACT: [http://urbact.eu/sites/default/files/20150909_urbact_deprived-areas_gb_md_1.pdf].

Wagle, U. (2000). The Policy Science of Democracy: The Issues of Methodology and Citizen Participation. *Policy Sciences*, 30 (2), pp. 207-223.

Weed, M., Dowse, S., Brown, M., Foad, A. and Wellard, I. (2013). *London Legacy Supra-Evaluation Final Report*. Ανάκτηση 16 Μαΐου, 2016, από δικτυακό τόπο Greater London Authority and London Councils: [https://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwifvNLpl6zNAhVWF8AKHTbcB1IQFggoMAA&url=https%3A%2F%2Fwww.londoncouncils.gov.uk%2Fdownload%2Ffile%2Ffid%2F4175&usg=AFQjCNGEn eSRxs680i-gqb7Ggdn_of5ObA].

Weed, M., Sowse, S., Brown, M., Foad, A. and Wellard, I. (2013). *London legacy supra-evaluation by the Centre for sport, physical education and activity research- Canterbury Christ Church University*. Ανάκτηση 6 Απριλίου, 2016, από δικτυακό τόπο London Councils: [<https://www.londoncouncils.gov.uk/download/file/fid/4175>].

Yiannakou, A. and Vlahvei, E., (2014). *Urban Regeneration Tasks and Failures in Greek Cities: Seeking for a Resilient and Versatile Planning System*. AESOP Congress, Utrecht.

Zukin, S. (1995). *The Cultures of Cities*. Cambridge Mass: Blackwell Publishers Ltd.

Γ. Βασικό θεσμικό πλαίσιο (νόμοι, αποφάσεις, εγκύκλιοι κλπ.) (κατά χρονολογική σειρά)

N. 947/1979 «Περί οικιστικών περιοχών» (ΦΕΚ 169Α/26-7-1979)

N. 1337/1983 «Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις» (ΦΕΚ 33Α/14-3-1983)

N. 1577/1985 «Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός» (ΦΕΚ 210/Α/18-12-1985)

Απόφαση με αρ. 69183/21-6-1995 «Ίδρυση Εταιρείας με την επωνυμία “Ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων Αθήνας Ανώνυμη Εταιρεία”» (ΦΕΚ 551Β/22-6-1995)

Εισηγητική Έκθεση στο σχέδιο νόμου "Για τη βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και σχετικές ρυθμίσεις", 16-12-1996, Αθήνα.

N. 2508/1997 «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις (ΦΕΚ 124Α/13-6-1997)

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Έγγραφο ΥΠΕΧΩΔΕ με αρ. πρωτ. 566/24-5-1999 και θέμα «Σύνταξη των εκτελεστικών διαταγμάτων και αποφάσεων του ν. 2508/1997 και των ειδικών διευκρινιστικών των διατάξεων αυτού εγκυκλίων»

Ν. 2742/1999 «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρους Ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 207Α/7-10-1999)

Απόφαση με αρ. 5731/1146/23-2-2000 «Τεχνικές προδιαγραφές εκπόνησης πολεοδομικών μελετών και αμοιβές μηχανικών για την εκπόνηση αυτών» (ΦΕΚ 329Β/15-3-2000)

Απόφαση με αρ. 42145/36/10-1-2002 «Έγκριση προκαταρκτικής πρότασης ανάπλασης της Παλαιάς Πόλης του δήμου Ηρακλείου (Ν. Ηρακλείου)» (ΦΕΚ 89Δ/12-2-2002)

Π.Δ. 184/2002 «Σύσταση, οργάνωση και λειτουργία νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία “Οργανισμός Διοίκησης και Διαχείρισης Πάρκου Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης Αντώνη Τρίτση” στη θέση Πύργος Βασιλίσσης» (ΦΕΚ 172Α/26-7-2002)

Απόφαση με αρ. 26295/1-7-2003 «Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ 1472Β/9-10-2003)

Απόφαση με αρ. 29310/21-7-2003 «Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας - Θράκης» (ΦΕΚ ΦΕΚ 1471Β/9-10-2003)

Απόφαση με αρ. 25292/25-6-2003 «Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Θεσσαλίας» (ΦΕΚ 1484Β/10-10-2003)

Απόφαση με αρ. 674/12-1-2004 «Έγκριση Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας» (ΦΕΚ 218Β/6-2-2004)

Ν. 3463/2006 «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων» (ΦΕΚ 114Α/8-6-2006)

Νόμος 3481/2006 «Τροποποιήσεις στη νομοθεσία για το Εθνικό Κτηματολόγιο, την ανάθεση και εκτέλεση συμβάσεων έργων και μελετών και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 162Α/2-8-2006)

Απόφαση με αρ. 6876/4871/2-7-2008 «Έγκριση του Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης» (ΦΕΚ 128Α/3-7-2008)

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Απόφαση με αρ. 11508/18-2-2009 Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη βιομηχανία και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού» (ΦΕΚ 151ΑΑΠ/13-4-2009)

Απόφαση με αρ. 24208/4-6-2009 «Έγκριση Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού» (ΦΕΚ 1138Β/11-6-2009)

Ν. 3843/2010 «Ταυτότητα κτιρίων, υπερβάσεις δόμησης και αλλαγές χρήσης, μητροπολιτικές αναπλάσεις και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 28-4-2010)

Ν. 3852/2010 «Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης» (ΦΕΚ 87Α/7-6-2010)

Ν. 3889/2010 «Χρηματοδότηση Περιβαλλοντικών Παρεμβάσεων, Πράσινο Ταμείο, Κύρωση Δασικών Χαρτών και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 182Α/14-10-2010)

Ν. 4002/2011 «Τροποποίηση της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου – Ρυθμίσεις για την ανάπτυξη και τη δημοσιονομική εξυγίανση – Θέματα αρμοδιότητας Υπουργείων Οικονομικών, Πολιτισμού και Τουρισμού και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης» (ΦΕΚ 180Α/22-8-2011)

Απόφαση με αρ. 18150/9-4-2012 «Προδιαγραφές σύνταξης σχεδίων ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης» (ΦΕΚ 1341Β/24-4-2012)

Έγγραφο με αρ. πρωτ. 18506/11-5-2012 του Υπουργείου Εσωτερικών προς τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις με θέμα «Jessica - Ταμείο Αστικής Ανάπτυξης: Προσκλήσεις ενδιαφέροντος για χρηματοδότηση έργων»

Έγγραφο αρ. πρωτ. 4503/23-11-2012 του ΥΠΕΚΑ με θέμα «Καταγραφή, συστηματοποίηση και ταξινόμηση των Πράσινων Πόρων, προγραμματικός και λογιστικός διαχωρισμός τους, σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 2 εδάφ. β' του Ν. 3889/2010 "Χρηματοδότηση Περιβαλλοντικών Παρεμβάσεων, Πράσινο Ταμείο, Κύρωση Δασικών Χαρτών και άλλες διατάξεις" (ΦΕΚ 182 Α')», Διαθέσιμο στο: http://www.prasinotameio.gr/images/documents/ya_4503_2012.pdf (Πρόσβαση: 31-7-2016)

ΠΔ της 29-4-2013 «Έγκριση Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και του Προγράμματος Διπλής Ανάπλασης των περιοχών της Λεωφόρου Αλεξάνδρας και του Βοτανικού του Δήμου Αθηναίων» (ΦΕΚ 161ΑΑΠ/14-5-2013)

Απόφαση με αρ. 67659/9-12-2013 «Έγκριση τροποποίησης Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον Τουρισμό και της

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αυτού» (ΦΕΚ 3155B/12-12-2013)

Σχέδιο Νόμου του νέου Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης, Διαθέσιμο στο:
<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=EGPgXK%2BwgZE%3D&tabid=367&language=el-GR> (Πρόσβαση: 20-6-2016)

N. 4250/2014 «Διοικητικές Απλουστεύσεις - Καταργήσεις, Συγχωνεύσεις Νομικών Προσώπων και Υπηρεσιών του Δημοσίου Τομέα - Τροποποίηση Διατάξεων του π.δ. 318/1992 (Α' 161) και λοιπές ρυθμίσεις» (ΦΕΚ 74Α/26-03-2014)

N. 4269/2014 «Χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση – Βιώσιμη ανάπτυξη» (ΦΕΚ 142Α/28-6-2014)

N. 4277/2014 «Νέο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας - Αττικής και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 156Α/1-8-2014)

ΠΔ 100/2014 «Οργανισμός Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής» (ΦΕΚ 167Α/28-8-2014)

N. 4305/2014 «Ανοικτή διάθεση και περαιτέρω χρήση εγγράφων, πληροφοριών και δεδομένων του δημόσιου τομέα» (ΦΕΚ 237Α/31-10-2014)

Απόφαση με αρ. 1397/13-2-2015 «Σχέδιο Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης (ΣΟΑΠ) για το κέντρο της Αθήνας» (ΦΕΚ 64Β/16-2-2015)

«Εγκύκλιος Σχεδιασμού, υλοποίησης και παρακολούθησης των Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων ως εργαλείων Ολοκληρωμένης Χωρικής Ανάπτυξης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014-2020» Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού (αρ. πρωτ. 81168/ΕΥΣΣΑ 1796, 30-7-2015)

Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» (ΥΜΕΠΕΡΑΑ)

Εξειδίκευση Εφαρμογής του Επιχειρησιακού Προγράμματος ΥΜΕΠΕΡΑΑ (Απρίλιος 2016)

Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) Αττικής

N. 4447/2016 «Χωρικός σχεδιασμός - Βιώσιμη ανάπτυξη και άλλες διατάξεις» (ΦΕΚ 241Α/23-12-2016)

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Δ. Συνεντεύξεις (κατά χρονική σειρά)

Οικονόμου Δημήτρης. Καθηγητής Χωροταξίας Τμήματος Μηχ. Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Μέλος ομάδας μελέτης ΣΟΑΠ Δήμου Αθηναίων (Ημερομηνία συνέντευξης: 9-2-2016)

Παππάς Αθανάσιος. Αντιδήμαρχος Τεχνικών Έργων, Περιβάλλοντος και Καθαριότητας Δήμου Θεσσαλονίκης (Ημερομηνία συνέντευξης: 15-6-2016)

Γκανασούλης Γεώργιος. Προϊστάμενος Γενικής Διεύθυνσης Πολεοδομίας Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ) (Ημερομηνία συνέντευξης: 7-7-2016)

Λέπησης Αναστάσιος. Μελετητής χωροταξικών και πολεοδομικών μελετών. Μέλος ομάδας μελέτης ΓΠΣ Θεσσαλονίκης (Ημερομηνία συνέντευξης: 13-7-2016)

Λέπησης Ευστάθιος. τ. Προϊστάμενος Διεύθυνσης Πολεοδομικού Σχεδιασμού τ. Νομαρχίας Θεσσαλονίκης (Ημερομηνία συνέντευξης: 13-7-2016)

Τριανταφυλλόπουλος Νίκος. Επίκουρος Καθηγητής Πολεοδομικής Πολιτικής και Διαχείρισης Ακινήτων Τμήματος Μηχ. Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (Ημερομηνία συνέντευξης: 20-9-2016)

Γαλάνη Θεοδώρα. Προϊσταμένη Διεύθυνσης Αρχιτεκτονικής, Οικοδομικών Κανονισμών και Αδειοδοτήσεων ΥΠΕΝ, τ. Πρόεδρος ΕΑΧΑ Α.Ε. (Ημερομηνία συνέντευξης: 28-9-2016)

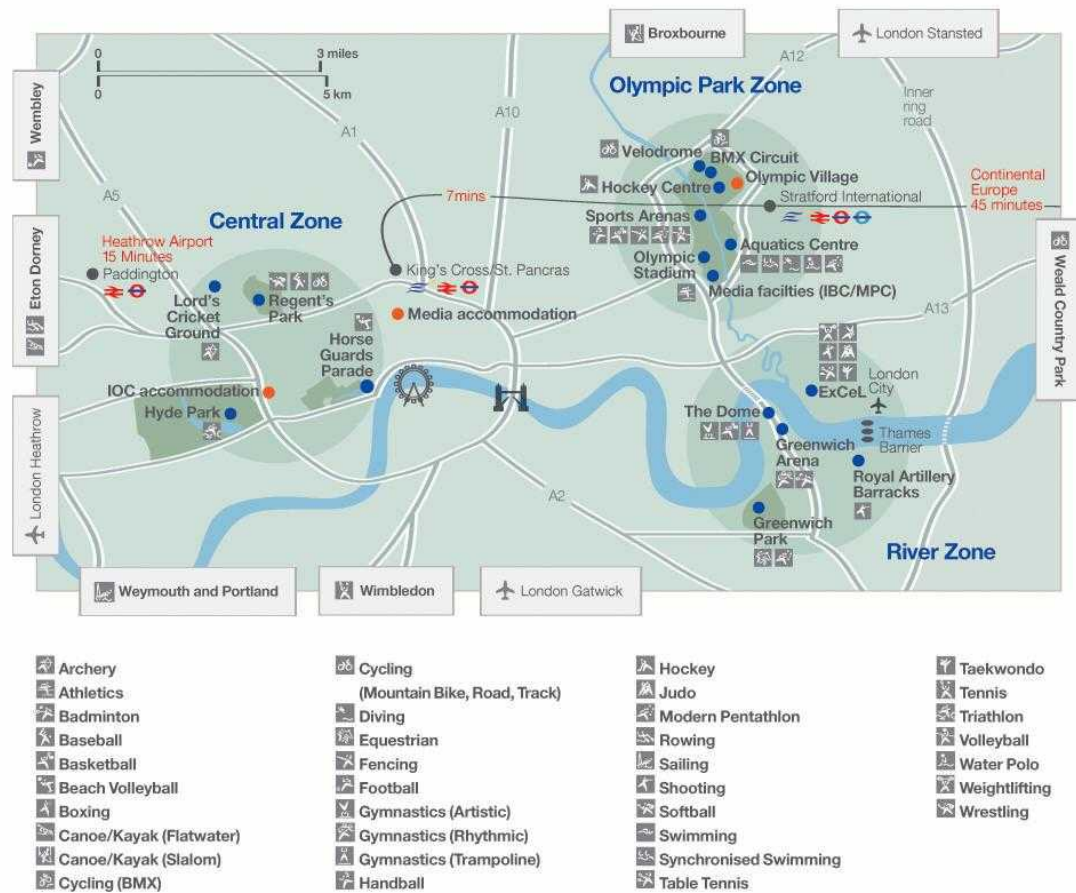
Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Εικόνα 1. Οι Θύλακες αστικής αναζωογόνησης στο Λονδίνο, με βάση το σχεδιασμό των Ολυμπιακών Αγώνων του 2012 (Olympic Park Zone, River Zone, Central Zone).

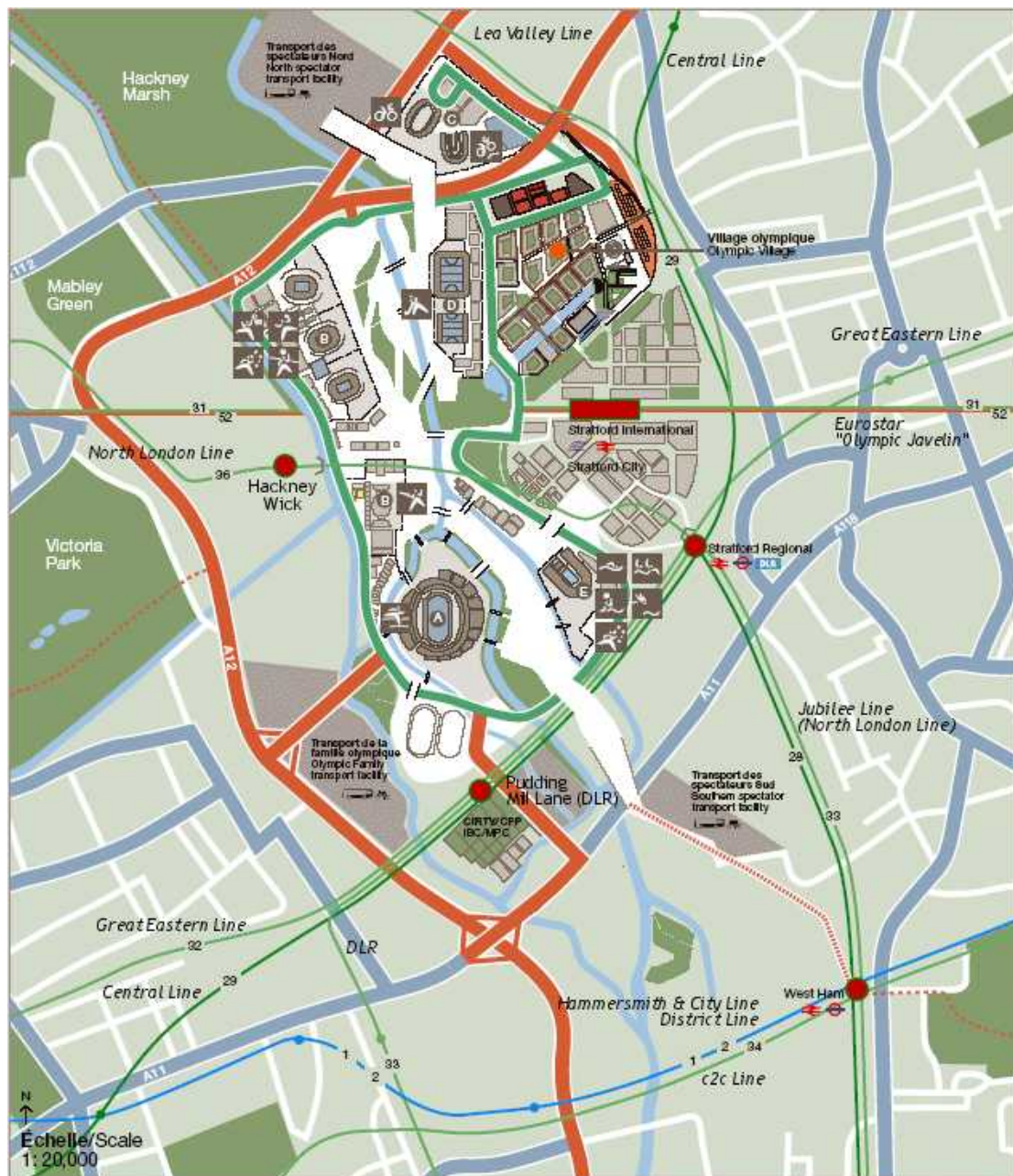

Πηγή: <http://www.propertyinvesting.net/cgi-script/csNews/csNews.cgi?database=specialreports.db&command=viewone&id=240&op=>

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

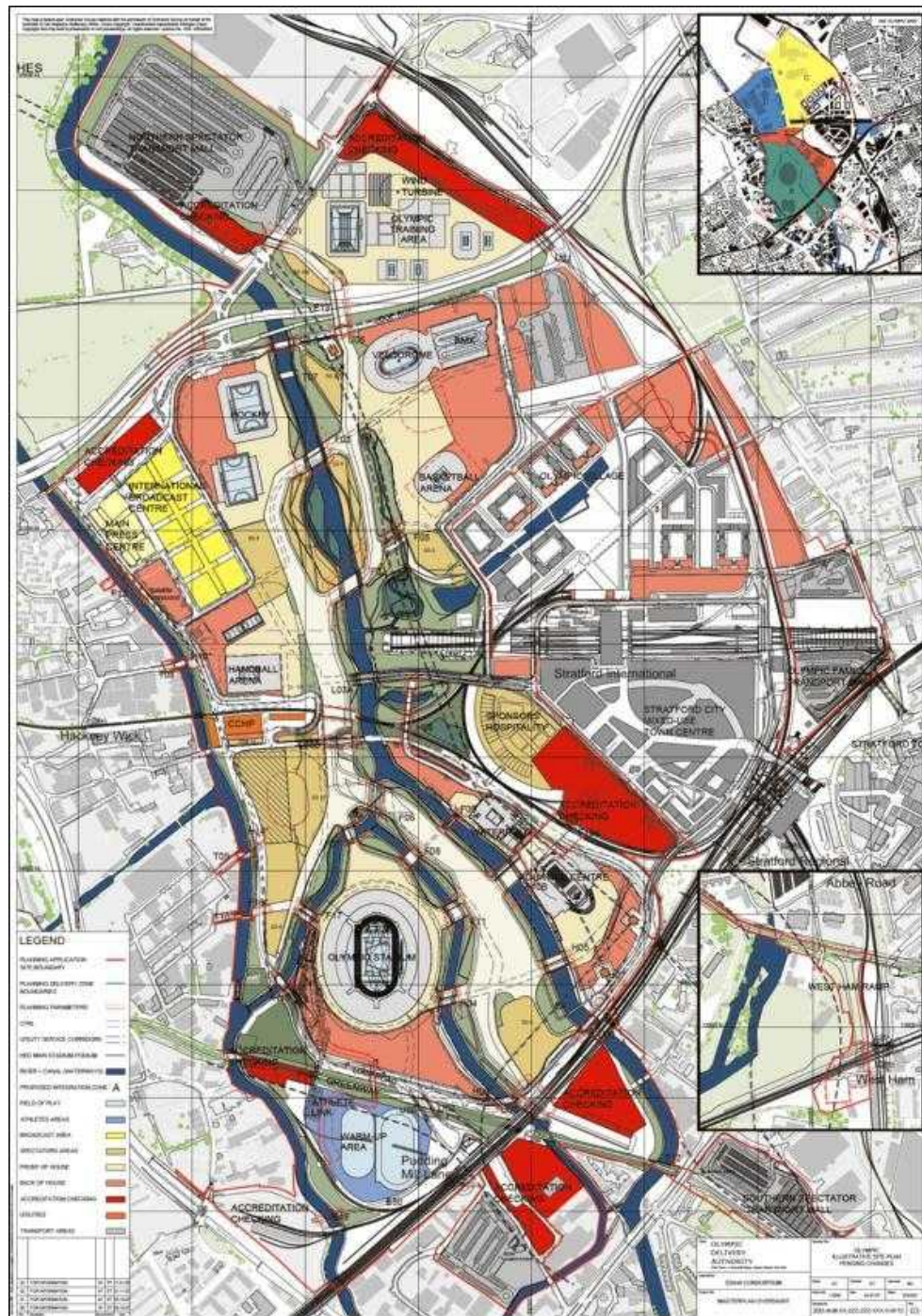
Εικόνα 2. Οι παρεμβάσεις ανάπτυξης στο Ανατολικό Λονδίνο (Olympic Park Zone)

Πηγή: <http://www.propertyinvesting.net/cgi-script/csNews/csNews.cgi?database=specialreports.db&command=viewone&id=240&op=>

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

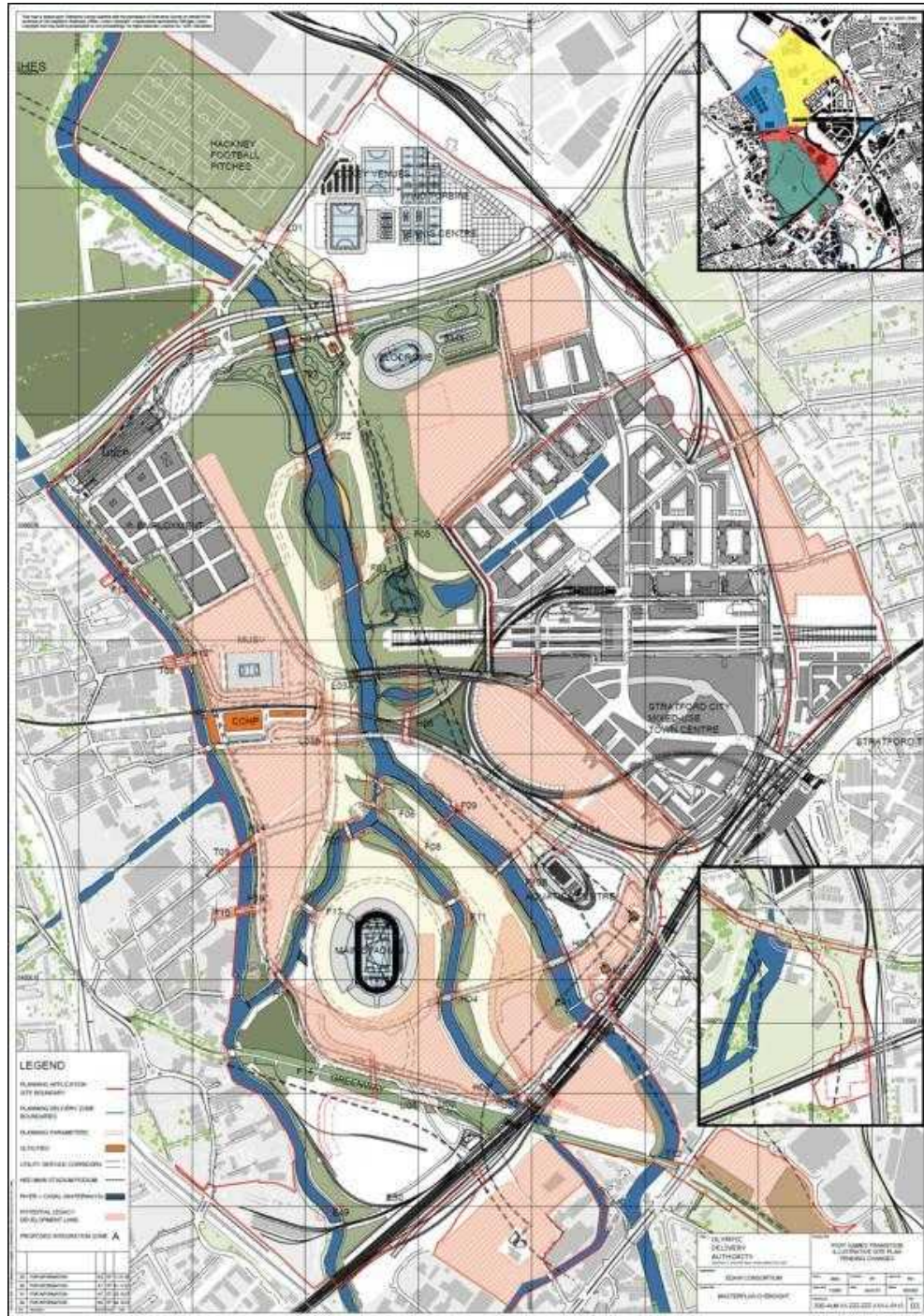
Εικόνα 3. Το master plan των παραβάσεων στο Ανατολικό Λονδίνο κατά το σχεδιασμό των Ολυμπιακών Αγώνων

Πηγή: http://www.susdrain.org/case-studies/case_studies/olympic_park_london.html

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Εικόνα 4. Το master plan των παρεμβάσεων στο Ανατολικό Λονδίνο για τη φάση της
μεταολυμπιακής αξιοποίησης

Πηγή: http://www.susdrain.org/case-studies/case_studies/olympic_park_london.html

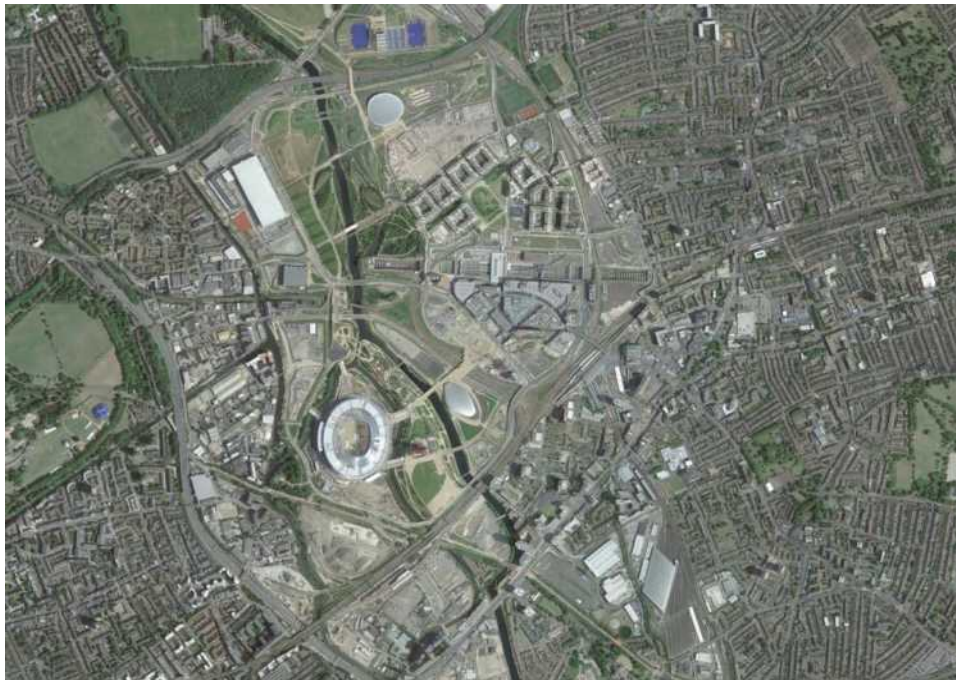
Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

*Εικόνα 5. Δορυφορική Εικόνα της περιοχής παρέμβασης στο Ανατολικό Λονδίνο
Ημ/νια: 9/2008*

Πηγή: Google Earth

*Εικόνα 6. Δορυφορική Εικόνα της περιοχής παρέμβασης στο Ανατολικό Λονδίνο
Ημ/νια: 6/2015*

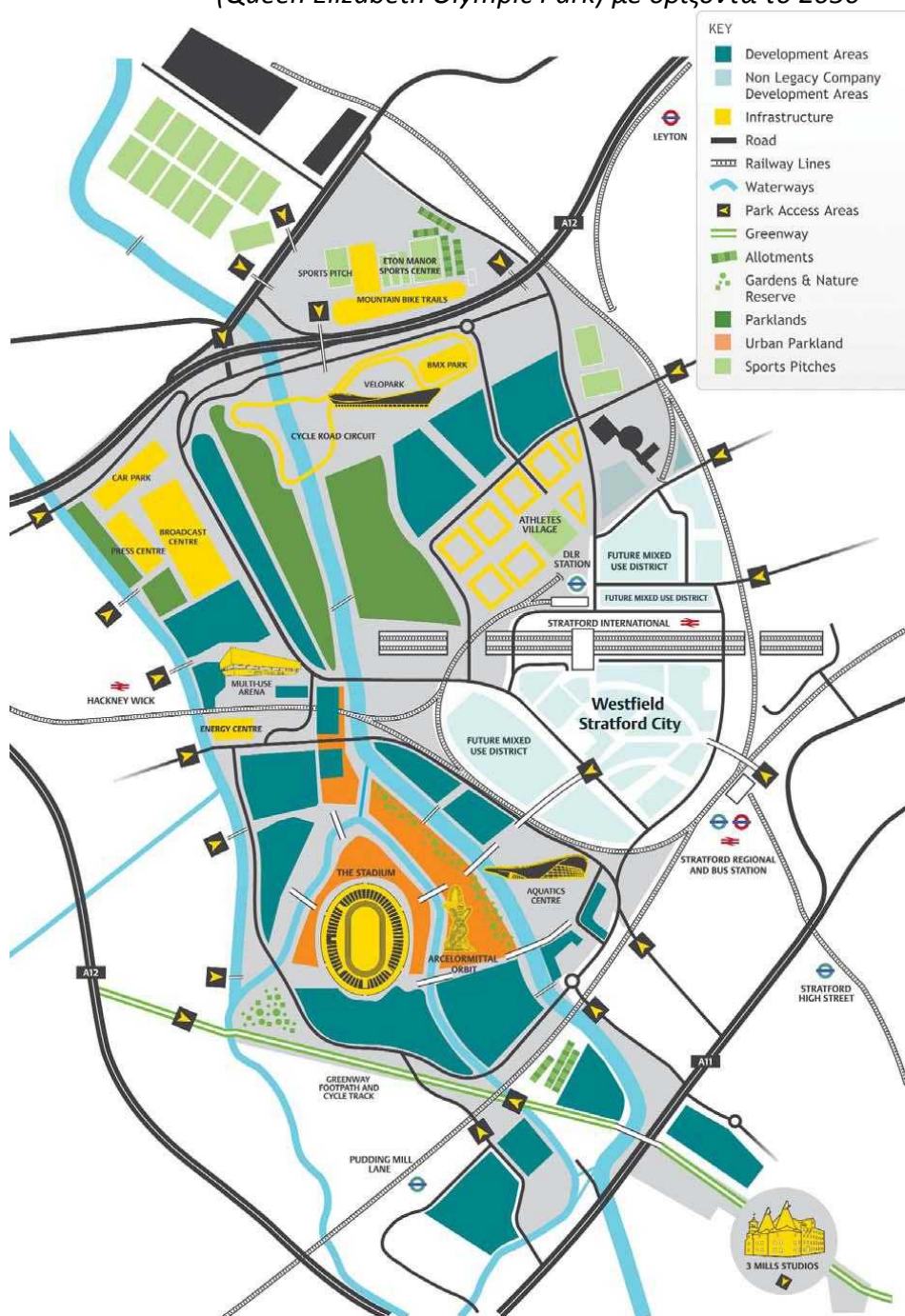

Πηγή: Google Earth

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Εικόνα 7. Master plan της προτεινόμενης ανάπτυξης για το Ανατολικό Λονδίνο (Queen Elizabeth Olympic Park) με ορίζοντα το 2030

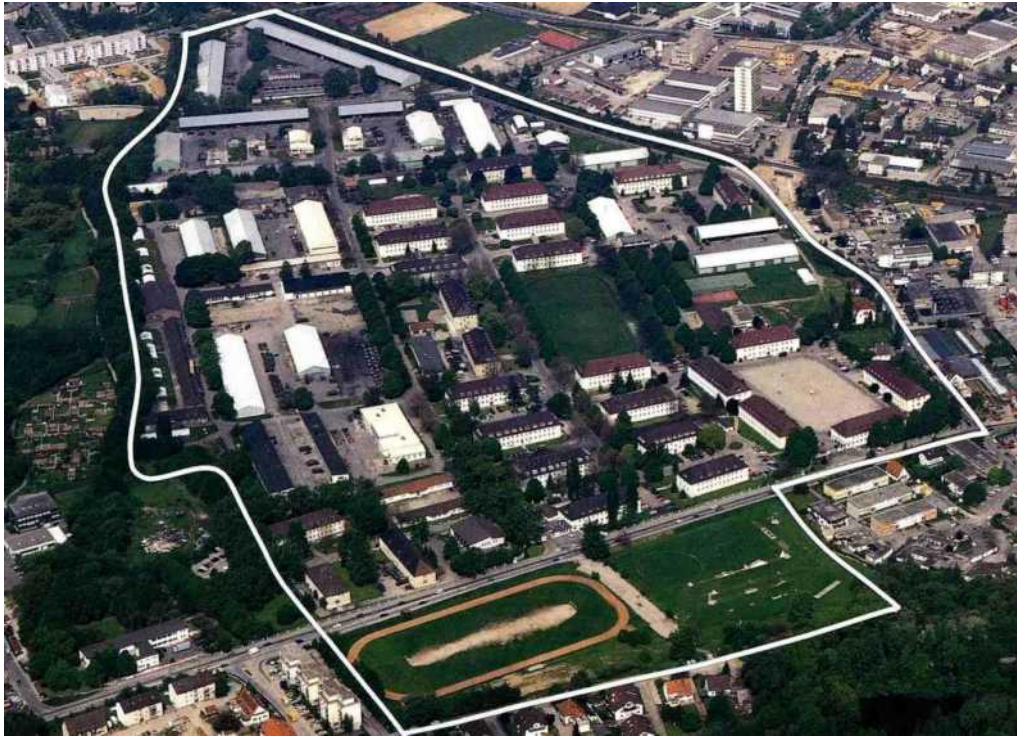

Πηγή:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/224097/Meta_Evaluation_Summary_Report_accessible.pdf

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Εικόνα 8. Ο χώρος του στρατοπέδου Βάουμπαν (Vauban) στην πόλη Φράιμπουργκ (Freiburg) της Γερμανίας, το 1992 πριν την εφαρμογή του προγράμματος ανάπλασης

Πηγή: <http://www.freiburg.de/pb/,Lde/208764.html>

Εικόνα 9. Η περιοχή Βάουμπαν κατά τη διάρκεια των εργασιών ανάπλασης (1999)

Πηγή: <http://www.freiburg.de/pb/,Lde/208764.html>

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Εικόνα 10. Η γειτονιά Βάουμπαν κατά την ολοκλήρωση των έργων ανάπλασης (2012)

Πηγή: <http://www.freiburg.de/pb/,Lde/208764.html>

Εικόνα 11. Το master plan των παρεμβάσεων ανάπλασης στη γειτονιά Βάουμπαν

Πηγή: <http://www.freiburg.de/pb/,Lde/208764.html>

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
 «Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
 αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Εικόνα 12. Το υφιστάμενο σχέδιο χρήσεων γης της γειτονιάς Βάουμπαν

Πηγή: http://www.freiburg.de/pb/site/Freiburg/get/params_E-1604864046/647919/Infotafeln_Vauban_en.pdf

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Εικόνες 13 και 14. Η περιοχή La Duchere όπως είναι σήμερα, με το μεγαλύτερο ποσοστό των παρεμβάσεων ανάπλασης να έχει ολοκληρωθεί

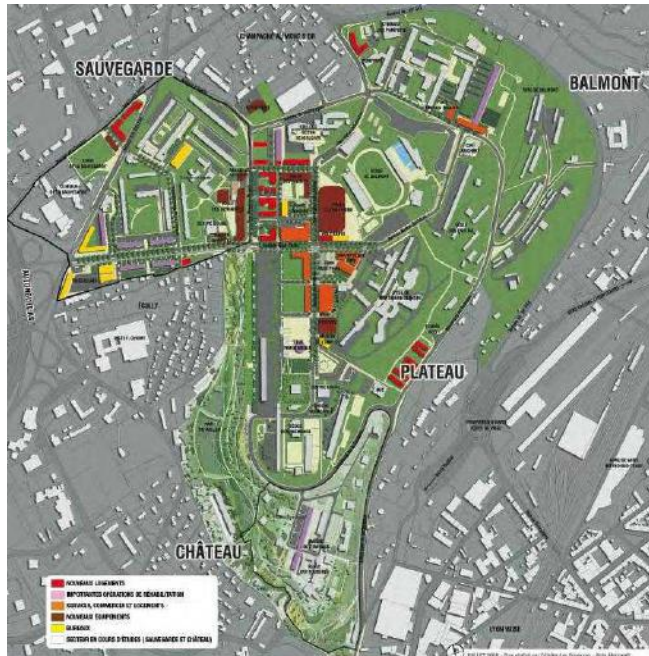
Πηγή: <http://www.gpvlyonduchere.org/projet/accueil-projet/>

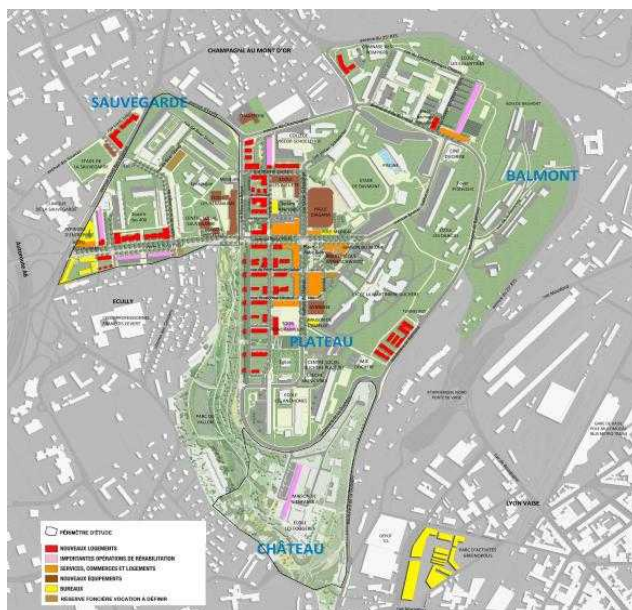
Πηγή: <http://www.grandlyon.com/projets/lyon-la-duchere.html>

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Εικόνες 15 και 16. Το master plan των παρεμβάσεων στην περιοχή La Duchere έως
το 2010 (υλοποιημένο) και ο μελλοντικός σχεδιασμός (2016-2020)

Πηγή: <http://www.anru.fr/index.php/ces/content/download/12374/209290/file/Lyon.pdf>

Πηγή: <http://www.gpvlyonduchere.org/wp-content/uploads/2016/07/PROJET-DE-TERRITOIRE-DUCHERE-2016-2020-V2.pdf>

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Πράσινη Βίβλος για το Αστικό Περιβάλλον (1990)

(http://bookshop.europa.eu/el/--pbCDNA12902/downloads/CD-NA-12-902-GR-C/CDNA12902GRC_001.pdf;pgid=y8dIS7GUWMdSR0EAI MEUUsWb0000JjSH0Taw;sid=JUwFC KLrGF8FCvI2-0Cbr8DOh495WAAoWRw=?FileName=CDNA12902GRC_001.pdf&SKU=CDNA12902GRC_PDF&CatalogueNumber=CD-NA-12-902-GR-C).

Ακολουθούν ορισμένα αποσπάσματα από την Πράσινη Βίβλο για το Αστικό Περιβάλλον, που σχετίζονται άμεσα με τις επιδράσεις/ επιρροές στις πολιτικές αστικής ανάπτυξης.

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

== ΠΡΑΣΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ ==

ΓΙΑ ΤΟ ΑΣΤΙΚΟ == ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ==

ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

νολο της Κοινότητας. Γι' αυτό το λόγο, είναι σκόπιμο η Κοινότητα να ενθαρρύνει οικονομικά αυτό τον πειραματισμό μέσω σχεδίων επίδειξης και πρότυπων σχεδίων που είναι δυνατόν να χρησιμοποιούν ως υποδείγματα για ευρύτερη εφαρμογή. Στο ίδιο πάντα πλαίσιο, η Κοινότητα μπορεί να διαδραματίσει πολύ χρήσιμο ρόλο γνωστοποιώντας τις πληροφορίες που αφορούν τα πρακτικά αποτελέσματα που προκύπτουν τακτικά σε όλη την Κοινότητα. Η Κοινότητα έχει ήδη ενεργοποιηθεί μ' αυτό τον τρόπο σε πολλούς τομείς της αστικής διαχείρισης.

Στον τομέα της έρευνας, ανάμεσα στα υπάρχοντα παραδείγματα συναφών κοινοτικών προγραμμάτων είναι και το πρόγραμμα DRIVE με το οποίο αναπτύσσεται ένα συνεκτικό φάσμα μέσων για την παροχή υπηρεσιών των πληροφοριών για τους διαχειριστές και τους χρήστες του συστήματος αστικών συγκοινωνιών. Το πρόγραμμα θα προσφέρει τα εργαλεία για βελτιωμένο σχεδιασμό και διαχείριση της κυκλοφορίας, καθώς και για τον έλεγχο της κυκλοφοριακής συμφόρησης, της ρύπανσης και του θορύβου και για την αποτελεσματική χρήση των δημοσίων μεταφορών και των χώρων στάθμευσης. Έρευνες πραγματοποιούνται επίσης για τις συνέπειες της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στη δομή των ιστορικών κτιρίων. Η Κοινότητα υποστηρίζει σήμερα πρότυπα σχέδια σε τομείς που μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος. Ιδιαίτερης σημασίας είναι τα προγράμματα αστικής ανάπτυξης στο Λονδίνο και τη Μασσαλία, όπως και το δίκτυο δώδεκα πόλεων που υποστηρίζονται στην προσπάθειά τους για ανάπτυξη του σχεδιασμού διαχείρισης της ενέργειας στις πόλεις.

4.4. Χρηματοδοτική βοήθεια

Η Κοινότητα χρηματοδοτεί ήδη σημαντικές επενδύσεις σε αστικές περιοχές μέσω των διαρθρωτικών ταμείων, ιδίως το Περιφερειακό Ταμείο, με δανειοδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, δανειοδοτήσεις και επιχορηγήσεις

από την ΕΚΑΧ και από άλλα χρηματοδοτικά μέσα.

Ορισμένες από αυτές τις επενδύσεις επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα το αστικό περιβάλλον, περιλαμβανομένων των άμεσων περιβαλλοντικών βελτιώσεων που συχνά θεωρείται ότι αποτελούν προϋπόθεση οικονομικής ανάπτυξης.

Η μεταρρύθμιση των διαρθρωτικών ταμείων κατά το 1988 τους προσέδωσε νέα διάσταση όσον αφορά τη συμμετοχή τους σε αστικές περιοχές. Στο πλαίσιο αυτής της μεταρρύθμισης τονίστηκε η ανάγκη να συγκεντρωθούν οι πόροι σε καθορισμένες περιοχές προτεραιότητας και να συντονιστούν οι ενέργειες των διαφόρων ταμείων.

Οι αιτήσεις για στήριξη υποβάλλονται στο πλαίσιο ενός σχεδίου περιφερειακής ανάπτυξης στο οποίο η Κοινότητα παρέχει τη χρηματοδοτική της στήριξη μέσω ενός κοινοτικού πλαισίου στήριξης. Κυριότερες περιοχές προτεραιότητας για την περιφερειακή ανάπτυξη που αφορά αστικές περιοχές είναι:

- περιοχές στόχου 1: περιοχές που παρουσιάζουν αναπτυξιακή καθυστέρηση (π.χ. με κατά κεφαλή ΑΕΠ κάτω ή πλησίον του 75 % του μέσου όρου της Κοινότητας),
- περιοχές στόχου 2: περιοχές παρακμής της βιομηχανίας.

Οι περιοχές στόχου 1 περιλαμβάνουν πολλές μεγάλες πόλεις και αστικές περιοχές όπως η Αθήνα, το Μπέλφαστ, το Δουβλίνο, η Νάπολη και η Λισαβόνα. Η Επιτροπή επηρέασε την επιλογή δράσεων στα κοινοτικά πλαίσια στήριξης (ΚΠΣ) για τις περιοχές στόχου 1. Οι περιοχές αυτές συχνά δεν έχουν υποδομές όπως αποχετευτικό δίκτυο ή εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού, ή κατάλληλες δημόσιες μεταφορές, η έλλειψη των οποίων έχει αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον. Οι δράσεις αυτές μέσω των ΚΠΣ σχεδιάζονται για να βελτιωθούν οι οικονομικές δυνατότητές τους, λαμβανομένου ταυτόχρονα υπόψη του περιβάλλοντος.

Παραδείγματα δράσεων για πόλεις που θα έχουν ειδικά περιβαλλοντικά οφέλη είναι:

- το μετρό στην Αθήνα που θα συμβάλει να μειωθεί η εξάρτηση από τα αυτοκίνητα και η συνεχής ατμοσφαιρική ρύπανση της πόλης,
- στη Λισσαβόνα, βάσει του προγράμματος «Lisboa Norte», υπάρχουν προτάσεις για υπονόμους και αποχετευτικά έργα. Σ' αυτό περιλαμβάνεται η κατασκευή ενός «αναχαιτιστικού» υπονόμου, ενός σταθμού επεξεργασίας λυμάτων και ενός σταθμού βιολογικού καθαρισμού για τα ύδατα που προέρχονται από βιομηχανικές περιοχές,
- στη Νάπολη, η προτεραιότητα δόθηκε στη σύνδεση του αποχετευτικού συστήματος με τους σταθμούς επεξεργασίας λυμάτων και στην κατασκευή ενός νέου σταθμού βιολογικού καθαρισμού και επεξεργασίας λυμάτων.

Όλες οι περιοχές στόχου 2 χαρακτηρίζονται από την παρακμή παραδοσιακών βιομηχανιών που κληροδότησε σε αυτές εγκαταλελειμμένη γη και μολυσμένα εδάφη και για το λόγο αυτό είναι κατ'εξοχήν αστικές περιοχές. Βασική προτεραιότητα στα ΚΠΣ για τις περιοχές στόχου 2 είναι η ανάκτηση και η ανάπλαση πρώην βιομηχανικών εγκαταστάσεων. Επίσης, άλλες δράσεις ασχολούνται με τη διάθεση αποβλήτων, το βιολογικό καθαρισμό, την επεξεργασία λυμάτων και την ατμοσφαιρική ρύπανση. Υπολογίζεται ότι σήμερα το 20 % της χρηματοδότησης έργων στις περιοχές αυτές συνδέεται με θέματα που έχουν ειδικό περιβαλλοντικό όφελος. Οι δράσεις για το περιβάλλον συνδέονται με άλλες που προγραμματίζονται για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και νέων ευκαιριών. Ορισμένα παραδείγματα επικείμενων τυπικών δράσεων είναι τα εξής:

- έρευνα και παροχή συμβουλών, καθώς και μέτρα που συνδέονται ειδικά με τη διάθεση και ανακύκλωση βιομηχανικών αποβλήτων (Ηνωμένο Βασίλειο, Ιαπωνία και Βρέμη),
- εμμονή στην άποψη ότι πρέπει να αποφεύγεται, όπου είναι δυνατόν, η βιομηχανική ανά-

πτυξη σε «περιοχές πρασίνου». Τα ΚΠΣ τονίζουν την αναγκαιότητα επαναχρησιμοποίησης της ήδη εγκαταλελειμμένης γης (Ηνωμένο Βασίλειο και Βερολίνο),

- έμφαση στην ανάπτυξη των συστημάτων δημοσίων μεταφορών παρά στις δαπάνες για νέες οδικές υποδομές (Ηνωμένο Βασίλειο),
- μέτρα για τις «καθαρές τεχνολογίες» στο πλαίσιο των προτεραιοτήτων έρευνας και ανάπτυξης (Ηνωμένο Βασίλειο) και ενισχύσεις επενδύσεων προς τις ΜΜΕ για μη ρυπαίνουσες εγκαταστάσεις παραγωγής (Βερολίνο),
- μέτρα καταπολέμησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης (Ισπανία).

Συνολικά, περίπου το 40 % των σημαντικότερων πόλεων της Κοινότητας καλύπτονται από τις ενέργειες που αναλαμβάνονται στις περιοχές των στόχων 1 και 2. Δεδομένου ότι πολλά από τα προβλήματα που έχουν σχέση με την ανεργία και την επανεκπαίδευση είναι συγκεντρωμένα στις αστικές περιοχές, εκεί συγκεντρώνεται και η δράση μέσω του Κοινωνικού Ταμείου.

Εκτός από τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης, οι κοινοτικές πρωτοβουλίες μπορούν να αντιμετωπίσουν ορισμένα περιβαλλοντικά προβλήματα και ταυτόχρονα να προωθήσουν την οικονομική ανάπτυξη. Το πρόγραμμα Resider για περιοχές χάλυβα ή το πρόγραμμα Rechar για περιοχές ανθρακωρυχείων αποτελούν παραδείγματα ειδικών προγραμμάτων, τα οποία καταρχήν αποσκοπούν στην καταπολέμηση της μεγάλης ανεργίας που προκλήθηκε από την παρακμή των εν λόγω βιομηχανιών, παράλληλα όμως εμπεριέχουν σημαντικά στοιχεία που συνδέονται με τη βελτίωση του περιβάλλοντος και της εικόνας των συγκεκριμένων περιοχών. Μια άλλη κοινοτική πρωτοβουλία είναι το πρόγραμμα Enpireg, με βάση το οποίο χορηγούνται 500 εκατ. Ecu για το διάστημα 1990-1993 αποκλειστικά για δράσεις που αφορούν το περιβάλλον, οι οποίες αποβλέπουν στη μείωση της ρύπανσης παράκτιων περιοχών, κυρίως της Μεσογείου, και στη διαχείριση επικίνδυνων και το-

πολλών προβλημάτων τα οποία αντιμετωπίζουν σήμερα οι αστικές περιοχές.

Απαιτείται, κατά συνέπεια, ουσιαστική αναθεώρηση των αρχών στις οποίες βασίστηκε η πολεοδομία. Οι στρατηγικές που υποστηρίζουν τις μεικτές χρήσεις και την πυκνότερη ανάπτυξη έχουν περισσότερο ως αποτέλεσμα το να ζουν οι άνθρωποι κοντά στους τόπους εργασίας τους και στις υπηρεσίες που χρειάζονται για την καθημερινή ζωή τους. Τότε μόνο το αυτοκίνητο μπορεί να γίνει επιλογή περισσότερο παρά ανάγκη. Στρατηγικές αυτού του είδους έχουν ήδη αρχίσει να εφαρμόζονται στις Κάτω Χώρες και αξίζει να εξεταστούν εκτενέστερα.

5.1.2. Ανάπλαση αστικών εγκαταλελειμμένων εκτάσεων

Οι πολυάριθμες εκτάσεις εγκαταλελειμμένης γης, μη χρησιμοποιούμενων βιομηχανικών εγκαταστάσεων, παρακαμπτήριων σιδηροδρομικών γραμμών, αποβαθρών και στρατιωτικών εγκαταστάσεων στις αστικές περιοχές προσφέρουν συχνά αξιόλογες ευκαιρίες ανάπλασης – αποσοβώντας τον κίνδυνο καταπάτησης των υφιστάμενων ελεύθερων χώρων και χώρων αναψυχής μέσα στις πόλεις και στα προάστιά τους για αναπτυξιακούς λόγους. Πολλές πόλεις έχουν ήδη αποδεχθεί αυτή την προτεραιότητα στις στρατηγικές του πολεοδομικού σχεδιασμού. Εντούτοις, τα προβλήματα που τίθενται από τη μολυσμένη γη και τις πολύπλοκες σχέσεις ιδιοκτησίας είναι τέτοια ώστε συχνά απαιτείται η αποφασιστική πρωτοβουλία των δημοσίων αρχών.

5.1.3. Αναζωογόνηση υφιστάμενων αστικών περιοχών

Η αναζωογόνηση υφιστάμενων οικιστικών περιοχών στο πλαίσιο της πόλης είναι επίσης σημαντική. Η ποιότητα της ζωής στις περιοχές αυτές μπορεί να βελτιωθεί θεαματικά αν σημειωθούν

περιβαλλοντικές βελτιώσεις και, ιδίως, αν μειωθεί ο θόρυβος και η ρύπανση που οφείλονται στην κυκλοφορία. Για να γίνει αυτό απαιτείται η υιοθέτηση στρατηγικής σε τοπικό επίπεδο που να δίνει προτεραιότητα στις ανάγκες των πεζών και των κατοίκων της περιοχής και όχι στους οδηγούς που απλώς τη διασχίζουν. Οι περιβαλλοντικές βελτιώσεις αυτού του είδους μπορούν να δώσουν κίνητρα για ιδιωτικές επενδύσεις με στόχο τη βελτίωση του διαθέσιμου στεγαστικού δυναμικού.

Η ανάγκη αναζωογόνησης δεν περιορίζεται σε περιοχές μέσα στην πόλη. Πολλές οικιστικές περιοχές της αστικής περιφέρειας, και ειδικότερα όσες διαμορφώθηκαν για εργατικές κατοικίες, αποκαλύπτουν συμπτώματα αστικής παρακμής που συνδέονται συνήθως με αστικές περιοχές σε κατάρπτωση. Στο Λονδίνο και τη Μασσαλία, η Επιτροπή υλοποιεί ήδη πρότυπα σχέδια που αποβλέπουν στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη σε περιοχές αυτού του είδους. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοί τους συχνά επιδεινώνονται εξαιτίας της ουσιαστικής απομόνωσης από την οικονομική, κοινωνική, εμπορική και πολιτιστική ζωή της πόλης.

Η επέκταση των χρήσεων γης και των δραστηριοτήτων που καλύπτουν αυτές οι περιοχές και, κατά συνέπεια, των ευκαιριών που προσφέρονται στους κατοίκους τους αποτελούν μέρος στρατηγικής που αποβλέπει στην ενοποίησή τους με την πόλη και στη βελτίωση του περιβάλλοντός τους, καθώς και της ποιότητας ζωής των κατοίκων τους.

5.1.4. Πολεοδομικός σχεδιασμός

Η αστική περιβαλλοντική ποιότητα είναι αποτέλεσμα τόσο του κτηριολογικού σχεδιασμού όσο και της χωροταξικής διαφοροποίησης. Κατά συνέπεια, η προστασία της οπτικής ποιότητας και της ιστορικής ταυτότητας των πόλεών μας απαιτεί προσοχή όχι μόνο όσον αφορά την προστασία των ιστορικών κτιρίων αλλά και όσον αφορά το σχεδιασμό νέων κτιρίων ώστε αυτά να εντάσσονται

στον ιστό της πόλης. Ο πολεοδομικός σχεδιασμός πρέπει, λοιπόν, να ενσωματώσει την τρίτη αυτή διάσταση, δηλαδή την ενθάρρυνση μεν της αρχιτεκτονικής καινοτομίας με παράλληλη όμως διασφάλιση του ότι τα νέα κτίρια θα εναρμονίζονται με τον υφιστάμενο αστικό χαρακτήρα και δεν θα καταστρέφουν ή αχρηστεύουν τους ελεύθερους χώρους της πόλης.

Προτεινόμενοι άξονες δράσης

- Η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη και τις τοπικές αρχές, πρέπει να αναπτύξει κατευθυντήριες γραμμές για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών παραμέτρων στις πολεοδομικές στρατηγικές — μια λεπτομερής διερεύνηση και τελειοποίηση των αρχών που σκιαγραφήθηκαν προηγουμένως. Οι κατευθυντήριες γραμμές αυτού του είδους θα αποβλέπουν στο να επηρεάσουν τον πολεοδομικό σχεδιασμό και να αποτελέσουν σημαντικό συμπλήρωμα της προτεινόμενης οδηγίας σχετικά με την αξιολόγηση των πολιτικών, των σχεδίων και των προγραμμάτων από περιβαλλοντική άποψη.
- Πρέπει να ενθαρρυνθεί η περαιτέρω έρευνα όσον αφορά την επεξεργασία μολυσμένων εδαφών που τόσο συχνά παρεμποδίζουν την ανάπτυξη υφισταμένων αστικών περιοχών.
- Πρέπει να δοθεί περαιτέρω χρηματική βοήθεια σε πρότυπα σχέδια που απασχολούν στην αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών με την εισαγωγή της μεγαλύτερης ανάμειξης των χρήσεων και, κατά συνέπεια, της προσπέλασης στις αστικές εξυπηρετήσεις. Παράλληλα, οι ενέργειες αυτές πρέπει να αποβλέπουν στην προστασία και τη συνδρομή των υφισταμένων σ' αυτές τις περιοχές κατοίκων. Η Επιτροπή πρέπει επίσης να εξετάσει το πώς είναι δυνατό να επεκτείνει αυτές τις ενέργειες βασιζόμενη στα αποτελέσματα αυτών των προτύπων σχεδίων.
- Η Κοινότητα πρέπει να εξετάσει εάν επιθυμεί να επεκτείνει τη χρηματοδοτική στήριξη σε

σχέδια αστικής ανακαίνισης και περιβαλλοντικής βελτίωσης πέρα από τους τύπους και τις περιοχές στήριξης που εντάσσονται στο πεδίο δράσης των σημερινών διαρθρωτικών ταμείων και, εάν ναι, με ποιο τρόπο θα το επιτύχει.

ΑΣΤΙΚΕΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

5.2.

Όπως τονίστηκε επανειλημμένα σ' αυτή την έκθεση, η εντυπωσιακή αύξηση των ιδιωτικής χρήσης αυτοκινήτων κατά τις τελευταίες δεκαετίες προσέφερε μεγαλύτερη άνεση κίνησης σε πολλούς αλλά, παράλληλα, οδήγησε σε κυκλοφοριακή συμφόρηση, αρνητικές επιπτώσεις των αστικών αυτοκινητοδρόμων, απώλεια ελεύθερων χώρων υπέρ των χώρων στάθμευσης, ατμοσφαιρική ρύπανση και θόρυβος. Στα προβλήματα αυτά συνέβαλε και η θεαματική αύξηση του όγκου των οδικώς (με φορτηγά) μεταφερόμενων εμπορευμάτων. Η αστική κυκλοφορία συγκαταλέγεται μεταξύ των σημαντικότερων συντελεστών της όξινης βροχής και του φαινομένου του θερμοκηπίου.

Γενικά αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο ότι η κατάσταση είναι κρίσιμη και ότι πρέπει να αναληφθεί δράση. Ενώ η ανάπτυξη φιλικών προς το περιβάλλον οχημάτων είναι δυνατόν να το ανακουφίσει κάπως, είναι προφανές ότι οι σοβαρές λύσεις θα έχουν ως συνέπεια σημαντική μεταβολή της ισορροπίας μεταξύ των τρόπων μεταφοράς εννοώντας τα δημόσια έναντι των ιδιωτικών μέσων και μειώνοντας το επίπεδο και τις επιπτώσεις της κυκλοφορίας οχημάτων με κινητήρα στο κέντρο των πόλεών μας.

Σε κοινοτικό επίπεδο δεν είναι δυνατόν να διαμορφωθούν λεπτομερείς στρατηγικές, ενδεδειγμένες για μια συγκεκριμένη πόλη. Είναι όμως δυνατόν να προσδιοριστούν ορισμένοι τομείς στους οποίους η πρόοδος ενδέχεται να συμβάλει στον περιορισμό των επιπτώσεων στην πόλη από την κυκλοφορία οχημάτων.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΑΞΟΝΩΝ ΔΡΑΣΗΣ

6

Το τμήμα αυτό συγκεντρώνει τους προτεινόμενους άξονες δράσης για τα εξής βασικά σημεία:

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

6.1.

Προτεινόμενοι άξονες δράσης

- Η Επιτροπή, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη και τις τοπικές αρχές, πρέπει να αναπτύξει κατευθυντήριες γραμμές για την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών παραμέτρων στις πολεοδομικές στρατηγικές – μια λεπτομερής διερεύνηση και τελειοποίηση των αρχών που σκιαγραφήθηκαν προηγουμένως. Οι κατευθυντήριες γραμμές αυτού του είδους θα αποβλέπουν στο να επηρεάσουν τον πολεοδομικό σχεδιασμό και να αποτελέσουν σημαντικό συμπλήρωμα της προτεινόμενης οδηγίας σχετικά με την αξιολόγηση των πολιτικών, των σχεδίων και των προγραμμάτων από περιβαλλοντική άποψη.

- Πρέπει να ενθαρρυνθεί η περαιτέρω έρευνα όσον αφορά την επεξεργασία μολυσμένων εδαφών που τόσο συχνά παρεμποδίζουν την ανάπτυξη υφισταμένων αστικών περιοχών.
- Πρέπει να δοθεί περαιτέρω χρηματική βοήθεια σε πρότυπα σχέδια που αποσκοπούν στην αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών περιοχών με την εισαγωγή της μεγαλύτερης ανάμειξης των χρήσεων και, κατά συνέπεια, της προσπέλασης στις αστικές εξυπηρετήσεις. Παράλληλα, οι ενέργειες αυτές πρέπει να αποβλέπουν στην προστασία και τη συνδρομή των υφισταμένων σ' αυτές τις περιοχές κατοίκων. Η Επιτροπή πρέπει επίσης να εξετάσει το πώς είναι δυνατό να επεκτείνει αυτές τις ενέργειες βασιζόμενη στα αποτελέσματα αυτών των προτύπων σχεδίων.
- Η Κοινότητα πρέπει να εξετάσει εάν επιθυμεί να επεκτείνει τη χρηματοδοτική στήριξη σε σχέδια αστικής ανακαίνισης και περιβαλλοντικής βελτίωσης πέρα από τους τύπους και τις περιοχές στήριξης που εντάσσονται στο πεδίο

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Αστική Ατζέντα (1997)

(http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/pdf/urban/urban_197_en.pdf)

Ακολουθούν Ορισμένα αποσπάσματα από την Αστική Ατζέντα (1997) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που σχετίζονται άμεσα με τις επιδράσεις/ επιρροές στις πολιτικές αστικής ανάπτυξης.

EUROPEAN COMMISSION

Brussels, 06.05.1997
COM(97)197 final

Communication from the Commission

Towards an urban agenda in the European Union

015797-1997-0001-0000

In the new context of a global economy, the educational attainment of cities is becoming increasingly important as a factor for creating economic prosperity. In this respect, actions of the European Social Fund under objectives 3 and 4, which are of a horizontal nature and therefore concern all EU cities, can complement local efforts for improving human resources. Apart from actions which focus on long-term unemployed and young unemployed, specific operational programmes under objective 3 often aim at reintegrating disadvantaged social groups into the labour market, which is particularly relevant for urban areas. Also, the Commission has stressed the importance of the learning society and the role of multicultural education in preventing social exclusion.

The Social Policy Forum, established in 1994 under the Commission's White Paper on social policy, brings together representatives of non-governmental organisations and social partners with the aim of offering citizens in Europe a means of maintaining a dialogue with the Commission. The convergence between the social dimension and citizenship in the European model of society is particularly evident in the report by the "Comité des Sages" about basic social rights which are constrained by the living and employment conditions in many urban areas.

In this context mention should be made that 1997 has been declared "European Year against Racism" which is an important statement of support for actions in urban areas characterised by significant numbers of immigrants.

Over recent years, increasing attention under EU structural policies has been paid to the socio-economic effects of spatial segregation in urban areas. In a first stage, Urban Pilot Projects (Article 10 of the ERDF regulation) have been used at the initiative of the Commission for innovative approaches in cities. The Antwerp project, for instance, established a strong neighbourhood-based partnership between community groups, various authorities and the private sector, and it succeeded in leveraging additional resources from various origins for the implementation of an operational plan with economic, social and environmental actions. The Dublin project was an innovative regeneration project, which demonstrated how the development of arts and culture can form the foundation for the regeneration of a deprived inner city district.

It was this experience which convinced the Commission in 1994 to launch the Community Initiative URBAN under the Structural Funds. URBAN is aimed at establishing neighbourhood-based partnerships in deprived urban districts to tackle development problems through integrated programmes. The Commission has also reinforced the possibilities to intervene in deprived urban areas by allowing additional state aids to small enterprises which operate at the local scale, so as to encourage investment and job creation⁵.

Since the reform of the Union's structural policies in 1989, there has been a change in perceptions reflected in a growing awareness that actions to tackle social segregation in cities should also be integrated within the mainstream policy for regional development. More and more, the actions under Objectives 1 and 2 of the Structural Funds have sought to address the problems of deprived urban neighbourhoods and to ensure that new opportunities created in the wider region are also of benefit to them. In Portugal, for

⁵ See 'Guidelines on state aid for undertakings in deprived urban areas', SEC(96)1706. Furthermore, aid to such enterprises can also be awarded under the so-called 'de minimis' rule, under the guidelines for aid to SMEs, and following the rules related to aid to employment.

example, actions target the improvement of living conditions for residents in the 'barracas' of Lisbon and Porto. The Italian programmes, meanwhile, include actions aimed at improving the socio-economic development of the Pianura district of Naples. In UK, 'Community Economic Development' has been identified as a specific programme priority to concentrate resources on pockets of exceptional urban deprivation. A similar priority exists within the Objective 1 programme for French Hainaut.

Within the sphere of horizontal actions for human resource development, the Commission launched INTEGRA as part of the Employment Community Initiative of the European Social Fund. INTEGRA finances actions in deprived urban neighbourhoods combining a local approach to neighbourhood regeneration with employment initiatives. These actions aim at raising the awareness of the beneficiaries towards an integrated approach, which should simultaneously tackle the multiple problems that face people who are excluded from the labour market, such as housing, health, social protection, mobility, access to justice and to public services.

2.3 Transport and transEuropean Networks

TransEuropean Transport Networks and, more generally, the efficient provision of transport services are crucial for urban development and urban policies. In particular, a good transport system is a determining factor in the competitiveness of the urban economy and in the quality of life of city-dwellers. The notion of 'sustainable mobility' has become the central goal of the common transport policy which aims at reconciling the demand for mobility (by both business and people) while at the same time recognising the limits on resources and impact of transport operations on the environment. The common transport policy also addresses issues such as the integration of spatial planning priorities into transport infrastructure planning and the promotion of intermodal transport.

Given existing imbalances in the urban system and in urban areas, transport policy must be designed to contribute to solving congestion and environmental problems. Moreover, transport policy aims to alleviate the problems of peripheral areas by linking them to the core of the Community as well as linking these areas together through improved infrastructure and with the establishment of a regulatory framework that ensures the provision of effective high quality transport services; either through the market or, where required, through the provision of public services.

Public Transport has an important contribution to make to local transport networks and to social cohesion, notably in urban areas where people without cars, in particular low income groups or younger or elderly people, need to have access to economic and social activities. Traffic patterns in medium sized and large cities are usually well suited to reinforcing public transport. To benefit all urban dwellers, these transport services should ideally be accessible in terms of coverage of services, physical accessibility (notably to older people and people with reduced mobility) and affordability. Urban transport policies should also promote other alternatives to the use of the private car, such as cycling and walking. Therefore, a well targeted urban transport policy brings clear benefits to cities. It ensures a more efficient transport system which should reduce congestion and therefore costs, reduce the number of accidents and impact less on the environment. The Commission's Green paper 'the Citizen's Network'⁶ sets out the benefits of public transport and the main action

⁶ European Commission, The Citizens' network. Fulfilling the potential of public passenger transport in Europe. Green Paper, Brussels- Luxembourg, 1996.

- 17 -

Building on the experience gained with the "Urban Audit", the Commission is considering setting up tools for measuring and monitoring sustainability.

In parallel to this bottom-up action, the Statistical Office of the European Communities - Eurostat - will process the local level information already available in its databases to produce basic statistical information on cities and urban agglomerations. In the medium term, efforts already undertaken by Eurostat, in co-operation with the national statistical institutes to develop a harmonised information system, including standardised definitions of cities, have to be continued.

Within the EU, numerous fora and networks exist where cities exchange experiences and co-operate on specific topics. The Sustainable Cities Campaign gathers local authorities with a specific concern to implement Local Agenda 21. In the context of article 10 of the ERDF regulation, the Commission proposed recently to support a number of networks related to particular topics such as economic development, SMEs, technology, environmental improvement, and equal opportunities for women in the economy¹¹. Other topics around which co-operation is actively promoted concern telematics, energy, transport, education, culture and research. Incentives are also given to EU local authorities to engage in decentralised co-operation with cities in other continents of the world in order to assist these cities in their development, strengthen the EU relations with third countries, and support the participation of local actors from the EU in the process of global integration (e.g. Med-Urbs, Asia-Urbs, URB-AL).

During the coming years, the Commission will intensify its efforts for the transnational exchange of experience between cities, with the objectives of collecting and compiling all relevant experience in urban regeneration and sustainable urban development, including the results of research in the socio-economic field.

4. FOLLOW UP OF THE COMMUNICATION

In conclusion, it is clear that the number and scale of challenges facing cities and towns today and in the years to come do not lend themselves to easy solutions. It is recognised that many of the external pressures for change, including demographic and global economic trends, are not only out of reach of regional and national policies, but are also beyond the scope of European actions.

The European Union, however, can react more effectively to urban needs and in many instances could set a more positive agenda which would go toward meeting at least some of these challenges. Leading factors should be greater cohesion within the Union and sustainable development leading to a lasting improvement in the quality of life of citizens. This agenda will require active participation at all levels of public authorities and should also seek to engage key actors from other sectors who have a contribution to make toward making European cities better places to be, which would contribute to realising the fundamental goals of the European Union as laid down in article 2 of the Treaty.

The Commission does not underestimate the difficulties of this task. The participation of European citizens in the future development of their towns and cities may need new

¹¹ Call for Proposals for internal interregional co-operation (O.J.E.C. C 386, 31.10.96), and Ecos-Ouverture II (O.J.E.C. C 125, 22.04.97)

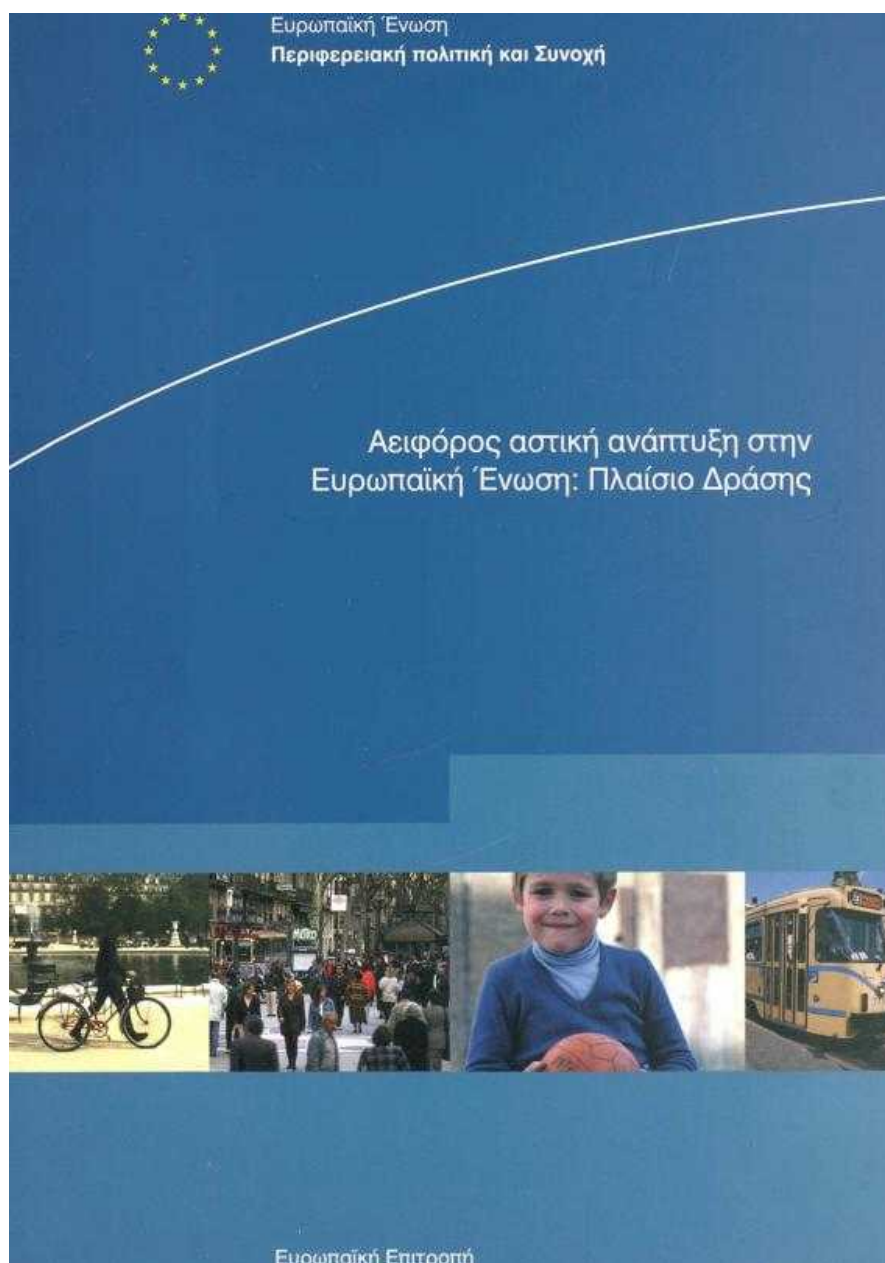
Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Πλαίσιο Δράσης για την Αειφόρο Αστική Ανάπτυξη (1998)

(http://bookshop.europa.eu/el/--pbCX2098066/downloads/CX-20-98-066-EL-C/CX2098066ELC_001.pdf;pgid=y8dIS7GUWMdSR0EAIIMEUUsWb0000c7AR06_8;sid=r17jtOqunUbjsbnMTt19E4iL4j39xkht0w4=?FileName=CX2098066ELC_001.pdf&SKU=CX2098066ELC_PDF&CatalogueNumber=CX-20-98-066-EL-C)

Ακολουθούν Ορισμένα αποσπάσματα από το κείμενο Αειφόρος Αστική Ανάπτυξη στην ΕΕ: Πλαίσιο Δράσης (1998) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που σχετίζονται άμεσα με τις επιδράσεις/ επιρροές στις πολιτικές αστικής ανάπτυξης.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο: «Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Πλαίσιο δράσης

Στο παρελθόν, η ρητή ενσωμάτωση της διάστασης της αστικής ανάπτυξης στις χρηματοδοτήσεις των Διαρθρωτικών Ταμείων αποτελούσε μάλλον την εξαιρεση παρά τον κανόνα. Η κοινοτική Πρωτοβουλία URBAN και τα πρότυπα αστικά έργα έχουν καταδείξει τη σημασία της ολοκληρωμένης δράσης για αστική ανάπτυξη και έχουν προσελκύσει μεγάλο ενδιαφέρον και δέσμευση εκ μέρους των αρχών των αστικών κέντρων και των φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Επιτροπής των Περιφερειών.

Τα σχέδια κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων που προτάθηκαν από την Επιτροπή περιέχουν τα βασικά μέσα για τη γενίκευση αυτής της πρακτικής, περιλαμβανομένης της διεύρυνσης της εταιρικής σχέσης με τη συμμετοχή των τοπικών αρχών και κοινωνικο-οικονομικών φορέων. Η ρητή ενσωμάτωση της αστικής διάστασης στον προγραμματισμό των Διαρθρωτικών Ταμείων θα αποτελέσει μέρος των κατευθυντήριων γραμμών τις οποίες η Επιτροπή προτρέπει να εγκρίνει για τη χρησιμοποίηση των χρηματοδοτικών πόρων από τα κράτη μέλη. Γενικά, αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της προετοιμασίας και εφαρμογής ολοκληρωμένων ενεργειών αστικής ανάπτυξης.

Οι ολοκληρωμένες ενέργειες αστικής ανάπτυξης σχεδιάζονται ως αναπόσπαστο μέρος των αναπτυξιακών σχεδίων, των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης, των Ενιαίων Εγγράφων Προγραμματισμού, των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και του συμπληρωματικού προγραμματισμού, όπως προβλέπει το άρθρο 14 της πρότασης κανονισμού περί καθορισμού των γενικών διατάξεων για τα Διαρθρωτικά Ταμεία. Δεν υπάρχει πρόθεση να αποτελέσουν εναλλακτικά έγγραφα προς τα περιφερειακά προγράμματα, αλλά βασικά συστατικά τους. Έτσι, αναμένεται ότι τα σχέδια περιφερειακής ανάπτυξης και τα Επιχειρησιακά Προγράμματα θα περιέχουν σαφή αναφορά στα αναπτυξιακά προβλήματα, τη δυναμική και τους στόχους για τις βασικές αστικές περιοχές της κάθε περιφέρειας. Ως εκ τούτου, πρέπει να μην περιορίζονται σε μια απλή κλαδική διάσταση της περιφερειακής δράσης: πρέπει να οργανώνουν ένα σαφώς ολοκληρωμένο σύνολο μέτρων για αυτές τις αστικές περιοχές, που να εντάσσονται στην περιφερειακή στρατηγική. Πρέπει επίσης να προσ-

διορίζουν τους κατάλληλους εταίρους, τα βασικά δεδομένα και τους δείκτες παρακολούθησης.

Σύμφωνα με τους προαναφερόμενους στόχους (3.1.1), οι ολοκληρωμένες ενέργειες αστικής ανάπτυξης μπορούν να συνδυάζουν μέτρα που συμβάλλουν στη διαφοροποίηση και την ευελίξια της τοπικής οικονομίας, στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και της τοπικής απασχόλησης, στη βελτίωση του αστικού χώρου (περιλαμβανομένων βιώσιμων συστημάτων μεταφορών, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της ορθής ενεργειακής διαχείρισης, που όλα συμβάλλουν σημαντικά στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης), στην ανάπλαση ιστορικών κέντρων και στην ανάπτυξη αστικών υποδομών και τεχνολογίας. Πρέπει να δοθεί έμφαση στην ανανέωση και την παγίωση του αστικού ιστού και στις μικτές χρήσεις γης και να δοθεί προσοχή στη συμπληρωματικότητα ανάμεσα στις αστικές περιοχές στο εσωτερικό των περιφερειών και ανάμεσα στις αστικές και αγροτικές περιοχές. Η στήριξη για την αναζωογόνηση αστικών περιοχών, όπως περιγράφεται στο σημείο 3.2.2 του παρόντος Πλαισίου Δράσης, πρέπει να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των ολοκληρωμένων ενεργειών αστικής ανάπτυξης.

Η ευθύνη για την εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης δράσης αστικής ανάπτυξης θα μπορούσε συχνά να επιμερίζεται ανάμεσα στις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές, σε συνάρτηση με τη θεσμική διάρθρωση των κρατών μελών. Οι ενέργειες αυτές θα συνέβαλαν επίσης στην κόστη ενσωμάτωση. Η Επιτροπή επιθυμεί να χρησιμοποιηθούν από τα κράτη μέλη οι συνολικές επιχορηγήσεις ως κατ' ελάχιστον μέσο χρηματοδότησης ολοκληρωμένων ενεργειών αστικής ανάπτυξης.

Ο σαφής προγραμματισμός αστικής ανάπτυξης για στήριξη από τα Διαρθρωτικά Ταμεία θα συμβάλλει στη βελτίωση του συντονισμού με την κοινοτική δράση στο πλαίσιο των διευρωπαϊκών δικτύων. Πρέπει να δοθεί προσοχή στα μεγάλα αστικά κέντρα τα οποία δεν εντάσσονται απ' ευθείας στο διευρωπαϊκό δίκτυο μεταφορών (ΔΕΔ-Μ) και στη στήριξη των τοπικών και περιφερειακών διασυνδέσεων των δικτύων μεταφορών με τα εθνικά δίκτυα και το ΔΕΔ-Μ, λαμβανομένης

10

- η ισχυρή εταιρική σχέση για τον καθορισμό των κινδύνων, της στρατηγικής, των προτεραιοτήτων, την κατανομή πόρων και την εφαρμογή, παρα-

λείων σε διεθνικό επίπεδο, θα περιέχουν μέτρα για την αντιμετώπιση της αποτυχίας στο σχολείο, δράσεις για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού στις

16

μειονεκτικές περιοχές και ενέργειες κατάρτισης εκπαιδευτών.

Δράση 10: Ανάπτυξη τεχνολογίας και ανταλλαγές εμπειριών σε θέματα διακρίσεων, κοινωνικού αποκλεισμού και αστικής ανάπλασης

Η έρευνα, παρακολούθηση και αξιολόγηση σε επίπεδο ΕΕ σε θέματα διακρίσεων, κοινωνικού αποκλεισμού, φτώχειας και εγκληματικότητας στις αστικές περιοχές θα ενασχυθεί με μέτρα τα οποία προτίθεται να λάβει η Επιτροπή βάσει των άρθρων 13 και 137 της νέας Συνθήκης του Άμστερνταμ, καθώς και στο πλαίσιο βασικών ενεργειών για τη βελτίωση της «κοινωνικό-οικονομικής βάσης γνώσεων» του 5ου προγράμματος-πλαισίου για την Ε&ΤΑ.

Στις προτεραιότητες της έρευνας θα περιλαμβάνονται θέματα που αφορούν την κοινωνική συνοχή και την πολυπολιτισμικότητα, στις χωροταξικές διαστάσεις των μεθόδων και πολιτικών καταπολέμησης του αποκλεισμού, στη δημιουργία δεικτών κοινωνικού αποκλεισμού / ένταξης και σε «συστήματα επείγουσας προειδοποίησης», σε υπηρεσίες κοινωνικής προστασίας καθώς και στην ποιότητα ζωής. Προτείνονται δραστηριότητες συμπληρωματικής έρευνας στο πλαίσιο της βασικής δράσης για την «γήρανση του πληθυσμού» του 5ου προγράμματος-πλαισίου. Θα υπάρξει επίσης ανταλλαγή εμπειριών που θα αφορούν στη μεταβολή συμπεριφορών και στη βελτίωση της νομοθεσίας σε θέματα διακρίσεων, πρόληψης της εγκληματικότητας, ποιότητας ζωής και των αναγκών των ηλικιωμένων ατόμων στους τομείς της στέγης, της φροντίδας, της μετακίνησης, των δυνατοτήτων πρόσβασης, του ελεύθερου χρόνου κλπ.

Η Επιτροπή θα θέσει σε εφαρμογή πρότυπα έργα για την καταπολέμηση των ναρκωτικών, της επιθετικότητας και για τη συλλογή και διάδοση πληροφοριών σχετικά με τις ορθές πρακτικές και εμπειρίες. Τα ζητήματα αυτά θα αντιμετωπίζονται σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας.

3.3. Προστασία και βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος: προς μία τοπική και παγκόσμια αειφόρο ανάπτυξη

3.3.1 Στόχοι πολιτικής

Ο γενικός στόχος σε αυτό τον τομέα είναι η προστασία και βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, έτσι ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής, να διασφαλιστεί η ανθρώπινη υγεία και να προστατευθούν τα τοπικά και παγκόσμια οικοσυστήματα. Πρέπει να περιοριστεί η συνολική περιβαλλοντική επίπτωση (ή τα «αποτυπώματα» στο περιβάλλον) των αστικών δραστηριοτήτων, εφόσον αυτό θα βελτιώσει το περιβάλλον των αστικών περιοχών και της Ευρώπης και του υπόλοιπου κόσμου. Η δράση της ΕΕ πρέπει κυρίως να συμβάλει στην επίτευξη των εξής στόχων:

- Τη βελτίωση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα στις αστικές περιοχές, της επάρκειας και της ποιότητας των αποθεμάτων πόσιμου νερού, την προστασία και διαχείριση επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, τη μείωση στην πηγή προέλευσης της ποσότητας των απορριμμάτων, για τα οποία απαιτείται τελική διάθεση και τη μείωση της ηχορύπανσης.
- Προστασία και βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς και προώθηση της βιοποικιλότητας και των χώρων πρασίνου στις αστικές περιοχές.
- Προώθηση οικιστικών σχεδίων που βασίζονται στην αποδοτική χρησιμοποίηση των πόρων και περιορίζουν στο ελάχιστο την καταπάτηση γης και την άναρχη αστική δόμηση.
- Ο περιορισμός στο ελάχιστο των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των μεταφορών, μέσω της επιδίωξης μιας οικονομικής ανάπτυξης που να βασίζεται λιγότερο στις μεταφορές και μέσω της ενθάρρυνσης της χρησιμοποίησης περισσότερο φιλικών προς το περιβάλλον συστημάτων μεταφορών.

ζητημάτων στις προμήθειες του δημοσίου. Συντάσσεται επίσης ανακοίνωση για την εσωτερική αγορά και το περιβάλλον.

**Δράση 18: Η χρηματοδοτική ενίσχυση των
Διαρθρωτικών Ταμείων της ΕΕ για την
προστασία και βελτίωση του αστικού
περιβάλλοντος**

Πολλές από τις επενδύσεις που πραγματοποιούνται στις περιφέρειες του Στόχου 1 και του Στόχου 2 καθώς και τα έργα που χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Συνοχής, έχουν άμεσες επιπτώσεις στο αστικό περιβάλλον. Οι ισχύοντες και οι προταθέντες κανονισμοί για τα Διαρθρωτικά Ταμεία απαιτούν, ώστε οι εφαρμοζόμενες ενέργειες να είναι συμβατές με τις κοινοτικές πολιτικές, περιλαμβανομένης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Η Επιτροπή προτίθεται να εκδώσει κατευθυντήριες γραμμές για να εξασφαλίσει το ότι η χρηματοδότηση θα μπορεί να προστατεύει και να βελτιώνει το αστικό περιβάλλον. Σύμφωνα με τα σχέδια κανονισμών, οι κατευθυντήριες γραμμές για τη χρησιμοποίηση των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων θα περιέχουν ρητή αναφορά στην ανάγκη εφαρμογής κριτηρίων αειφόρου διαχείρισης του περιβάλλοντος, τα οποία θα διέπουν την επιλογή αναπτυξιακής στρατηγικής: τη δέσμευση των δικαιούχων οργανώσεων να ασκούν ορθή περιβαλλοντική διαχείριση/τη συμμόρφωση προς την κοινοτική νομοθεσία, περιλαμβανομένης της εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και της συμμετοχής περιβαλλοντικών οργανώσεων.

Θα δοθεί επίσης έμφαση σε μέτρα που θα προωθούν την ορθολογική χρησιμοποίηση και την αποτελεσματική διαχείριση ενέργειας και τη χρησιμοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας: την ελάχιστη δυνατή παραγωγή αποβλήτων και την εφαρμογή καθαρών τεχνολογιών, τη βιωσιμότητα των μεταφορών και τη βελτίωση των δημόσιων μεταφορικών μέσων, την ευέλικτη μικτή χρήση γης για τους σκοπούς της αστικής ανάπτυξης, την ανάπλαση και αποκατάσταση του αστικού ιστού δείχνοντας προτίμηση στην επαναχρησιμοποίηση εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών

εκτάσεων και όχι στην εκμετάλλευση χώρων πρασίνου, την ελκυστικότητα των αστικών κέντρων μέσω της διατήρησης της πολιτιστικής κληρονομιάς, την προστασία και βελτίωση ανοικτών χώρων (περιλαμβανομένης της γεωργικής γης) εντός των αστικών περιοχών και στις περιαστικές περιοχές, ελαχιστοποίηση και διαχείριση περιβαλλοντικών κινδύνων, τις νέες δυνατότητες απασχόλησης και επαγγελματικής κατάρτισης σε συνδυασμό με τις περιβαλλοντικές ανάγκες.

Τα κριτήρια βιώσιμης ανάπτυξης σημαίνουν ότι δεν είναι δυνατό να στηριχθούν προτάσεις για βελτίωση τοπικών και περιφερειακών οδικών δικτύων που θα είχαν σαν αποτέλεσμα την επιδείνωση των προβλημάτων κυκλοφοριακής συμφόρησης. Αντίθετα, η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι οι κατάλληλες βελτιώσεις του συστήματος δημόσιων μεταφορών, που θα εντάσσονται σε μια ευρύτερη αντίληψη περιφερειακής ανάπτυξης, μπορεί να βελτιώσουν την ικανότητα αστικών περιοχών να δημιουργούν θέσεις εργασίας και να συμβάλουν στην οικονομική ανάπτυξη, στην αποσμηφόρηση της κυκλοφορίας και στη βελτίωση του περιβάλλοντος.

Οι αγροτικές περιοχές μπορούν να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες δημιουργίας θέσεων απασχόλησης που παρέχονται από τις μικρές και μεγάλες πόλεις, παραδείγματος χάρι στους τομείς της ενέργειας από βιομάζα και του οικολογικού τουρισμού. Οι πολιτικές αγροτικής ανάπτυξης θα ενθαρρύνουν περισσότερο τη διαφοροποίηση των αγροτικών δραστηριοτήτων. Οι προτάσεις της Επιτροπής για τη μεταρρύθμιση της κοινής γεωργικής πολιτικής περιλαμβάνουν ορισμένα μέτρα τα οποία θα μπορούσαν να εφαρμοσθούν σε περιαστικές περιοχές. Κατά την εφαρμογή αυτών των μέτρων, τα κράτη μέλη θα πρέπει να μεριμνήσουν για την προστασία της βιοποικιλότητας, των τοπίων, της ποιότητας του πόσιμου νερού και των υπόγειων υδάτων. Τα πρότυπα οικοσυστημάτων είναι ιδιαίτερα χρήσιμα για την κατανόηση των σύνθετων διασυνδέσεων ανάμεσα στα αστικά κέντρα και τα αγροτικά περιχώρα τους.

Ταμεία, τα προγράμματα Leonardo da Vinci, Socrates και «Οι νέοι για την Ευρώπη» μπορούν να συμβάλουν στη διοργάνωση κύκλων επαγγελματικής κατάρτισης για φορείς που συμμετέχουν σε θέματα αστικής ανάπτυξης, στη βελτίωση της τοπικής ικανότητας και της μάθησης σε διεθνικό επίπεδο.

- Στη στήριξη της δημιουργίας θεσμικών ικανοτήτων θα επεκταθεί στις μεγάλες πόλεις των υπό ένταξη χωρών, βάσει του προγράμματος PHARE, προκειμένου να προετοιμασθεί η συμμετοχή τους στα προγράμματα της ΕΕ και να αναλάβουν τις ευθύνες τους για την εφαρμογή των εθνικών περιβαλλοντικών στρατηγικών και της νομοθεσίας που συνδέεται με την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ. Επιπλέον, θα παραταθεί για το 1999 η εφαρμογή του έργου «Cities in Compliance» (πόλεις που ικανοποιούν τα πρότυπα), ώστε να στηριχθεί η εφαρμογή της βασικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε ολοκληρωμένες προσεγγίσεις διαχείρισης.

- Στη χρησιμοποίηση των νέων μέσων επικοινωνίας και πληροφόρησης, περιλαμβανομένου του διαδικτύου (Internet), προκειμένου να στηριχθεί η προετοιμασία των μελλοντικών δραστηριοτήτων της Επιτροπής που θα αφορούν στις αστικές περιοχές. Αυτό θα επιτρέψει τη διενέργεια ευρύτερων δεσφουλεύσεων με τους φορείς αστικής ανάπτυξης, περιλαμβανομένων φορέων του ιδιωτικού τομέα και της τοπικής αυτοδιοίκησης, και θα περιορίσει τα εμπόδια συμμετοχής των τοπικών φορέων στις σχετικές εργασίες ευρωπαϊκής κλίμακας.

- Για να αποκτήσουν οι υπηρεσίες της μεγαλύτερη γνώση, η Επιτροπή θα συνεχίσει να ενθαρρύνει την πλαισίωση των απασχολουμένων της από τις τοπικές και περιφερειακές αρχές σε προσωρινή βάση, προκειμένου να εξασφαλίσει την ενσωμάτωση της εμπειρίας τους στο έργο της Επιτροπής.

Η Επιτροπή σχεδιάζει επίσης την αναθεώρηση της οδηγίας για την πρόσβαση στην πληροφόρηση σε

περιβαλλοντικά θέματα (90/313/ΕΟΚ), η οποία αποτελεί βασικό μέσο για τη διαφάνεια της διακυβέρνησης αστικών περιοχών. Θεσπίζοντας τα δικαιώματα των πολιτών στην πληροφόρηση σε περιβαλλοντικά θέματα, παρέχει τη δυνατότητα στους καταναλωτές να πραγματοποιούν ασφαλείς για το περιβάλλον επιλογές. Η αναθεώρηση είναι αναγκαία για να τεθεί σε εφαρμογή η Σύμβαση για την Πρόσβαση στην Πληροφόρηση, τη Συμμετοχή των Πολιτών και τη Δικαιοσύνη σε Περιβαλλοντικά Θέματα (Σύμβαση του Aarhus), που εγκρίθηκε τον Ιούνιο 1998 και έχει υπογραφεί από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και τα περισσότερα κράτη μέλη¹⁰⁰. Η Σύμβαση κάνει ένα παραπάνω βήμα από την ισχύουσα οδηγία όσον αφορά στα δικαιώματα κάθε πολίτη να ζητεί πληροφόρηση, περιλαμβανομένης της πληροφόρησης σε θέματα όπως η ποιότητα του αέρα, η ηχορύπανση, τα ενεργειακά θέματα, η υγεία και η ασφάλεια, οι πολιτιστικοί χώροι και οι κατασκευές.

Δράση 21: Καινοτόμες στρατηγικές αστικής ανάπτυξης

Η Επιτροπή σχεδιάζει να στηρίξουν οι καινοτόμες ενέργειες που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία τις στρατηγικές αστικής καινοτομίας, που εστιάζονται κυρίως στη δημιουργία καλύτερων μηχανισμών αστικής διακυβέρνησης, όπως για παράδειγμα: η αυτοδιαχείριση υπηρεσιών από τις τοπικές κοινότητες, οι νέες προσεγγίσεις για τη δημιουργία ικανοτήτων και τη συμμετοχή μόνιμων κατοίκων, οι προσεγγίσεις πολλαπλών οργανισμών για την ασφάλεια των αστικών κέντρων, τα ολοκληρωμένα συστήματα ανάπλασης. Η Επιτροπή θα επιλέξει αυτές τις στρατηγικές μέσω ανοικτών διαδικασιών υποβολής προτάσεων στη νέα περίοδο προγραμματισμού για τα Διαρθρωτικά Ταμεία (2000-2006).

Δράση 22: Η αύξηση της ασφάλειας μέσω της πρόληψης στον τομέα της αστικής εγκληματικότητας

Η Επιτροπή θα στηρίξει την ανάπτυξη πολιτικών στον τομέα της πρόληψης της εγκληματικότητας των πόλεων, περιλαμβανομένης της ροής προς το έγκλημα

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

**Σύμφωνο του Μπρίστολ (Bristol Accord, 2005) για την ανάπτυξη των «Βιώσιμων
Κοινοτήτων»**

(http://www.espon-usespon.eu/dane/web_usespon_library_files/1248/bristol_accord.pdf)

Ακολουθούν ορισμένα αποσπάσματα από το κείμενο του Συμφώνου του Μπρίστολ (2005),
που σχετίζονται άμεσα με τις επιδράσεις/ επιρροές στις πολιτικές αστικής ανάπτυξης.

Bristol Accord

Conclusions of Ministerial Informal on Sustainable Communities in Europe

UK PRESIDENCY

Bristol, 6 – 7 December 2005

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

DRAFT CONCLUSIONS

- by the place.
- ii) An integrated approach to territorial development, sustainable communities ingredients and integration processes.
- iii) Efforts to integrate urban, rural, and regional dimensions into development strategies.
- iv) The role of local leadership and services in promoting the sustainable communities.
- v) Skills and investment actions (where appropriate).
- vi) The successful outcomes and achievements studying each location.
- vii) The positive roles that national, regional and local levels of government, and the EU have played.

All case studies should be prepared according to the agreed EUKN template.

The eight case studies presented by the UK Presidency are listed at Annex I and will be made available on the EUKN web site.

Governance and Sustainable Communities

16. Ministers recognised that good governance was a pre-requisite for the creation of more sustainable communities. They recalled that at the Warsaw Summit in May 2005 the Heads of State and Government in their Declaration were "convinced that effective democracy and good governance at all levels are essential for [...] creating sustainable communities where people want to live and work, now and in the future." They also noted the conclusions of the High Level Meeting on Governance and the EU, held at London (21 - 22 November 2005), where a number of elements and principles of effective democracy and good governance were agreed – see Annex III. Those Ministers present in Bristol endorsed these elements and principles.

(2) Investment in Sustainable Communities: the European Investment Bank (EIB)

17. Ministers noted the current draft of the European Commission's Community Strategic Guidelines for 2007 - 2013, which states: "Cohesion policy can help to create sustainable communities, by ensuring that economic and social and environmental issues are tackled through integrated strategies for renewal, regeneration and development in both urban and rural areas."
18. Ministers noted the important added value provided by Structural and Cohesion Funds (SCF) in creating sustainable communities and agreed that this could be enhanced by improved lending for suitable projects and programmes of territorial improvement. One source of such lending was the EIB. Ministers discussed the current and potential role of European Investment Bank (EIB) in creating genuinely sustainable communities across Europe.
19. Ministers recognised the geographical and technical scope of projects for which EIB currently provided loans, and the role it performed as co-financier. Ministers noted the importance of technical assistance support in providing 'investment-ready' projects for funding by European Commission, EIB and International Finance Institutions (IFIs). Ministers also noted the importance of commercial project finance skills in increasing the generation and delivery of high quality interventions that could attract EIB investment and

DRAFT CONCLUSIONS

ANNEX II

URBAN ACQUIS (ROTTERDAM, 2004)

The experiences of different European countries on urban policy over the past decade have generated a set of common principles that underpin successful policies. EU Ministers endorsed this *Urban Acquis* at the Rotterdam Informal as providing the basis for developing a more coherent approach to urban policy.

The *Urban Acquis* embodies certain key principles which fall into 5 categories:

Priorities

- a. Economic competitiveness, social cohesion and environmental quality must be balanced;
- b. Cities must be liveable, places of choice and places of cultural identity;

Mechanisms for Successful Urban Policy

- c. National, regional and local sectoral policies should be better integrated;
- d. In common with specific urban programmes the mainstream government resources which deliver the services affecting cities, should take into account the specific situation of cities;
- e. Policies for cities must be long term;
- f. Leadership from the top must be balanced with empowerment of communities below;
- g. Agreements, partnerships and trust between different levels of government are needed, not rigid controls;

Engaging Stakeholders

- h. Public, private and community partners in cities should engage in constructive working relationships;
- i. Partnerships must be balanced with democratic accountability of elected local government;
- j. Citizens' participation should be based on a dialogue with experts to stimulate citizens' ownership of the urban living environment;

Achieving the Right Spatial Balance

- k. Policies should be concentrated long term upon particular areas of need or opportunity in cities;
- l. Social challenges in deprived areas must be linked to economic opportunities in the wider region.
- m. Institutional collaboration between cities and regions should be encouraged;
- n. Balanced urban networks of, and functional cooperation between small, medium, and large-sized cities should be encouraged;

Encouraging Good Practice, Policy Learning and Capacity

- o. Good practice and successes should be promoted widely;
- p. Policies should be subject to evaluation to determine success;
- q. The regeneration skills of professional, community partners, local government should be increased.

DRAFT CONCLUSIONS

OECD Principles of Metropolitan Governance, 2001

from "Cities for Citizens – Improving Metropolitan Governance" (OECD, 2001)

There is no one model of metropolitan governance. It is clear that (in addition to the broad principles which underlie any adequate system of democratic government – transparency, accountability, accessibility, representativeness, constitutionality, and protection of fundamental freedoms) a number of principles can also be applied in order to define the adequacy of systems of governance for metropolitan regions in the 21st century:-

Cities for Citizens: Cities should be developed, not only to meet the needs of the economy, but also to help fulfil the aspirations of people for a higher quality of life through measures that can also maintain and enhance the attractiveness and liveability of cities.

Coherence in Policy: The objectives and institutional frameworks of metropolitan governance should be adapted to and focussed on key local problems such as economic development, affordable housing, congestion, sprawl, safety, environmental quality, and the regeneration of older areas, which should be tackled simultaneously, taking into account linkages and trade-offs.

Co-ordination: Metropolitan governance must reflect the potential and needs of the entire urban region. The roles and responsibilities of each level of government in respect of metropolitan areas should be clearly defined in order to facilitate policy coherence and cross-sectoral integration. Given the administrative fragmentation of metropolitan regions, co-ordination is also necessary among local authorities across jurisdictions, and between elected authorities and various regional boards or agencies with functional or sectoral responsibilities.

Endogenous Development: Rather than basing economic development mostly on attracting investment through financial and fiscal incentives, emphasis should be put on investment in infrastructures and human development to take best advantage of local resources. Metropolitan governance can help to set priorities, taking a coherent approach to development based on the strengths and opportunities of a region.

Efficient Financial Management: Metropolitan governance should allow for the costs of measures to be reflective of benefit received and assure complete transparency, accountability and monitoring. It should also guarantee that all parts of the urban region are considered in assessments of the appropriate level for and of the costs and benefits of public services.

Flexibility: In order to adapt as necessary to economic and social trends, technological innovation, and spatial development, institutions have to be open to changes. A forward-looking, prospective approach is also indispensable to allow for flexibility as well as sound strategic planning.

Participation: Given the growing diversity and size of metropolitan regions, governance must allow for the participation of civil society, social partners and all levels of government involved in the metropolitan area. New technologies and methods of communication can encourage and support more interactive policy environments, bringing government closer to people.

Particularity: Except where the case for standardisation is justified, policies and institutions of government must be crafted to fit the unique circumstances of various parts of the country and to achieve the best cost efficiency measures.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Θεματική Στρατηγική για το Αστικό Περιβάλλον (2006)

(<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2005/EL/1-2005-718-EL-F1-1.Pdf>)

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 11.1.2006
COM(2005) 718 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ**

σχετικά με μια θεματική στρατηγική για το Αστικό Περιβάλλον

{SEC(2006) 16}

EL

EL

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

σχετικά με μια θεματική στρατηγική για το Αστικό Περιβάλλον

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι αστικές περιοχές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αειφόρο ανάπτυξη¹. Στις αστικές περιοχές είναι πολύ περισσότερο έντονες οι περιβαλλοντικές, οικονομικές και κοινωνικές συνιστώσες². Στις πόλεις συγκεντρώνονται πολλά περιβαλλοντικά προβλήματα, ταυτόχρονα όμως είναι οικονομικοί μοχλοί και ο τόπος όπου παρατηρούνται επιχειρηματικότητα και επενδύσεις. Τέσσερις στους πέντε Ευρωπαίους πολίτες ζουν σε αστικές περιοχές και η ποιότητα ζωής τους επηρεάζεται άμεσα από την κατάσταση του αστικού περιβάλλοντος. Το υψηλής ποιότητας αστικό περιβάλλον συντελεί επίσης στην προτεραιότητα της ανανεωμένης στρατηγικής της Λισσαβώνας 'να καταστεί η Ευρώπη ελκυστική προς εργασία και επενδύσεις'. Η ελκυστικότητα των ευρωπαϊκών πόλεων θα αναβαθμίσει τις δυνατότητες ανάπτυξης και δημιουργίας θέσεων εργασίας και για το λόγο αυτό οι πόλεις είναι καίριας σημασίας για την εφαρμογή της Ατζέντας της Λισσαβώνας³.

Ωστόσο, αυξάνονται οι ανησυχίες για την κατάσταση του αστικού περιβάλλοντος στην Ευρώπη. Τα περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πόλεις έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία, την ποιότητα ζωής των κατοίκων των πόλεων και στις οικονομικές επιδόσεις των ιδίων των πόλεων. Το 6^ο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον (6^ο ΠΔΠ) καλούσε στη χάραξη μιας θεματικής στρατηγικής για το αστικό περιβάλλον με στόχο τη 'συμβολή σε μια καλύτερη ποιότητα ζωής μέσω μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης με επίκεντρο τις αστικές περιοχές' και τη διαμόρφωση 'υψηλού επιπέδου ποιότητας ζωής και κοινωνικής ευημερίας για τους πολίτες, παρέχοντας ένα περιβάλλον στο οποίο το επίπεδο ρύπανσης δεν θα επιφέρει επιβλαβείς επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία και στο περιβάλλον και ενθαρρύνοντας την αειφόρο αστική'.

Με βάση το 6^ο ΠΔΠ, η Επιτροπή προέβη σε προσωρινή ανακοίνωσή της⁴ σε προκαταρκτική ανάλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι αστικές περιοχές, και πρότεινε δράσεις σε τέσσερα θέματα προτεραιότητας: διαχείριση του αστικού χώρου, βιώσιμες μεταφορές, δόμηση και πολεοδομικός σχεδιασμός, όπως και ένταξη των ορθών πρακτικών και των πιθανών ευρωπαϊκών υποχρεώσεων στην έγκριση σχεδίων σε τοπικό επίπεδο. Πραγματοποιήθηκαν εκτεταμένες διαβουλεύσεις με αρμόδιους παράγοντες και διεξοδική ανάλυση των ενεργειών που πρέπει να προωθηθούν, τα αποτελέσματα των οποίων συνιστούν τη βάση της στρατηγικής που παρουσιάζεται.

¹ COM(2001)264

² Αυτό φαίνεται στη συμφωνία του Bristol Accord (Bristol Accord): <http://www.odpm.gov.uk/index.asp?docid=1162287>

³ COM(2005)330

⁴ "Προς μια θεματική στρατηγική για το αστικό περιβάλλον" COM(2004)60

2. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Οι περισσότερες πόλεις αντιμετωπίζουν τα ίδια περιβαλλοντικά προβλήματα όπως είναι η κακή ποιότητα του αέρα, μεγάλη κυκλοφορία και συμφόρηση, ηχορύπανση, κακή ποιότητα δομημένου περιβάλλοντος, εγκαταλελειμμένες περιοχές, εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, η άναρχη δόμηση, δημιουργία αποβλήτων και λυμάτων.

Οι αιτίες των προβλημάτων αυτών εμπεριέχουν αλλαγές του τρόπου ζωής (αυξανόμενη εξάρτηση από το ιδιωτικό αυτοκίνητο, αύξηση των νοικοκυριών ενός ατόμου, αύξηση της κατά κεφαλήν χρήσης των πόρων) και δημογραφικές μεταβολές, οι οποίες πρέπει να ληφθούν υπόψη στις εκπονούμενες λύσεις. Οι λύσεις αυτές πρέπει να προσβλέπουν στο μέλλον, να περιλαμβάνουν πρόληψη των κινδύνων, όπως πρόβλεψη των επιπτώσεων των κλιματικών μεταβολών (π.χ. μεγάλες πλημμύρες) ή την προοδευτική μείωση της εξάρτησης από τα ορυκτά καύσιμα.

Τα περιβαλλοντικά προβλήματα στις πόλεις είναι ιδιαίτερα σύνθετα διότι οι αιτίες τους είναι αλληλένδετες. Μια τοπική πρωτοβουλία επίλυσης ενός προβλήματος μπορεί να οδηγήσει σε νέα προβλήματα αλλού και να έρχεται σε αντίθεση με πολιτικές σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο. Παραδείγματος χάριν, οι πολιτικές για τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα με την αγορά καθαρών λεωφορείων μπορεί να υπονομευθεί από την αύξηση της μετακίνησης με ιδιωτικό αυτοκίνητο εξαιτίας των αποφάσεων χρήσης γης (π.χ. κατασκευή χώρων στάθμευσης στα αστικά κέντρα). Τα προβλήματα που σχετίζονται με την κακή ποιότητα του δομημένου περιβάλλοντος συχνά συνδέονται με υποβόσκοντα κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα.

Αναγνωρίζεται ευρέως ότι οι επιτυχημένες τοπικές αρχές χρησιμοποιούν ολοκληρωμένες προσεγγίσεις στη διαχείριση του αστικού περιβάλλοντος υιοθετώντας μακροπρόθεσμα στρατηγικά σχέδια δράσης, όπου αναλύονται λεπτομερώς (βλ. παράρτημα) οι δεσμοί μεταξύ των διαφόρων πολιτικών και υποχρεώσεων, ακόμη και στα διάφορα διοικητικά επίπεδα. Οι υποχρεώσεις που επιβάλλονται σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο (π.χ. χρήση γης, θόρυβος, ποιότητα του αέρα) μπορούν να εκπληρωθούν πιο αποτελεσματικά σε τοπικό επίπεδο, εφόσον ενταχθούν σε ένα τοπικό πλαίσιο στρατηγικής διαχείρισης.

3. ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΔΡΑΣΗΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΕ

Οι τοπικές αρχές έχουν αποφασιστικό ρόλο στη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος. Η ποικιλομορφία του από άποψη ιστορική, γεωγραφική, κλιματική, διοικητική και νομική, επιβάλλει εξεύρεση εξειδικευμένων λύσεων σε τοπικό επίπεδο για το αστικό περιβάλλον. Η εφαρμογή της αρχής της επικουρικότητας, σε περίπτωση ανάληψης δράσης στο πλέον αποτελεσματικό επίπεδο, συνεπάγεται και αυτή ενέργειες σε τοπικό επίπεδο.

Ωστόσο, το αστικό περιβάλλον χρειάζεται δράση σε όλα τα επίπεδα: οι εθνικές και περιφερειακές αρχές, όπως και οι κοινοτικές, έχουν όλες το ρόλο τους.

Σε ορισμένες πόλεις έχουν δοθεί πολλές λύσεις αλλά δεν έχουν διαδοθεί ή εφαρμοσθεί αρκετά. Η ΕΕ μπορεί να υποστηρίξει τα κράτη μέλη και τις τοπικές αρχές προωθώντας τις βέλτιστες πρακτικές στην Ευρώπη, διευκολύνοντας την

ευρεία χρήση τους σε όλη την Ευρώπη και ενθαρρύνοντας την πραγματική δικτύωση και ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ πόλεων. Μπορεί να χορηγήσει χρηματοδοτική στήριξη για επενδύσεις που θα ανταποκρίνονται σε περιβαλλοντικές προτεραιότητες και να στηρίξει την ανάπτυξη ικανοτήτων με τη διάθεση κονδυλίων για την έρευνα και την εκπαίδευση, με ανάλογη καθοδήγηση και ενθάρρυνση των εθνικών συμβουλευτικών κέντρων για τα αστικά κέντρα.

Είναι ουσιαστικό τα κράτη μέλη να εκμεταλλευθούν τις ευκαιρίες που προσφέρονται σε επίπεδο ΕΕ όπως τονίζεται στην παρούσα στρατηγική προς όφελος των τοπικών αρχών. Καλούνται επίσης να υποστηρίξουν τις τοπικές αρχές στην επίτευξη των στόχων της παρούσας στρατηγικής προωθώντας την στενή συνεργασία και το συντονισμό μεταξύ των διαφόρων διοικητικών φορέων στην ανεύρεση αποτελεσματικών λύσεων για τις πόλεις και τις περιφέρειές τους.

Στις πολυάριθμες διαβουλεύσεις που πραγματοποιήθηκαν, όλοι οι αρμόδιοι παράγοντες και τα κράτη μέλη συμφώνησαν στην αξιολόγηση των αστικών περιβαλλοντικών προβλημάτων, την αναγκαιότητα ανάληψης δράσης σε όλα τα επίπεδα και στην προστιθεμένη αξία της δράσης σε επίπεδο ΕΕ. Η Επιτροπή εξέτασε διάφορες επιλογές, ακόμη και νομοθετικά μέτρα, προκειμένου να εξασφαλίσει ολοκληρωμένη διαχείριση σε τοπικό επίπεδο (βλ. αξιολόγηση των επιπτώσεων). Δεδομένης πάντως της ποικιλομορφίας των αστικών περιοχών και των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών υποχρεώσεων, καθώς και των δυσχερειών που συνδέονται με την κατάρτιση κοινών προτύπων για όλα τα θέματα του αστικού περιβάλλοντος, αποφασίστηκε ότι τα νομοθετικά μέτρα δεν είναι ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθούν οι στόχοι της παρούσας στρατηγικής. Τα περισσότερα κράτη μέλη και τοπικές αρχές υποστήριξαν την προσέγγιση αυτή, δηλώνοντας ότι χρειάζεται επιβολή δεσμευτικών υποχρεώσεων σε επίπεδο ΕΕ για την περιβαλλοντική διαχείριση και την κατάρτιση σχεδίων αστικών συγκοινωνιών.

4. ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Σκοπός των μέτρων που περιέχει η παρούσα στρατηγική είναι να συντελέσουν στην καλύτερη εφαρμογή της υπάρχουσας πολιτικής και νομοθεσίας της ΕΕ στον τομέα του περιβάλλοντος σε τοπικό επίπεδο με την υποστήριξη και την ενθάρρυνση των τοπικών αρχών να υιοθετήσουν μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση στη διαχείριση του αστικού χώρου και με την παρότρυνση προς τα κράτη μέλη να στηρίζουν τη διαδικασία αυτή και να εκμεταλλευθούν τις ευκαιρίες που προσφέρονται σε επίπεδο ΕΕ.

Η στρατηγική, εάν εφαρμοσθεί σε όλα τα επίπεδα, θα οδηγήσει εν τέλει στη βελτίωση της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντος, σε πόλεις που θα είναι ελκυστικότερες και πιο υγιεινές ως τόποι διαβίωσης, εργασίας και επένδυσης, και σε μείωση των δυσμενών περιβαλλοντικών επιπτώσεων των πόλεων στο ευρύτερο περιβάλλον, όσον αφορά παραδείγματος χάριν την κλιματική αλλαγή.

* Συμπεράσματα του Συμβουλίου της 14.10.2004.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

5. ΤΑ ΜΕΤΡΑ

Η ολοκληρωμένη προσέγγιση της περιβαλλοντικής διαχείρισης σε τοπικό επίπεδο και των μεταφορών ειδικότερα, με βάση την αποτελεσματική διαβούλευση με όλους τους αρμόδιους παράγοντες, είναι το κλειδί για την επιτυχή εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και για την επίτευξη μακρόβιων βελτιώσεων στην ποιότητα και τις επιδόσεις του περιβάλλοντος. Χρειάζεται να στηριχθούν οι τοπικές αρχές στην υιοθέτηση τέτοιων τεχνικών διαχείρισης.

5.1. Καθοδήγηση για μια ολοκληρωμένη περιβαλλοντική διαχείριση

Η υιοθέτηση ολοκληρωμένης προσέγγισης στη διαχείριση του αστικού περιβάλλοντος συντελεί στην αποφυγή τυχόν αντιθέσεων μεταξύ των πολιτικών και των πρωτοβουλιών που τίθενται σε εφαρμογή σε αστικές περιοχές και βοηθά στην διαμόρφωση μακρόπνοης θεώρησης για την ανάπτυξη της πόλης. Πέραν των εθελοντικών πρωτοβουλιών Τοπική Ατζέντα 21 και των δεσμεύσεων του Aalborg⁶, αρκετά κράτη μέλη έχουν θεσμοθετήσει ή έχουν θέσει σε λειτουργία μηχανισμούς προκειμένου να απαιτήσουν ολοκληρωμένη διαχείριση του αστικού περιβάλλοντος⁷.

Οι ολοκληρωμένες προσεγγίσεις οδηγούν σε καλύτερο σχεδιασμό και σε πιο αξιόλογα αποτελέσματα. Για την αποτελεσματική εφαρμογή μέτρων είναι καίριας σημασίας να υπάρχουν σαφώς καθορισμένοι στόχοι, αποδοχή ευθυνών, διαδικασίες παρακολούθησης της προόδου, διαβούλευση με το κοινό, επανεξέταση, έλεγχος και αναφορά. Πολλές επιτυχημένες πόλεις έχουν δημιουργήσει συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης όπως το EMAS ή το ISO 14001 για να εξασφαλίσουν την απόδοση πολιτικών στόχων και δημόσιο έλεγχο της προόδου. Οι εκστρατείες πληροφόρησης για τις βελτιώσεις που σημειώνονται είναι σημαντικές (π.χ. ευρωπαϊκή εβδομάδα κινητικότητας).

Η Επιτροπή συστήνει ιδιαίτερα στις τοπικές αρχές να προβούν στις αναγκαίες ενέργειες για να επιτύχουν πιο ολοκληρωμένη διαχείριση σε τοπικό επίπεδο και ενθαρρύνει τις εθνικές και περιφερειακές αρχές να υποστηρίξουν τη διεργασία αυτή.

Η Επιτροπή θα παρέχει τεχνική καθοδήγηση το 2006 για την ολοκληρωμένη περιβαλλοντική διαχείριση, λαμβάνοντας υπόψη τις διάφορες εμπειρίες και δίνοντας παραδείγματα ορθής πρακτικής. Θα αναφερθεί επίσης στην πλέον σχετιζόμενη περιβαλλοντική νομοθεσία της ΕΕ π.χ. τις οδηγίες για τον αέρα, το θόρυβο, το νερό, τα απόβλητα και την ενεργειακή απόδοση.

5.2. Καθοδήγηση για σχέδια βιώσιμων αστικών μεταφορών

Οι αστικές μεταφορές έχουν άμεσο αντίκτυπο στη ρύπανση του αέρα, το θόρυβο, τη συμφόρηση και τις εκπομπές CO₂ και είναι θεμελιώδους σημασίας για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις. Η κατάρτιση και η εφαρμογή σχεδίων αστικών μεταφορών είναι υποχρεωτική σε ορισμένα κράτη μέλη⁸. Ορισμένες πόλεις υιοθετούν σχέδια σε

⁶ www.aalborgplus10.dk

⁷ Βέλγιο (Φλάνδρα), Δανία, Γαλλία, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβενία: νομοθεσία· Κύπρος, Τσεχική Δημοκρατία: εξετάζουν μηχανισμούς· ΗΒ: κάποια στοιχεία.

⁸ Γαλλία, ΗΒ: νομοθεσία· Κύπρος, Τσεχική Δημοκρατία: εξετάζουν μηχανισμούς· Ιταλία: κάποια στοιχεία.

εθελοντική βάση ή προκειμένου να συμμορφωθούν με ευρωπαϊκά πρότυπα για την προστασία της ανθρώπινης υγείας (π.χ. ποιότητα του αέρα).

Ένας αποτελεσματικός σχεδιασμός των μεταφορών απαιτεί μακρόπνοη θεώρηση για να προγραμματισθεί η χρηματοδότηση υποδομής και οχημάτων, να μελετηθούν σχέδια παροχής κινήτρων με σκοπό να προωθηθούν υψηλής ποιότητας μεταφορές, ασφαλής χρήση του ποδηλάτου και της πεζοπορίας και να συντονισθεί ο σχεδιασμός της χρήσης γης σε κατάλληλα διοικητικά επίπεδα. Στο σχεδιασμό των μεταφορών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η ασφάλεια, η πρόσβαση σε εμπορεύματα και υπηρεσίες, η ατμοσφαιρική ρύπανση, ο θόρυβος, οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου και η κατανάλωση ενέργειας, η χρήση γης, να καλύπτονται οι μεταφορές επιβατών και εμπορευμάτων και να συνυπολογίζονται όλοι οι τρόποι μεταφοράς. Χρειάζονται εξειδικευμένες λύσεις, βασισμένες στον ευρύ διάλογο με το κοινό και τους αρμόδιους παράγοντες, και οι στόχοι πρέπει να ανταποκρίνονται στην κατά τόπους κατάσταση. Η Επιτροπή συστήνει ιδιαίτερα στις τοπικές αρχές να καταρτίσουν και να εφαρμόσουν σχέδια βιώσιμων αστικών μεταφορών.

Η Επιτροπή θα παρέχει τεχνική καθοδήγηση το 2006 για τις κύριες πτυχές των κύριων σχεδίων μεταφορών με βάση τις συστάσεις της ομάδας εμπειρογνομώνων του 2004⁹ και θα δώσει παραδείγματα βέλτιστης πρακτικής.

5.3. Υποστήριξη της ανταλλαγής βέλτιστης πρακτικής σε επίπεδο ΕΕ

Η βελτίωση της πρόσβασης των τοπικών αρχών στις υπάρχουσες λύσεις είναι σημαντική για να μπορέσουν να ωφεληθούν η μια από την πείρα της άλλης και για να καταλήγουν σε λύσεις προσαρμοσμένες στην ιδιαίτερη κατάσταση τους. Οι πληροφορίες πρέπει να είναι καλά διαρθρωμένες, εύκολα διαθέσιμες και πλασιωμένες από κατάλληλους εμπειρογνώμονες.

5.3.1. Έργα δικτύωσης και επίδειξης

Η ανταλλαγή πείρας μεταξύ τοπικών αρχών που χρηματοδοτείται από την Επιτροπή βάσει του 'Δικτύου Συνεργασίας'¹⁰ έδειξε ότι η από κοινού εργασία προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα σε κάθε τοπική αρχή στην ανεύρεση λύσεων με βάση την εμπειρία της και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει. Η Επιτροπή προτείνει να συνεχισθεί η στήριξη παρεμφερών δραστηριοτήτων με βάση το νέο κανονισμό LIFE+¹¹. Η πολιτική συνοχής¹² και το πρόγραμμα πλαίσιο για την έρευνα θα προσφέρουν παρόμοιες ευκαιρίες και έργα επίδειξης σε σειρά θεμάτων αστικού περιβάλλοντος.

Η Επιτροπή θα στηρίζει την ανταλλαγή ορθής πρακτικής και έργα επίδειξης σε θέματα αστικού περιβάλλοντος απευθυνόμενη σε τοπικές και περιφερειακές αρχές με αυτά τα μέσα. Τα κράτη μέλη, οι περιφερειακές και τοπικές αρχές καλούνται να εκμεταλλευθούν τις δυνατότητες αυτές.

⁹ europa.eu.int/comm/environment/urban/pdf/final_report050128.pdf

¹⁰ Απόφαση 1411/2001/ΕΚ

¹¹ COM(2004)621

¹² COM(2004)495

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

5.3.2 Δίκτυο εθνικών σημείων επαφής για θέματα αστικού περιβάλλοντος

Οι τοπικές αρχές αναφέρουν ότι έχουν δύσκολη πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με πρωτοβουλίες που είχαν ελπιδοφόρα αποτελέσματα. Τις περισσότερες φορές η ορθή πρακτική δεν αξιολογείται με ανεξάρτητο τρόπο και δεν βρίσκεται σε ένα σημείο. Η Επιτροπή συγχρηματοδοτεί με βάση το URBACT ένα πιλοτικό δίκτυο εθνικών σημείων επαφής ('European Knowledge Platform'¹³) με σκοπό την παροχή διαρθρωμένων και αξιολογημένων πληροφοριών σε κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά θέματα των αστικών περιοχών στις τοπικές αρχές που τις ζητούν.

Η Επιτροπή θα αξιολογήσει το πιλοτικό δίκτυο (στά τέλη του 2006) και θα εξετάσει εάν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κορμός για ένα "Ευρωπαϊκό πρόγραμμα πλαίσιο ανταλλαγής πείρας στην αστική ανάπτυξη" με βάση την πολιτική συνοχής που έχει προταθεί για την περίοδο 2007-2013.

5.4. Πύλη της Επιτροπής στο Διαδίκτυο για τις τοπικές αρχές

Προς το παρόν, οι ανακοινώσεις, τα πορίσματα ερευνών, οι μελέτες και οι κατευθύνσεις που αφορούν τις τοπικές αρχές διατίθενται μέσω διαφόρων ιστοτόπων της Επιτροπής, γεγονός που δυσχεραίνει τον εντοπισμό των πληροφοριών αυτών.

Στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης για τη βελτίωση της επικοινωνίας στην Ευρώπη¹⁴, η Επιτροπή διερευνά τη δημιουργία θεματικών πυλών στον ιστότοπο Europa για ορισμένους ειδικούς ενδιαφερόμενους. Μια τέτοια πύλη θα παρέχει σύνδεση με όλες τις σχετικές πληροφορίες και θα βελτιώσει τη ροή των πληροφοριών.

Η Επιτροπή θα αξιολογήσει εάν είναι σκόπιμο να δημιουργηθεί μια θεματική πύλη για τις τοπικές αρχές.

5.5. Κατάρτιση

Πολλές τοπικές αρχές δήλωσαν ότι χρειάζονται ειδικές δεξιότητες για να υιοθετηθεί ολοκληρωμένη προσέγγιση στη διαχείριση που να εμπεριέχει τη συνεργασία όλου του κλάδου και την κατάρτιση σε ειδικά θέματα περιβαλλοντικής νομοθεσίας, την πραγματική συμμετοχή του κοινού και την ενθάρρυνση στην αλλαγή συμπεριφοράς των πολιτών.

Η κατάρτιση 'πρόσωπο με πρόσωπο' με τη συμμετοχή εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών θεωρείται από τους αρμόδιους παράγοντες ως η πιο αξιολογημένη μέθοδος μάθησης. Ο προσεχής κανονισμός LIFE+ προτείνεται με σκοπό να υποστηριχθούν σε τοπικό επίπεδο οι ικανότητες συνδρομής στην εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής. Περιλαμβάνεται επίσης ανταλλαγή προγραμμάτων για τους υπαλλήλους των τοπικών αρχών.

¹³ Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εσωτερικών των Κάτω Χωρών με τη συμμετοχή 15 κρατών μελών.
¹⁴ SEC(2005)985

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Η πρόταση της Επιτροπής για το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο¹⁵ προσφέρει επίσης ευκαιρίες για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των δημοσίων διοικήσεων σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Η Επιτροπή θα χρησιμοποιήσει το νέο κανονισμό LIFE+ και άλλα μέσα προκειμένου να υποστηρίξει τις τοπικές και περιφερειακές αρχές στις προσπάθειές τους να αποκτήσουν ικανότητες σε θέματα διαχείρισης του αστικού χώρου, και ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να θέσουν σε εφαρμογή τέτοιες πρωτοβουλίες.

5.6. Αξιοποίηση άλλων κοινοτικών προγραμμάτων στήριξης

Για να επιτευχθούν οι στόχοι της στρατηγικής πρέπει να αξιοποιηθούν οι ευκαιρίες που προσφέρουν άλλες πολιτικές.

5.6.1. Πολιτική συνοχής

Οι προτάσεις της Επιτροπής για το Ταμείο Συνοχής¹⁶ και τα Διαρθρωτικά Ταμεία¹⁷ για την περίοδο 2007-2013 περιέχουν σημαντικές δυνατότητες συνδρομής στην αντιμετώπιση των κύριων περιβαλλοντικών προβλημάτων στις αστικές περιοχές (π.χ. διαχείριση αποβλήτων, επεξεργασία αστικών λυμάτων, ποιότητα του αέρα, καθαρές αστικές συγκοινωνίες, ενεργειακή απόδοση, αποκατάσταση μολυσμένης γης και ολοκληρωμένες στρατηγικές ανάπλασης αστικών περιοχών).

Η Επιτροπή ενθαρρύνει έντονα τα κράτη μέλη να εκμεταλλευθούν τις δυνατότητες αυτές προκειμένου να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα των αστικών περιοχών τους και να εστιάσουν κατάλληλα τα εθνικά στρατηγικά πλαίσια αναφοράς στις αστικές περιοχές.

5.6.2. Έρευνα

Επιτελείται ήδη μεγάλη έρευνα στην ΕΕ σε αστικά θέματα¹⁸ και οι δράσεις 5.3-5.4 θα βελτιώσουν τη διάδοσή της. Η πρόταση της Επιτροπής για το 7^ο πρόγραμμα πλαίσιο έρευνας¹⁹ ορίζει ότι η περαιτέρω έρευνα κρίνεται σκόπιμη για την καινοτόμο διαχείριση των αστικών χώρων, την ανάπλαση του ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, την αξιολόγηση του περιβαλλοντικού κινδύνου, την ενεργειακή απόδοση, τα καθαρά οχήματα και τα εναλλακτικά καύσιμα, την κινητικότητα, την ασφάλεια και την προστασία.

Η Επιτροπή θα υποστηρίξει την περαιτέρω έρευνα σε θέματα αστικού χώρου, θα επιδιώξει την ενεργό συμμετοχή των τοπικών αρχών και θα καταβάλει προσπάθειες να δημιουργηθεί και να τους διατεθεί υλικό σε πολλές γλώσσες για να διευκολυνθεί η χρήση του σε τοπικό επίπεδο.

¹⁵ COM(2004)493

¹⁶ COM(2004)494

¹⁷ COM(2004)495

¹⁸ Π.χ. 145 έργα 'Η πόλη του αύριο & πολιτιστική κληρονομιά'.

¹⁹ COM(2005)119

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

6. ΣΥΝΕΡΓΙΑ ΜΕ ΆΛΛΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Η παρούσα στρατηγική είναι πολυδιάστατη και καλύπτει πολλούς περιβαλλοντικούς τομείς και θέματα. Θα συμβάλει στην εφαρμογή των προτεραιοτήτων του 6^{ου} ΠΑΠ και άλλων περιβαλλοντικών πολιτικών, όπως επίσης και στην εφαρμογή άλλων θεματικών στρατηγικών.

Διάφορες περιβαλλοντικές πολιτικές (ποιότητα του αέρα, θόρυβος κλπ.) απαιτούν την κατάρτιση σχεδίων αντιμετώπισης. Εάν ενταχθούν τα σχέδια αυτά σε ένα τοπικό ολοκληρωμένο πλαίσιο, όπως προτείνεται με την παρούσα στρατηγική, μπορεί να αναπτυχθεί συνέργια μεταξύ πολλών πολιτικών πεδίων, η οποία θα αποφέρει καλύτερα αποτελέσματα, τόσο στο περιβάλλον όσο και στην ποιότητα ζωής γενικότερα στις αστικές περιοχές.

6.1. Κλιματική αλλαγή

Οι αστικές περιοχές έχουν σημαντικό ρόλο να διαδραματίσουν και στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και στο μετριασμό των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

Οι αστικές περιοχές είναι ευάλωτες στις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής όπως οι πλημμύρες, τα κύματα καύσωνα, η συχνότερη και σοβαρότερη έλλειψη νερού. Τα σχέδια ολοκληρωμένης διαχείρισης του αστικού χώρου πρέπει να περιλαμβάνουν μέτρα για τον περιορισμό των **περιβαλλοντικών κινδύνων** έτσι ώστε οι αστικές περιοχές να τις διαχειρισθούν καλύτερα.

Κύρια πεδία για τις τοπικές αρχές στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου είναι οι μεταφορές και η δόμηση.

Η ευρύτερη εφαρμογή των **σχεδίων βιώσιμων αστικών μεταφορών** και ταυτόχρονα των ειδικών μέτρων για την προώθηση των ενεργειακά αποδοτικών οχημάτων με χαμηλές εκπομπές CO₂ θα βοηθήσουν στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου σε τοπικό επίπεδο.

Η **βιώσιμη δόμηση** βελτιώνει την ενεργειακή απόδοση και επιφέρει αντίστοιχα μείωση των εκπομπών CO₂. Οι τοπικές αρχές μπορούν να προωθήσουν τέτοιες μεθόδους αυξάνοντας την ευαισθητοποίηση, καταρτίζοντας και επιβάλλοντας πρότυπα όπου είναι δυνατόν και υιοθετώντας βέλτιστες πρακτικές για τα δικά τους κτίρια και για τα κτίρια τα οποία παραχωρούν μέσω οικολογικών δημόσιων συμβάσεων. Στο πλαίσιο αυτό, η ανακαίνιση των υπαρχόντων κτιρίων είναι μεγάλης σημασίας. Η Επιτροπή ενθαρρύνει σθεναρά τα κράτη μέλη, τις περιφερειακές και τις τοπικές αρχές να εκπονήσουν προγράμματα για να προωθήσουν τη βιώσιμη δόμηση στις πόλεις τους.

Για να προωθηθεί η ενεργειακή απόδοση και η χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από τους τοπικούς και τους περιφερειακούς παράγοντες, η Επιτροπή θα συνεχίσει επίσης, στηρίζοντας την **ενεργειακή της πολιτική**, τη χρήση του

προγράμματος Ευφυούς ενέργειας για την Ευρώπη²⁰. Το Πράσινο Βιβλίο για την ενεργειακή απόδοση²¹ θέτει το ερώτημα εάν η οδηγία για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων²² πρέπει να επεκταθεί και στα μικρότερα κτίρια που ανακαινίζονται.

Για να καταστεί δυνατή η **σύγκριση μεταξύ κτιρίων** ανά την Ευρώπη και για να ενθαρρυνθεί η **ανταλλαγή βέλτιστης πρακτικής**, η Επιτροπή έχει αναθέσει στον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Τυποποίησης (CEN) να αναπτύξει μεθόδους με τις οποίες να εκτιμώνται οι ολοκληρωμένες περιβαλλοντικές επιδόσεις των κτιρίων (πέραν της ενεργειακής απόδοσης)²³.

6.2. Φύση και βιοποικιλότητα

Ο βιώσιμος πολεοδομικός σχεδιασμός (κατάλληλος σχεδιασμός της χρήσης γης) θα βοηθήσει στην αναστολή της άναρχης δόμησης και της απώλειας φυσικών ενδιαιτημάτων και της βιοποικιλότητας. Η ολοκληρωμένη διαχείριση του αστικού περιβάλλοντος πρέπει να επικεντρωθεί σε πολιτικές βιώσιμης χρήσης γης, με τις οποίες θα αποφευχθεί η άναρχη δόμηση και θα μειωθεί η στεγανοποίηση του εδάφους, να περιλαμβάνει προώθηση της αστικής βιοποικιλότητας και να εντείνει την ευαισθητοποίηση των πολιτών στις πόλεις.

Η θεματική στρατηγική για την **προστασία του εδάφους**, η οποία είναι υπό εκπόνηση, θα πραγματοποιείται κατά πάσα πιθανότητα την αποκατάσταση και την εκ νέου χρήση των βιομηχανικών περιοχών, καθώς και τον χωροταξικό σχεδιασμό με τον οποίο θα εξοικονομείται χώρος με σκοπό την ελάττωση της στεγανοποίησης του εδάφους και την εξασφάλιση ορθολογικής χρήσης της γης.

6.3. Περιβάλλον και ποιότητα ζωής

Τα σχέδια βιώσιμων αστικών μεταφορών θα βοηθήσουν στη μείωση της ρύπανσης του αέρα και της ηχορύπανσης και θα ενθαρρύνουν τη χρήση του ποδηλάτου και την πεζοπορία που έχουν θετική επίδραση στην **υγεία** και στην καταπολέμηση της παχυσαρκίας. Οι μέθοδοι βιώσιμης δόμησης θα συντελέσουν στην προώθηση της άνεσης, της ασφάλειας, της προσβασιμότητας και θα μετριάσουν τις επιπτώσεις που έχει στην υγεία η ρύπανση του αέρα εντός και εκτός των κτιρίων, ιδίως από τα αιωρούμενα σωματίδια που προέρχονται από τα συστήματα θέρμανσης.

Η υπάρχουσα νομοθεσία για την **ποιότητα του αέρα**²⁴ απαιτεί την κατάρτιση σχεδίων όταν παρατηρείται ή επίκειται υπέρβαση των οριακών τιμών. Αυτό παρατηρείται σε πολλές πόλεις, και ισχύει ιδίως για τα αιωρούμενα σωματίδια (PM₁₀) που εκπέμπονται κυρίως από την κίνηση των οχημάτων και τις εγκαταστάσεις καύσης. Στο πλαίσιο της θεματικής στρατηγικής της για τη ρύπανση του αέρα²⁵, η Επιτροπή θα εξετάσει στόχους και μέτρα²⁶ που θα αποβλέπουν στον

²⁰ Ενεργειακή απόδοση των κτιρίων και της βιομηχανίας (SAVE), θερμοηλεκτρικοί σταθμοί, νέες και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας για την παραγωγή ηλεκτρισμού, θερμότητας, βιοκαυσίμων (ALTENER), ενεργειακές πτυχές των μεταφορών (STEER).

²¹ COM(2005)265

²² Οδηγία 2002/91/EK

²³ Εντολή προς τη CEN M/350

²⁴ europa.eu.int/comm/environment/air/ambient.htm

²⁵ COM(2005)446

²⁶ Τα μέτρα αυτά θα αξιολογηθούν ως προς τις επιπτώσεις τους.

έλεγχο της ρύπανσης από τα αιωρούμενα σωματίδια και το όζον, καθώς και τα κοινοτικά μέτρα για τις μεταφορές, τα νέα οχήματα και τις μικρές μονάδες καύσης. Η επίτευξη των κοινοτικών στόχων για την ποιότητα του αέρα απαιτεί ολοκληρωμένη αντιμετώπιση στην οποία θα συμμετέχουν οι δημοτικές αρχές. Τα σχέδια βιώσιμων αστικών μεταφορών και η πιο ολοκληρωμένη διαχείριση του αστικού χώρου, συμπεριλαμβανομένης της αστικής θέρμανσης, θα μπορούσαν να βοηθήσουν τις πόλεις να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις αυτές.

Οι **μεταφορές** διαδραματίζουν καίριο ρόλο στην κλιματική αλλαγή, την ποιότητα του αέρα και την αειφόρο ανάπτυξη. Η Επιτροπή θα εξετάσει ευρύ φάσμα δράσεων που θα αφορούν επίσης τα πρότυπα των νέων οχημάτων (EURO 5, EURO VI) με σκοπό τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, θα ερευνήσει με ποια μέτρα θα προωθηθεί ευρύτερα η χρήση της διαφοροποιημένης χρέωσης σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές και ο καθορισμός περιοχών με χαμηλές εκπομπές όπου θα επιβάλλονται περιορισμοί για τις ρυπαγόνους μεταφορές. Η Επιτροπή ενέκρινε πρόσφατα πρόταση οδηγίας για την προμήθεια των δημοσίων αρχών με καθαρά οχήματα²⁷.

Κατά την επανεξέταση της κοινής πολιτικής μεταφορών²⁸ η Επιτροπή θα διερευνήσει επίσης εάν απαιτείται περαιτέρω δράση στο πεδίο των αστικών συγκοινωνιών, και πιο συγκεκριμένα θα ερευνήσει το ρόλο των ιδιωτικών αυτοκινήτων στις πόλεις και με ποια μέσα θα βελτιωθεί η ποιότητα των συγκοινωνιών.

Η Επιτροπή προτίθεται να συνεχίσει τη χρηματοδότηση της πρωτοβουλίας CIVITAS²⁹, η οποία βοηθά τις πόλεις να επιτύχουν στροφή από τις οδικές μεταφορές προς άλλους τρόπους μεταφοράς, να προωθήσουν τη χρήση καθαρότερων οχημάτων και να αντιμετωπίσουν την κυκλοφοριακή συμφόρηση. Με την CIVITAS στηρίζεται επίσης η κατάρτιση, η ανταλλαγή πληροφοριών και η αξιοποίηση των αποτελεσμάτων.

Η χαρτογράφηση των σημείων θορύβου και η κατάρτιση σχεδίων για την αντιμετώπιση του **περιβαλλοντικού θορύβου** απαιτείται από την κοινοτική νομοθεσία³⁰ με σκοπό τη μείωση του θορύβου στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου η έκθεση σε υψηλές ηχοστάθμες μπορεί να οδηγήσει σε επιζήμια αποτελέσματα στην ανθρώπινη υγεία, και την προστασία των ήσυχων περιοχών από την αύξηση του θορύβου. Τα σχέδια βιώσιμων αστικών μεταφορών θα συντελέσουν στην επίτευξη συμμόρφωσης προς τις απαιτήσεις αυτές με τον προσδιορισμό των μέτρων που θα αφορούν τη διαχείριση του θορύβου από τις αστικές μεταφορές.

6.4. Βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων

Η θεματική στρατηγική για τη βιώσιμη χρήση των φυσικών πόρων³¹ θα αναδείξει τη σημασία που έχει η χρήση των φυσικών πόρων με αποτελεσματικό τρόπο που μειώνει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Η βελτιωμένη διαχείριση του αστικού

²⁷ COM(2005)634
²⁸ COM(2001)370
²⁹ www.civitas-initiative.org
³⁰ Οδηγία 2002/49/EK
³¹ COM(2005)670

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

χώρου μπορεί να μετριάσει τις επιπτώσεις από την καθημερινή χρήση πόρων όπως η ενέργεια και το νερό. Η αποτροπή της άναρχης δόμησης μέσω της υψηλής πυκνότητας και της μικτής χρήσης των κτιρίων στις δομημένες περιοχές προσφέρει περιβαλλοντικά πλεονεκτήματα στη χρήση γης, τις μεταφορές και τη θέρμανση συντελώντας σε χαμηλότερη κατά κεφαλήν χρήση των πόρων.

Η προτεινόμενη οδηγία με βάση τη θεματική στρατηγική για την **πρόληψη παραγωγής αποβλήτων και την ανακύκλωσή τους**³² καθιστά σαφές ότι τα κράτη μέλη υποχρεούνται να καταρτίσουν προγράμματα πρόληψης παραγωγής αποβλήτων στο πιο ενδεδειγμένο γεωγραφικό επίπεδο. Η ολοκληρωμένη περιβαλλοντική διαχείριση του αστικού χώρου πρέπει να καλύπτει τα τοπικά μέτρα πρόληψης παραγωγής αποβλήτων.

7. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΓΝΩΣΤΙΚΟΥ ΥΠΟΒΑΘΡΟΥ – ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ

Για να παρακολουθείται καθημερινά η αποτελεσματικότητα της παρούσας στρατηγικής χρειάζονται προσβάσιμα δεδομένα για τις αστικές περιοχές. Η Επιτροπή, με τη βοήθεια του ΕΟΧ και σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη, θα εργασθεί για τη βελτίωση των ευρωπαϊκών δεδομένων που αφορούν θέματα του αστικού περιβάλλοντος χωρίς να επιβαρυνθούν οι εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές, έτσι ώστε να αξιολογηθούν διαχρονικά οι περιβαλλοντικές επιδόσεις των ευρωπαϊκών αστικών περιοχών. Αυτό θα πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο της INSPIRE (Υποδομή χωρικών πληροφοριών στην Ευρώπη) και σε σύνδεση με τις πρωτοβουλίες GEO³³ και GMES (Παγκόσμια Παρακολούθηση του Περιβάλλοντος και της Ασφάλειας)³⁴.

Η Επιτροπή θα προβεί σε νέο αστικό έλεγχο το 2006 και θα δημοσιεύσει έκθεση το 2006 με βάση δείκτες των συνθηκών διαβίωσης σε συγκεκριμένες πόλεις της ΕΕ, η οποία θα καλύπτει οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές πτυχές.

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η δημιουργία αστικών περιοχών υψηλής ποιότητας απαιτεί μεγάλη συνέργια μεταξύ των διαφόρων πολιτικών και πρωτοβουλιών και καλύτερη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων επιπέδων διοίκησης. Τα κράτη μέλη έχουν την ευθύνη να βοηθήσουν τις περιφερειακές και τοπικές αρχές να βελτιώσουν τις επιδόσεις τους στις πόλεις της χώρας τους. Τα μέτρα στήριξης που προβλέπονται στην παρούσα στρατηγική αναμένεται ότι θα συνδράμουν τις τοπικές αρχές και άλλους παράγοντες στον προσδιορισμό των ενεργειών που θα κρίνουν κατάλληλες στις ιδιαίτερες συνθήκες τους και ότι θα συντελέσουν στην αξιοποίηση της ανταλλαγής πληροφοριών σε όλη την ΕΕ. Θα μπορούσαν επίσης να βοηθήσουν στην προώθηση της ορθής πρακτικής σε θέματα διαχείρισης του αστικού περιβάλλοντος εκτός ΕΕ (π.χ. στην πρωτοβουλία 'Πράσινη Πόλη'³⁵ του περιβαλλοντικού προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών).

³² COM(2005)667

³³ Ομάδα Γεωσκοπησης

³⁴ COM(2004)65

³⁵ www.wed2005.org

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Τα κράτη μέλη, οι τοπικές και οι περιφερειακές αρχές και άλλοι παράγοντες θα κληθούν να υποβάλλουν τις απόψεις τους σχετικά με τις επιπτώσεις των μέτρων της παρούσας στρατηγικής σε τακτική βάση, καθώς και κατά την ευρύτερη διαβούλευση που θα πραγματοποιηθεί το 2009. Οι απόψεις αυτές μαζί με τα διαθέσιμα δεδομένα σχετικά με τις περιβαλλοντικές επιδόσεις των αστικών κέντρων θα εκτιμηθούν επ' ευκαιρία της επανεξέτασης του 6^{ου} ΠΔΠ το 2010, κατά την οποία θα κριθεί εάν χρειάζονται περαιτέρω μέτρα.

EL

13

EL

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ANNEX

- Examples -

Integrated environmental management - Copenhagen

Under Danish law, the city of Copenhagen adopted a Local Agenda 21 strategy. Together with several other more specific strategies for different sectors (e.g. traffic, waste, CO₂, risks) and Copenhagen's own environmental management system for the entire city (called 'Dogme 2000'), these constitute Copenhagen's integrated approach to the management of the city's environment.

The Local Agenda 21 Strategy is not yet fully implemented, but noticeable improvements are reported by the city authority in many environmental challenges including air quality, greenhouse gas emissions, energy use, ecological footprint, recycling and the number of buildings constructed using sustainable construction methods and techniques. The Copenhagen authority also believes that there has been an increase in the city's competitive advantage as a result, since the city can present its environmental policies and projects to companies interested in relocating there. Properties near to the now cleaner bathing water have seen their rental value rise. Work with ethnic minorities on developing solutions to environmental issues has led to greater social inclusion of these communities and better community relations with the city authority. The authority itself is more efficient at planning and managing the urban environment and the level of staff awareness of environmental issues is higher than before.

Sustainable Urban Transport Planning - Nantes

The 'Plan de déplacements urbains' (PDU) of the Nantes conurbation (24 municipalities and 569 000 inhabitants) was adopted in 2000 under French law.

The law set ambitious targets for controlling private car traffic demand (target: a reduction to 50% of all journeys by 2010 from 62% in 2002) and reducing its related emissions (noise, CO₂, air pollutants) by developing efficient and clean collective transport systems, managing parking supply and fees, promoting intensive use of cycling and supporting development of travel plans by businesses and public institutions. To date, a 6-7% annual increase in demand for transport has been recorded.

The main actions implemented in the PDU are:

- * complete renewal of the bus fleet (150 vehicles) with natural gas buses which will make it one of the cleanest urban bus fleets in Europe.
- * funding dedicated extensions of the public transport network (tramway, bus, tram-bus and rail infrastructures) and increasing frequency, accessibility, coordination with other modes and operating hours.
- * integrated public transport pricing and ticketing for all collective transport networks.
- * voluntary development of travel plans in cooperation with the major employers of the conurbation (13 to date are signed).
- * extension and improvement of the cycling network (300km to date) and development of cycle hire services.
- * integrated parking policy favouring residents, short duration parking for visitors, supervision of parking areas, development of Park and Ride areas (2,500 parking places) close to major railway stations, parking spaces dedicated to bicycles.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Ο Χάρτης της Λειψίας για τις βιώσιμες αστικές πόλεις (2007)

(<http://courses.arch.ntua.gr/fsr/136568/XARTHS%20LEICIAS%20GIA%20TIS%20BIVSIMES%20EYRVPAIKES%20POLEIS.pdf>)

Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΛΕΙΨΙΑΣ για τις βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις

Σχετική απόφαση ελήφθη με την ευκαιρία της άτυπης υπουργικής συνάντησης σχετικά με την Αστική Ανάπτυξη και την Εδαφική Συνοχή που πραγματοποιήθηκε στη Λειψία στις 24/25 Μαΐου 2007

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

Ο «ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΛΕΙΨΙΑΣ για τις Βιώσιμες Ευρωπαϊκές Πόλεις» είναι ένα έγγραφο των κρατών μελών το οποίο καταρτίστηκε με την ευρεία και διαφανή συμμετοχή των ευρωπαϊκών ενδιαφερομένων φορέων. Έχοντας επίγνωση των προκλήσεων και ευκαιριών καθώς και των διαφορετικών ιστορικών, οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών υποβάθρων των ευρωπαϊκών πόλεων, οι αρμόδιοι για την Αστική Ανάπτυξη Υπουργοί συμφωνούν ως προς ορισμένες κοινές αρχές και στρατηγικές για την πολιτική αστικής ανάπτυξης. Οι Υπουργοί αναλαμβάνουν τις εξής δεσμεύσεις:

- να προωθήσουν πολιτική δημόσια συζήτηση στις χώρες τους σχετικά με το πώς θα ενσωματωθούν οι αρχές και στρατηγικές του Χάρτη της Λειψίας για τις βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις στις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αναπτυξιακές πολιτικές,
- να χρησιμοποιήσουν το μέσο της ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης και τη σχετική διακυβέρνηση για την εφαρμογή του και, προς το σκοπό αυτό, να θεσπίσουν το απαραίτητο πλαίσιο σε εθνικό επίπεδο και
- να προωθήσουν την καθιέρωση μιας ισορροπημένης εδαφικής οργάνωσης με βάση μια ευρωπαϊκή πολυκεντρική αστική διάρθρωση.

Οι Υπουργοί ευχαριστούν τη Γερμανική Προεδρία διότι κατήρτισε την έκθεση "Integrated urban development as a prerequisite for successful urban sustainability" (Η ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη ως προϋπόθεση για επιτυχή αστική βιωσιμότητα) και τις μελέτες "Strategies for upgrading the physical environment in deprived urban areas" (Στρατηγικές για την αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος στις μειονεκτικές αστικές περιοχές), "Strengthening the local economy and local labour market policy in deprived urban areas" (Ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και της τοπικής πολιτικής αγοράς της εργασίας στις μειονεκτικές αστικές περιοχές), "Proactive education and training policies on children and young people in deprived urban areas" (Προορακτικές πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης για τα παιδιά και τους νέους στις μειονεκτικές αστικές περιοχές) και "Sustainable urban transport and deprived urban areas" (Οι βιώσιμες αστικές μεταφορές και οι μειονεκτικές αστικές περιοχές) με τα αντίστοιχα παραδείγματα ορθών πρακτικών στην Ευρώπη. Οι μελέτες αυτές θα βοηθήσουν τις πόλεις όλων των μεγεθών για την αποτελεσματική εφαρμογή των αρχών και στρατηγικών που παρατίθενται στο Χάρτη της Λειψίας για τις βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις.

Οι Υπουργοί δηλώνουν:

Εμείς, οι αρμόδιοι για την Αστική Ανάπτυξη Υπουργοί των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θεωρούμε ότι οι ευρωπαϊκές πόλεις όλων των μεγεθών που εξελίχθηκαν στην πορεία της ιστορίας

CDR 163/2007 – ΑΓ/ββ

...

EL

- 2 -

αποτελούν πολύτιμα και αναντικατάστατα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά στοιχεία ενεργητικού.

Με στόχο την προστασία, την ενίσχυση και την περαιτέρω ανάπτυξη των πόλεών μας, υποστηρίζουμε σταθερά τη Στρατηγική Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ε.Ε., που βασίζεται στο Πρόγραμμα Δράσης της Λύλλης, στο "Αστικό κεκτημένο" του Ρότερνταμ και στη Συμφωνία του Μπρίστολ. Στα πλαίσια αυτά, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη όλες οι διαστάσεις της βιώσιμης ανάπτυξης παράλληλα και με το ίδιο βάρος. Στις διαστάσεις αυτές συμπεριλαμβάνεται η οικονομική ευημερία, η κοινωνική ισορροπία και το υγιές περιβάλλον. Συγχρόνως, θα πρέπει να δοθεί προσοχή στις πολιτισμικές πτυχές και στις πτυχές της υγείας. Προς τούτο θα πρέπει να αποδοθεί η δέουσα σημασία στη θεσμική ικανότητα των κρατών μελών.

Οι πόλεις μας έχουν μοναδικά πολιτισμικά και αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά, ισχυρές δυνάμεις κοινωνικής ένταξης και εξαιρετικές δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης. Είναι κέντρα γνώσεων και πηγές ανάπτυξης και καινοτομίας. Συγχρόνως, ωστόσο, αντιμετωπίζουν δημογραφικά προβλήματα καθώς και προβλήματα που συνδέονται με την κοινωνική ανισότητα, τον αποκλεισμό ορισμένων ομάδων πληθυσμού και την έλλειψη προσιτών και κατάλληλων κατοικιών καθώς και με το περιβάλλον. Τελικά, οι πόλεις δεν θα μπορέσουν να επιτελέσουν το έργο τους ως μοχλοί κοινωνικής προόδου και οικονομικής ανάπτυξης, όπως προβλέπεται στα πλαίσια της στρατηγικής της Λισσαβώνας παρά μόνο εάν επιτύχουμε να διατηρήσουμε την κοινωνική ισορροπία εντός των πόλεων και μεταξύ των πόλεων, εξασφαλίζοντας την πολιτισμική τους πολυμορφία και υψηλά ποιοτικά κριτήρια στους τομείς της πολεοδομίας, της αρχιτεκτονικής και του περιβάλλοντος.

Χρειαζόμαστε ολοένα περισσότερο συνολικές στρατηγικές καθώς και την ανάληψη συντονισμένης δράσης από όλα τα άτομα και αρχές που συμμετέχουν στη διεργασία αστικής ανάπτυξης πέρα από τα σύνορα των επιμέρους πόλεων. Κάθε επίπεδο διακυβέρνησης - τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό - έχει ευθύνη σε ότι αφορά το μέλλον των πόλεών μας. Για να καταστεί πραγματικά αποτελεσματική η εν λόγω πολυεπίπεδη διακυβέρνηση, πρέπει να βελτιώσουμε το συντονισμό των πεδίων τομεακής πολιτικής και να αναπτύξουμε μια νέα αίσθηση ευθύνης για την πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης. Πρέπει επίσης να εξασφαλιστεί ότι όσοι συμβάλλουν στη διαμόρφωση των πολιτικών αυτών σε όλα τα επίπεδα θα διαθέτουν τις γενικές και διεπαγγελματικές δεξιότητες και γνώσεις που απαιτούνται για να αναπτυχθούν οι πόλεις ως βιώσιμες κοινότητες.

Εκφράζουμε μεγάλη ικανοποίηση για τις δηλώσεις και συστάσεις που περιλαμβάνονται στο Εδαφικό Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για τις εργασίες των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων που προωθούν μια ολοκληρωμένη αντίληψη των αστικών θεμάτων. Αναγνωρίζουμε τις Δεσμεύσεις του Aalborg ως πολύτιμη συμβολή στη στρατηγική και συντονισμένη δράση σε τοπικό επίπεδο καθώς και τα πορίσματα του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Αρχιτεκτονικών Πολιτικών σχετικά με την Κατασκευαστική Αντίληψη της 27ης Απριλίου 2007. Λαμβάνουμε υπό σημείωση τον Ευρωπαϊκό Χάρτη «Δίκτυο πόλεων ζωτικής σημασίας».

Συνιστούμε:

- I. Να γίνεται μεγαλύτερη χρήση των προσεγγίσεων της πολιτικής ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης

CDR 163/2007 – ΑΓ/ββ

.../...

Κατά τη γνώμη μας, πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης σημαίνει ταυτόχρονη και ενδεδειγμένη συνεκτίμηση των ανησυχιών και συμφερόντων που συνδέονται με την αστική ανάπτυξη. Η πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης είναι μια διεργασία στα πλαίσια της οποίας συντονίζονται οι χωροταξικές, τομεακές και χρονικές πτυχές των βασικών πεδίων αστικής πολιτικής. Βασική σημασία έχει η συμμετοχή των οικονομικών παραγόντων, των ενδιαφερόμενων φορέων και του ευρύτερου κοινού. Η πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης αποτελεί βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή της Στρατηγικής Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ε.Ε.. Η εφαρμογή της είναι ένα έργο ευρωπαϊκής κλίμακας το οποίο, εστώσο, πρέπει να λάβει υπόψη τόσο τις τοπικές συνθήκες και ανάγκες όσο και την αρχή της επικουρικότητας.

Ο συμβιβασμός των συμφερόντων, αν διευκολύνεται από μια πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, σινιστά βιώσιμη βάση για την επίτευξη συνάνεισης μεταξύ του κράτος, των πόλεων, των πολιτών και των οικονομικών παραγόντων. Με την από κοινού αξιοποίηση των γνώσεων και των χρηματοοικονομικών πόρων, μπορούν να χρησιμοποιηθούν πιο αποδοτικά τα ανεπαρκή δημόσια κεφάλαια. Οι δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις θα συντονιστούν καλύτερα. Στην πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης συμμετέχουν παράγοντες εκτός της διοίκησης, ενώ οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση του άμεσου περιβάλλοντος στο οποίο ζουν. Συγχρόνως, τα μέτρα αυτά μπορούν να παράσχουν μεγαλύτερη ασφάλεια σε ό,τι αφορά τον προγραμματισμό και τις επενδύσεις.

Συνιστούμε να εξετάσουν οι ευρωπαϊκές πόλεις το ενδεχόμενο κατάρτισης προγραμμάτων ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης για την πόλη ως σύνολο. Τα εν λόγω μέσα προγραμματισμού με σκοπό την εφαρμογή θα πρέπει:

- να περιγράφουν τα δυνατά και αδύνατα σημεία των πόλεων και των συνοικιών με βάση την ανάλυση της επικρατούσας κατάστασης.
- να προσδιορίζουν συνεκτικούς αναπτυξιακούς στόχους για την αστική περιοχή και να αναπτύσσουν ένα όραμα για την πόλη.
- να συντονίζουν τα διάφορα συνοικιακά, τομεακά και τεχνικά σχέδια και πολιτικές και να εξασφαλίζουν ότι οι προγραμματισμένες επενδύσεις θα συμβάλλουν στην προώθηση μιας ισορροπημένης ανάπτυξης της αστικής περιοχής.
- να συντονίζουν και να εστιάζουν χωροταξικά τη χρήση πόρων από τους παράγοντες του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και
- να συντονίζονται σε τοπικό επίπεδο και σε επίπεδο πόλης-περιφέρειας και να συμμετέχουν σε αυτά πολίτες και άλλοι εταίροι που μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στη διαμόρφωση της μελλοντικής οικονομικής, κοινωνικής, πολιτισμικής και περιβαλλοντικής φυσιογνωμίας κάθε περιοχής.

Θα πρέπει να ενισχυθεί ο συντονισμός σε τοπικό επίπεδο και σε επίπεδο πόλης-περιφέρειας. Ο στόχος είναι να υπάρξει εταιρική σχέση ισότητας μεταξύ των πόλεων και των αγροτικών περιοχών

καθώς και μεταξύ των μικρών, μεσαίων και μεγάλων πόλεων και των πόλεων εντός των πόλεων-περιφερειών και των μητροπολιτικών περιοχών. Πρέπει να πάψουμε να αντιμετωπίζουμε τα ζητήματα και αποφάσεις που συνδέονται με την πολιτική αστικής ανάπτυξης μεμονωμένα στο επίπεδο της κάθε πόλης. Οι πόλεις μας πρέπει να είναι εστιακά σημεία ανάπτυξης πόλης-περιφέρειας και να αναλαμβάνουν ευθύνη σε ό,τι αφορά την εδαφική συνοχή. Θα ήταν λοιπόν χρήσιμο να δικτυωθούν στενότερα οι πόλεις μας μεταξύ τους σε Ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης μας παρέχει μια σειρά μέσων που έχουν ήδη αποδείξει την αξία τους σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη σύγχρονων, συνεργατικών και αποτελεσματικών διαρθρώσεων διακυβέρνησης, οι οποίες και είναι απαραίτητες για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των Ευρωπαϊκών πόλεων. Διευκολύνουν τον έγκαιρο επωφελή συντονισμό του στεγαστικού και οικονομικού τομέα και των τομέων των υποδομών και των υπηρεσιών με τη συνεκτίμηση, μεταξύ άλλων, του αντίκτυπου των υφιστάμενων τάσεων γήρανσης και μετανάστευσης και των συνθηκών ενεργειακής πολιτικής.

Εντός του πεδίου εφαρμογής μιας πολιτικής ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, θεωρούμε ότι ζωτική σημασία για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των Ευρωπαϊκών πόλεων έχουν οι ακόλουθες στρατηγικές δράσης:

Δημιουργία και εξασφάλιση δημόσιων χώρων υψηλής ποιότητας

Η ποιότητα των δημόσιων χώρων, τα τεχνητά αστικά τοπία και η αρχιτεκτονική και η αστική ανάπτυξη διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις συνθήκες διαβίωσης των αστικών πληθυσμών. Ως ήπιοι παράγοντες θέσης, έχουν μεγάλη σημασία για την προσέλκυση επιχειρήσεων της βιομηχανίας της γνώσης, εξειδικευμένου και δημιουργικού εργατικού δυναμικού και τουρισμού. Επομένως, η αλληλεπίδραση της αρχιτεκτονικής, του σχεδιασμού των υποδομών και της πολεοδομίας πρέπει να αυξηθεί προκειμένου να δημιουργηθούν ελκυστικοί δημόσιοι χώροι προσανατολισμένοι προς το χρήστη και να επιτευχθούν υψηλά πρότυπα σε ό,τι αφορά το περιβάλλον διαβίωσης, δηλ. μια "Baukultur" (κατασκευαστική αντίληψη). Ο όρος Baukultur πρέπει να νοηθεί υπό την ευρύτερη δυνατή έννοια, δηλ. ως το σύνολο των πολιτισμικών, οικονομικών, τεχνολογικών, κοινωνικών και οικολογικών πτυχών που επηρεάζουν την ποιότητα και τη διαδικασία του σχεδιασμού και της κατασκευής. Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή δεν πρέπει να περιοριστεί στους δημόσιους χώρους. Παρόμοια Baukultur χρειάζεται για την πόλη ως σύνολο και για τον περιβάλλοντα χώρο. Τόσο οι πόλεις όσο και η κυβέρνηση πρέπει να κάνουν αισθητή την επιρροή τους. Τούτο είναι ιδιαίτερα σημαντικό για τη διαφύλαξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. Πρέπει να διατηρηθούν τα ιστορικά κτίρια, οι δημόσιοι χώροι και η αστική και αρχιτεκτονική τους αξία.

Η δημιουργία και διατήρηση λειτουργικών και ορθά σχεδιασμένων αστικών χώρων, υποδομών και υπηρεσιών είναι ένα έργο στο οποίο θα πρέπει να αποδυνθούν από κοινού το κράτος, οι τοπικές και περιφερειακές αρχές, καθώς και οι πολίτες και οι επιχειρήσεις.

Εκσυγχρονισμός των δικτύων υποδομών και αύξηση της ενεργειακής απόδοσης

Βασική συμβολή στην ποιότητα ζωής, στην ποιότητα της χωροθέτησης και στην ποιότητα του περιβάλλοντος μπορεί να έχει η ύπαρξη βιώσιμων, προσβάσιμων και οικονομικά προσιτών αστικών

μεταφορών με συντονισμένες συνδέσεις με τα δίκτυα μεταφορών της πόλης-περιφέρειας. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στη διαχείριση της κυκλοφορίας και στη διασύνδεση των τρόπων μεταφοράς, συμπεριλαμβανομένης της υποδομής για ποδηλάτες και πεζούς. Οι αστικές μεταφορές πρέπει να συμβιβάζονται με τις διάφορες ανάγκες στέγασης, τις περιοχές εργασίας, το περιβάλλον και τους δημόσιους χώρους.

Η τεχνική υποδομή, και ιδιαίτερα η υδροδότηση, η επεξεργασία λυμάτων και τα άλλα δίκτυα παροχών, πρέπει να βελτιωθούν σε πρώιμο στάδιο και να προσαρμοστούν στις μεταβαλλόμενες ανάγκες προκειμένου να καλυφθούν οι μελλοντικές απαιτήσεις σε ό,τι αφορά την υψηλής ποιότητας διαβίωση στις αστικές περιοχές.

Βασικές προϋποθέσεις για βιώσιμες υπηρεσίες κοινής ωφέλειας είναι η ενεργειακή απόδοση και η οικονομική χρήση των φυσικών πόρων και η οικονομική αποτελεσματικότητα στην εκμετάλλευσή τους. Η ενεργειακή απόδοση των κτιρίων πρέπει να αυξηθεί. Η ανακαίνιση των υφιστάμενων κατοικιών μπορεί να έχει σημαντική επίδραση στην ενεργειακή απόδοση και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων τους. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στα προκατασκευασμένα, παλαιά και κακής ποιότητας κτίρια. Η ύπαρξη βελτιστοποιημένων και αποδοτικών δικτύων υποδομών και ενεργειακά αποδοτικών κτιρίων θα επιφέρει μείωση των δαπανών τόσο για τις επιχειρήσεις όσο και για τους κατοίκους.

Σημαντική βάση για την αποδοτική και βιώσιμη χρήση των πόρων είναι να υπάρχει συμπαγές δίκτυο οικιών. Τούτο μπορεί να εξασφαλιστεί με το χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό, ο οποίος αποτρέπει την άτακτη εξάπλωση της αστικής περιοχής με τον ισχυρό έλεγχο της παροχής γης και της ανάπτυξης με γνώμονα την κερδοσκοπία. Ιδιαίτερα βιώσιμη έχει αποδειχθεί στις αστικές συνοικίες η στρατηγική της ανάμειξης των χρήσεων για σκοπούς στέγασης, απασχόλησης, εκπαίδευσης, παροχών και ψυχαγωγίας.

Οι πόλεις πρέπει να συμβάλλουν στην εξασφάλιση και προαγωγή της ποιότητας ζωής των κατοίκων τους και να προσελκύουν την εγκατάσταση επιχειρήσεων με τη χρήση προηγμένων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, των κοινωνικών υπηρεσιών, της υγείας, της ασφάλειας και προστασίας, καθώς και ως μέσα βελτίωσης της αστικής διακυβέρνησης.

Οι πόλεις μας πρέπει επίσης να μπορούν να προσαρμοστούν στην απειλή που αντιπροσωπεύει η κλιματική αλλαγή. Η ορθά σχεδιασμένη και προγραμματισμένη αστική ανάπτυξη μπορεί να εξασφαλίσει έναν τρόπο αντιμετώπισης του θέματος της ανάπτυξης με χαμηλή χρήση άνθρακα, να βελτιώσει την ποιότητα του περιβάλλοντος και να μειώσει τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα. Οι πόλεις μπορούν να επιτύχουν τα αποτελέσματα αυτά με τη λήψη μέτρων καινοτόμου πρόληψης, μετριασμού των επιπτώσεων και προσαρμογής, τα οποία, εξάλλου, συμβάλλουν στην ανάπτυξη νέων βιομηχανιών και επιχειρήσεων με χαμηλή χρήση άνθρακα.

Προορατικές πολιτικές καινοτομίας και εκπαίδευσης

Οι πόλεις είναι τόποι όπου δημιουργείται και μεταβιβάζεται μεγάλη ποσότητα γνώσεων. Η πλήρης αξιοποίηση του γνωστικού δυναμικού μιας πόλης εξαρτάται από την ποιότητα της προσχολικής και

σχολικής εκπαίδευσης και από τις ευκαιρίες μεταφοράς που παρέχονται εντός των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης και μέσω των κοινωνικών και πολιτισμικών δικτύων, καθώς και από τις ευκαιρίες για δια βίου μάθηση, την αριστεία των πανεπιστημίων και των μη πανεπιστημιακών ερευνητικών ιδρυμάτων και το δίκτυο μεταφοράς μεταξύ των βιομηχανιών, των επιχειρήσεων και της επιστημονικής κοινότητας.

Η πολιτική ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης μπορεί να συμβάλει στη βελτίωση των προαναφερθέντων παραγόντων, π.χ. με το να φέρνει σε επαφή τους ενδιαφερόμενους φορείς, με το να υποστηρίζει τα δίκτυα και με το να βελτιστοποιεί τις διαρθρώσεις χωροθέτησης. Η ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη προάγει τον κοινωνικό και διαπολιτισμικό διάλογο.

Οι στρατηγικές ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, η συνεργατική διαχείριση της αστικής ανάπτυξης και η ορθή διακυβέρνηση μπορούν να συμβάλουν στην τελεσφόρο χρήση του δυναμικού των ευρωπαϊκών πόλεων, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική ανάπτυξη, καθώς και στη μείωση των ανισοτήτων εντός και μεταξύ των συνοικιών. Παρέχουν στους πολίτες την ευκαιρία για κοινωνική και δημοκρατική συμμετοχή.

II. Ειδική προσοχή πρέπει να δοθεί στις φτωχές συνοικίες εντός των πόλεων

Οι πόλεις έχουν να αντιμετωπίσουν σημαντικές προκλήσεις, που συνδέονται ιδιαίτερα με τις αλλαγές των οικονομικών και κοινωνικών διαρθρώσεων και με την παγκοσμιοποίηση. Ειδικά προβλήματα αποτελούν, μεταξύ άλλων, το υψηλό ποσοστό ανεργίας και ο κοινωνικός αποκλεισμός. Σε μια πόλη μπορούν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές στις οικονομικές και κοινωνικές ευκαιρίες στις επιμέρους περιοχές της πόλης, αλλά και στην κυμαινόμενη ποιότητα του περιβάλλοντος. Επιπλέον, οι κοινωνικές διακρίσεις και οι διαφορές στην οικονομική ανάπτυξη σε πολλές περιπτώσεις συνεχίζουν να αυξάνονται, πράγμα που συμβάλλει στην αποσταθεροποίηση των πόλεων. Μια πολιτική κοινωνικής ένταξης που θα συμβάλει στη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού θα είναι η καλύτερη εγγύηση για τη διατήρηση της ασφάλειας στις πόλεις μας.

Οι ορθά σχεδιασμένες πολιτικές κοινωνικής κατοικίας μπορούν να αποτελέσουν αποτελεσματικά μέσα για την εκπλήρωση των στόχων της κοινωνικής συνοχής και ολοκλήρωσης στις πόλεις και στις αστικές περιοχές. Η υγιεινή, κατάλληλη και οικονομικά προσιτή κατοικία μπορεί να καταστήσει τις συνοικίες αυτές πιο ελκυστικές τόσο για τους νέους όσο και για τους ηλικιωμένους, πράγμα που θα συμβάλει στο να υπάρχει ασφάλεια στις συνοικίες.

Το καλύτερο είναι να εντοπίζονται τα προειδοποιητικά σήματα και να αναλαμβάνονται διορθωτικές ενέργειες έγκαιρα και αποτελεσματικά. Με τον τρόπο αυτό εξοικονομούνται πόροι. Από τη στιγμή που θα έχει αρχίσει ο μαρασμός σε μια περιοχή, θα είναι δύσκολη η αποκατάστασή της, ενώ το σχετικό κόστος θα είναι πολλαπλά υψηλότερο. Η κυβέρνηση πρέπει να παρέχει προοπτική και κίνητρα για βελτίωση στους κατοίκους των θιγομένων περιοχών. Η ενεργός συμμετοχή των κατοίκων και ο βελτιωμένος διάλογος μεταξύ των πολιτικών εκπροσώπων, των κατοίκων και των οικονομικών παραγόντων έχουν βασική σημασία για την εξεύρεση της καλύτερης δυνατής λύσης για κάθε μειονεκτική αστική περιοχή.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

- 7 -

Με βάση τα προαναφερθέντα, θεωρούμε ότι έχει ζωτική σημασία για τις μειονεκτικές αστικές περιοχές να εφαρμοστούν, στα πλαίσια μιας πολιτικής ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, οι ακόλουθες στρατηγικές δράσεις:

Εφαρμογή στρατηγικών για την αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος

Η οικονομική δραστηριότητα και οι επενδύσεις, αφενός, και οι αστικές διαρθρώσεις υψηλής ποιότητας, το υγιεινών προδιαγραφών περιβάλλον και η εκσυγχρονισμένη και αποτελεσματική υποδομή και εγκαταστάσεις, αφετέρου, είναι αλληλένδετα μεταξύ τους. Για το λόγο αυτό, είναι αναγκαίο να βελτιωθεί το υφιστάμενο δίκτυο κατοικιών στις φτωχές συνοικίες σε ό,τι αφορά το σχεδιασμό, τις φυσικές συνθήκες και την ενεργειακή απόδοση. Οι βελτιώσεις στα στεγαστικά πρότυπα στα νέα κτίρια καθώς και στα ήδη υπάρχοντα μεγάλα προκατασκευασμένα, παλαιά και κακής ποιότητας κτίρια περικλείουν το μεγαλύτερο δυναμικό για αύξηση της ενεργειακής απόδοσης εντός της Ε.Ε. με συνακόλουθη καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής.

Για να αυξηθεί η βιωσιμότητα των επενδύσεων στην αναβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, πρέπει να εντάσσονται στο πλαίσιο μιας μακροπρόθεσμης αναπτυξιακής στρατηγικής στην οποία να συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, και δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις παρακολούθησης.

Ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και της τοπικής πολιτικής αγοράς της εργασίας

Τα μέτρα που αποσκοπούν στην εξασφάλιση της οικονομικής σταθεροποίησης των φτωχών συνοικιών πρέπει επίσης να μην αφήνουν ανεκμετάλλευτες τις ενδογενείς οικονομικές δυνάμεις των συνοικιών. Στα πλαίσια αυτά, η αγορά της εργασίας και οι οικονομικές πολιτικές που είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες των επιμέρους συνοικιών θα είναι τα κατάλληλα μέσα. Στόχος είναι να δημιουργηθούν και διασφαλιστούν θέσεις εργασίας και να διευκολυνθεί η ίδρυση νέων επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η πρόσβαση στις ευκαιρίες στις τοπικές αγορές εργασίας πρέπει να βελτιωθεί με την παροχή κατάρτισης προσανατολισμένης στη ζήτηση. Επίσης πρέπει να αυξηθεί περισσότερο η αξιοποίηση των ευκαιριών απασχόλησης και κατάρτισης στην εθνική οικονομία.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, τα κράτη μέλη και οι πόλεις καλούνται να δημιουργήσουν καλύτερες προϋποθέσεις και μέσα για την ενίσχυση της τοπικής οικονομίας και των τοπικών αγορών εργασίας, ιδιαίτερα με την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και με την παροχή υπηρεσιών φιλικών προς τον πολίτη.

Προορατικές πολιτικές εκπαίδευσης και κατάρτισης για τα παιδιά και τους νέους

Ζωτικής σημασίας αφετηρία για τη βελτίωση της κατάστασης στις μειονεκτικές συνοικίες είναι η βελτίωση της υφιστάμενης στην τοπική κοινότητα κατάστασης σε ό,τι αφορά την εκπαίδευση και την κατάρτιση σε συνδυασμό με προορατικές πολιτικές εστιασμένες στα παιδικά και τους νέους.

Στις μειονεκτικές περιοχές, πρέπει να παρέχονται περισσότερες και βελτιωμένες δυνατότητες εκπαίδευσης και κατάρτισης που να είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες των παιδιών και των νέων που ζουν εκεί και να καλύπτουν τις σχετικές ελλείψεις. Μέσω μιας πολιτικής εστιασμένης στα παιδιά και τους νέους και προσαρμοσμένης στον κοινωνικό χώρο όπου ζουν, θα πρέπει να συμβάλουμε στη

CDR 163/2007 – ΑΓ/ββ

.../...

βελτίωση των προοπτικών τους να συμμετάσχουν στην οικονομία και να πραγματοποιήσουν τις φιλοδοξίες τους, ενώ θα πρέπει επίσης να συμβάλουμε στη διασφάλιση της ισότητας ευκαιριών σε μακροπρόθεσμη βάση.

Προώθηση αποτελεσματικών και οικονομικά προσιτών αστικών μεταφορών

Πολλές μειονεκτικές συνοικίες έχουν την πρόσθετη επιβάρυνση των κακών μεταφορικών συνδέσεων καθώς και των αρνητικών επιδράσεων στο περιβάλλον που μειώνουν περαιτέρω την ελαστικότητά τους. Η ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού και οικονομικά προσιτού συστήματος δημοσίων μεταφορών θα παράσχει στους κατοίκους των εν λόγω συνοικιών ισότητα ευκαιριών, ώστε να έχουν την κινητικότητα και δυνατότητα πρόσβασης των άλλων πολιτών - πράγμα που έχουν κάθε δικαίωμα να αναμένουν.

Για να εκπληρωθεί ο στόχος αυτός, ο σχεδιασμός των μεταφορών και η διαχείριση της κυκλοφορίας στις περιοχές αυτές πρέπει να αποσκοπούν ολοένα περισσότερο στη μείωση του αρνητικού αντίκτυπου των μεταφορών στο περιβάλλον και στην οργάνωση των μεταφορών κατά τέτοιο τρόπο ώστε να εντάσσονται καλύτερα οι συνοικίες αυτές στην πόλη και την περιφέρεια ως σύνολο. Προς τούτο, θα απαιτηθούν κατάλληλα δίκτυα για την κυκλοφορία των ποδηλατών και των πεζών.

Όσο καλύτερα μπορούσαμε να σταθεροποιήσουμε οικονομικά τις μειονεκτικές συνοικίες, να τις εντάξουμε κοινωνικά και να αναβαθμίσουμε το φυσικό τους περιβάλλον και την υποδομή μεταφορών τους, τόσο περισσότερες πιθανότητες υπάρχουν να παραμείνουν οι πόλεις μας χώροι κοινωνικής προόδου, οικονομικής μεγέθυνσης και καινοτομίας σε μακροπρόθεσμη βάση.

Τονίζουμε τα εξής:

Η πολιτική αστικής ανάπτυξης θα πρέπει να χαράσσεται σε εθνικό επίπεδο, ενώ τα κίνητρα για καινοτόμους λύσεις θα πρέπει να δημιουργούνται τόσο σε εθνικό όσο και σε άλλα επίπεδα.

Οι πόλεις μας χρειάζονται επαρκές πεδίο δράσης προκειμένου να αντιμετωπίζονται στα τοπικά καθήκοντα κατά τρόπο υπεύθυνο και επάνω σε υγιή χρηματοοικονομική βάση η οποία παρέχει μακροπρόθεσμη σταθερότητα. Για το λόγο αυτό, είναι σημαντικό επίσης να έχουν τα κράτη μέλη την ευκαιρία να χρησιμοποιούν τα Ευρωπαϊκά διαρθρωτικά ταμεία για σημαντικά προγράμματα ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης. Η χρησιμοποίηση των εν λόγω ταμείων θα πρέπει να εστιάζεται σαφώς στις συγκεκριμένες δυσχέρειες και δυναμικό και να λαμβάνει υπόψη τις ευκαιρίες, δυσχέρειες και ιδιαιτερότητες των κρατών μελών. Αν δεν υπάρχει ήδη σχετική πρόβλεψη, οι τοπικές αρχές θα πρέπει να αναπτύξουν τις απαραίτητες δεξιότητες και αποτελεσματικότητα για την εφαρμογή των πολιτικών ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, με στόχο, επίσης, την επίτευξη συνολικής ποιότητας και βιωσιμότητας στο περιβάλλον που θα έχει δημιουργηθεί.

Οι νέες πρωτοβουλίες JESSICA και JEREMIE της Ε.Ε. με τις οποίες υλοστηρίζεται η ίδρυση ταμείων για την αστική ανάπτυξη και για τις ΜΜΕ με τη χρησιμοποίηση μέσων χρηματοοικονομικής τεχνικής για τη διοχέτευση με πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα ιδιωτικών κεφαλαίων στην εφαρμογή στρατηγικών ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης, παρέχουν πολλά υποσχόμενες ευκαιρίες για την

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

- 9 -

προαγωγή της αποτελεσματικότητας των συμβατικών εθνικών και ευρωπαϊκών πηγών χρηματοδότησης.

Σε εθνικό επίπεδο, τα Κυβερνητικά Υπουργεία πρέπει να αναγνωρίσουν σαφέστερα τη σημασία των πόλεων για την εκπλήρωση των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών φιλοδοξιών καθώς και τον αντίκτυπο των πολιτικών τους σε αυτές. Οι προσπάθειες που καταβάλλουν τα διάφορα τομεακά Κυβερνητικά Υπουργεία που επιδιώκουν να έχουν επίδραση στα αστικά θέματα πρέπει να ευθυγραμμιστούν περισσότερο και να συναρθρωθούν έτσι ώστε να αλληλοσυμπληρώνονται μάλλον παρά να αλληλοσυγκρούονται.

Τονίζουμε τη σημασία της συστηματικής και διαρθρωμένη ανταλλαγής εμπειριών και γνώσεων στον τομέα της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Ζητούμε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να παρουσιάσει το αποτέλεσμα της ανταλλαγής ορθών πρακτικών με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές του Χάρτη της Λειψίας σε μελλοντική διάσκεψη υπό την αιγίδα της πρεσβουλίας «Περιφέρειες για την οικονομική αλλαγή». Παράλληλα, χρειαζόμαστε μια ευρωπαϊκή πλατφόρμα για τη συγκέντρωση και ανάπτυξη ορθών πρακτικών, στατιστικών, μελετών συγκριτικής αξιολόγησης, αξιολογήσεων, αξιολογήσεων από ομοτίμους και άλλων αστικών ερευνών, προκειμένου να υποστηριχθούν οι παράγοντες που συμμετέχουν στην ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα και σε όλους τους τομείς. Θα συνεχίσουμε να προσθέτουμε και να εντείνουμε την ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών μεταξύ των αρμόδιων για τη χάραξη και εφαρμογή πολιτικών και των ερευνητών σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο στο μέλλον, προκειμένου να ενισχυθεί η αστική διάσταση της Στρατηγικής Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ε.Ε., της Στρατηγικής της Λισσαβώνας και της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση.

Η Ευρώπη χρειάζεται πόλεις και περιφέρειες που να είναι ισχυρές και στις οποίες να εξασφαλίζεται η καλή διαβίωση.

CDR 163/2007 – ΑΓ/ββ

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Η Δήλωση της Μασσαλίας (2008)

(http://enpi-info.eu/library/sites/default/files/attachments/Final_Statement_Mediterranean_Union_EN).

FINAL STATEMENT

MARSEILLE, 3-4 NOVEMBER 2008

The Paris Summit of the 'Barcelona Process: Union for the Mediterranean' (Paris, 13 July 2008) injected a renewed political momentum into Euro-Mediterranean relations. In Paris, the Heads of State and Government agreed to build on and reinforce the successful elements of the Barcelona Process by upgrading their relations, incorporating more co-ownership in their multilateral cooperation framework and delivering concrete benefits for the citizens of the region. This first Summit marked an important step forward for the Euro-Mediterranean Partnership while also highlighting the EU and Mediterranean partners' unwavering commitment and common political will to make the goals of the Barcelona Declaration – the creation of an area of peace, stability, security and shared prosperity, as well as full respect of democratic principles, human rights and fundamental freedoms and promotion of understanding between cultures and civilizations in the Euro-Mediterranean region – a reality. It was decided to launch and/or to reinforce a number of key initiatives: De-pollution of the Mediterranean, Maritime and Land Highways, Civil Protection, Alternative Energies: Mediterranean Solar Plan, Higher Education and Research, Euro-Mediterranean University and the Mediterranean Business Development Initiative.

Ministers propose that as from Marseille the "Barcelona Process: Union for the Mediterranean" should be called "Union for the Mediterranean".

Ministers decide that the League of Arab States shall participate in all meetings at all levels of the Barcelona Process: Union for the Mediterranean, therefore contributing positively to the objectives of the process, namely the achievement of peace, prosperity and stability in the Mediterranean region.

Ministers reaffirm their commitment to achieve a just, comprehensive, and lasting solution to the Arab-Israeli conflict, consistent with the terms of reference of the Madrid Conference and its principles, including land for peace, and based on the relevant UNSC resolutions and the Road Map. Ministers also stress the importance of the Arab Peace Initiative and underline their support for efforts to promote progress on all tracks of the Middle East Peace Process.

Ministers stress that the Barcelona Process: Union for the Mediterranean is not intended to replace the other initiatives undertaken in the interests of the peace, stability and development of the region, but that it will contribute to their success.

pdf)

1

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

of the Action Plan Priorities is being monitored. Finally, alleviating energy poverty, in the framework of the Millenium Development Goals, has to be achieved. The outcome of these activities will lead to the third Ministerial Meeting hosted by France.

Transport

The Regional Transport Action Plan (RTAP) for the Mediterranean, which was approved by all representatives of beneficiary countries at the Euromed Transport Forum held in Brussels on 29-30 May 2007, proposes 34 actions in a number of areas including maritime transport, road transport, railway transport, civil aviation, multi-modal transport and transport infrastructure networks, as well as with respect to sustainability issues. These actions are being implemented by partner governments in the framework of their national policies and strategies or at the multilateral level through cooperation and the exchange of information. A meeting of the aviation working group and the ninth Euromed Transport Forum are planned before the end of 2008. The Trans-European Network-Transport (TEN-T) Workshop was held in Brussels on 14-15 October 2008.

Agriculture

Ministers recalled the importance of agriculture and rural developement in the economy of the Mediterranean countries and in achieving food security. Ministers agreed to convene an agriculture Ministerial meeting on these subjects. This meeting should aim at identifying and promoting projects related to sustainable rural developement, to the development and promotion of quality products and the coordination of agricultural research on topics such as water stress resistant plant species and water ressources management. This conference should also support the pursuit and reinforcement of activities in the areas of sanitary and phytosanitary norms.

Urban development

Sustainable Metropolitan and Urban Development are at the heart of the major issues of the Mediterranean. Population growth and uncontrolled urban sprawl, concentrated mainly on the coasts, are significant and have a negative impact on the Mediterranean region's development. Sustainable Urban Development implies that governments, developers and financiers to better anticipate future urban growth, need to better meet the basic needs of populations (housing, transportation, access to water, electricity and telecommunications) and integrate environmental constraints. This challenge implies the involvement of regional authorities to define appropriate planning through an integrated approach.

Water

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

A dedicated public website has already been set up by the Information Society and Media Directorate General of the European Commission, based on the Ministerial agreement to use ICT to enhance communication among countries in the Euromed region by considering to create an electronic forum. The site is to be progressively improved to help share information among Euro-Mediterranean partners.

Ministers also agreed in the Cairo Ministerial Declaration that the Euromed Forum on Information Society will carry out a mapping exercise to match existing programmes on one side and identified priorities for the Euromed region on the other. Starting this mapping process during 2009 will positively accelerate the Euromed cooperation. It is also necessary to consider an appropriate mechanism for the implementation and follow up of the outcomes of the Ministerial meeting.

The Ministers also stressed the fundamental need to ensure interconnection of research networks to support, inter alia, the creation of grid-enabled scientific e-infrastructures able to make ICT research and development cooperation between Europe and the Mediterranean countries more efficient. They recognised the fundamental role that EUMEDCONNECT played in interconnecting the National Research and Education Networks (NRENs) in the region and with Europe, enabling collaboration in multiple domains with high scientific and societal impact, and considered it essential to guarantee the sustainability and promotion of the initiative.

A specific Action Plan will be prepared for approval at the next meeting of the Euromed Forum of Senior Officials to be organised before the end of 2009. During the "Summit of cities and local governments of the Mediterranean" held in Malaga on 2 and 3 October 2008, the reduction of the digital divide between the two shores of the Mediterranean has emerged as a major challenge for ICT development with the involvement of relevant local and regional entities.

Tourism

In accordance with the first Euro-Mediterranean Ministerial Meeting on Tourism (Fez, Morocco, 2-3 April, 2008), Ministers agreed to take steps to prepare and implement cooperation actions, particularly in the areas of vocational education and training, cultural heritage, institutional capacity building, investment promotion and statistics, drawing on existing programmes and in favour of sustainable development of tourism. In this context, Ministers emphasised the paramount importance that should be given to reinforcing the identification of investment opportunities as well as the promotion of joint-ventures in the tourism sector. They reiterated the central role of the private sector in this field, as the flow of investments to the tourist destinations in Mediterranean Partner Countries constitutes an essential tool to further support and develop this vital sector. They also invited FEMIP to mobilise its whole range of financial instruments in order to foster the development of tourism and links with the Mediterranean partner countries and called on tourism senior officials to meet in order to prepare a Working Programme to be submitted to the next Euro-Mediterranean Ministerial Meeting on Tourism in 2010.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

The Euromed Network of Public Finance Experts was launched in 2008. The Terms of Reference of the network, as endorsed by the Ministers of Economy and Finance in Porto in 2008, identify three main areas for analysis: 1) fiscal consolidation as part of a broader agenda for public sector reform, growth and employment; 2) the efficiency and effectiveness of public expenditures; and 3) budget management systems and institutions.

The first meeting of the network took place in Brussels in September 2008, back-to-back with the Senior Officials meeting to prepare part of the agenda for this year's joint Euromed ECOFIN/FEMIP Ministerial. The next regular meeting of the Euromed Network of Public Finance Experts is expected in the lead up to the 2009 Ministerial meeting.

Ministers agree to keep improving the legal framework with the view to facilitate transfer and mobilisation of migrant remittances for long term investment in Southern and Eastern Mediterranean countries.

Industrial Cooperation

The 7th Euro-Mediterranean Ministerial meeting on Industrial Cooperation will take place in France (Nice, 5-6 November 2008), following a conference on facilitating industrial exchanges. The meeting will take stock of progress achieved so far, e.g. in following up and implementing the Euromed Charter for enterprise, the facilitation of industrial exchanges, innovation, regional dialogue on the future of the textile and clothing sector and investment promotion. Sustainable industrial development will be added to the traditional themes of discussion.

Further work could also be done on possible action to improve arbitration procedures in the region, notably for SMEs, for example with the setting up of a Mediterranean Court of Arbitration.

Ongoing work on statistics cooperation

Ministers take note of the important role of reliable statistics as an important factor in decision making. The statistical services in the Mediterranean partner countries are receiving technical assistance from the regional MEDSTAT II programme. The programme will run until September 2009.

D - Social, human and cultural cooperation

Developing a genuine social dimension

The 2007 workshop on employment policy helped to enhance the understanding of the challenges facing labour markets and employment policies in the context of globalisation, technological evolution and demographic change. The first Conference of Employment and Labour Ministers (Marrakesh, 9-10 November 2008) will provide a unique opportunity to develop a genuine social dimension in the partnership, based on an integrated approach combining economic growth, employment and social

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Η διακήρυξη του Τολέδο (2010)

(https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwi7prLct5LPAhVGVVBQKHcfAV0QFggeMAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fregional_policy%2Farchive%2Fnewsroom%2Fpdf%2F201006_toledo_declaration_en.pdf&usg=AFQjCNHXPXrQYe8tyyD3t5KZ8hNMqkHMSw)

**Presidencia
Española**

2010.es

**TOLEDO INFORMAL MINISTERIAL MEETING
ON URBAN DEVELOPMENT
DECLARATION
Toledo, 22 June 2010**

PREAMBLE

On 22 June 2010, in Toledo (Spain), in response to the invitation made by the Spanish Presidency of the Council of the European Union (EU), and within the framework of the Informal Ministerial Meeting on Housing and Urban Development (21–22 June), the session of the Informal Meeting of Urban Development Ministers was held, with the core topic of “integrated urban regeneration”. The meeting was also attended by the European Commissioner for Regional Policy and representatives from the European Parliament (EP), Committee of the Regions (CoR), European Economic and Social Committee (EESC), European Investment Bank (EIB), as well as representatives from the three candidate countries for EU membership, plus Norway and Switzerland, and several observers and relevant stakeholder organisations related to urban development.

This meeting was held in a context of a global financial, economic and social crisis, which is having a strong impact on Europe’s economy and also on its citizens’ quality of life. In the short and medium terms, European cities are facing the major challenge of overcoming this crisis and emerging stronger from it; but they are also facing other structural and long term challenges – globalisation, climate change, pressure on resources, migrations, ageing and demographic change, etc.- with a strong urban dimension – impact on cities’ economy, urban environment deterioration, increasing risk of social polarisation and exclusion, etc- which have to be tackled at the same time. These challenges are a wake-up call, an opportunity to chart a firm course based on the principles of integrated, smart, sustainable, cohesive, inclusive urban development, as the only way to achieve a greater economic competitiveness, eco-efficiency, social cohesion and civic progress in European cities, and to guarantee citizens’ quality of life and welfare in the present and in the future.

-1-

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Having considered:

-the Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007 and entered into force on 1 December 2009,

-the strategy "EUROPE 2020", approved by the European Council on 17 June 2010 following the Commission Communication "EUROPE 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth" dated 3 March 2010 (COM(2010)2020); and the renewed "EU Sustainable Development Strategy", adopted by the European Council on 15/16 June 2006;

- the Working Document of the Directorate-General for Regional Policy "Fostering the urban dimension – Analysis of the Operational Programmes co-financed by the European Regional Development Fund (2007-2013)" from November 2008; and the Guide from the Commission on "The urban dimension in Community policies for the period 2007 – 2013" updated in December 2009;

-the Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Committee of the Regions and the European Economic and Social Committee entitled "Green Paper on Territorial Cohesion: Turning territorial diversity into strength" dated 6 October 2008 (COM (2008)0616)

- the European Parliament resolution of 24 March 2009 on the Green Paper on Territorial Cohesion and the state of the debate on the future reform of cohesion policy (2008/2174(INI)); the European Parliament report of 24 March 2009 on the urban dimension of cohesion policy in the new programming period (2008/2130(INI));

-the opinion of the European Economic and Social Committee (EESC) on "the need to apply an integrated approach to urban regeneration" (EESC 760/2010), approved on 26 May 2010;

-the opinion of the Committee of the Regions on "the role of urban regeneration in the future of urban development in Europe" approved in its Plenary Session of 9-10 June, 2010;

-the Barcelona Agenda "Towards an European Local Agenda", approved at the European Summit of Local Governments, held on 22-24 February 2010;

-the Communication from the Commission "Action Plan on urban mobility" (COM (2009) 490 final) adopted on 30 September 2009 and based on the Commission's Green Paper "Towards a new culture for urban mobility" (COM (2007) 551 final).

-the Presidency conclusions from the Informal Ministerial Meeting on Regional Policy, held at Zaragoza on 19 February 2010; the conclusions on multilevel governance from the Informal Ministerial Meeting on Territorial Policy, held in Málaga on 16 March 2010, and the Final Communiqué of the 18th Informal Meeting of Housing Ministers held in Toledo on 21 June 2010.

-the documents of the most recent Informal Ministerial Meetings on Urban Development, in particular: the "Lille Action Programme" adopted at the Informal Council of Ministers responsible for urban affairs held in Lille on 3 November 2000; the "Urban Acquis" adopted at the Informal Council of Ministers responsible for territorial cohesion, held in Rotterdam on 29 November 2004; the "Bristol Accord" adopted at the Informal Council of Ministers on sustainable communities held in Bristol on 6-7 December 2005; the "Territorial Agenda of the EU - Towards a More Competitive and Sustainable Europe of Diverse Regions" and the "Leipzig Charter on Sustainable European Cities", which were both adopted at the Informal Council of Ministers responsible for spatial planning and urban development held in Leipzig on 24-25 May 2007; the "Marseille Declaration" adopted at the Informal Ministerial Meeting of Ministers responsible for urban development on 25 November 2008,

the Ministers responsible for Urban Development agreed upon and approved the following statements of the:

 2000.65

-II-

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

TOLEDO DECLARATION:

A. ON ADDRESSING THE CURRENT URBAN CHALLENGES AND IMPLEMENTING THE EUROPE 2020 STRATEGY BY ACHIEVING A SMARTER, MORE SUSTAINABLE AND SOCIALLY INCLUSIVE URBAN DEVELOPMENT.

Taking into account the urban dimension of the current crises and future challenges faced by European cities, the Ministers examined the Europe 2020 strategy in detail and consequently highlighted the need to promote a smarter, more sustainable and socially inclusive urban development in European urban areas, cities and towns:

A.1. The suitability of the integrated approach in urban development policies and the need for a common understanding of it.

To achieve this smarter, more sustainable and socially inclusive urban development, the Ministers reaffirmed the validity of the commitments taken at and the principles established during previous ministerial meetings, and highlighted in particular the integrated approach in urban policies as one of the main tools in order to advance in the direction set out in the Europe 2020 strategy, especially in the current scenario of scarce resources in which it seems necessary to achieve more with less. To this end, they also acknowledged the role that cities can play in achieving this objectives and call for a real partnership with cities in the implementation of Europe 2020.

Nevertheless, the Ministers considered that to face these important urban challenges principles agreed on at the last meetings held in Leipzig and Marseille have to be fully developed, implemented and put into practice. In order to continue doing so, Ministers agreed that it would be advisable to establish an in-depth common understanding of the integrated approach in urban development. In this regard, they took note of its key features described in the "Toledo Reference Document on integrated urban regeneration and its strategic potential for a smarter, more sustainable and socially inclusive urban development in Europe" and thank the Spanish Presidency for the preparation of this valuable document. From this common understanding, the Ministers expressed their commitment to promote it from their respective competences; and furthermore agreed on their interest to explore the possibility of developing a minimum common set of indicators translating this shared understanding of the integrated approach, and including urban sustainability indicators.

A.2. The importance of integrated urban regeneration and its strategic potential for a smarter, more sustainable and socially inclusive urban development in Europe.

In order to make the model of a smarter, more sustainable and socially inclusive city a reality, the Ministers emphasised the importance of:

- implementing integrated urban development strategies with a global and comprehensive vision of the city, conveniently framed within a territorial perspective, which harmoniously promote all dimensions of urban sustainability in an integrated way both in new urban developments and in existing areas of the city;
- taking into account the need to improve the economic performance, the eco-efficiency and social cohesion of the existing city, in order to achieve the general aims and the specific headline targets¹ set out in the Europe 2020 strategy and to truly implement and deploy this

¹ These are: 75% of the population aged 24-64 should be employed; 3% of the EU's GDP should be invested in R&D; the 20/20/20 climate energy targets should be met (including an increase to 30% of emissions reductions, if the conditions are

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

smarter, more sustainable and socially inclusive model in the whole built environment and in all the social fabrics of the existing city;

- assuring citizens' quality of life and welfare in all the existing communities and neighbourhoods of the city, stressing the need of their involvement in urban development through citizen participation, and also acknowledging the importance of the alliance and implication of all other stakeholders (private sector, civil society, etc.) as a crucial tool for an integrated approach,
- recalling the recommendation to reflect and take due account of climate change as expressed in the Europe 2020 strategy itself and in the Marseille Declaration;
- supporting the acknowledgment of the importance of the renovation and physical upgrading of the existing housing stock from different perspectives, as stressed in the Final Communiqué of the 18th Informal Meeting of Housing Ministers held at Toledo on 21st June 2010;
- taking into account the commitments set out in the Leipzig Charter with regard to paying special attention "to deprived neighbourhoods within the context of the city as a whole" and more particularly the convenience of aligning one with each other its concrete objectives² in order to reduce social polarization ;
- recalling that the overall urban quality, determined by the quality of public spaces and urban man-made landscapes and architecture is an essential requirement for establishing a pleasant environment for the urban population and also for the global attractiveness and competitiveness of the city,
- stressing the convenience and effectiveness of spatial and urban planning as a policy lever for integrating environmental, social and economic objectives,
- taking into account the suitability of urban recycling, and/or compact city planning³, where appropriate, as strategies to minimize land consumption, preventing unnecessary conversion of greenfields and natural areas to urban land, and therefore managing and limiting urban sprawl.

Therefore, they agreed to point out the strategic role of Integrated Urban Regeneration, framed in the broader concept of Integrated Urban Development, as one important perspective in order to achieve these afore-mentioned objectives.

Consequently, the Ministers took note of the related recommendations outlined in the afore mentioned "Toledo Reference Document", acknowledging its value for a common understanding of this concept and for the future development of the cooperation between Member States and with the European Commission, the other EU institutions and stakeholders. Therefore, the Ministers agreed to promote -within the framework of their respective competencies, in close cooperation with the cities from their countries, and when relevant given the context of each Member State- integrated urban regeneration as a strategic tool for achieving a smarter, more sustainable and socially inclusive urban model, and particularly to address the current urban challenges and implement the objectives of the Europe 2020 strategy in the existing urban fabrics and built environment.

right); reduction of the share of early school leavers to under 10% and achieving the rate of at least 40% of the younger generation with a tertiary degree; and reducing the people at risk of poverty to under 20 millions.

² Which were: "pursuing strategies for upgrading the physical environment, including investment in housing", "strengthening the local economy and local labour market policy", promoting "proactive education and training policies for children and young people", and the "promotion of efficient and affordable urban transport".

³ In accordance with the Communication from the Commission on "Thematic Strategy on the Urban Environment", COM (2005) 718 final.

 2020-21

-IV-

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

B. ON SUPPORTING THE CONTINUATION OF THE MARSEILLE PROCESS AND THE IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN REFERENCE FRAMEWORK FOR SUSTAINABLE CITIES (RFSC).

Following the Marseille Statement on the need to continue supporting sustainable urban development and the integrated approach, and to implement the principles of the Leipzig Charter at local level, a prototype of a common European Reference Framework for Sustainable Cities (RFSC)⁴ has been established in 2009-2010 by a high level working group (MS/I WG) led by France.

In this perspective, the Ministers:

- thanked all participants involved, and especially France, for their contribution and commitment in the process ,
- welcomed and acknowledged the work done to date, recognising the added value of the RFSC as an operational tool for cities, and more particularly medium-sized and small towns, helping them on a voluntary basis to develop better integrated sustainable urban development strategies, policies and projects,
- reaffirmed, in line with the Marseille Statement, that this RFSC is based on a collective and open process, and is to be an overarching, adaptable, open and non-binding tool for cities, based on the principle of subsidiarity,

Considering that the prototype presented at the Toledo Informal Ministerial Meeting has now to be further developed and tested in a new phase, the Ministers:

- reasserted their commitment to continue the process for the upcoming second phase, which is now foreseen for having the prototype tested by a set of selected pilot cities, and to improve and finalise the RFSC on the basis of this text and as described in the document of Conclusions of the MS/I working group, proposing that the complete and fully operational final tool would be delivered at the end of 2011 (under the Polish Presidency)
- underlined the need for a shared support by the Members States and the European Commission and asked the European Commission to take a significant role in this process, co-leading the testing phase together with France and other volunteering countries, including the respective EU Council Presidencies,
- affirmed their commitment, within the framework of their competencies and possibilities, to carry on and reinforce the process at national level, through the continuation of the existing National Support Groups or the voluntary launching of new ones; to make an appropriate effort to disseminate, promote and use the European Reference Framework in their national context; and to translate the RFSC prototype and/or the final tool into their national language in order to make it accessible and to allow for broad participation across cities , and
- considered that a broad participation and involvement of European towns and cities is key for the success of the development and future implementation of this tool, and therefore, proposed, on a voluntary basis, a number of test cities for the testing phase, and to facilitate the testing by these cities in the national context as well as communication at European level if necessary;

⁴ <http://www.rfscsustainablecities.eu/>

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Taking into account all these recommendations, the Ministers:

- encouraged the upcoming Presidencies to participate in the follow-up stage of the process;
- invited local authorities and other bodies, and more particularly the professional bodies, private sector bodies, NGOs, etc. to be active participants in the process;
- encouraged all the stakeholders at European, national, regional and local levels, to take this opportunity and support the dissemination of this tool;
- stressed the potential contribution of the RFSC to good governance, and to a European multi-level wide dialogue on the basis of a common format and understanding; and
- underlined its high added value in the perspective of a new European Urban Agenda and the Europe 2020 objectives.

C. ON THE NEED TO CONSOLIDATE A EUROPEAN URBAN AGENDA IN THE FUTURE

Acknowledging the work on urban issues carried on by successive EU presidencies in rotation and especially the outputs of the most recent landmarks from the last Informal Ministerial Meetings mentioned in the Preamble, the Ministers considered that the new framework resulting from the entry into force of the Lisbon Treaty increases the need for coordination between the Trio of successive presidencies. It therefore seems to be appropriate to start consolidating strategic areas for continuity and coordination between successive presidencies, moving towards the future preparation of a joint working programme or 'European Urban Agenda', which will have to mature gradually before taking its final shape.

Besides the intergovernmental support, the Ministers also acknowledged the continuous efforts and contributions to the urban agenda made by the European Commission, particularly through the urban dimension of cohesion policy. In this regard, they called upon the European Commission to continue playing a pro-active role, particularly in those areas of the intergovernmental process that foster the European 'Acquis Urbain'.

The Ministers also underlined the need to strengthen the cooperation and coordination with the European Parliament, the Committee of the Regions, the European Economic and Social Committee, the European Investment Bank, and other relevant institutions and organisations working in the field of urban development in Europe.

As a preliminary outline of this joint work programme, the Ministers undertook to encourage and support the following joint actions:

C.1. Strengthening the urban dimension in Cohesion Policy.

The Ministers considered that cities and towns are the places where most of the current and future potentials and challenges lie, and that they are key to achieve the goals of Europe 2020, by making Europe's economies smarter, more competitive, sustainable and socially inclusive. Therefore, they stressed that it must be a political priority to empower European cities to tackle future challenges and to unlock their potential, and to continue and to strengthen the public support for sustainable urban policies across the EU, in particular through Cohesion Policy.

In order to do so, the Ministers agreed on their wish to collaborate with the European Commission in the debate on the consideration of and the elaboration for a strengthened framework for the urban dimension in Cohesion Policy in the next programming period.

 2000-2013

-VI-

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

The Ministers agreed that the common basis of the new framework of the urban dimension in Cohesion Policy should be the following principles: the involvement of local authorities and the cities in the design and implementation of the Operational Programmes, a stronger emphasis on the integrated approach and sustainable urban development, a stronger focus on territorial and social cohesion, and a simplified delivery system.

C.2. Supporting a greater coherence between territorial and urban issues and agendas and fostering the urban dimension in the context of territorial cohesion

The Ministers stressed the importance of the coordination and coherence of urban and territorial policies, taking note of the paper *"Territory matters to make Europe 2020 a success"*,⁵ recognising that Europe as a whole would be smarter, more sustainable and socially inclusive if better use of its rich geographical diversity and territorial potential in all the regions and cities were made, paying particular attention to multilevel governance mechanisms in order to secure better consistency in the territory between different sector policies and between different tiers of government.

In this regard, they agreed to explore the possibility of establishing greater coordination between territorial and urban issues and agendas, working in a coordinated way on this issue in the process of reviewing the European Territorial Agenda that is expected to be approved during the Hungarian presidency in the first half of 2011.

The Ministers also considered crucial to view the urban dimension within the wider context of territorial cohesion. European cities and the relationship between cities and neighbouring communities, including metropolitan and urban-rural relations and partnerships, and considering the wider territorial diversities, are key in achieving this new EU horizontal objective. Therefore the urban dimension should be an integral part of the concept of territorial cohesion.

C.3. Continuing to promote research, comparative studies and statistics, exchange of best practices and dissemination of knowledge on urban topics, and strengthening coordination of them all.

The Ministers considered it to be key to continue to promote research, comparative studies and statistics on urban topics, in addition to exchanging best practices and dissemination of knowledge.

To do this will require coordination and driving research programmes more vigorously on a national scale and transnational projects on a European scale. In this regard, the European Commission is thanked for driving the European Research Area on urban topics by supporting urban research through the Framework Programmes for RTD in a considerable way and especially by funding the URBAN-NET network.⁶ It would be extremely useful to continue beyond 2010 on the path begun by URBAN-NET to coordinate transnational research programmes on urban topics and the intergovernmental funding of calls for transnational projects, and also extend the number of participating countries. The Ministers also asked the Commission to consider the urban dimension within the Seventh Framework Programme currently in effect, and stressed the importance to continue supporting it in the future. Finally, they also asked the Commission and national authorities involved to strengthen the analysis of the territorial dimension of urban dynamics within the ESPON Programme.

In the light of the recommendations from Portugal's report presented at Leipzig on the need for stronger cooperation between knowledge providers, the Ministers took note of the progress that has

⁵ Joint contribution by the Directors Generals of ministerial departments responsible for territorial development policy in the European Union approved in Seville, 10th May 2010.

⁶ <http://www.urban-net.org/>

been made in the cooperation between the European urban networks, and also between intergovernmental and Commission initiatives, particularly welcoming the envisaged creation of a Common Search Engine between EUKN⁷ and URBACT⁸ Programme. The Ministers also welcomed the commitment of several Member States to continue their participation in EUKN for the 2011-2015 period and valued their efforts to establish EUKN as an EGTC.

Finally, the Ministers stressed the need to reinforcing all these initiatives and welcomed Sweden, Spain and Belgium's initiative to set up a working group associated with the UDG to look into the possibilities and define the strategies to foster coordination and reflection on these topics related to urban research and knowledge.

C.4. Promoting sustainable urban development and integrated approaches by re-enforcing and developing instruments to implement the Leipzig Charter at all levels.

The Ministers reaffirmed that a multi-level policy as described in the Leipzig Charter, is a prerequisite for the implementation of an integrated urban development policy. Such an approach will not only facilitate an integrated urban development policy but will also help to realise the Europe 2020 objectives and the EU Sustainable Development Strategy. In that respect it is clear that the Leipzig Charter needs to become more than just a set of principles, aiming to become a living document on the basis of which concrete strategies can be elaborated in order to implement all its recommendations.

The Ministers considered that existing coordination instruments have to be re-inforced and the development of new instruments for integrated and sustainable urban policies have to be explored at all levels of governance: local, regional, national and European. At the urban level, the RFSC will offer a useful tool to support an integrated approach. At regional and national levels, existing coordination structures should be used more intensively and the possibilities of new coordination instruments explored in order to move towards an integrated approach in urban policies. As mentioned above, at European level, cooperation between Member States, European institutions, and cities' associations and networks should also be reinforced.

In relation to this, the initiative driven by the Czech EU Presidency to follow up the implementation of the principles of the Leipzig Charter on a national scale is welcomed. The conclusions of this survey show the need to continue promoting sustainable urban development and integrated urban approaches, especially in the national policies for which we are responsible.

To this end, on Spain, Belgium and Hungary's initiative, the possibility of developing methods to address and follow up the implementation of the Leipzig Charter at all levels of governance will be explored from the second half of 2010 onwards.

C.5. Considering the most important challenges that European cities will face in the future.

The Ministers welcomed the European Commission's initiative for a reflection process on the challenges and models for the cities of tomorrow.

The Ministers also supported Hungary's initiative, to open a topic-based discussion on two of the major challenges that Europe's cities will face in the future: climate change –continuing the reflections carried out during the Slovenian, French and Swedish Presidencies- and the impact of demographic changes.

⁷ <http://www.eukn.org/>

⁸ <http://urbact.eu/>

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Presidencia
Española

2010.E5

TOLEDO REFERENCE DOCUMENT ON INTEGRATED URBAN REGENERATION AND ITS STRATEGIC POTENTIAL FOR A SMARTER, MORE SUSTAINABLE AND SOCIALLY INCLUSIVE URBAN DEVELOPMENT IN EUROPE

1. The strategic importance of integrated urban regeneration to achieve a smarter, more sustainable and inclusive urban development

As has been addressed in the Europe 2020 strategy approved at the recent June Council, the European Union faces a number of major challenges in terms of economics (financial and economic recession, globalisation, etc.), social issues (unemployment, social integration, demographic structure, inequality, etc.) and the environment (climate change, preserving natural resources, etc.), maintaining that "our exit from the crisis must be the point of entry into a new economy. For our own and future generations to continue to enjoy a high-quality of healthy life, underpinned by Europe's unique social models, we need to take action now. What is needed is a strategy to turn the EU into a smart, sustainable and inclusive economy delivering high levels of employment, productivity and social cohesion". To do so, the Europe 2020 strategy sets out three mutually reinforcing priorities: smart growth, developing an economy based on knowledge and innovation; sustainable growth, promoting a more resource efficient, greener and more competitive economy; and, inclusive growth, fostering a high-employment economy delivering social and territorial cohesion.

In this regard, cities and towns are vital for achieving the general objectives and specific headline targets of the Europe 2020 strategy. If the impact of these challenges on Europe's cities is considered and examined from the classical viewpoint of the multiple dimensions of sustainability (economic, social, environmental, cultural and governance), it comes out that "urban regeneration" may have a truly strategic role to play in the future of urban development in Europe, and come to represent an opportunity to help to address the challenges of European cities from this multiple perspective, and particularly to address them in the existing urban fabrics.

From the environmental viewpoint...

Taking the environmental dimension first, metropolitan areas, cities and towns are key actors for global sustainability and more specifically to combat climate change, since they are the places where most of the resources consumption (both materials and energy) and the production of waste and emissions (including, most significantly, greenhouse gases) are concentrated. To solve the equation of urban sustainability, and taking into account that the Europe 2020 goals include reducing greenhouse gases by at least 20% compared with the 1990 levels (or by 30% if the conditions are suitable), increasing the percentage of renewable-energy sources in our final energy consumption by up to 20%, and energy efficiency also by 20%, the eco-efficiency of the new urban developments (for example, by means of developing new 'eco-neighbourhoods') is a necessary condition, but it is not enough. The core battle for urban sustainability will lie in achieving the maximum possible eco-efficiency in the existing urban fabrics of cities.

To achieve this, a genuine 'green, ecological or environmental' regeneration of cities must be undertaken, including such key issues as:

 2010.E5

-1-

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

- reducing transport needs by the promotion of proximity and mixed-uses schemes, while at the same time stimulating a more sustainable mobility (on an urban, metropolitan and interurban scale) by: prioritising non-motorised ('walkable', 'cyclable' cities)⁹, less pollutant means of transport, supporting affordable and efficient public transport accessible for all-notably for deprived neighbourhoods, where it can play a key role in breaking its physical isolation-, and multimodal transport networks, and optimizing urban logistics;

- boosting energy efficiency in existing buildings (by improving the thermal insulation of exterior walls, roofs and glazing, and the efficiency of heating and other installations), considering the physical conditions of the building stock ;

- improving the management of energy and material resources and flows in the city (urban metabolism), including the whole water cycle, waste, etc., striving to close urban metabolic cycles locally and to reduce the ecological footprint;

- promoting renewable energies and implementing them and their use in cities;

- recycling land (by means of urban regeneration, the redevelopment or reuse of abandoned, derelict or unused areas, etc.) as a key strategy for contributing towards the reduction of land consumption and therefore combating 'urban sprawl';

- promoting the consumption of local green products to shorten consumption circuits and to strengthen the local eco-economy,

- protecting natural, landscape, forestry, water resources, agricultural areas, etc. around cities and strengthening their links or articulation with cities (for example, with green belts and/or corridors connected to and in continuity with the network of public parks and spaces), 're-greening' the existing city, etc.

Finally, it shouldn't be forgotten that besides strategies to mitigate climate change there is a need to begin to stimulate strategies to adapt to it, particularly in coastal or river areas that could be affected by rising sea levels or flooding, or areas where the effects of warming are expected to be the greatest. The new scenarios being considered imply the need for cities to develop proactive strategies to resist these changes ('resilient cities'), to protect them against natural disasters or warming and to improve water management in times of drought.

From the social viewpoint...

From a **social perspective**, cities — concentrating most of the European population as they do — are also the places where the challenges of demographics, inclusion and social cohesion, the integration of immigrants, unemployment, education, poverty, multicultural challenges, etc., are felt most intensely. These problems, which have been made worse by the effects of the recent recession, mostly threaten the most vulnerable population, and particularly some "*deprived neighbourhoods within the context of the city as a whole*"¹⁰, deepening social polarisation and therefore leading to a higher risk of potential social fracture. Fostering employment, reducing the number of early school leavers and the reducing the poverty risk are the main social targets of the Europe 2020 strategy. Furthermore, the European Commission has recommended¹¹ that active inclusion policies should facilitate the integration into sustainable, quality employment of those who can work and provide resources that are sufficient to live in dignity, together with support for social participation, for those who cannot, combining adequate income support, inclusive labour markets

⁹ As pointed out in the Communication from the Commission "Action Plan on urban mobility" (COM (2009) 490 final).

¹⁰ Leipzig Charter.

¹¹ Commission Recommendation of 3 October 2008 on the active inclusion of people excluded from the labour market (notified under document number C(2008) 5737) (2008/867/EC).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

and access to quality services. These goals, together with the implementation of a set of other interconnected measures - e.g. for the integration of immigrants, ensuring equal opportunities in education, demand-oriented training, inclusion, ensuring the availability and affordability of services, etc., as well as other economic and environmental measures, such as the physical upgrading of the built environment-, are the key actions for stimulating greater social integration and cohesion that enable combating spatial segregation and social marginalisation. In this regard, housing policies are particularly important: on the one hand, decent and affordable housing can be considered as one of the cornerstones of social inclusion strategies, especially for those at the greatest risk of exclusion; while on the other hand, housing and building renovation, retrofitting and upgrading can provide tangible and considerable improvements in its inhabitants' daily lives¹²; and last but not least, socially balanced housing policies allow to reduce social polarization at neighbourhood level. As it was recommended in the Rotterdam Ministerial Meeting on 2004¹³, considering all these types of actions in integrated programmes or urban plans is particularly effective when intervening in the most deprived neighbourhoods.

From the economic viewpoint...

Finally, from an **economic viewpoint**, cities concentrate a large part of Europe's human, social, cultural and economic capital, etc., such that optimising and revaluing them are also key for a strategy of global competitiveness, where the 'traditional European city model' is one of the EU's principal assets.

The economic headline targets of the Europe 2020 propose to increase employment and investment in R&D. To achieve this, it seems necessary to develop strategies to 'regenerate the urban economy', which, in accordance with different local contexts, are committed towards a more competitive economy, in which economic progress is steadily decoupled from the consumption of resources, stimulating an economy of knowledge, creativity, excellence and innovation, strengthening endogenous development and diversifying local production systems, while appropriately organising the labour market through education and ongoing training for workers.

Building retrofitting, physical upgrading and the modernization of infrastructures are not only some of the essential requirements for the attractiveness of a city, but also fairly labour-intensive sectors, and therefore a potential new source of jobs that could help to absorb unemployed workers, particularly those from the new-building sector (which is currently undergoing a major slump in several Member States). It is also a more specialised sector, and quite appropriate for the creation of new local SMEs, with a certain knock-on effect for innovation and industry. These opportunities are even more significant in the case of 'green, ecological or environmental regeneration', based on stimulating energy efficiency for buildings and installations, on sustainable mobility, on the implementation of renewable energies in cities, etc. As the Europe 2020 strategy has pointed out¹⁴, this field offers excellent opportunities not only for creating new businesses and jobs but also for innovation and consolidating European leadership in this sector.

Last, but not least, the current recession also has an individual and family dimension whose repercussions are felt particularly strongly by the most vulnerable and in the most deprived neighbourhoods, where an integrated approach would also have a highly positive effect, by making economic and social support policies more permeable and channelling them more directly towards those who are the most seriously affected. In this regard, strengthening welfare and social services

¹² For example: improving physical accessibility is crucial for the promotion of autonomy and participation in society of disabled and elderly people.

¹³ Conclusion 3.6 on Social Inclusion.

¹⁴ Meeting the objective of 20% of renewable energy is thought to have the potential to create more than 600 000 jobs in the EU, and adding the 20% target in energy efficiency, over 1 million new jobs are believed to be at stake.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

not only contributes towards improving citizens' quality of life, but also towards the economic development of the city.

From the urban planning, architectural and cultural viewpoints...

Cities and heritage are key elements and repositories of the rich and varied European history and culture. Fortunately, nowadays the need to preserve the historical and cultural heritage of the city, particularly its architectural heritage and the 'Baukultur', is generally taken for granted as a way of keeping alive the collective memory that is characteristic of the European city model. Nevertheless, besides as protecting the heritage from a physical point of view, it is often necessary to guarantee its inhabitability and attractiveness in order to keep it really alive.

From an architectural point of view, building rehabilitation will enable many of the deficiencies of the existing built stock to be overcome, particularly those of the many dwellings that were poorly built to low quality standards in the second half of the 20th century, by improving their functionality, promoting diversity and adapting residential typologies to new family and demographic patterns, stimulating the eco-efficiency of buildings and facilities, resolving accessibility problems and the building deficiencies that some of them still present, etc., and also to increase their architectural quality, diversity and identity.

Revaluing deteriorated public spaces and providing new open spaces, together with the protection or requalification of architectural forms, will contribute not only towards the improvement of the urban scene, landscape and place quality of many of our cities' urban fabrics, and therefore to raise their attractiveness to highly skilled workers and business, but also to increase their attractiveness and the local residents' identification with the urban environment and their community. This will therefore contribute not only to their cultural enrichment but also towards creating or recreating citizenship, because the values of democracy, coexistence, exchange, civic progress, diversity, living together and freedom are key factors in the culture of the European city, which are expressed most effectively in the public realm.

From the viewpoint of governance...

Good governance, based on the principles of openness, participation, accountability, effectiveness, coherence and subsidiarity, is required in order to assure the successful implementation of public policies, a more efficient and effective allocation of public resources and to increase citizen's direct participation, involvement, engagement and empowerment, considering that citizens' satisfaction and well being is also key for the success of urban policies.

Good governance has acquired even greater importance in the current financial crisis, which makes it particularly significant to achieve the maximum optimisation of resources and efforts by stressing cooperation and synergies, multilevel governance and the integrated approach, as described below.

2. Towards a common understanding of the integrated approach in urban regeneration in particular and in urban development in general

Which are the key features of the integrated approach?

The Leipzig Charter recommended "*making greater use of integrated urban development policy approaches*". The experience and practice accumulated through national, regional and local projects as well as those funded through EU urban initiatives (based on which a common European 'Urban Acquis' has been developed), has demonstrated that the key features of this integrated approach, which have become especially important in these times of scarce financial resources, are:

- This integrated approach requires, first of all, the adoption of a holistic approach and thinking. This means replacing the usual sector or one-dimensional approaches with new transversal or multidimensional ones, aligning different policy areas and resources. It also implies considering the city as a whole: strategies and actions should be unitary, and address the whole complexity of urban development, taking into account the role of each part of the city in the whole structure.

This holistic approach also means thinking and working –and allocating resources in consequence– on all the multiple dimensions of sustainability — economic, social, cultural and environmental — at the same time, in such a way that the actions undertaken in each of them will have a positive effect on the others, or at least avoid them contradicting one another or having a negative effect on the others. The main future challenge for urban policies is to be able to provide convergent answers with equal level of efficiency to the environmental, social and economic questions raised in cities.

- Putting this integrated approach into practice also means resolving conflicts, overcoming discrepancies or interferences between the effects that each of these dimensions has on the others and finding compromises in the line of the overall defined key guiding principles of the city. In order to do so, it seems necessary to channel this shared commitment to deliver sustainable outcomes through establishing appropriate coordination platforms and frameworks –whether formal or informal– for policies and actions: ‘transversal coordination’ to make sector or one-dimensional approaches converge; ‘vertical coordination’ between all administrative levels (EU/national/regional/intermediate/local), by means of new formulas and arrangements for ‘multilevel governance’¹⁵; and ‘horizontal coordination’ between all the actors involved in ‘city building’ (public authorities, property and financial sector, professionals, etc.) which combine top-down and bottom-up approaches, and, most particularly, make public participation and involvement a truly effective reality.
- The city is time and space. The integrated character means seeking the right way to organise all ‘timescales’ (short/medium/long term) and all ‘spatial scales’ (region/metropolitan area/small, medium sized and large cities and towns/neighbourhood, etc.) and, finally, the conjunction between the two.

From a time-scale viewpoint, it is advisable to overcome short-term urban-management methods by creating strategic scenarios (economic, environmental, socio-demographic, etc.) formulated through an integrated city plan or vision with clear statements and goals, combining long-term framework visions with a certain flexibility when it comes to specific determinations, to allow for a greater capacity for adaptation, innovation and evolution, without any extreme ruptures and assuring the continuity of actions and effective use of resources.

From a spatial viewpoint, an integrated city plan or vision must go beyond the sum of ad-hoc or isolated actions, and at the same time consider its implementation at a functional or administrative level.

¹⁵ This is further developed in the Committee of the Regions White Paper on Multilevel Governance (2009) and in the Annex 3 (“Governance and sustainable communities”) of the Bristol Informal Ministerial Meeting (2006).

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

- at local level, an integrated spatial vision should be reflected in the coordination of actions with the goal to ensure a balanced development of the city as a whole and its parts, and even beyond, considering its role within the territory;
 - at regional level, in coordinating sector and local policies under a broader regional perspective and articulating metropolitan or rural-urban relationships, promoting regional clusters of cooperation and innovation, ensuring the contribution of territorial economic growth as a driving force for strengthening a polycentric structure, and a well-balanced and integrated model based on diverse territorial identities;
 - at national level, in assuring the coordination of sector policies and the effectiveness of multilevel governance at all the administrative tiers, promoting polycentric and balanced national development and international competitiveness by developing existing and planned economic, social and functional ties and cooperation projects.
- The city is a social construct. 'Integrated' also refers to 'inclusive', i.e. working on articulating the city's 'social body' in an inclusive shared project of coexistence, to combat social exclusion and spatial segregation.
 - The integrated character also refers to the 'integration' of the parts into a whole structure. This implies that conceptual and operational thinking must also stem from strategies or plans with 'integrated' -global or comprehensive- visions of the city as a whole, but optimal development will often be brought about through 'territorialised actions' ('area-based' approach). In the city, where objects (e. g: housing, buildings) and subjects (physical and legal persons) have a specific spatial location, it is usually more fruitful to conjugate an 'integrated', global or comprehensive overall strategy with an 'area-based' development, rather than merely acting on objects and subjects in isolation (home by home, or building by building, for example) or indiscriminately and generically.

In practical terms, the integrated approach requires shared commitment to deliver common outcomes in urban sustainability, evidence of multiagency or cross cutting teams working together, and evidence of budgets from different authorities or agencies being pooled and directed in the same or convergent directions.

Which are the benefits of the integrated approach?.

In a context where the urban challenges are increasingly more complex, but where both public and private resources are decreasing, and subsequently there is a need to achieve more with less, it is necessary to struggle to extract full value from each input of public and private stakeholders. There is a need to break down silo-based thinking, working and funding to develop new ways of thinking and working in order to offer better, more efficient and sustainable services. The integrated approach offers these possibilities, allowing additional, synergetic and multiplying effects to be achieved while encouraging coordination and avoiding any duplication, conflict or interference.

3. How do we understand Integrated Urban Regeneration?.

Integrated urban regeneration is conceived as a planned process that must transcend the partial ambits and approaches that have usually been the norm until now, in order to address the city as a functioning whole and its parts as components of the whole urban organism, with the objective of fully developing and balancing the complexity and diversity of social, economic and urban structures, while at the same time stimulating greater environmental eco-efficiency.

eu 2000.03

-6-

This concept of 'integrated urban regeneration' aims to optimise, preserve or revalue all the existing urban capital (social, built environment, heritage, etc.) in contrast to other forms of intervention in which, amongst all this urban capital, only the value of the land is prioritised and conserved, by traumatically demolishing and replacing the rest of the whole urban capital¹⁶ and — most lamentably — of the social capital. Deprived urban areas are not to be seen as a problem, but as a source of untapped human talent and physical capital whose potential has to be unlocked in order to contribute to the overall civic progress and economic growth of the city.

This strategic commitment towards 'integrated urban regeneration' is not meant to be incompatible with urban growth. Obviously, wherever necessary, spatial and urban planning should allow the appropriate amount of land development to meet justifiable needs, applying the terms of "strong control of land supply and of speculative development" included in the Leipzig Charter. But it is also advisable to curb the limitless growth of cities or urban sprawl, because — in societies with basically stable or recessive demographics such as that of many European cities — new suburban growth is largely fed — together with the increase of housing prices and the decentralisation of employment, services and facilities — by the citizen's feeling of decline or lack of quality of life in some of the existing parts of the city.

In shrinking cities it may be important to find a balance between the need to maintain the vitality of their central areas and the regeneration and upgrading of block housing estates, avoiding some potential contradictory side effects such as the increasing share of unused dwellings in renovated buildings.

In short, the aim is to stimulate urban policies of plenitude by means of comprehensive urban approaches that administer the physical extension of the city as necessary and combine the commitment towards integrated urban regeneration in the existing fabrics and built environment with a sustainable, integrated growth model in new urban developments. This should be based on calling for the 'traditional European city concept', which, while diverse (and therein also lies its richness), is recognisable by striving for complexity, compactness, functional diversity, plurality and social integration, with the ultimate goal of achieving a better balance and integration between all the dimensions of sustainability.

4. Which are the operational tools that could favour integrated urban regeneration?

From an operational viewpoint, the tools that could favour integrated urban regeneration include:

- The launch of integrated regeneration plans and programmes that at the same time consider both the city as a whole and its partial ambits of intervention, establishing diagnoses of the problems and opportunities and determining the sector actions to be applied and how they should be organised and coordinated in order to create synergies and to overcome any discrepancies between them, assuring the necessary consensus between all the urban actors, and including public participation.
- Among these plans and programmes, combining an organised set of actions focusing on the physical upgrading of buildings and urban spaces with other integrated sector-based actions as the afore-mentioned, and with urban-development guidelines that set the criteria for physical-regeneration interventions, for the management of uses, improvement of public spaces and the urban scene, protection of the landscape and cultural heritage, etc.

¹⁶ This does not mean that in certain 'regeneration' operations it may be not necessary for some specific buildings to be demolished and replaced, or that on other occasions ('brownfields', derelict, abandoned areas or areas in decline) it may be best to turn to complete renewal.

- Taking into account that the integrated variety of social groups and diverse urban activities and functions, over and above certain areas of specialized uses, is a symptom of urban vitality, we should aim to extend quality of life, attractiveness and inhabitability to all the fabrics of the city, particularly to its central ones and especially to residential areas. This means: cities and neighbourhoods for everyone to live in, in an urban environment which is *"active, inclusive and safe, well run, well connected, well served, environmentally sensitive, thriving, well designed and built, and fair for everyone"*¹⁷. For this to be achieved, urban planning and urban management must seek to create or recover sufficient attractiveness and optimal inhabitability conditions, and to provide the means to *"meet the needs of existing and future residents"*¹⁸, so that all parts that make up the fabrics of the city become areas where diverse social groups can and *"want to live and work, now and in the future"*¹⁹.

In some cases, this may mean increasing the social and functional complexity and variety of certain areas (for example, in tower block housing estates built after the Second World War), by enhancing the attractiveness of these areas for new residents or new activities, and thus improve the social mixture of different population and income groups and the functional balance of the area. However, in other cases (as is often the case, for example, in central or historic areas), it can be necessary to set up mechanisms to reduce social exclusion or any unintended side effects of gentrification that urban regeneration interventions may occasionally cause, by having the unwanted effect of driving out certain population groups or vital functions for a proper urban balance, because they find themselves unable to compete with other, more profitable activities in the short-term.

Housing typologies and formats, and affordability of prices for rented or owned houses are some of the key elements of these strategies. In order to preserve -or if necessary, stimulate- social diversity and the plurality of social groups of differing incomes and ages in all the existing fabrics of the city, there is a need to encourage the presence in them of a wide diversity of housing typologies and formats, by preserving them if possible, or by introducing them if no such diversity was previously present.

- Public funding in urban regeneration is considered to be key in order to guarantee social and environmental goals in the medium and long terms, but in the current scenario of limited public resources it may be necessary to combine different types of existing public funding (European structural funds, national, regional and local funds, etc.) together with other formulas and new financial means (loans, revolving funds, JESSICA, etc.) as well as the development of new financial and tax incentives for private enterprises trying to increase the involvement of private property and financial agents and other urban actors in urban regeneration.
- Strengthening existing and developing new, regeneration-specific forms of public-private partnership based on codes of conduct for both sides that are clear and transparent, led — if necessary, in order to spur the private sector's involvement — by the public authorities by means of incentives, an initial economic boost and the play of a catalysing role.
- Investing in capacity building efforts and skills to address economic, social and environmental issues as they affect places, wherever they are located (cities, towns, urban and rural) is essential in promoting sustainability. The Bristol Accord championed the concept of 'place-making' skills — such as such as territorial leadership, community

¹⁷ These were the eight characteristics of a sustainable community agreed at the Bristol Accord, 2006.

¹⁸ Bristol Accord, 2006.

¹⁹ This was the definition of sustainable communities included in the Bristol Accord, 2006.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

engagement, partnership working, project management, governance and cross-occupational learning.

- Considering the diversity of European cities and towns and the wide geographical and contextual diversity, it is impossible to apply 'one-size-fits-all' solutions in integrated urban regeneration plans and programmes, and consequently they can benefit from a local development and implementation by the inclusion of a management and governance proposal adapted to the local context, with particular regard to the stimulation and channelling of public participation. This often requires previously the existence of an open and transparent process for measuring and reporting performance towards sustainability to local citizens and other stakeholders, empowering people and making them aware first, and then giving them the opportunities to have a stronger participation in decision making.
- In this regard, it seems convenient –both for the self evaluation of public policies and for citizens' information- to include appropriate monitoring and assessment tools (ex ante, mid-term and ex post evaluations, set of criteria and indicators, etc.) in the plans and programmes, in order to verify whether the goals set have been reached and, if necessary, consider the relevant changes or corrections.

5. The need to configure a new 'urban alliance' to put the strategic commitment towards integrated urban regeneration into practice

Putting into practice this strategic commitment towards 'urban regeneration' and the 'integrated approach' that is under consideration will call for a new 'urban alliance' shared by all the actors involved in the 'city-building' process: the property sector, finance, local people, public authorities, professionals, etc. This new 'urban alliance' should be based on consensus and legitimised by new forms of governance, where social and citizens' networks play a leading role, and its common aim should be to revalue, recover and even re-invent the 'existing city', thus optimising the human, social, material, cultural and economic capital that has been built up there over the course of its history, and using these elements to build the efficient, innovative, smart, more sustainable and socially integrated cities that Europe is striving for.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:
«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας,
αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Στο συγκεκριμένο Παράρτημα περιλαμβάνεται μία σύνοψη των τοποθετήσεων στο Εργαστήριο Δημόσιας Πολιτικής με τίτλο «Σχεδιασμός και εφαρμογή της δημόσιας πολιτικής στον τομέα του αστικού σχεδιασμού και των αναπλάσεων», που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του παρόντος ερευνητικού έργου, την Τρίτη 13 Δεκεμβρίου 2016, στην Αθήνα, στο χώρο του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών.

Συμμετέχοντες Εργαστηρίου:

1. Δεμερτζής Νίκος, Καθηγητής, Διευθυντής και Πρόεδρος Δ.Σ. του ΕΚΚΕ, Υπεύθυνος Προγράμματος, Συντονιστής Εργαστηρίου
2. Γεωργαράκης Νίκος, Ερευνητικής ΕΚΚΕ, Συνυπεύθυνος Προγράμματος, Συντονιστής Εργαστηρίου
3. Εμμανουήλ Δημήτρης, Διευθυντής Ερευνών ΕΚΚΕ
4. Τασοπούλου Αναστασία, Μηχ. Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Συνεργάτης Ερευνητής ΕΚΚΕ
5. Λαϊνάς Ιωάννης, Μηχ. Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Συνεργάτης Ερευνητής ΕΚΚΕ
6. Μαλούτας Θωμάς, Γενικός Γραμματέας Έρευνας και Τεχνολογίας Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων
7. Γκανασούλης Γεώργιος, Προϊστάμενος Γενικής Διεύθυνσης Πολεοδομίας Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας
8. Ψυχογιός Θεοδόσης, Προϊστάμενος Διεύθυνσης Πολεοδομικού Σχεδιασμού και Τράπεζας Γης Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας
9. Γαλάνη Θεοδώρα, Προϊσταμένη Διεύθυνσης Αρχιτεκτονικής, Οικοδομικών Κανονισμών και Αδειοδοτήσεων Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, τ. Πρόεδρος ΕΑΧΑ Α.Ε.
10. Σούμπερτ Σόνια, Προϊσταμένη Τμήματος Α' Διεύθυνσης Μελετών & Έργων Αστικών Αναπλάσεων Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας
11. Καλτσά Μαρία, Αρχιτέκτων, πρώην Γενική Γραμματέας Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής
12. Μήλιας Αντώνιος, Διευθυντής Προγραμματισμού και Ανάπτυξης Δήμου Πειραιά
13. Οικονόμου Δημήτρης, Καθηγητής χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
14. Δελλαδέτσιμας Παύλος-Μαρίνος, Καθηγητής Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αστικής Γεωγραφίας Χαροκόπειου Πανεπιστημίου
15. Τριανταφυλλόπουλος Νίκος, Επίκουρος Καθηγητής Πολεοδομικής Πολιτικής και Διαχείρισης Ακινήτων Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
16. Τσέκος Θεόδωρος, Αναπληρωτής Καθηγητής Δημόσιας Διοίκησης Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων και Οργανισμών Α.Τ.Ε.Ι. Πελοποννήσου

A. Σκοπός και δομή του εργαστηρίου

Τασοπούλου Αναστασία & Λαϊνός Ιωάννης, Μηχ. Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Συνεργάτες Ερευνητές ΕΚΚΕ

Το εργαστήριο στοχεύει στην ανταλλαγή απόψεων αναφορικά με τον τρόπο που σχεδιάζεται, υλοποιείται και γίνεται η αξιολόγηση και παρακολούθηση της πολιτικής αστικών αναπλάσεων με έμφαση στην Ελλάδα. Επιδιώκει, ειδικότερα, να συμβάλλει στη διαμόρφωση κατευθύνσεων για τη δημόσια πολιτική αναπλάσεων με την υποβολή τεκμηριωμένων προτάσεων για την άρση των παρατηρούμενων δυσχερειών και την ολοκληρωμένη εφαρμογή προγραμμάτων αστικής ανάπλασης.

Οι τοποθετήσεις των συμμετεχόντων στο εργαστήριο και η συζήτηση οργανώνεται στη βάση των ακόλουθων ενδεικτικών αξόνων:

- Υφιστάμενο πλαίσιο και περιεχόμενο πολιτικής στην Ελλάδα
- Πολιτική αστικών αναπλάσεων στον Ευρωπαϊκό χώρο (προσεγγίσεις, καλές πρακτικές, επιδράσεις από πολιτικές της ΕΕ)
- Ζητήματα / προβλήματα σχεδιασμού, υλοποίησης και αξιολόγησης της εφαρμογής της πολιτικής
- Σύγχρονα χρηματοοικονομικά εργαλεία
- Προτάσεις και κατευθύνσεις πολιτικής

Ειδικότερα κρίσιμα ερωτήματα αποτελούν:

- Ποιες είναι οι βασικές προϋποθέσεις για μπορέσει να επιτευχθεί μια συγκροτημένη και ολοκληρωμένη πολιτική αστικών αναπλάσεων στην Ελλάδα, κατά τα πρότυπα της πολιτικής «αστικής αναγέννησης» ή «αναζωογόνησης», και πώς μπορούν να αποφευχθούν αποσπασματικές και «εμπειρικές» παρεμβάσεις;
- Τι είδους ρόλους θα πρέπει να αναλάβουν τα διάφορα επίπεδα διοίκησης και πώς μπορεί να επιτευχθεί κάθετη και οριζόντια συνεργασία;
- Τι είδους εργαλεία παρέμβασης (πολεοδομικά εργαλεία, κίνητρα κλπ.) θα πρέπει να προβλεφθούν και πώς μπορεί να διασφαλιστεί η εφαρμοσιμότητά τους, σε σχέση και με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής περίπτωσης;
- Πώς μπορεί να ενισχυθεί η δημόσια συμμετοχή και οι διαδικασίες διαβούλευσης;
- Με ποιόν τρόπο μπορεί να ενεργοποιηθεί το ιδιωτικό κεφάλαιο στις διαδικασίες αστικών αναπλάσεων; Πώς μπορούν να ενισχυθούν οι συμπράξεις δημόσιου – ιδιωτικού τομέα;

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

- Ποιοι είναι οι σημαντικότεροι παράγοντες που επηρεάζουν δυσμενώς την εξασφάλιση ή/και απορρόφηση ευρωπαϊκών πόρων για τις αστικές αναπλάσεις και τι είδους ρυθμίσεις απαιτούνται για την άρση αυτών των δυσχερειών;
- Ποια είναι τα βήματα που πρέπει να γίνουν ώστε να υπάρξει ένα ολοκληρωμένο σύστημα αξιολόγησης και παρακολούθησης της πολιτικής; Τι θα περιελάμβανε ένα τέτοιο σύστημα (θεσμικές δομές, δείκτες κλπ.);

Β. Κύρια σημεία τοποθετήσεων (κατά σειρά τοποθέτησης)

Δελλαδέτσιμας Παύλος-Μαρίνος, Καθηγητής Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αστικής Γεωγραφίας Χαροκόπειου Πανεπιστημίου

- Το θεσμικό πλαίσιο είναι παλιό και θέλει ριζική αλλαγή.
- Όσον αφορά στο χρηματοδοτικό ζήτημα υπάρχουν δύο κατευθύνσεις. Α) ένας καλύτερος συγχρωτισμός του θεσμικού πλαισίου με μεγάλο οικονομικό κεφάλαιο, που δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή ή Β) μια ενδιαφέρουσα κατεύθυνση θα μπορούσε να είναι τα μικτά σχήματα κυρίως του γαλλικού “sociétés d’économie mixte locales”.
- Δύο ακόμη ενδιαφέρουσες κατευθύνσεις απορρέουν από τη γερμανική εμπειρία των Business improvements districts και από τα community-land banks που είναι σε μεγάλη ανάπτυξη στην Ευρώπη και καλύπτουν ένα μεγάλο τμήμα της έλλειψης χρημάτων για κάποιες μορφές παρέμβασης.
- Γενικά το πιστωτικό σκέλος είναι πάρα πολύ κρίσιμο, ιδίως σε επίπεδο συνομιλίας με μεγάλα επενδυτικά σχήματα.
- Θα μιλήσουμε για planning gains; Θα μιλήσουμε για value capture μηχανισμούς; Για «επανεπένδυση τοπικά»;

Τσέκος Θεόδωρος, Αναπληρωτής Καθηγητής Δημόσιας Διοίκησης Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων και Οργανισμών Α.Τ.Ε.Ι. Πελοποννήσου

- Η πολιτική αστικού σχεδιασμού είναι μια ανεπαρκώς σχεδιασμένη πολιτική. επομένως το ζητούμενο είναι ποιες μεθοδολογίες θα ακολουθήσουμε προκειμένου να υπάρξει επαρκής σχεδιασμός.
- Το ζήτημα της συμμετοχής:
 - Εκείνο που ανακύπτει είναι αν αυτή η συμμετοχή είναι επαρκής και ως προς τους μετέχοντες και ως προς τα αποτελέσματα της διαδικασίας.
 - Ποιοι πρέπει να μετέχουν; Όλοι όσοι με πράξεις ή με παραλείψεις τους επηρεάζουν το περιεχόμενο της πολιτικής και όσοι υφίστανται τις συνέπειες αυτού του περιεχομένου της πολιτικής.
 - Έχουν όλοι τις γνωσιακές προϋποθέσεις να μετάσχουν στη διαδικασία; Έχουν την ωριμότητα και την πληροφόρηση; Ποιές πολιτικές αναπτύξεις ώστε να υπάρχει αυτή η ωρίμανση και η πληροφόρηση;

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

- Τί είδους χρηματοδοτήσεις μπορούν να εξασφαλιστούν για ομάδες πολιτών που θέλουν να συμμετάσχουν και να συγκεντρώσουν με έναν περισσότερο ή λιγότερο δομημένο τρόπο την πληροφόρηση και να προβούν σε επεξεργασία θέσεων;
 - Ποιες είναι οι αξίες οι οποίες διέπουν την προσέγγιση; Υπάρχει σύγκλιση και ομογενοποίηση της οπτικής ή αναδεικνύονται σαφείς αντιπαραθέσεις;
 - Ποια είναι τα διακυβεύματα; Ποια είναι τα προβλήματα και ποιες οι ευκαιρίες που αναδεικνύονται;
 - Ποιες είναι οι ομάδες συμφερόντων; κ.ά.
- Το θεσμικό πλαίσιο
- Στην Ελλάδα έχουμε υπερθεσμισμό, πλήθος διατάξεων που δεν εφαρμόζονται. Δύο επιλογές: α) διορθώνουμε το υφιστάμενο πλαίσιο ή β) δημιουργούμε ένα καινούριο σε περίπτωση που το παλιό έχει ηθικά απαξιωθεί.
- Το ζήτημα του κόστους
- Στην περίπτωση των αστικών αναπλάσεων είναι πολύ σημαντικό: τι χρηματοδοτείται από δημόσιους πόρους και πού παρεμβαίνει η ιδιωτική χρηματοδότηση;
- Το ζήτημα της εφαρμογής
- Γενικά στο σχεδιασμό συνήθως σχεδιάζουμε στρατηγικά, οδηγούμαστε στο επιχειρησιακό επίπεδο και αφήνεται το implementation planning, ο σχεδιασμός εφαρμογής, σε δεύτερη μοίρα. Πώς επομένως όλος αυτός ο σχεδιασμός που ξεκινάει στρατηγικός εφαρμόζεται στο έδαφος;
- Το ζήτημα της αξιολόγησης
- Γίνεται σε τρία επίπεδα: 1) εκ των προτέρων, ex ante αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης και των επιχειρησιακών δυνατοτήτων των φορέων. Εξωστρεφής και ενδοστρεφής. 2) on-going. 3) ex-post. Βασικό ζήτημα αποτελεί το ποιοι και με ποιες διαδικασίες μετέχουν στην αξιολόγηση.
- Ανατροφοδότηση και μάθηση (*feedback & learning*)
- Πώς αυτά που προκύπτουν από την αξιολόγηση επανέρχονται σαν γνώση; Ποιοι εμπλέκονται σε αυτό και με ποιόν τρόπο;

Οικονόμου Δημήτρης, Καθηγητής χωροταξικού και Πολεοδομικού Σχεδιασμού Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

- Δεν συμφωνώ απολύτως με την άποψη ότι πρέπει να πετάξουμε το ισχύον θεσμικό πλαίσιο τελείως από το χάρτη.
- Δεν έχουμε μια πολιτική αναπλάσεων σε επίπεδο κεντρικής κυβέρνησης, που να προσδιορίζει τι θέλουμε να πετύχουμε και πώς να το οργανώσουμε.
- Λίγο πιο κάτω, στο επίπεδο των συγκεκριμένων περιοχών στις οποίες θα γίνουν οι αναπλάσεις υπάρχει ένα πολύ καλό εργαλείο, το ΣΟΑΠ, που δίνει τη δυνατότητα να γίνουν ολοκληρωμένες αναπλάσεις, με την έννοια του πολυτομεακού.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

- Αυτό το οποίο είναι αποτυχημένο είναι το αντίστοιχο στρατηγικό πλαίσιο σε τοπικό επίπεδο του Ν. 2508/1997, δηλ. οι αναπλάσεις του Ν. 2508. Αυτό θέλει ριζική αναμόρφωση διότι πρώτον είναι φοβερά δύσκαμπτο, δεύτερον δεν αντιστοιχεί στην ελληνική πραγματικότητα ιδίως σε ό,τι αφορά στη μικροϊδιοκτησία, και τρίτον είναι εστιασμένο στο φυσικό σχεδιασμό.
- Εκεί που έχουμε πολύ μεγάλες ελλείψεις είναι στο από κάτω επίπεδο, στην εφαρμογή. Τα ΣΟΑΠ προβλέπουν παρεμβάσεις σε πλήθος πεδίων (70-80). Σε πολλά από αυτά το πρόβλημα είναι ότι δεν υπάρχει θεσμικό εργαλείο.
- Ένα πολύ σημαντικό θέμα είναι το τι κάνουμε με το κτιριακό απόθεμα και μια πτυχή του είναι το κενό κτιριακό απόθεμα. Ο κ. Μαλούτας έκανε μια πολύ ενδιαφέρουσα πρόταση: να χρησιμοποιηθεί το κενό κτιριακό απόθεμα για την αντιμετώπιση μιας πτυχής του προσφυγικού και του μεταναστευτικού.
- Κάτι άλλο θα μπορούσε να είναι η προσέλκυση / μόχλευση ιδιωτικών κεφαλαίων, για τα ακίνητα τα οποία έχουν αναπτυξιακές δυνατότητες. Εκεί έχουμε τεράστιο έλλειμμα εξειδικευμένου θεσμικού εργαλείου. Είχε υπάρξει μια προσπάθεια και είχε ξεκινήσει μέσα από το ΣΟΑΠ της Αθήνας να βγει ένα σχέδιο νόμου, ένα εργαλείο, το οποίο να αντιμετωπίζει το πρόβλημα αυτό στη βάση του, το οποίο επίσης παγώνει.
- Υπάρχουν κάποια θέματα σε σχέση με τον αναπτυξιακό προγραμματισμό, όπου και εκεί έχουν γίνει από τα ΣΟΑΠ συγκεκριμένες προτάσεις για αξιοποίηση δυνατοτήτων εξαιρέσεων από τον χάρτη περιφερειακών ενισχύσεων της ΕΕ που βάζει πλαφόν στις εξαιρέσεις. Δυστυχώς η συζήτηση ατόνησε και ο νέος αναπτυξιακός νόμος δεν το αξιοποίησε.
- Εστιάζοντας ειδικά στο θέμα της χρηματοδότησης, το βασικό θετικό είναι ότι γύρω στα 450 εκ. έχουν προκαθοριστεί για τη χρηματοδότηση ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Δυστυχώς, το εργαλείο δεν έχει ακόμα επί της ουσίας ενεργοποιηθεί.
- Στα ΣΟΑΠ στα οποία έχουμε εμπλακεί έγινε διαβούλευση σε πολλά επίπεδα. Η χειρότερη, αυτή δηλ. που δεν αποδίδει καθόλου, είναι αυτή που προβλέπεται από το νόμο (ανάρτηση στο site του Δήμου και δυνατότητα έκφρασης γνώμης από τους πολίτες/φορείς). Από την άλλη πλευρά όμως υπάρχουν δύο άλλα είδη διαβούλευσης τα οποία γίνονται στα ΣΟΑΠ και είναι πετυχημένα. Το πρώτο είναι διαβούλευση με φορείς των πόλεων, συλλογικότητες, κοινωνία πολιτών, επιχειρήσεις και το δεύτερο είναι διαβούλευση με τα υπεύθυνα για την έγκριση του ΣΟΑΠ Υπουργεία.
- Το ΣΟΑΠ της Δυτικής Αθήνας έχει 8 Δήμους, δώδεκα δημάρχους (άλλαξαν μετά τις δημοτικές εκλογές). Είναι σχεδόν από όλο το πολιτικό φάσμα. Έχει περάσει το ΣΟΑΠ από τα 8 Δ.Σ. ομόφωνα, κάτι το οποίο νομίζω για την Ελλάδα είναι πρωτοφανές.
- Για το ζήτημα της εφαρμογής (implementation) το βασικό είναι ποιος θα το τρέξει. Υπάρχουν κάποια σχήματα που αρχίζουν και διαμορφώνονται και οριζόντια. Στο ΥΠΕΝ θα γίνει τώρα ένα δίκτυο πόλεων που έχουν ΣΟΑΠ, θα μπορεί να κάνει και ανταλλαγή εμπειρίας και να χειρίζεται κάποια οριζόντια θέματα. Πέραν αυτού όμως

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ο βασικός παίκτης είναι ο Δήμος. Είναι ο μόνος που μπορεί να συντονίσει. Το ΣΟΑΠ της Αθήνας αναθέτει και επισήμως στο Δήμο αυτό το ρόλο.

- Για αναπλάσεις τύπου αναγέννησης απαιτούνται προσπάθειες σε πολλά επίπεδα, διότι όλα τα προβλήματα δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με την ίδια μέθοδο. Απαιτείται στρατηγικός σχεδιασμός και απαιτούνται ειδικά εργαλεία για την παρέμβαση στον ιδιωτικό χώρο.
- Απαιτούνται επίσης μικρές παρεμβάσεις και 'από κάτω'. Δηλαδή παράλληλα με ότι προχωρεί 'από πάνω' πρέπει να αρχίσουν να γίνονται και μικροπράγματα από κάτω, τα οποία μπορεί να έχουν μεταστατική λειτουργία. Δεν μπορεί να είναι 'top-down' μόνο η προσέγγιση, πρέπει να γίνονται και 'bottom-up' πράγματα όπου είναι εφικτό. Απαιτούνται όλα να προχωράνε ταυτόχρονα και το καθένα με τη δικιά του δυναμική να συμβάλλει σε ένα θετικό αποτέλεσμα.

Γκανασούλης Γεώργιος, Προϊστάμενος Γενικής Διεύθυνσης Πολεοδομίας Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας

- Όσον αφορά στις αξίες, αυτές λίγο ή πολύ είναι δεδομένες και δεν πρέπει συνέχεια να ψάχνουμε να βρούμε κάτι το οποίο έχει διατυπωθεί έστω και αποσπασματικά και τώρα τελευταία μάλιστα ολοκληρωμένα με την έγκριση της διακήρυξης του Κίτο με το καινούριο Habitat 3, που περιλαμβάνει περίπου τα πάντα για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη.
- Στην Ελλάδα όλες αυτές τις δεκαετίες η έννοια της ανάπλασης έχει εντοπιστεί και περιοριστεί στο δημόσιο υπαίθριο χώρο. Ενώ από επιστημονικής προσέγγισης όλοι γνωρίζουμε ότι η ανάπλαση είναι στην ουσία μία δέσμη δράσεων οι οποίες αφορούν και τον δημόσιο χώρο και τον ιδιωτικό χώρο και τον κτιριακό πλούτο που υπάρχει. Από εδώ και πέρα θα πρέπει να επεκταθεί η αντίληψη περί του τι εστί ανάπλαση. Άλλωστε ο ιδιώτης πάρα πολύ δύσκολα θα κινητοποιηθεί για να χρηματοδοτήσει μία παρέμβαση καθαρά στον δημόσιο αστικό χώρο.
- Όταν μιλάμε για αναπλάσεις κατά την προσωπική μου άποψη το μυαλό μου πηγαίνει πάντα στο Δήμο. Πρέπει να είναι ο κατεξοχήν αρμόδιος για συγκρότηση πολιτικών σε αυτόν των τομέα. Μην ξεχνάμε βέβαια ότι υπάρχουν παρεμβάσεις οι οποίες εμπίπτουν στη γενική έννοια των αναπλάσεων οι οποίες είναι και αποφάσεις κεντρικού πολιτικού επιπέδου, για παράδειγμα η όπερα και η βιβλιοθήκη.
- Η διαβούλευση, η οποία είναι εξαιρετικά σημαντικό ζήτημα, δεν σημαίνει ότι λύνει τα πάντα. Προφανώς όμως για την αποδοχή οποιουδήποτε project πρέπει στο μέγιστο δυνατό βαθμό να γίνεται η καλλιέργεια στη συνείδηση του κόσμου και ειδημόνων και λιγότερο ειδημόνων ώστε να τυγχάνει της μεγαλύτερης δυνατής αποδοχής. Ο Δήμος είναι ο κύριος μοχλός σε αυτά τα ζητήματα.
- Το θεσμικό πλαίσιο για τις αναπλάσεις χρειάζεται μια συνολική αναθεώρηση. Εγώ καταρχήν είμαι της άποψης περισσότερο βελτίωσης των νόμων και όχι πλήρους αντικατάστασής τους. Στο συγκεκριμένο όμως τομέα, επειδή η φιλοσοφία του

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

N.2508 είναι στηριγμένη σε ένα άλλο τρόπο και διοίκησης (π.χ. έχει καταργηθεί η ΔΕΠΟΣ) και χρηματοδότησης, πρέπει κανείς να το δει εντελώς διαφορετικά.

- Απαιτείται ένα πιο σφιχτό, πιο σαφές και πιο αποτελεσματικό πλαίσιο το οποίο δεν θα πρέπει να παραμένει ως κείμενο ευχών. Πέρα από θέματα διαφάνειας και διαδικασιών, πρωτίστως να υπάρχει ένα κεφάλαιο που να διασφαλίζει ότι δεν μπορεί να ξεκινήσει κανένα τεχνικό έργο όπου δεν θα είναι εκ των προτέρων απολύτως διασφαλισμένη η μελλοντική του βιωσιμότητα.
- Όσον αφορά στη χρηματοδότηση, πρέπει να μπει πολύ δυναμικά στην προβληματική η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και της ιδιωτικής χρηματοδότησης, ζήτημα το οποίο στο εξωτερικό έχει επιλυθεί εδώ και δεκαετίες. Πρέπει να καλλιεργήσουμε ένα κλίμα ότι η συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα με ένα νόμιμο και ελέγξιμο κέρδος και μια διαδικασία διαφανή δεν είναι κάτι κακό.
- Οι υπηρεσίες έχουν μεγάλη αδυναμία. Οι υπηρεσίες που έχουν κεντρικό ρόλο και θα έπρεπε να είναι επιτελικές, δυστυχώς, αναλίσκονται σε θέματα που δεν έχουν επιτελικότητα.
- Πάσχουμε μονίμως από την ανατροπή προγραμματισμών από τον ένα Υπουργό στον άλλο, και δεν αναφέρομαι μόνο στην αλλαγή κυβέρνησης, αλλά και στην αλλαγή υπουργών εντός της ίδιας κυβέρνησης. Προκύπτουν άλλες προτεραιότητες, και πράγματα που έχουν ξεκινήσει μπαίνουν στο ράφι.
- Η θεσμική θωράκιση των αστικών προγραμμάτων για την αναζωογόνηση, όπως είναι ένα ΣΟΑΠ, από τη στιγμή που γίνει κοινή συνείδηση ότι όλοι πρέπει να δουλέψουν σε μια τέτοια συγκεκριμένη κατεύθυνση, τομεακά ο καθένας στο πεδίο του αντικειμένου του, είναι μια καλή βάση προκειμένου να υπάρξει και αυτή η συνέχεια ανεξαρτήτως πολιτικών αλλαγών.

Τριανταφυλλόπουλος Νίκος, Επίκουρος Καθηγητής Πολεοδομικής Πολιτικής και Διαχείρισης Ακινήτων Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

- Πρέπει να κατανοήσουμε ότι έχουμε ανάγκη τη συμμετοχή και το χρήμα του ιδιωτικού τομέα.
- Ο κάθε ένας που μπορεί να εμπλέκεται και να έχει οποιαδήποτε ωφέλεια από την αστική ανάπτυξη θα πρέπει να απενοχοποιηθεί και να βρεθούν τρόποι να συμμετάσχει όσο το δυνατό πιο αποτελεσματικά ο διωκτικός τομέας.
- Βεβαίως ανάπτυξη δεν σημαίνει μόνο δημόσιος χώρος σημαίνει και ιδιωτικός χώρος. Άρα θα πρέπει να συνεργαστούν ο ιδιωτικός με το δημόσιο τομέα υποχρεωτικά.
- Σε ότι αφορά το πώς θα έβλεπα εγώ τη διαχείριση καταρχήν αυτών γενικά των θεμάτων ανάπτυξης. Ο ιδιωτικός τομέας εφόσον τον χρειαζόμαστε απαιτεί ταχύτητα, ευελιξία και δυνατότητες διαπραγματεύσεως. Αυτό θα πρέπει να εξασφαλιστεί. Ο ιδιωτικός τομέας αναλαμβάνει ρίσκο επενδύοντας σε περιοχές ανάπτυξης και ζητά τη βοήθεια για να ενεργοποιηθεί από τον δημόσιο τομέα, να

του ρυθμίσει το πλαίσιο με σαφήνεια, να τηρήσει τα όσα λέει και να τα κάνει στο σωστό timing.

- Όταν θέλεις να παρέμβεις στο ήδη δομημένο περιβάλλον τα πράγματα γίνονται ιδιαίτερα πολύπλοκα και δεν είναι δυνατόν να προσελκυστεί πραγματικά ο ιδιωτικός τομέας εύκολα. Άρα κατά τη γνώμη μου, το δημόσιο θα πρέπει να έχει έναν φορέα ο οποίος θα έχει αυξημένες αρμοδιότητες, θα έχει πραγματική εξουσία να περνάει πράγματα και γρήγορα, θα διέπεται από συγκεκριμένες διαδικασίες, θα αντιδρά στο σωστό timing και θα έχει την υποστήριξη της πολιτικής, που αυτό είναι και το δυσκολότερο. Και θα πρέπει να εξασφαλίζει διαφάνεια. Στον φορέα θα πρέπει να συμμετάσχουν όχι μόνο το δημόσιο αλλά και ο ιδιώτης. Και έτσι γίνεται η κατανομή του ρίσκου, ένα πολύ μεγάλο θέμα πλέον.
- Αναποτελεσματική διοίκηση και ατελέσφορες διαδικασίες αυξάνουν το ρίσκο. Αυξημένο ρίσκο σημαίνει αύξηση του κόστους. Από τη στιγμή που έχουμε μια αγορά και μια κοινωνία με αυξανόμενα κοινωνικά προβλήματα δεν μας επιτρέπεται να αυξάνουμε το κόστος των παρεμβάσεων υπέρμετρα λόγω αγκυλώσεων διοικητικών. Η δουλειά του κράτους είναι να θέτει το πλαίσιο για να κινηθεί η αγορά. Το δημόσιο χρήμα κυρίως να το χρησιμοποιεί για να βοηθήσει τον ιδιωτικό τομέα να κινητοποιηθεί.
- Εγώ βλέπω και πρόβλημα στον καθορισμό του δημοσίου συμφέροντος και της αντίληψης του δημοσίου συμφέροντος η οποία δεν είναι καθόλου εύκολη.
- Σε ότι αφορά το θεσμικό πλαίσιο, θεωρώ ότι θα πρέπει να υπάρχει ένα ευέλικτο θεσμικό πλαίσιο που δεν θα μπορεί να ρυθμίζει τα πάντα. Ο Ν. 2508 θεωρώ ότι δεν είναι επιχειρησιακός και παρουσιάζει πρόβλημα. Διότι θέλει να τα ρυθμίσει όλα, τα πάντα, σε κάθε λεπτομέρεια, ενώ η κάθε περίπτωση είναι διαφορετική και σε κάθε χρονική στιγμή έχουμε διαφορετικά πράγματα.
- Άρα προκρίνω και θεωρώ πάρα πολύ σοφή θα έλεγα τη λύση τύπου ΣΟΑΠ, δηλαδή ένα ευέλικτο πλαίσιο το οποίο ενδεχομένως θα έπρεπε να ενισχυθεί σε κάποια σημεία έτσι ώστε να είναι και περισσότερο δεσμευτικό. Από εκεί και πέρα να εξασφαλιστούν τα επί μέρους εργαλεία με τη χρήση των οποίων θα μπορούσε να εξασφαλιστεί η υλοποίηση των όσων δράσεων κατά περίπτωση έχει διερευνήσει και προτείνει ένα ΣΟΑΠ. Και το οποίο ΣΟΑΠ θα παρακολουθείται από έναν φορέα που θα έχει ισχύ. Όχι από 17 Υπουργεία και από 145 Διευθύνσεις και Τμήματα. Διότι πάρα πολύ σημαντικός παράγοντας είναι και το timing, το πότε θα γίνει κάθε δράση.
- Στο Τμήμα μας προσπαθήσαμε να αναπτύξουμε ένα εργαλείο για την παρέμβαση ουσιαστικά στον ιδιωτικό χώρο, δηλ. στα κτίρια τα οποία χρειάζονται αποκατάσταση. Ξεκίνησε στα πλαίσια του ΣΟΑΠ της Αθήνας σαν ένα τμήμα επιχειρησιακού σχεδιασμού σε κατώτερο επίπεδο. Έγινε η μελέτη αυτή η οποία υποβλήθηκε και στην Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, διότι σκοπός ήταν να κινητοποιηθεί και ο ιδιωτικός τομέας, να επιτευχθούν μοχλεύσεις. Αυτή η μελέτη υποβλήθηκε στην ΕΤΕ αλλά υποβλήθηκε από εμάς υπό την αίρεση ότι δεν μπορεί να προχωρήσει επαρκώς αυτός ο μηχανισμός, ο οποίος επί της ουσίας προέβλεπε την

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

αποϋλοποίηση της ιδιοκτησίας, δηλ. να υπάρξει μια διάσταση μεταξύ του φυσικού αντικειμένου και του χρηματοοικονομικού αντικειμένου ώστε να μπορεί να γίνεται μία πιο αποτελεσματική και γρήγορη διαχείριση του προβλήματος. Έγινε και επεξεργασία με την ευγενή χρηματοδότηση του ιδρύματος Ωνάση ενός θεσμικού πλαισίου για την παρέμβαση στον ιδιωτικό χώρο, δηλαδή στα κτίρια, προσπαθώντας να προωθήσουμε την ιδέα, μεταξύ των άλλων, ότι η ιδιωτική ιδιοκτησία δεν είναι μόνο ατομικό δικαίωμα είναι και κοινωνική υποχρέωση. Δημιουργήθηκε ένα νομοσχέδιο το οποίο στα τέλη του 2014 υιοθετήθηκε από το τότε υπουργείο ΥΠΕΚΑ και έγινε και μια Επιτροπή. Σταμάτησε η όλη προσπάθεια στις αρχές του 2015 μετά τις εκλογές και δεν προωθήθηκε ποτέ για ψήφιση.

Σούμπερτ Σόνια, Προϊσταμένη Τμήματος Α' Διεύθυνσης Μελετών & Έργων Αστικών Αναπλάσεων Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας

- Το θεσμικό πλαίσιο των αναπλάσεων χρειάζεται επαναπροσδιορισμό, χρειάζεται μια τροποποίηση. Η προσωπική μου άποψη ήταν πάντα ότι η ο Ν.2508 αφορούσε ήπια ανάπλαση τύπου face-lifting, ενώ αυτό το οποίο θα έπρεπε να τον απασχολεί είναι τα έργα της ανάπλασης να προκύπτουν μέσα από ένα ΣΟΑΠ, ώστε να εξασφαλίζεται και η κοινωνική και οικονομική συνοχή παράλληλα με τις αναπτυξιακές διαστάσεις και την προστασία του περιβάλλοντος.
- Το προϊόν της ανάπλασης που εν τέλει θα χρηματοδοτηθεί / υλοποιηθεί θα πρέπει να είναι μέσα από ένα γενικότερο σταθερό πλαίσιο που προκύπτει από όλον τον υπερκείμενο σχεδιασμό.
- Επιπλέον φορέας δεν θεωρώ ότι πρέπει να δημιουργηθεί. Θεωρώ ότι ο Δήμος είναι και δημοκρατικά ο καθ' ύλην αρμόδιος για την παρακολούθηση αυτού του προγράμματος το οποίο βέβαια είναι μέσα στον στρατηγικό σχεδιασμό, είναι προϊόν του στρατηγικού σχεδιασμού. Ως τέτοιο, μπορούμε να το παρακολουθήσουμε μέσα από το Παρατηρητήριο, ένα μέτρο που επεξεργάζεται αυτή τη στιγμή το Υπουργείο.
- Η συμμετοχική διαδικασία θεωρώ ότι είναι στη χώρα μας ανύπαρκτη. Επί ΕΠΑ είχε κάτι ξεκινήσει. Πρέπει να γίνεται σε δύο επίπεδα. Το ένα είναι το επίπεδο του απλού πολίτη, του χρήστη, και το δεύτερο επίπεδο είναι σε ένα στρογγυλό τραπέζι, από ανθρώπους με κάποια γνώση στο αντικείμενο. Όπως είχε γίνει με το re-think, με την περίφημη Πανεπιστημίου.
- Ως προς το συντονισμό των φορέων, επιχειρούμε αυτή τη στιγμή στη δική μας Διεύθυνση, στο δικό μας Υπουργείο, για ένα συγκεκριμένο θέμα ανάπλασης να συντονίσουμε τρεις Δ/νσης και μία Εφορεία του Υπ. Πολιτισμού, Περιφέρειας, Δήμο κλπ.. Είναι εξαιρετικά δύσκολο, διότι δεν υπάρχει η παιδεία. Το κάθε Υπουργείο θεωρεί ότι το δικό του αντικείμενο είναι το ένα και μοναδικό, δεν υπάρχει συνέργεια.
- Ως προς τις χρηματοδοτήσεις, συμφωνώ ότι δεν υπάρχει περίπτωση να λειτουργήσει το σύστημα χωρίς τον ιδιωτικό τομέα. Η αναγκαιότητα μιας αναπτυξιακής τράπεζας

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

η οποία θα έπαιζε και αυτή το ρόλο στις χρηματοδοτήσεις έργων Δήμων για αναπτυξιακό λόγο θα μπορούσε να εξεταστεί.

- Πρέπει να βρεθούν οι μηχανισμοί παρέμβασης στο υφιστάμενο κτιριακό απόθεμα.

Γαλάνη Θεοδώρα, Προϊσταμένη Διεύθυνσης Αρχιτεκτονικής, Οικοδομικών Κανονισμών και Αδειοδοτήσεων Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, τ. Πρόεδρος ΕΑΧΑ Α.Ε.

- Με αφορμή τις *société d'économie mixte* που αναφέρθηκαν, θυμήθηκα ότι η ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων είχε κάνει παρουσιάσεις σε πάρα πολλούς δήμους και *société d'économie mixte* και παρά το γεγονός ότι η ενοποίηση είχε κατηγορηθεί και σε ένα βαθμό ότι δεν έκανε ολοκληρωμένες αστικές αναπλάσεις –ασχολήθηκε κυρίως στο δημόσιο χώρο αν και χωρίς αμφιβολία υπήρξε επίδραση στον ιδιωτικό χώρο– θεωρήθηκε από τους ενδιαφερόμενους Γάλλους πολύ επιτυχημένο παράδειγμα.
- Χρειάζεται να γίνει μια διάκριση για το τι είναι ανάπλαση. Κάθε φορά τα πράγματα μπορεί να είναι διαφορετικά. Μπορεί να είναι μια μελέτη μόνο αλλαγή υλικού ή να είναι μια μελέτη που αλλάζει τη λειτουργία της πόλης και την εικόνα της.
- Δεν νομίζω ότι υπάρχει καμία αμφισβήτηση ότι χωρίς τον ιδιωτικό τομέα δεν μπορούμε να προχωρήσουμε. Το πώς θα τον αφομοιώσουμε είναι ένα θέμα διαφορετικό και πάνω σε αυτό θα ήθελα να πω για τα εγκαταλελειμμένα. Τυχαίνει τρεις από εδώ να είμαστε στην επιτροπή στην οποία είχε φτάσει το σχέδιο νόμου αλλά δεν θεωρούσαμε ότι ήταν ώριμο. Δεν έχω αντιληφθεί ότι σταμάτησε οριστικά, θεωρούσα ότι θα συνεχιστεί με κάποιον τρόπο.
- Είμαι ως άτομο πάρα πολύ επιφυλακτική για τη δημιουργία φορέα με αυξημένες αρμοδιότητες. Και προς αυτή την αντίληψη επηρεάζει το παράδειγμα του Οργανισμού Αθήνας (ΟΡΣΑ).
- Στο θέμα της διαβούλευσης, δεν είμαι της άποψης ότι χρειάζονται γνωσιακές προϋποθέσεις. Ναι, δεν είναι στο DNA μας η διαβούλευση, αλλά από την άλλη πλευρά λείπει και η ωριμότητα αυτής της διαδικασίας. Εμείς στην ΕΑΧΑ και μάλιστα σε μία περίοδο που δεν ήταν η πιο δημιουργική, μετά τους ολυμπιακούς, κάναμε την πλατεία Μοναστηρακίου. Εκεί είχαν γίνει πραγματικά λαϊκές συνελεύσεις και πάρθηκαν συγκεκριμένες αποφάσεις. Αυτό που έλειπε τελικά ήταν η ωριμότητα των φορέων που είχαν συμμετάσχει σε αυτή τη διαδικασία και η διαχρονικότητα των αποφάσεων. Επιτυχές παράδειγμα και η Διονυσίου Αεροπαγίτου όπου υπήρχε αλληλογραφία σε όλες τις πόρτες όταν ήταν να ξεκινήσει κάτι. Απαιτήθηκε η συλλογή υπογραφών μέσα σε μία εβδομάδα και έγινε εφικτό. Είναι συμμετοχή πολύ σημαντική με κάποιον άλλον τρόπο. Η συμμετοχή του περίοικου, του χρήστη, είναι ό,τι πιο σημαντικό, και αν αυτό περάσει πραγματικά μέσα στην ιδιοσυγκρασία μας θα είναι ό,τι πιο σημαντικό μπορούμε να κάνουμε για όλες αυτές τις πράξεις.

Καλτσά Μαρία, Αρχιτέκτων, πρώην Γενική Γραμματέας Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής

- Θα επικεντρωθώ σε κάτι που εγώ έχω παρακολουθήσει τα τελευταία χρόνια με κάποια συνέπεια, που έχει να κάνει με τα κενά τα οποία εντοπίζονται στο χώρο της μη τακτικής πολεοδομίας, του πρακτικού θεσμικού πλαισίου. Αυτό που προσπαθώ να κάνω τώρα στο Δήμο της Αθήνας είναι πώς μπαίνοντας πολύ χαμηλά, στο κύτταρο μέσα της πόλης, μπορείς να κάνεις παρεμβάσεις. Ο Νίκος Τριανταφυλλόπουλος επεσήμανε για μένα ίσως την πιο μεγάλο αποκάλυψη που είχα τα τελευταία πέντε έξι χρόνια, που έχει να κάνει με την εξαιρετική ταχύτητα με την οποία συντελούνται οι αλλαγές. Δεν υπάρχει κανένα απολύτως εργαλείο αυτή τη στιγμή ή κάποιο που μπορούμε να σκεφτούμε πολύ άμεσα το οποίο να μπορεί να ανταποκριθεί στην απαίτηση αντιμετώπισης κάποιων από αυτές τις αλλαγές. Εάν σε αυτό προσθέσουμε τη συνθετότητα και την ένταση των προβλημάτων πάνω στην ταχύτητα των αλλαγών τότε διαπιστώνουμε πράγματι ότι το θεσμικό πλαίσιο δεν μας παρέχει τη δυνατότητα να δώσουμε λύσεις σε εντονότατα προβλήματα τα οποία αναγνώρισε φυσικά το ΣΟΑΠ .
- Οι ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις πλέον δεν επέλεγαν τίποτα αν δεν ήταν ενταγμένο σε ένα ολοκληρωμένο σκεπτικό. Έτσι λοιπόν ενεργοποιήθηκε το ΣΟΑΠ.
- Το ΣΟΑΠ της Αθήνας είναι ένα εξαιρετικό αφήγημα, και είναι ευρέως αποδεκτό γιατί δεν υπάρχει κανένας που μπορεί να είναι παραπονεμένος. Είναι τόσο ενδελεχές, ασχολείται με πλήθος τομέων, κοινωνία, περιβάλλον κλπ.
- Η Αθήνα δεν είναι καν ένας μητροπολιτικός Δήμος. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν δύο σχολές σκέψεις οι οποίες δεν είναι και εναρμονισμένες. Η μία λέει ότι ο Δήμος της Αθήνας πρέπει να γίνει μητροπολιτικός Δήμος και με κάποιον τρόπο να ενσωματώσει χωρίς να καταργήσει τους άλλους Δήμους. Η άλλη λέει πώς όλες οι στρατηγικές παρεμβάσεις στη μητροπολιτική Αθήνα πρέπει να ανήκουν στην Περιφέρεια. Θέλω να πω ότι αυτά είναι πράγματα που δεν έχουμε ακόμη δει πώς θα γίνουν.
- Είναι δυσάρεστο και δημιουργείται ένα πολύ μεγάλο κενό από την κατάργηση του Οργανισμού Αθήνας.
- Η σύγκρουση δημόσιου-ιδιωτικού η οποία έχει πολλές βαθιές καταβολές εκ των πραγμάτων θα πρέπει να αμβλυνθεί διότι ούτως ή αλλιώς την επόμενη χρηματοδοτική περίοδο μετά το 2020 όπως ακούμε μάλλον οι πόροι δεν θα δίδονται στο κράτος, μάλλον θα δίδονται στους ιδιώτες και θα ωθούν στη σύμπραξη των δύο. Ένα ζήτημα λοιπόν το οποίο διαπιστώνω πέρα από την έλλειψη συνεργειών στα πεδία της δημόσιας διοίκησης επιβαρύνεται από την έλλειψη συνεργειών αυτών των δύο χώρων, του δημόσιου και του ιδιωτικού. Γίνονται βεβαίως κάποια βήματα.
- Η συμμετοχικότητα που στην Ελλάδα τώρα αναγνωρίζουμε, στο εξωτερικό έχει κάνει τους κύκλους μερικών δεκαετιών και δίνει τώρα τα καινούρια του συμπεράσματα, σύμφωνα με τα οποία δεν επαρκούν λίγες ομάδες με πολύ αφοσιωμένους ανθρώπους, αλλά χρειάζονται ευρύτερες ομάδες με περισσότερο

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

ευαισθητοποιημένους ανθρώπους, διότι η ισορροπία ανάμεσα στην αξία και το αποτέλεσμα είναι ακριβώς ο καθοριστικός παράγοντας.

- Κάνω μια έκκληση γνωρίζοντας πόσοι πόροι δαπανήθηκαν για το νομοσχέδιο για τα κενά κτίρια. Δεν ξέρω αν είναι το καλύτερο, αλλά θα πρέπει να προχωρήσει. Ένα τεράστιο κομμάτι είναι η «Τράπεζα γης», διότι είναι ένας μηχανισμός ανά περίπτωση. Η αποϋλοποίηση των αξιών της ιδιοκτησίας είναι ένα πολύ κομβικό στοιχείο.
- Το επόμενο ζήτημα έχει να κάνει με τα συνταγματικά δικαιώματα, την παράκαμψή τους με όρους που μπορεί να είναι όμως ανεκτοί και στο πού μπορούν να οδηγήσουν.
- Πρέπει να υπάρξει ένας τρόπος σύνθεσης ρυθμίσεων όπως η παροχή εργασίας σε αντάλλαγμα, το ανταλλακτικό εμπόριο κλπ. με τις από πάνω ρυθμίσεις. Οι πρώτες δεν αντικαθιστούν τις δεύτερες, δεν τις υποκαθιστούν, τις συμπληρώνουν, ως μη τακτικές ρυθμίσεις.
- Για να μπορέσει να υπάρξει αλλαγή στο θεσμικό πλαίσιο, πρέπει να υπάρχει και αλλαγή στην αντίληψη κάποιων πραγμάτων.

Εμμανουήλ Δημήτρης, Διευθυντής Ερευνών ΕΚΚΕ

- Φάνηκε αρκετά στη συζήτηση ότι το τι εννοούμε αναπλάσεις, αστικό σχεδιασμό ή παρεμβάσεις είναι μια πολύ μεγάλη κουβέντα. Δεν είναι δυνατόν να χωρίσουμε λοιπόν το τι πολιτικές σχεδιάζουμε από την ουσία.
- Κακώς κάνουμε συγκρίσεις διαρκώς με χώρες σαν την Αγγλία. Στην Ελλάδα το ενδιαφέρον του μεγάλου κεφαλαίου, του επενδυτικού κεφαλαίου, για τα οικιστικά είναι ανύπαρκτο, άρα αρχίζουμε από μια εντελώς διαφορετική κατάσταση.
- Υπάρχουν τρεις κατηγορίες αναπλάσεων. Από τη μια μεριά οι πολύ *soft*, οι εξωραϊσμοί, που περιλαμβάνουν κανόνες, και είναι αυτό που έχει συνδεθεί με την έννοια ανάπλαση τα τελευταία 30-40 χρόνια, του Υπουργείου κυρίως. Στην άλλη άκρη έχουμε τις αναπλάσεις τις πολύ σκληρές, στις προβληματικές περιοχές, που αφορούν ριζική παρέμβαση, όπου μπαίνει θέμα παρέμβασης στον ιδιωτικό χώρο και παρέμβασης στην ιδιοκτησία. Και ενδιάμεσως έχουμε τις παρεμβάσεις που είναι ουσιαστικά πακέτα πολιτικής, πακέτα κινήτρων, πακέτα επιχορήγησης και παρεμβάσεων και έργων και υποδομών κλπ., που συγκεντρώνονται στην περίπτωση του ΣΟΑΠ. Είναι αυτό που λέμε *area based improvements*, αναζωογόνηση, μέχρι και *brand name*. Από αυτή την άποψη είναι πιο ενδιαφέρον, για αυτό και έχει τόση αποδοχή. Δεν γίνονται συγκρουσιακές παρεμβάσεις κατά κάποιον τρόπο.
- Οι συγκρουσιακές παρεμβάσεις γίνονται εκεί που έχεις να αντιμετωπίσεις την ιδιοκτησία. Μιλώντας από την εμπειρία μου για τέτοιες παρεμβάσεις που έχουν να κάνουν κυρίως με την κατοικία, στην Ελλάδα έχουμε πολύ ιδιόμορφο καθεστώς ιδιοκτησίας στον οικιστικό ιστό. Πολύ μικρή ιδιοκτησία γης, πολύ μεγάλο κατακερματισμό που σημαίνει τρομακτική δυσκολία επίτευξης συμφωνίας, ιδιοκατοίκηση που είναι μια διάσταση επιπλέον από την ιδιοκτησία, είναι κυρίαρχη

μορφή ιδιοκτησίας και μάλιστα με μεγάλη διασπορά συνιδιοκτησίας, και μια ιδιοκατοίκηση η οποία θεσμικά καλύπτεται και από την επίσημη πολιτική και από το νομικό σύστημα. Τα χαρακτηριστικά αυτά επιτείνονται από το θεσμό της αντιπαροχής, ο οποίος χρηματοδοτικά είναι πολύ σοφός θεσμός αλλά έχει δημιουργήσει μια κατάσταση όπου οι ιδιοκτήτες είναι σε πλεονεκτική θέση παζαρέματος σε σχέση με ένα έργο. Αυτό τι σημαίνει: Πολύ ψηλό κόστος, δύσκολο παζάρεμα, εν απουσία ισχυρών δομικών εργαλείων, και το τελικό αποτέλεσμα δεν είναι αυτό που επιθυμεί ένας επιχειρηματίας.

- Για τις αναπλάσεις πρέπει να εδραιωθεί μια κουλτούρα. Το παζάρεμα, το bargaining, με τους ιδιοκτήτες, με τους γαιοκτήτες, και τον επιχειρηματία, είναι έξω από τη νομική κουλτούρα της Ελλάδας. Η κουλτούρα είναι γενικευτική για να καλύψει ακριβώς την άσκηση εξουσίας με διακριτική ευχέρεια. Για να μην μπορεί να κατηγορηθεί ο άλλος ότι το έκανε για χάρη τουτονιού. Ή ότι το έκανε για το συγκεκριμένο φορέα. Αυτό δεν είναι δυνατόν να το αποφύγεις όταν έχεις να κάνεις αναπλάσεις μοντέρνου τύπου. Ισχυρές παρεμβάσεις. Και άρα θα καταλήξω για να μην μακρηγορώ ότι δεν μπορείς να αποφύγεις να έχεις ισχυρούς φορείς, ημιανεξάρτητους φορείς και δημόσιους φορείς. Για ποιο λόγο για τα ευρωπαϊκά προγράμματα έχουμε ισχυρούς διαχειριστικούς φορείς; Και για ποιο λόγο καταργήθηκε ο μόνος επιτελικός φορέας; Γιατί όταν υπήρχε δεν έκανε επιτελική δουλειά ποτέ. Εννοώ ότι η επιτελική δουλειά ήταν ανάθεμα.

Μήλιας Αντώνιος, Διευθυντής Προγραμματισμού και Ανάπτυξης Δήμου Πειραιά

- Υπάρχει μια σοβαρή ασυνέχεια και ασυνέπεια στο ελληνικό κράτος.
- Ένα κράτος το οποίο για δεκαετίες έχει στηρίξει την πολιτική του στην εκμετάλλευση και φορολόγηση της μικροϊδιοκτησίας είναι δύσκολο να προσαρμοστεί σε αυτά που συζητάμε. Βέβαια είναι αναγκαίο.
- Η εμπειρία που έχουμε εμείς στο Δήμο Πειραιά όσον αφορά στο σχεδιασμό της αστικής ανάπτυξης: Η προσπάθεια ξεκίνησε γύρω στο 2011 με τη δουλειά που είχε κάνει τότε ο Δήμος με το ρυθμιστικό Αθήνας, που είχε βγει στη διαβούλευση, συνεχίστηκε και τα επόμενα χρόνια και κατέληξε στο ΣΟΑΠ, το οποίο περιμένουμε να εγκριθεί.
- Πάσχουμε στην εφαρμογή του σχεδιασμού, στο να έχουμε αποτέλεσμα.
- Ένα θέμα είναι το ποιος αποφασίζει για ποιόν. Θα συμφωνήσω ότι οι Δήμοι είναι αυτοί που αποφασίζουν. Για κάποιες μείζονες παρεμβάσεις πρέπει να είναι ένα βήμα παραπάνω.
- Ο σχεδιασμός πρέπει να είναι γρήγορος, αποτελεσματικός και σαφώς με τη συνέργεια του ιδιωτικού τομέα.
- Τέλος, θα ήθελα να θίξω τη διάσταση της αποτελεσματικότητας, το να σχεδιάζουμε για χρόνια και να μην κάνουμε τίποτα.

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

Ψυχογίος Θεοδόσης, Προϊστάμενος Διεύθυνσης Πολεοδομικού Σχεδιασμού και Τράπεζας Γης Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας

- Ο σχεδιασμός στην Ελλάδα είναι κυβερνητικός, από το Σύνταγμα, και αυτό είναι τροχοπέδη. Ίσως είναι ένας προβληματισμός που δεν υπάρχει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Ως Δ/ντης της Διεύθυνσης πολεοδομικού σχεδιασμού κάθε μέρα έχω εισερχόμενο 50 άρσεις απαλλοτρίωσης κοινόχρηστων χώρων ανά την Ελλάδα που αφορούν μη εφαρμογή του σχεδιασμού από το '40. Τι αστικές αναπλάσεις να έρθω να κάνω όταν λοιπόν δεν έχουμε εφαρμογή του σχεδίου; Είναι μια παράμετρος η οποία δεν είναι αντιληπτή.
- Το θέμα δεν είναι τόσο αφοριστικό ότι δεν υπάρχουν συμμετοχικές διαδικασίες. Θεσμοθετημένες υπάρχουν από το διάταγμα του '23. Και με την ΕΠΑ του '83 θεωρώ ότι είχαμε επαναστατικές διαδικασίες διαβούλευσης.
- Μολονότι προέρχομαι από τον δημόσιο τομέα θεωρώ ότι εξειδικευμένοι φορείς μαζί με ιδιωτικό μπορούν να παράξουν έργο.
- Όσον αφορά το θεσμικό πλαίσιο, υπάρχει υπερ-σχεδιασμός, αυτό που έχουμε ανάγκη είναι μια κωδικοποίηση που να αφαιρέσει και πράγματα από το θεσμικό πλαίσιο, πράγματα που πια είναι ανεπίκαιρα και δεν χρησιμοποιούνται.
- Συμφωνώ ότι αρμοδιότητες πρέπει να δοθούν στους Δήμους και θέλουμε μια διοικητική διαρρύθμιση ώστε να μείνουν στην κεντρική διοίκηση καθαρά επιτελικές αρμοδιότητες. Τα σχέδια να εγκρίνονται από το Δήμο. Βέβαια χρειάζονται και πόροι.

Γεωργαράκης Νίκος, Ερευνητικής ΕΚΚΕ, Συνυπεύθυνος Προγράμματος, Συντονιστής Εργαστηρίου

- Αξία έχει να δούμε το πώς (με ποια εργαλεία) μπορεί να ισχυροποιηθεί ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόζεται αυτή η πολιτική, η οποία είναι προβληματική. Κρίσιμο στοιχείο είναι ο σχεδιασμός του μηχανισμού υλοποίησης της πολιτικής.
- Καταρχήν χρειάζεται ένας μηχανισμός ουσιαστικής διαβούλευσης, που πραγματικά κινητοποιεί κοινωνικούς φορείς, θεσμικούς παράγοντες και οδηγεί τελικά στη διεύρυνση και στην ισχυροποίηση της δυνατότητας να εφαρμοστεί αυτή η πολιτική. Το ζήτημα είναι κρίσιμο ιδίως για τέτοια θέματα που άπτονται του ιδιωτικού και του δημόσιου χώρου. Δεν μπορεί να υπάρξει διαβούλευση ουσιαστική εάν δεν υπάρχει ένας μηχανισμός συντονισμού των φορέων κυρίως του δημοσίου που εμπλέκονται, από τη διαδικασία σχεδιασμού μέχρι την εφαρμογή και αξιολόγηση.
- Ένα σημείο που συνδέεται με την διαβούλευση έχει να κάνει με τη συμμετοχικότητα όλων αυτών των φορέων. Μπορεί να λειτουργήσει μια διαδικασία συντονισμού χωρίς να υπάρχει ένα ενιαίο υπόβαθρο, ένα αξιολογικό σύστημα, στη βάση του οποίου θα στηρίζονται οι συμμετέχοντες; Εάν αυτά τα εργαλεία οργανωθούν με τέτοιο τρόπο ώστε να παράξουν ένα αποτέλεσμα νομίζω ότι θα αναδειχθεί η ανάγκη να διαμορφωθεί ένα οργανωτικό και διοικητικό πλαίσιο το οποίο θα μπορέσει να στηρίξει όλη αυτή την πολιτική. Και ισχυρός μηχανισμός εφαρμογής δεν σημαίνει δυνατό υπουργείο κατ' ανάγκη. Ισχυρός μηχανισμός μπορεί να είναι ένας

Ερευνητικό Πρόγραμμα με τίτλο:

«Κοινωνικές επιπτώσεις και δημόσιες πολιτικές στους τομείς της ενέργειας, βιομηχανίας, αστικού σχεδιασμού και υποδομών του διαδικτύου»

συντονιστικός ρόλος υπουργείου το οποίο είναι σλιμ και ενεργοποιεί φορείς, μηχανισμούς δημόσιους, ιδιωτικούς, οι οποίοι κατά περίπτωση θα μπορούν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά και να φέρουν το αποτέλεσμα που χρειάζεται.

- Εάν έχεις τόσες ιδιαιτερότητες και χρειάζεται όπως ακούστηκε τόση ευελιξία για την εφαρμογή πολιτικής σε έναν τομέα ο οποίος απαιτεί ούτως ή άλλως την ευελιξία, έχω την εντύπωση ότι πρέπει να απαντήσουμε στο κεντρικό ερώτημα, το τι κράτος πρέπει να φτιάξουμε για να έχουμε τη δυνατότητα της επιτυχίας στη φάση του σχεδιασμού και στη φάση της εφαρμογής μιας πολιτικής.